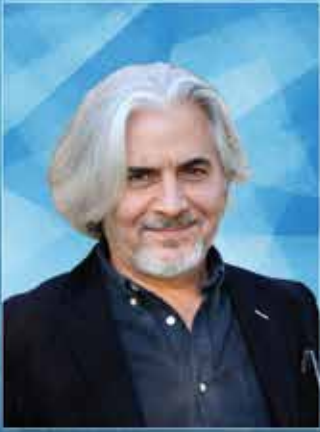

2

2023

بادينان

كوڤارهكا رهوشه نبيري گشتي وهري به

فرات جهوهرى
كهڤوڪا سڀي

ئيسماعيل تاها شاهين
فهريهنگا نامهد
فهريهنگهكا
زمانى - مهيدانييه

د. فهريهست مهري
بنهكوڪا كوردان
و بابكالكيين
وان يين ديروكي

بهری نووژەنکرنی 27-5-2012

پرا دەلال (پرا بەری)

پرا دەلال (پرا بەری، پرا مەزن، پرا کەفن، پرا عەباسیکی یان ژێ هەرۆکی زاخۆبی کورت دگەن و دبیژن: "پری") کۆل دۆرین 114 مێتران درێژ و نێزیک 5 مێتران فرەه و 15.5 مێتران بلندە و 5 قەنتەرە بۆ دەریازبوونا ئافێ لێ هەنە و بەرین نکراندی هاتییه ئافا کرن، ل سەر رووباری خابوورە و دگەفیتە روژەهلاتێ زاخۆ. ب درستی ناهیتە زاین کەنگی و کێژ سالی هاتییه ئافا کرن، لێ دهیتە گۆتن کۆ بیزهنتیان (رومانیان) بەری زێدەتر ژ هزار و 500 سالان بۆ پیکفەگرێدانا هەردو دەفەرین میزۆپۆتامیا و ئەنادۆل ئافاکریه و بۆ دەریازبوونا لەشکەری خۆ و کاروبارین بازرگانی ب کار ئینایه. بۆ پاراستنی ژ هەرفینێ، پرا دەلال چەند جارەکان هاتییه نووژەن کرن و سەخبێر کرن کۆ ئیک ژ وان فێ دووماهیین بوویه و نوکە ژێ کارکرن ل دەردرین وێ بەردەوامه.

بادینان

2

2023

مؤفارهنا رهوشهنبیری گشتی وهزی به

ناقهندا بادینان - مهکتبه رائههاندنا (ی.ن.ک) - دهردنیختیت

خودانی ئیمتیازی
بلند شالی

سهرنقیسه

صبیح محمد

sabih.3030@gmail.com

سکرتیری نفیسینی

صالح صوفی

salihsomy@gmail.com

ریقهبهری هونهری

عصام جی طاهر

www.badinan.org

نافونیشان: کوردستان - دهۆک - 57 - جادا سلیمانی (نزاری - تاخی رۆناهی)

badinan

ناقەرۋوكا جادىنان

دىرۋوك

- 04 پ.د. فەرسەت مەرى
- 11 قادر حەسەن عىدۆ
- 16 زەكى رەمەزان سالج
- 24 شىقان تەوفىق

- بىنەكۆكا كوردان و بابكالكىن وان يىن دىرۋوكى
- پەيدا بون و گەشەكرنا ناسىۋوناليزما كوردى
- دىرۋوك و دەستىپىكا پەيدا بوننا ھزرا ياسايى
- چەند بەرپەپەك ژ دىرۋوكا دەۋكا كەڭن

ھىزار

- 32 سەئىد ئوسمان
- 37 جاسم محەمەد شىرنەخى
- 47 جوان عزەت
- 51 بىزار ھادى
- 53 سىمكۆ محەمەد

- ئەخلاق و چاكسازى ... خواندەنەك د فەلسەفا ئىدگار مۇران دا
- جىندەر ژ يەكسانخوازىيىن تا ھەفەرگەزبازىيى
- شۇرپىش، ل ھەمبەر چەمكى مرنا بابان
- تىكستەكى فەكرى و تىپتا چوونا د ناف جىھانا پرسان دا
- جىاوازى و ئايدىيى ناكامل (ئەگەر لەگەلم نەبى، دژمى)

شەكىللىرى

- 64 پ.ھ.د. نەيسە اسماعىل حاجى
- 68 د. ھەمزە شۇشى
- 79 ئازاد دارتاش
- 86 خالد صالح
- 96 حكيم عبدالله
- 104 ئەنمار سەلاھ

- شىرۋفەكرنەكا بونىاتگەرى بۇ كورته چىرۋوكا "مايتىكرن"
- زانا و نەيسەر و ھوزانغان و خەتخۇشى كورد شىخ تاهرى شۇشى
- دەرازىنكا ھنارتنى و چىكرنا رامانا ھەلبەستى
- ئاراستەيىن رۇمانا دەفەرا بەھدىنان
- كورته مېژوويەكا كورته چىرۋوكى
- رۇمانا (غەرىب) و كەساتىيا مېرسۆى

ئەدەبى

چىرۋوك

- 114 فرات جەوهرى
- 124 ادیب عبدالله
- 126 دەمھات نورى عەبدال

- كەفۇكا سىپى
- گەرسوون
- كووچكى قەدەغە

ھوزان

- 128 د. بەدرخان سىدى
- 131 شىقان شىكرى ھىرورى
- 133 ھىلبىن باقر
- 135 دىار ئەرەدى
- 137 كوثر شوكت

- باژپرى بى دەم
- نامەيەك بۇ زىن
- ئەز كۆمكەكا ئاخى مە
- باژپرەك نە ژ ھەژى ژيان
- نامە بۇ سۆفى

ھىزار

- 140 ستار عەلى
- 144 دىدار: وارمان سەئىد

- چەوان دى كەفالىكى شىۋەكارى خوينىن؟
- تەكىن گرگىن سىنەماكارەكى كورد ژ ھۆلىوودى

دىدار

- 150 چاڭپىتەفتن: كەنەان بلىچ

- ئىسماعىل تاھا شاھىن: فەرھەنگا ئامەد فەرھەنگەكا زمانى - مەيدانىيە

چىشاك

- 160 د. امجد عىبىد
- 163 ھارىشان حىسبىن

- ھەفالىنى يان ھەزژىكرن
- زىاننىن بكارتىنانا موبالى

كىشىلىق

- 168 سەدىق ۋەلى بگدادى
- 178 نزار ياسىن رەشاقەبى
- 180 پىداچوون: بادىنان
- 183 دىدار/ زەھەرئى مامەندى
- 188 دىدار/ دلپىر زوھپىر

- دەرد و دەرمان
- پانىشى كورپى من نەكە عەسكەر!
- خواندەنەك د پەرتووكا (زىر، نافەندەكا كەفئار و شارستانى) دا
- زەكى نەبى ئىسماعىل د ناف كۆمەكا پرسىيار و خەمان دا
- ھىقى بەروارى... ژيانەكا پرى راگەھانەن و ھىقىيىن بىجەنەھاتى

ديرۆك

- 04 - بنهكۆكا كوردان و بابكالکين وان يين ديرۆكى
پ.د. فهرست مهرى
- 11 - پەيدابوون و گەشەكرنا ناسيۆناليژما كوردى
قادر حسەن عیدۆ
- 16 - ديرۆك و دەستپيكا پەيدابوونا ھزرا ياسايى
زەكى رەمەزان سالج
- 24 - چەند بەرپەرەك ژ ديرۆكا دھۆكا كەفن
شقان تەوفيق

بنهکوکا کوردان و بابکالکین وان یین دیروکی

المستوفي القزويني (۱۲۸۱-۱۳۴۹ز) دا هاتییه تومار کرن و ل دووف گوتنا وی کوردستان ژ شازده ویلیهتان پیک دهات و ناقهندا وی (کهلا بهار) ل باکوورئ هممهان باژیرئ نوکهی کوردستانا ئیرانی بوویه.

کوردستان ههفسنوورئ ویلیهتین عیراقا عهرهبی و خوزستان و عیراقا فارسی و نازمربایجان و دیاربهکرئ بوو (کو دیاربهکر ئهف دهقرا کوردی - وارئ کوردوینی - ل سهردهمی سهلجوقیان د ناغ ئیدارا کوردستانی دا نهبوو)، پاشی ل سهردهمکی درهنگ ب ناغئ کوردستان هاته نیاسین دهمی گهریدهبی ئوسمانی ئهولیا چلهبی (۱۶۱۱-۱۶۸۲ز) یئ ل سهدسالا ههقئ ل ههمی دهقهرین وی گهریای، چلهبی د پهرتووکا خو (سیاحهتنامه - پشکا چارئ) دا تیگههی کوردستان بهرفرهه کر و دبیزیت: ویلیهتین ئهرزهرؤم، وان، ههکاری، دیاربهکر، جزیره (=جزیرا بۆتان)، ئامیدی، مووسل، شههرهزور و ئهردهلان ئهقه ههمی پیکقه کوردستانی پیک دئینن و ب ههقه رهوژان دهیته برین، دیاره ژئ گوتنن فی گهریدهبی چلهنگ د سهردهمکی دا بوون کو ئیدا تیگههی کوردستان ژ تیگهههکی سیاسی - ئیداری بو تیگهههکی نهتهویبی هاتبوو گوهورین، ژ بهر هندئ و ل سهر فی بنهمای دبیینن کو خهلکی ل دهرقهی فان دهقهران و دور ژ کوردستانی ژئ ئهف ناغه (نانکو کوردستان) ب کار ئینایه و بو

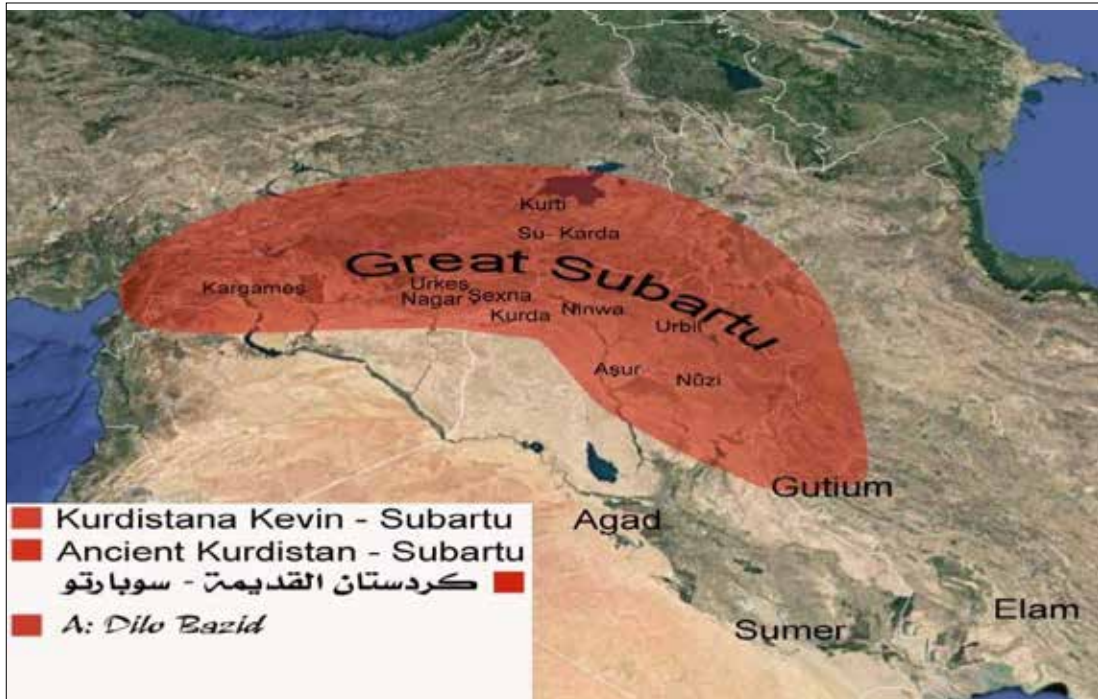

پ.د. فهرست مهرعی

وهرگیزان: صالح یوسف سوؤفی

پشکا ئیک

دهقهرین بلندین باکوور و روژههلاتئ وارئ ل ناقهرا همدو رووباران (کوردستان) ب وارگههی ب راستایی کوردان دهیته هژمارتن، ئهف عمردئ کوردان دهقهرهکا چیاپی یه و ئهوهق د دیروکا کهفن دا ب گهلهک ناقان ناقاره، وهکی: سوویر، سوویرتو، گوئیوم، زاموا، عالیاتم، کوهستان، بلاد الجبال، لی همر ژ سهدسالا دوازدهی یا زابینی وهره ب کوردستان هاتییه نیاسین و ب فی ناغئ د پهرتووکا (نزهة القلوب) یا جوگرافیناسئ ئیرانی حمدالله

البدائی) دژیبیا، ژ لایئ دهیکئ فه مروقیانی ل ناقبهر وان چئ بوو و ب ریبیا کارئ ب کوم و بهرهقانییا ههقیشک، بو بهرژ موهندییا گشتی خرقهبوون ل ناقبهر وان پهیدا بوو.

ل پیشیبئ، دگهل پیشکهقتنا مروقی، وهرگوهیزین کویرین ئاواپین لیکخرقهبوونا خهلی چئ بوون ههتا وی دهمئ نهتهوه پهیدا بووین، پهیدا بوونا فان نهتهومیان ژئ نه ژ بهر وئ زیدهبوونا ئاسایی بوو یا د هژمارا کهسین ههر هۆزهکئ دا چئ بووی، بهلکی ژ بهر پهیدا بوونا جفاکهکئ نوو یئ جورهبی بوو، ئهقه ژئ نه پیکهاتهکا حکومی یان ئابورییه، بهلکی پیکهاتهکا جفاکییا ل ناقبهر خهلیکیه و ب ئاواپهکئ دیروکی چئ بوویه و ب ریبیا ناقرهکا گشتی، عهرد، کهلتور، زمان، پیکهاتا دهررونی، داب و نهربیتین دهستنیشانکری و.. هتد. ئیکگرتهیه.

ههر بو نمونه، ل کوردستانی و دگهل دهستیپکا سهردهمین دیروکی، هندهک ناف

هندهک دهقهرین خوراسان یا روژههلاتئ ئیرانی ژئ گوتهیه کو کومین کوردان لی دناکجینه، نهخاسمه ژئ دهقهرین: قوچان، شیروان، سبزواری، بیرجند، بوجنورد) و دهقهرین دهردورئ باژیرئ مهشهد (= طوس یا کهمن)، ئهف ههمی دهقهره ل ئیرانی، ئهفغانستانی و نیقا ئاسیا بوون و ل سهردهمین نادر شاه (۱۷۳۶- ۱۷۴۷ز) ب کوردستان بهرنیاس بوون.

ههر وهکی دههته زانین، چ گهل ب ئاواپهکئ نشکافهیی ل سهر روویئ عهردی پهیدا نهبووینه کو ههمی تاییهت مهندیین خو ههین، ههر وهکی چهوان مروفت ب ههمی قئ هیزا تهکنولوژییا ئالوز پهیدا نهبوویه و ئیکسهر کونترول ل سهر ژیدهر و یاساپین سروشتی نهکریه، بهلکی ئهف مروقه یئ کو ب تنئ دژیبیا، پاشی چوو د چارچوقی ریکهستهکا هۆزایهتی دا کو ئهقه وهک ئیکهم فورمئ جفاکی بوو یئ پشتی وی جفاکی دهستیپکی هاتی یئ وهکی کهرئ پهزی (القطع

زانباریه بومه ژ وان نفیسینین بزماری هاتییه
 پشتر است کرن بین شاه شوسین (۲۰۳۶-۲۰۲۸
 ب.ز) شاهی چاری یی بنه مالا سییی یا نور
 (۲۱۱۱-۲۰۰۳ ب.ز) ل پشت خو هیلاین و تیدا
 ئەف دهقی بزماری هاتییه:

(نیرنا حوکمداری دهقرا سو و عمر دین
 دهقرا کردا)، KA یا دووماهییی نیکه ژ نالاقین
 زیده کرنی بین سومری، چونکی په یفا مادا —
 MADA کو رمان ژئ (وار — عمر ده ل
 سر باژیری (کردا) هاتییه زیده کرن، هر و هسا
 قه کولماری بزمارییی فرهنسی (تورو — دانجن
 THUREAU) یی بو جارا نیکی ئەف دهقی
 بزماری ئینای و د REVUED — دا به لاف
 کری، که قتییه د شاشییه کا سقک دا و وه سا ل
 قه لمادیه کو نالاقی (KA) یی زیده کرنی هر
 ناقی باژیری (DA/KAR) ب خو بوویه، ژ
 بهر هندی، ناقی باژیری ب ناوایی KAR.
 DAKA خواندییه، کو ئەفه ژئ ئمو شاشییه یا
 (تورو — دانجن) که قتییه تیدا و روژ هه لاتناسی

پهیدا بوون و دهر برین ژ نه ته وه و نیکه تییین
 هوزان دکرن و روله کی سهره کی و شارستانی
 ل دهقهرین هه بوونا خو یان ل دهرقه ی وان
 دهقهران دگنیران و ب رییا تومارین سومری،
 ئەکه دهی، ئاشوری و ئورارتی دهنگوباسین وان
 گه هشتینه مه.

ههژی گوتنییه ژئ بیژین کو نیک ژ راستییین
 تاییهت ب دیروکا دهقرا کوردستانا که قن ئەوه
 کو که قنترین نه ته وه ییی ناکنجییین وئ دهقهری
 بین ناقین وان د دهقین بزماری دا هاتین، د
 بنه کوزکا خو دا دزقرنه وئ دهقرا دکه قته
 ناقهرا (روژ ئاقا و باشووری روژ ئاقایی
 دهریاچه یا وان)، ئەف راستیا گومانبر بو مه
 دیار دکهت کو ئەف دهقهره واری ره سه نی وان
 نه ته وه میانه بین ل کوردستانی ناکنجی بووین، ژ
 وانا کورد ژئ.

ئەف وارگه هه، هر وه کی زانباری ناماژئ
 پی دکهن، ژ دو دهقهرین سهره کی پیک دهات کو
 ئەو ژئ دهقرا (سو) و دهقرا (کردا) نه، ئەف

سٹیٹی یی بنہمالا ٹیکٹی یا لگش بوو ل دورین سالین ۲۰۲۰-۲۳۵۵ ب.ز، مسوگەر ژى ئەفە نافەکی لیکدایه ژ (سو - SU) نانکو نەتەوہیی ناکنجی ل دەفەرا (سو) یا دکەفیتە روژناقایی دەریاچەیا وانئ و پەیفأ (بار - BAR) کو ب زمانئ سۆمەری ب رامانا (دەرڤە) دەیت، ھەروەسا پەیفأ کۆلانکییا عەرەبی (برە - بەرە) ھەر ژ وئ پەیفئ ھاتییە کو ئەو ژى رامانا (دەرڤە) دەمت، ب قئ چەندئ ژى رامانا ناڤئ (سوبار) دبیته ئەو (سوئ) بیین ل دەرڤەى سنووری دژین.

سوباری:

ناڤکرنا (سوبار) د دەقین بزمازی ژى دا وەك (سوبارتو) ھاتییە، چونکی سۆمەرییان

رۆسى فلادیمیر مینورسکی (۱۸۷۷ - ۱۹۶۶ز) ژى بی گوھورین ژى وەرگرتییە، گروڤەکی دی ئەوہ کو نەخشەیی دروستئ دەفەری (KAR.DA) یە، ئەفە ژى ئەو خواندەنە یا فەکۆلەری بزمازی ئیزارد EDZARD پێشکیش کری، وی ھەر ئەو ناڤ دەفەکی دی دا ب ناوایی (GAR.TA) خواندییە، بو زانین ژى، نیشانی بزمازی یی تاییەت ب برگەیا GAR قە ب ناوایی KAR ژى دەیتە خواندن و نیشانی تاییەت ب برگەیا TA ژى وەك DA دەیتە خواندن، ب قئ چەندئ، دشیین ناڤئ GAR.TA ب KAR.DA بخوینین، بیی ھندئ تێشتەکی ژ راستییا قئ ناڤی بگوھورین، سەریاری ھندئ ژى، جەئ دەفەرا GAR.TA ھەر ئەو جەئ دەفەرا KAR.DA یە.

ژ یا بۆری باش دیار دبیت کو بنەکوکا نەتەوہییەن د دیروکا کەشن دا ل دەفەرا کوردستانی ناکنجی بووین، ل ھەردو دەفەرین (سو) و (کردا) بووینە، ھەروەکی چەوان دیارە کو نیڤ گزیرتئ عەرەبی واری نەتەوہییەن ئەکەدی، ئاشوری، ئەمۆری، کەنعانی، عەرەبی و نەتەوہییەن دی بیین گزیرتئ عەرەبی بوویە، ل قیرە ژى دئ بەحسئ وان نەتەوہیان کەین بیین ل دەفەرا کوردستانی ناکنجی بووین، ل دویف زنجیرەیا وان یا زەمەنی، ئەفە ژى ب رییانامازەییەن د دەقین بزمازی دا ھاتین.

سوئى - ناسیایی:

د نامازەییەن دیروکی بیین بەردەست دا دیار دبیت کو سوئى، نانکو خەلکئ دەفەرا (سو) یا ناڤھاتی، کەڤنترین خەلکئ دەفەرا کوردستانی بووینە، گروڤەیی قئ راستی پێشتر است دکەت، ناڤئ دەفەرا (سوبار SUBAR) ھ یی ل دورین سالین ۲۴۷۰-۲۴۳۰ ب.ز ئیکەمین جار د ئقیسینین شاھ (ئیناتم) دا ھاتی کو ئەو شاھى

حمدالله المستوفى القزوينى دبیژیت:
کوردستان ژ شازدە ویلايەتان پێک
دھات و نافەندا وئ (کەلا بەھار) ل
باکوورئ ھەمەدان باژیرئ نوکەین
کوردستانا ئیرانئ بوویە.

(تو) ل سەر پەیفئین جەئین جۆگرافی زیدە دکر، وەکی: ئۆرارتو، مارتو و سوبارتو.

تێشتئ پەیفەندی ب سنووری دەفەرا سوبارتو قە ژى ھەى، ئەم نەشیین ب دروستئ چ سنووران بو دەستنیشان بکەین، لی د ھەمی حالەتان دا ئەو ژ لایئ روژ ھەلات قە ب سرتا چیایین زاگروس و ژ لایئ روژناقافە ب رووباری خابوور (کو) ئیکە ژ تاین رووباری فورات ل باکووری سوریا) یا دۆرپنج کری بوو، ژ بەر ھندئ، ناڤئ

ئور) دیار دبیت، نفیسەری وئ پیگۆتتی ئەف ئاماژە بەحس کرێه: (سۆئی و عیلامی بین دۆژمن – بۆ باژێری ئور – گەهشتن).

ئەف ئاماژەیا تایبەت ب داگیرکرنا باژێری ئور ژ لایئ سۆئی و عیلامیان قە ل سالین دووماهیئ بین سەدسالای سۆئی یا بەری زاییئ، ئانکول دووماهییا حوکمدارییا بنەمالا سۆئی یا ئور، پشتر است دکەت کو نه ب تئ وان دەقەرا سوبارتو دقیاان یا ئەو لئ هەین، بەلکی دقیاان وان دەقەران ژئ داگیر بکەن بین ل بن دەستی دەولەتۆکین (دەولەتین بچووکیئ) سۆمەری و ئەکەدی ژئ بوون، لئ هیزا دەولەتۆکین نافیری بوو یا نه هیلالی ئەو خەون بجه بهیت، قیجا دەمئ دەلیقە بۆ چئ بووی داکو هیزشئ بکەنه سەر باژێری ئور، ئەو دەلیقە ژ دەست خۆ نەکرن، هەروەسا تئستئ وەل سۆمەرییان کری ب دەقەریئ خۆ تیر نەبن، ژ بەر هندی بوو کو دەقەریئ وان بەر هەمەکی سنووردای یئ ناهین خوارنئ لئ هەبوو و یئ هاریکار نەبوو بۆ ئاڤا کرنا دەولەتەکی بشیت هەفرکییا دەولەتین وەکی سۆمەری، ئەکەدی و بابلی بکەت.

ل دووماهییا ناخفتنا خۆ ژئ ل سەر سۆئییان، پیندقییه ئامازئ ب وئ چەندی بکەن کو ناڤئ دەقەرا سوبارتو ب قان ئاویئ خوارئ ژئ د دەقین بزماری دا هاتییه: (سوبارتو، سوبار، سۆبیر، شوبور)، هەروەسا چ جوداهئ ل نافیرا هەردو نافکرئین (سو) و (سوبار) نینن و هەردو بۆ وئ نەتەوهی دەینه گۆتن یئ ل دەقەرا سوبارتو ئاکنجی بووی.

خۆری:

دبیت لاندکا رەسەن یا خۆرییان ل وئ دەقەرا چیاپی یا نیڤ بازەیی بیت یا ژ چیاپین تۆرۆس ل نیزیك کرکمیش (جرابلسا نۆکه) درێژ دبیتە دەریاچەیا وانئ، هەروەسا دبیت ژئ وان خۆ بەرەڤ باشوور ژئ درێژ کر بیت هەتا رووباری

سوبارتو بۆ دەقەریئ ئاشۆری دەهاته گۆتن و باشترین بەلگه ژئ ل سەر وئ چەندی ناخفتنا (مردوك بلادان ۷۲۱-۷۱۰ ب.ز) یئ ل بابل شۆرش ل سەر سەرۆمەرییا ئاشۆری کری، بلادان هەفرکئ خۆ شاهئ ئاشۆری سەرچۆئ دووی (۷۲۲-۷۰۵ ب. ز) ب شاهئ واری سوبارتو ل قەلەم دابوو.

دەقین بزماری پشتر است دکەن کو دەقەرا سوبارتو ل هزارا سۆئی یا بەری زاییئ بەر هەنگاری دو داگیرکرنا بوویه، داگیرکرنا ئیکئ ل سەر دەمئ شاه ئینامئ حاکمئ لگش و یا دووی ژئ ل سەر دەمئ شاه سەرچۆئ ئەکەدی (۲۳۴-۲۲۸۴ ب. ز) بوویه، ل دۆر هیزشین وان ل سەر عیراقئ ژئ، وەسا دیاره ل سالین دووماهیئ بین سەدسالای سۆئی بەری زاییئ ئیکگرتن ل نافیرا وان و عیلامیان چئ بوویه بۆ ئیخستنا باژێری ئور، راستیا قئ چەندی ژئ بۆ مە ژ پیگۆتتا نافدارا ب ناڤئ (پیگۆتتا باژێری

ئوھولیبامەت ژێ کچا عەنایەییە. (وَهَذَا ابْنُ عَنَى: دِيشُونُ. وَأُھُولِيبَامَةُ هِيَ بِنْتُ عَنَى).

۲۶- و ئەقە کورین دیشانن: حەمدان و ئەشبان و یەسران و کەران. (وَهُؤْلَاءِ بَنُو دِيشَانَ: حَمْدَانُ وَأَشْبَانُ وَيَثْرَانُ وَكَرَّانُ).

۲۷- ئەقە کورین ئیسەرن: بەلھان و زەھوان و عەقان.

(هُؤْلَاءِ بَنُو اِبِصَرَ: بِلْهَانُ وَزَعْوَانُ وَعَقَانُ).

۲۸- ئەقە ھەردوو کورین دیشانن: عوس و ئەران. (هَذَا ابْنَا دِيشَانَ: عَوْصُ وَأَرَانُ).

۲۹- ئەقە میرین حوری نە: میر لوتان و میر شوبال و میر سییعون میر عەنا. (هُؤْلَاءِ أَمْرَاءُ الْخُورِيِّينَ: أَمِيرُ لُوطَانَ وَأَمِيرُ شُوبَالَ وَأَمِيرُ صِبْعُونَ وَأَمِيرُ عَنَى).

بنەکوکا نەتوھییێن د دیرۆکا کەفن دا ل دەقەرا کوردستانێ تاکنجی بووین، ل ھەردو دەقەرین (سو) و (کردا) بووینە.

۳۰- میر دیشون و میر ئیسەر و میر دیشان ئەقە میرین حوری نە ب میرین خول عەردی سەعیر). (مِيرُ دِيشُونَ وَأَمِيرُ اِبِصَرَ وَأَمِيرُ دِيشَانَ. هُؤْلَاءِ أَمْرَاءُ الْخُورِيِّينَ بِأَمْرَائِهِمْ فِي أَرْضِ سَعِيرِ).

پاشی دەقەین شارستانییا میزۆپۆتامیا دا ھەر ژ سەردەمی ئەکەدی (۲۳۷۰-۱۶۰ ز) گەلەک نامازەییێن دیرۆکی پێ ھاتینە کرن، ژ وانا ژێ کەسایەتیێن حوری یێن ناڤین وان د تابلۆییێن کارگیزی و ئابوری یێن سەردەمی بنەمالا ئور یا سینی (۲۱۱۲-۲۰۰۴ ز) دا ھاتین.

ژ زمانێ وان، ئانکو ژ زمانێ سوباری یان

زی یێ مەزن کو ژ رۆژھەلات(ل دەقەرا شەھرزور)قە (لۆلۆبی) ھەشسوویین وان بوون. حوری ژ نیفا ھزارا سینی یا بەری زایینی د دیرۆکی دا پەیدا بووینە و شاھین دەولەتا ئەکەدی پەپوھندی دگەل کرینە، کو وان دەولەتۆکەک ل بلنداھییێن دۆلا دیجلە و فورات ھەبوویە، لی وان رۆلەکی گرنگ یێ سیاسی نەبوویە! د سەدسالای پازدێ یا بەری زایینی دا نەبیت.

بەری قەکوڵەر بەین و بەحسێ وان د نامەیکە (تل عمارنە) یا نافدار (یا سەدسالای ۱۴ ئ ب.ز) دا بکەن، ناڤین وان ب کورتی د تەوراتی (سفر التکوین، الاصحاح ۳۶: ۲۰- ۳۰) دا ھاتییە:

۲۰- ئەقە کورین سەعیر حوری یێ خەلکی عەردی نە: لوتان و شوبال و سییعون و عەنا.

(هُؤْلَاءِ بَنُو سَعِيرِ الْخُورِيِّ سَكَّانُ الْأَرْضِ: لُوطَانَ وَشُوبَالَ وَصِبْعُونَ وَعَنَى).

۲۱- و دیشون و ئیسەر و دیشان، ئەقە میرین حوری نە کورین سەعیر ل عەردی ئەدوم. (وَدِيشُونَ وَابِصَرَ وَدِيشَانَ. هُؤْلَاءِ أَمْرَاءُ الْخُورِيِّينَ بَنُو سَعِيرِ فِي أَرْضِ أَدُومَ).

۲۲- و ھەردو کورین لوتان: حوری و ھەیمام، و تیمناخ خووشکا لوتان بوو. (وَكَانَ ابْنَا لُوطَانَ: خُورِي وَهَيْمَامَ. وَكَانَتْ تِمْنَاخُ أُخْتُ لُوطَانَ).

۲۳- و ئەقە کورین شوبال: عەلوان و مەناحەت و عەبیال و شەفو و ئونام. (وَهُؤْلَاءِ بَنُو شُوبَالَ: عَلَوَانَ وَمَنَاخَةَ وَعَبِيَالَ وَشَفُوَ وَأُونَامَ).

۲۴- و ئەقە ھەردوو کورین سییعون: ئایەت و عەنا. ئەقە عەنایەییە یێ کۆتر ل چۆلی دیتین دەمی کەرین سییعونێ بابێ خۆ دچەراندن. (وَهَذَا ابْنَا صِبْعُونَ: أَيْةٌ وَعَنَى. هَذَا هُوَ عَنَى الَّذِي وَجَدَ الْحَمَائِمَ فِي الْبَرِّيَّةِ إِذْ كَانَ يَرْعَى حَمِيرَ صِبْعُونَ أَبِيهِ).

۲۵- و ئەقە کورین عەنایەییە: دیشون. و

ژ زمان و ان، ئانکو ژ زمان سواری یان حوری — خوری یی ب نفیسینا بزمارى هاتییه تو مار کرن، دیار دبیت کو ئەو ژ ئالیی زمانی قە سامی نەبووینە، هەروەسا ژ نەتەوہییان (ہندو — نەورۆپی) ژى نەبووینە.

حوری — خوری یی ب نفیسینا بزمارى هاتییه تو مار کرن، دیار دبیت کو ئەو ژ ئالیی زمانی قە سامی نەبووینە، هەروەسا ژ نەتەوہییان (ہندو — نەورۆپی) ژى نەبووینە و قەکۆلەر نەشیاینە وان قەگەریننە ئیک ژ نەتەوہیین بەرنیاسین دیروکی، بەلکی ب تتی ب تیرمەکی مژەویی ناسیایى Asianic نافکرینە.

هەژى گوتننیه ژى کو زمانى ئورارتى (ئانکو زمانى کەفن یی نەرمەنى) نئزیکترین زمانى بەرنیاسە بۆ زمانى وان، وان خوداوەندەکی نەتەوہیى پەرسىتیه کو ناڤى وى (تیشۆپ Teshup) بوويه و ئەو ئیکە ژ خوداوەندین سەڤای و برووسیان وەکی هەردوو خوداوەندین (ئەنلیل) و (ئەدد) یین شارستانییا میزۆپۆتامیا بوو، هەروەسا وان خوداوەند (خیفا) یان (حیفا) (Khepa) پەرسىتیه و ئەو کرە هەڤزینا خوداوەند تیشۆپى نافهاتى و ئەڤ خوداوەندى وان ب خوداوەندى شانشىنیا (ئەشنونا) دۆرپیچ کر کو ناڤى وى (تیشپاک Tishpak) ه. (طە باقر، مقدمە فى تاریخ الحضارات القديمة، ص ۷۸-۷۹).

حوری ل نیڤا ئیکى یا هزارا دووى یا ب.ز بەرەڤ چەندین دەڤەرین دبیژنئى (الهلل الخصب) بەلاقە بوون، هەر بۆ نمونە، سوریا باکوور ل دۆرین سالا ۱۸۰۰ ب.ز بوونە

پتیریا خەلکى دەڤەرا باژیرى کەفن یی ب ناڤى (ئەللاخ) (تل عطشانة ل ناڤەرا حەلب و ئەنتاکیە)، پشنى دەمەکی ژى کو ب سەدسالەکی دەیتە تەخمین کرن، حوریین ل باکوورى عیراقى (کوردستانى) دبیین و سەنتەرى وان ژى باژیرى کەفن (نوزى) (بۆرگان تەپە ب دووریا ۱۰ کم ل رۆژناڤى باژیرى کەروک) بوو و وان ناڤى باژیرى کەفن (گاسر Gasur) گوهورى و کرە (نوزى) یان (نوزو)، هەروەسا شوونوارین وان ل (تەپە کورا) و (تەل بلا) ل نئزیک (مووسل) هاتنە دبیتن، ل سەدسالا سازدئ بەرى زاینى ژى جۆرمەکی نوو یی درگنى(فخار) هاتنە دبیتن کو گەلەک ب جوانى و هوورکارى هاتبوونە دروست کرن و ناڤین وان کربوونە (درگنن حورى).

ل سنوورى سەدسالا پازدئ بەرى زاینى ژى، شانشىنیهک هاتە دبیتن کو پتیریا خەلکى وئ حورى بوون، لى تەخین حوکمدارىن وئ کەسانین ئەرستۆکراتین ئارى بوون، نافەندا وئ شانشىنیهى ل نەهالا رووبارى خابوور و بلیخ (کوردستانا سوریا) بوو، ئاشوریان ب (خانیکالبات Khanigalbat) نافکر بوو و ناڤى (نهارین) یان (نهارینا) دانابوو سەر، هەروەسا دەڤین هەڤچەرخ دا ژى ب ناڤى شانشىنیا (میتانى) هاتییه نیاسین.

هەرچەندە ژى حوریین کاریگەرییهکا مەزن د شارستانییا میزۆپۆتامیا دا نەبوو، لى وان کاریگەرییهکا مەزنتر ل شامى هەبوو، دەمى ئاخفتن دەیتە سەر دیروکا سەردەمى ئاشورى یی ناڤین ژى، دئ بینین لیکدان ل ناڤەرا دەولەتا وان یا میتانى و ئاشورى دەیتە روودان، هەتا کو دئ بینین ئیک ژ شاهین وان ب ناڤى (سوشتار) ل سەدسالا پازدئ بەرى زاینى وەلاتى ئاشور داگیر دکەت، لى شاهى ئاشورى ئاشور ئوبالت (۱۳۶۲-۱۳۳۷ ب.ز) دەولەتا وان ژ نافیر.

پیشہ کی:

نہف قہکۆلینہ چہند تیرۆژکەکن ل دۆر میژوویا پەیدابوونا ہزرا نہتہوہیی ل جہم کوردان و ئەگەرین پەیدابوون و گەشەکرنا ئەفئ ہزری ژ: رووداوین میژووئی و زۆر و ستەما ل گەلئ کورد دەتاتەکرن و رەگەزپەرستیا نہتہوہیین داگیرکەرین کوردستانی کو د ئەجامدا ہستئ نہتہوہیی و ناسیۆنالیژما کوردی پەیدابوو.

د پشکەکە ئەفئ قہکۆلینیدا، چاوا کورد جارەکی ب ناقئ نایینی و جارەکی ب ناقئ شیعە و سوننہتیئ ہاتینہ خاپاندن، ہاتیہ باسکرن، ہەرہسا باسی رۆژانین شہری جیہانیئ نیکئ، رۆژانین پشتی شہری و رەوشا کوردان د ئەوان ہەل و مەرچاندا ہاتیہکرن، د پشکەکا دیدا، تەماکارییا دەولەتین سەرکەفتی د شہریدا ل رۆژہەلاتا ناقین ہاتیہ باسکرن و ہاتیہ دیارکرن ژئ نہتہوہیین بندەستی نیمپراتۆریہتە عوسمانی بۆ بەرژہوہندیین خوہ و نافاکرنا دەولەتین خوہیین نہتہوہیی چہند د رژد و دلسۆز بووینہ، پاشی ب کورتی نامازہ دایہ پارت و ریکخراوین سیاسیین کوردی ئەوین پشتی شہری جیہانیئ نیکئ ہاتینہ دامەزراندن، چہند گۆفار و رۆژنامەیین کوردی کو رۆل و کاریگەرییا خوہ د خورتکرن و گەشەکرنا ناسیۆنالیژما کوردیدا ہەبوو، زیدەباری ئەوان، ل داوین ئەجامین قہکۆلینئ د چہند خالەکاندا ہاتینہ بەرجەستەکرن.

پەیدابوون و گەشەکرنا ناسیۆنالیژما کوردی

قادر حەسەن عیدۆ

پشکا نیکئ

پهیدابوونا هزرا نهتهوهی:

هزرا نهتهوهی و مکو وزهیه که جفاکیا گرنګ ل جهم کوردان دیاردهیه که نوویه، نهغه نابیته رامانا هندئ د دهمئ بۆریدا کوردان نهغه هزره یاخود نهغه ههسته نهبوویه، بهلکی ههردم ب زمان، کهلتوور و بیروباوهران خوه ژ میللمت و نهتهوهیین دهووبهترین خوه جوداگرییه، هۆزاقان و سوڤیگریئ کورد (نهحمه دئ خانئ) د کۆپلهیه که داستانا (مهم و زین) یدا ل ژیر ناقونیشانی (دهردئ مه) باسی کهرت کهرتبوون و بیسروهیرییا کوردان و کوردستانی دکهت، هه موو هیقی و ئومیدین وی ئه یوون کورد هه قندوو بگرن و پاشایهک ئیکگریته هه بیت، دهمئ دبیزیت:

ګهردئ هه بوویا مه نیتفاههک

فیکرا بکرا مه نینقیادهک

پروم و عه ره ب و عه جه م ب ته مامی

هه موویان ژ مهرا دکر خولامی

ته کمیل دکر مه دین و دهولهت

ته حصیل دکر مه عیلم و حکمهت

نهغه داستانه ل سهرا نسهری کوردستانی دهاته خواندن، فهقه و مه لایان ل گهل سووره تین قورانا پیروژ و هۆزانین حافزی و شیرازی ژ بهر کربوون، ب شیوهیه کئی گشتی کورد و مکو داستانه که نهتهوهی ته ماشه ی (مهم و زین) ئ

دکهن، پیرانیا کوردان ل گهل خانئ هه قندهنگ و هه قرا نه، لی مخابن نهوئ هیقییا خانئ کورد ریکنه خستن و نه کر نه ئیکدهنگ و نه بوو نه گهر کورد دهستان ژ شهر، ململانی و رکابهیرییا خیله کی بهردن و ئیدی داردهستییا دوژمان نهگهن و بهر هف ریکنه قتن و ئیکگریتن دژی دوژمنئ سه ره کی ئاراسته نه کرن. هه موو هزرا خانئ نهو بوو پاشایهک ل ناف کوردان رابت، پاشایهک خورت، بهیز و خودان کاریزما، چونکی ب تنئ پاشایهکی بهیز دکارت ئهوان ژ بندهستی و سهر گه ر دانییئ رزگار بکهت و نه هیلیت ئیدی دژی هه قندوو شهر و شوهران بکهن و بیته هیقینی تفاق، ته بایی، ئیکگریتن و بهر هف پیشبرن و وهرائئ، رابه رایه تیا ئهوان بکهت، ب نهغه چهن دئ نه دکارین بیژین ههستی نهتهوهی ل جهم کوردان، ل گهل داستانا (مهم و زین) ئ پهیدا بوو، لی نهو چهنده ب تنئ ل جهم دهستهیه که سنووردار و خویندهقان بوو.

د نهغه یواریدا دیقید ماکدویل ((David Mcdowell د په رتوکا خوه (تاریخ العراق الحدیث) دا دبیزیت: ژبلی (نهحمه دئ خانئ) کو د سه دسالییا هه قندا ژ یایه، چ بهلگه یین سه لمینر نینن کو بهری سألین داوییی ژ سه دسالییا نوزدئ کوردهکی هزر د مللمتی خوهی کورد دا ب گشتی کربت، هه ر چهنده پتری دوو ههزار سالایه میللمتی کورد و مکو کومه کا جودا ژ دهووبهترین خوه ل سه ر خاکه کی دژین، لی ب تنئ د سألین دهستینکیدا ژ سه دسالییا بیستی سه خله تین کومه لیه کی وهرگریته و ب ناقئ کورد هاتینه ناسکرن.

فازل کهریم نهحمه د (ماموستا جه عفر) نهحمه دئ خانئ ب چراهه کی گهش وینه دکهت و دبیزیت: نهحمه دئ خانئ چراهه کی هه ر و هه ر ههله، رو ناهئ ژئ دچیت ههتا نهوئ راده ی مرو ف ههست پی دکهت نهو رو ناهئ ژ (مهم و

دکارین بیژین ههستن نهتهوهی
ل جهم کوردان، ل گهل داستانا (مهم
و زین) ئ پهیدا بوو، لی نهو چهنده
ب تنئ ل جهم دهستهیه که سنووردار
و خویندهقان بوو.

شازدئ دەستپێدکەت، د
 ئەوی دەمیدا کورد ل گەل
 شاهی فارسان د شەڕین
 بەردەوامدا بوون. مەلا
 ئیدریسی بەدلیسی
 ب دیپلۆماسییەتا خو
 شیا کوردان رازی
 بکەت هاریکارییا دەولەتا
 عوسمانی بکەن و
 دژی دەولەتا
 سەفەوی
 بجەنگن، ئەو
 بوو د (شەڕی
 چالدیزان) دا ل سالآ
 ۱۵۱۴ئ دەولەتا
 عوسمانی ب
 هاریکارییا کوردان ل سەر
 سەفەوییان سەرکەفت و پەیمان
 (عوسمانی - کوردی) هاتە مۆرکرن، ل
 گۆرەئ ئەفەئ پەیمانئ شازدە میرگەهین کوردی
 و پینجی سنجەق و دەرەبەگایەتی بۆ ناغا و
 بەگان کو سەرۆکھۆزین دەفەرین دوور دەست و
 سەخت و ئاسیبوون، هاتتەدامەزراندن. دکتۆر
 سعد بشیر اسکندر) ئەفەئ چەندئ دووپات دکەت
 و دبیژیت: شازدە میرگەهین کوردی قەژیان و
 دەسلاتا ئیستەنۆلئ ب فەرمی دانپندان پیکر.
 ئەوان میرگەهان ژێ ناکۆکی و دووبەرەکیین
 بەردەوامین د ناقبەرا عوسمانی و سەفەویاندا
 ب دەرفەت دیتن سەر بەخۆییا خوہیا ناقحۆی
 موکوم بکەن، ل گەل ہندئ جہئ جیوسایسیی
 کوردستانئ ئانکو قەتیسبوونا وئ د ناقبەرا دوو
 دەولەتین زبەلاحدا ئەگەرئ سەرەکی بوویە
 کو میرگەهین ئەوی دەمی نەینە قەوارەیین
 سیاسییین مەزن، تاکو ل ناقہراستا سەدسالیا
 نۆزدئ ھەموو میرگەهین کوردی ب ھینزا

زین) بەرەف چاپخانئ دچیت،
 راستە ھەستئ نەتەوہییئ خانئ
 نە وەک ھەستئ ھەفچەرخ
 بوو، لئ تیرۆژکین رۆناھییا
 بلیمەتییا ئەوی ھەموو سنوورین
 ناکۆکییان ژناقبرن. گەلەک زانا
 و دانابین تاییەتمەند ھۆسا دبیین
 و دبیزن: ئەگەر ئەحمەدئ
 خانئ نە کەسەکی
 نەتەوہییەت،
 کەواتەب ئاویەکی
 رەھا کەسانین
 نەتەوہیی نین،
 کۆما ئیکئ ژئ
 ژ ھەلگرین
 ھزرانەتەوہیی
 ژ تۆرەفان و
 رەوشەنبیرین کورد: حاجی

قادرئ کۆی و دەستەیا نفیسەڕین رۆژناما
 کوردستان و ... ل بن کاریگەرییا (مەم و زین)
 ا خانئ بوون و مافئ مەہ ئەم بیژین خانئ و
 کاریگەرییا وی ھەتا نۆکە ژئ ھینشتا یا بەردەوامە.
 ھەر د ئەفئ بواریدا، نفیسەڕئ ھۆلەندی
 مارتن فان برۆنسن ((Martin van
 Bruinessen د پەرتووکا خوہ (ناغا و شیخ
 و دەولەت) دا دبیزیت: ئیکەم میکانیزما بزاقین
 کوردی، ب کیمی تاکو سالتین بیستان ژ سەدسالیا
 بیستئ، لایەنگری بوو بۆ سەرکردەیان نەک
 بۆ نەتەوہی، پشٹی میژوو یا ناقبری تازە
 (نەتەوہیەستی) بوو ھیزەکە ھاندەر و گرنگ
 بۆ ھەر بزاقەکی، ل گەل ہندئ وەفاداری و
 دلسۆزییئ بۆ ریبەڕین میلی، سەنگ و بەھایی
 خوہ ھەر ھەبوویە.
 ل گۆرەئ دیتنا (د. عەبدولفەتاح بۆتانی)
 میژوو یا ھەفچەرخا کوردان ژ دەستپێکا سەدسالیا

چەکی ژناڤچووین (اسکندر، ۲۰۰۷ ۲۴ و ۲۵ د.عەبدولفەتاح بۆتانی دبیژیت: ئەنجامی شەڕی چالڤیران ل سەر کوردستانی و مەملاتییا عوسمانی - سەفەوی، ئەو بوو کورد بوونە سی بەش:

۱- لایەنگرین عوسمانیان، کوردین سوننە بوون و دەولەتا عوسمانی پشتهفانییا ئەوان دکر.
 ۲- لایەنگرین سەفەویان، کوردین شیعه بوون و دەولەتا سەفەوی پشتهفانییا ئەوان دکر.
 ۳- کوردین نەموسلمان، نێزدی و کریستیان و پەیرەمۆکەرین ئایینن کوردیین کەفن، پندقی بوو ئەفە بیانە هەلگرین ناسنامیا کوردیا نەتەومی، لئ ئەف چەندە نەهاتە کرن، چونکی تاکە بزاقا وان ئەو بوو ب تتی ژینا خوە بیاریزن.. ل فر چیرۆکا بزاقا ئازادخوازا کوردی دەستپدکەت (هەفیرکان، ۲۰۱۲، ۷).

هەر وەسا (عەبدولرەزاق مەحموود ئەلقەیسی) نامازی ددەتە میژوو یەکا کەفتەر و دبیژیت: ل سەردەمی فتوحاتین ئیسلامی، ژیناتییا نەتەومی دیار بوو، بەری ئیسلامی عەرەب خیل و عەشیرەتین پەرت و بەلاقبون و ب ئەگەر یان بێئەگەر ل گەل هەفدوو د شەر و شۆرین بەردەواما بوون، فتوحاتان ئەو ژ شەر و کوشتارین ناڤخۆیی رزگار کرن، چونکی بەری وان کەفتە و لەتین دەور و بەر. لەشکەری

موسولمانان بەرەف باکوور چوو بۆ شەڕی خەلکی بنیات نەعەرەب و نەتەومیین دبیین سامی، ب ناڤ لەشکەری موسولمانان بوو، لئ لەشکەرەکی پوخت عەرەبی بوو، ژ بەر هندی دەمی گەشتینە میژوو پۆتامیا و وەلاتی شامی و وەلاتی فارسان، دەستپکێ ب ناڤی ئیسلامی شەر کر، هینگێ هینشتا ژیناتییا عەرەبی یا خورت بوو، پستی خەلکی ئەوان وەلاتان موسلمان بووین و مل ب ملی براین خوەیین موسلمانین عەرەب شەر کرین، ئەف هەستە لاواز بوو، لئ کاریگەریا خوە ل سەر گەلەک بوارین ژیناتی هیلا، نەمازە پرانییا پلە و پایەیان د دەولەتا ئیسلامیدا ب تایبەت ئەوین گرنگ و هەستیار د دەستین عەرەباند بوون، ئەفە ژێ دژی پره‌نسیبێن قورئانییه، دەمی دبیژیت: «لا فضل لعربي على عجمي الا بالتقوى» هەر وەسا ل گەل گەلەک فەرموودەیین پینگەمبەری ژێ هەفدە، کو دبیژیت: «خير الناس من نفع الناس» ل ئەوی دەمی کورد، تورک و فارس تیگەهشتن کو بانەکە و دوو هەوا (القیسی، ۲۰۱۱، ۳۵).

دیسان (دیڤید ماکدوئیل) باسی فتوحاتان دکەت و دبیژیت: ل سەردەمی فتوحاتان دەستەواژەیا «کوردی» ب رمانا کۆچەر دەهات، ل سەدسالییا یازدئ بەرەف سەری، گەلەک میژووناس و گەرۆکان تەماشەیی دەستەواژەیا «کوردی» دکر وەک هاوتایا دەستەواژەیا «رێگر» و ئەف چەندە ل سەدسالییا نۆزدئ ل جەم گەرۆکین ئەوروپی ژێ دووبارەبوو، ل ناڤەر استا ئەوی سەدسالیی دەستەواژەیا «الاکراد» ب رمانا گەلی خێلەکیی ب زمانێ کوردی دناخفن، ب کار هات (ماکدوئیل، ۲۰۰۴، ۴۹). ئەفە چیکەکە ژ ئەوی سەردەرییا خراب ئەوا تورک، عەرەب و فارسان ل گەل کوردان دکر، هەم رەگەز پەرسەت بوون، هەم وینەیهکی نەشیرین ل سەر میلیهەتی کورد ددا گەرۆک، میژووناس و نفیسەران.

دەولەتا عوسمانی (333) سالان نەهیللا لیکنیزیکبوون و ئیکگرتن د ناڤەرا میرگەهین کوردیدا چیبیت، بەردەوام ناکۆکی و دووبەرەکی د ناڤەرا ئەواندا د ئاڤراندن.

ناقبیرا میرگه هین کوردیدا چیتیت،
 بهردهوام ناکوکی و دوو بهر مکی د
 ناقبیرا نهواندا دناقراندن، ناکو ژ
 سالآ ۱۵۱۴ ئی همتا ۱۸۴۷ ئی، سالآ
 پرووخان و ژناقچوونا میرگه ها
 بوټان، دووماهیك میرگه ها کوردی
 ل سهر دهستی نهوئ دهوله تی.

ژناقچوونا میرگه هین کوردی
 کاریگه ربیه که مهزن ل
 سهر ریرهوا میژوویا
 کوردی و پاشهر ژا
 سیاسی و جفاکییا
 کوردان هه بوو.

بهری قی میژووی
 کوردان په یومندی ل گهل
 سولتان، صدر الاعظم و والیان

هه بوون، ب نهمانا نهوان میر و میرگه هان
 هندهك هیزین بچووك و لاوازین ناقحوی
 دروستبوون، هیزین ناغا، شیخ و سهروكهوزان
 بوون، نهوانژی بو پاراستنا بهر ژوهندیین خوه
 کئیرکی دکرن، په یومندی ل گهل بهرپرستین
 حکوومیین بچووك ژ دهقرداران و ریقه بهرین
 ناوچه و بنگه هان هه بن، هوسا و ب دریزیا
 دهمی دیاردهیا خو فروشییی و جاشایه تییی ل سهر
 دهستی شیخ، ناغا و سهروكهوزان په یدابوو.
 نوکه ژی عه شیرت ل هه مبهر ئیکه تییا نه تهوییا
 کوردان و گه شه کرنا هه ست و هوشی نه تهوییا
 ئاستهنگا سهر مکبیه، ته گه ره میه ژی د ریکا ئا فاکرنا
 دهوله تا نه تهوییا یا کوردان دا (هفیرکان، ۲۰۱۲،
 ۸ - ۹). هه سه بارمت گیانی خله کییی کوردان،
 فازل کریم احمد (ماموستا جه عفر) جهخت
 دکهت و دبیزیت: ره هان و ئاشکه رایه گیانی
 خله کییی بهر به لاف، نه هیلایه ههستی نه تهوییا
 د میشك و دهروونی کورداندا دروستبیت (احمد،
 ۲۰۱۰، ۶۱).

ل سهردهمی عه باسیان،
 ههستی ژنیاتییا عه ره بی هاته
 ده رباز کرن، پرانییا نهو هیزا
 (نه مهوی) ژناقبرین (مهوالی)
 بوون، ناکو نه عه ره ب بوون
 بهلکو کورد و فارس بوون، ل
 نهوی دهمی یا گرنگ نه

بهره تی ئیتنی بوو،
 بهلکو دلسوژی
 و شیان بوون.
 مه غول و
 ته ره هاتن
 دا کوکی ل هزرا

ئیتنی و ره گه ز په رستییی
 کرن، پاشی تورك هاتن ب ناقی
 دهوله تا عوسمانی ده مه کی دریز

ل سهر هه مان ریباز مه شیان. نهوان پروودان
 و رهفتاران کاریگه ربیا خوه ل سهر ناخ و
 دهروونی کوردان هیلا و هیدی هیدی به رهف
 نه ژادئ خوه یی ئیتنی و نه تهوییا چوون و
 هزر کرن و ل بهر سفان گه ربیان، بوچی نهف
 نه تهویین دی هه موو شانازییی ب نه تهوه و
 ئیتنی خوه دکهن؟ بوچی پشته قانییا هه فته تهوه یین
 خوه دکهن؟ بوچی کورد ب هه مان کار و ئهرك
 رانابن؟ چ کیماسی ل نه تهوییا وان ههیه؟ بوچی
 شه رمی ژ ئیتن و نه تهوییا خوه بکهن؟ نهف
 چه نده بوو نه گه رهك بو په یدابووون و خورتنبوونا
 ههستی نه تهوییا ل جه م کوردان و هیدی هیدی
 گه شه کر، باومری بو کوردان دروست بوو کو
 پرهنسییین (دادی - یه کسان) و گه لهك تیگه هین
 دبیین جوان و بریقه دار نهو خاپاندینه و رهنگه
 ب تنی نهف تیگه هین نمونهی ل کومارا
 نهفلاتونی بهینه دبتن (القیسی، ۲۰۱۱، ۳۶).

دهوله تا عوسمانی (۳۳۳) سنیه د و سیه و
 سی سالان نه دهیلا لیکنیزیکبوون و ئیکگرتن د

ديروك و دهستپيكا پهيدا بوونا هزرا ياسايي

زهكى رهمهزان سالح

ياسا دياردهيكا كۆمەلايه تي يه گريدايي ديروكي يه، تيگه هشتنه كا راست و دروست بو ناهيته كرن نهگەر ديروكا وي نههيه زانين.

ياسا ب شيوه يهكي گشتي كۆمه كا بنه ماينه ژيانا تاكي د ناف كوميدا ريگ دنخييت، ريگخستنهك ژ لايي دهسته هلاتا گشتي قه ريز لي دهيته كرتن، ريگخستنهك دهسته هلاتا گشتي زامني ريزگرتن و پاراستا وي بيت خو نهگەر ب هيزي ژي بيتن د دهمن ريگخستني دا.

ياسا وهكو دياردهكا كۆمەلايه تي هه بوونا وي د هه بوونا تاكي د ناف كوميدايه، ژ بهر كو مروف د سروشتي خودا گيانه وهره كي كۆمەلايه تييه وب تني نازين، ژيانا وي دگهل ژيانا كومه لگه هي دايه، د هه مان دهمدا مروف بوونه وهره كي ريگخستسي يه و هزا وي بو جوهرهك ژ جوړين ريگخستني هه يه، له ورا مروف ژ دهستپيكا هه بوونا وي ل سهر روويي عهردى جوهرهك ژ جوړين هاريكاري و هه ماهه نكي د ناف بهرا خودا پهيره وكره هه وهره كي ههردو مامؤستا (مورئ و دافي) ناماژي پي دكهن و دبيژن : نهگەر مروف د سروشتي خودا گيانه وهره كي كۆمەلايه تي بيت، د هه مان دهمدا گيانه وهره كي ريگخستسيه. ديروكا ياسايي وهكو تا بهك ژ تاين ياسايي ب گشتي، خويندن و قهكولينين ياسايي د رابردوو و نوكه دا ب خو قه دگريت.

ديروكا ياسايي گريداي هه بوونا مروفي يه ل سهر روويي عهردى و ب ژيانا وي د ناف كوميدا وهه سترن ب هه بوونا سيسته مه كي ژ بو كونترول كرنا رهف تارين مروفي و ريگخستنا په يوه نديان د ناق بهرا مروقاتدا و هه سترن ب قان پنتفيان، بيروكا ياسايي پهيدا دببت.

ياسا گريداي پيشكهفتنا هزرو ميشكن مروفي يه، هندي مروف ل سهر روويي عهردى د ژيانيدا بيت، له ورا دبيژن ياسا بنه مايي ژيانى يه يان ژي سهرجه مي ژيانا مروقاتي يه ب گشتي.

ل فيري پسياره كا لوژيكي پهيدا دببت، نايانار مانج و مه ره ما خويندن و قهكولينى لسهر ديروكا ياسايي ژ لايي زانا و پسيور وشاره زايين قى بواري چ يه؟ تهنانهت نهف بابته بوويه پهيره وي خويندني ل كوليژ و نافه ندين ياسايي. به رسقا قى پسياري د چهنه خالاندا دي دهينه ديار كرن.

گرنگی یا خویندنا دیروکا یاساین

۱ - خویندنا دیروکا یاسای نامراز مکه ژ بو تیگه هشتنا یاساین نوکه ب شیوهیهکی راست و دروست، فهکولهرین میژوی د دهنه زانین کو یاساین نوکه، تهنانت ئو یاساین رهنکی شور هسگری ژی ب خوڤه دگرن، ومکو قوناغهک ژ قوناغین پیشکهفتنا یاسای دیار دین وهاتینه نافرکن ل سهر بنهمای قوناغین یاساین دهر بازبوی، لهورا تیگه هشتنهک راست و دروست بو یاساین فی سهردهمی ناهینه کرن ئهگهر فهنگه گرین بو رهه و ریشالین میژوی، ژهر هندئ دکارین بیژین تهنانت یاساین نوکه یین سهردهم ل قوناغین داهاتی دا دئ بنه میژوو بو وان یاساین دهینه دانان ل پاشهروژئ.

۲-خویندنا دیروکا یاسای گرنگیهکا بهرچاق یا ههی ژبو پهیداکرنا رهوشهنبیری یاسای ژبو یاسانسان ب تاییهتی و وهکو فاکتهرهک ژبو رهوشهنبیری گشتی، ب شیوهیهکی گشتی.

خویندنا

یاسای دکولیز و ناهندین یاسای دا، نه ب تنی ژبو هندئ یه یاسانسهکی شارمزا پهیدا ببیت کوب پراکتیکی یاسای ب کارببیت ومکو پیشه، بهلکو سهرمرای فی چندئ ژی نارمانج ئهوه

یاسانسهکی خودان رهشهنیرییهکا یاسای پهیدا ببیت کو شینا شروڤهکرنا بنهماین یاسای ههیبیت ئهگهر ئهف یاسایه یا هسک (جامد) بیت و دگهل پیشکهفتنا مروڤی خو بگونجینیت و بوشابین یاسای پربکته.

۳- خویندنا دیروکا یاسای گرنگی یهکا مهزن یا ههی ژ بو یاسای ههڤهرکر (القانون المقارن)، دکارین چارمهسرین گونجای دا ژ بو پیشهاتین نوی دناق کومهلگههیدا بکمین ب ریکا ههڤهرکرنا یاساین نوی دگهل یاساین جودا جودا ژبو چهوانیا وهگرنتا برپاران و پهیداکرنا بنهمایان ژبو راستهکرن و پرکرنا بوشابین یاسای کو د گهل پیتڤین کوما مروڤایهتی بگونجیت.

۴- خویندنا دیروکا یاسای گرنگیا گهل و ملهتین پیشیا مه ددهته دیارکرن و خزمهتاوان بو مروڤاتی، کومهلگهها مه قهرداری وان گهل و یاسایانه کو ژلای کومهلگهها بهری مه هاتینه دانان، ژبهرکو گهلهک

بنهما و پرهنسیپین یاسای یین سهردهم، بنگهه و ریشالین وان بو یاساین کهفن فهدگهرن، بو نمونه دیاسای سهردهمدا بهحسئ ئیک ژ ئهگهرین نهمانا پنگریا یاسای ل سهر مروڤی ژ بو رویدانهکا ژنیشکهکیڤه (حادثه مفاجئ) یان هیزا ژدهرفهی شینانین مروڤی

ميژوويي، بو نمونه تيبينين وان ملهتتين سهرمتايي و هممهجي كول في سهردهمي دزين وهكي هندهك عهشيرت و تيرين زنجي كول ناقهراستا نفريقا دزين، ديارديت كو بارودوخين وان كومله و تيرا وهكو بارودوخى كوملگههين مروفايهتيني بهل سهردهمي بهري ميژوويي.

مادم سهردهمي ميژوويي بارودوخهكي ياسايي بي پيشكهفتي تارادهمي بو مه ددهته دياركرن ههرومكي هندهك بهلگهنامين ميژوويي بين نفيسي ددهنه دياركرن، نهوبارودوخى ياسايي نه خالا دهستپيكي يه ژ بو ديروكا ياسايي يا كومله مروفايهتيني، بهلكو دچهندين قوناغين دريژ و پيشكهفتي را دهر باز بوويه، هنيشتا بيروكا ياسايي پهيدا نهبوو، نانكو نهف بارودوخى ياسايي بي دهستپيكي ژ بوشاتي پهيدا نهبوويه، بهلكو دريژمپيدهرا بارودوخى ياسايي بي بهري خو بو، كول سهردهمي كوملن سهرمتايي ژ قوناغا بهري ميژوويي كو مروفايهتي نه كهتوو ژير بارى هيچ ريخستهكي، يان ياسايهكي كو سزا بو سهرپنچكاران دانابيت، ژ بهرهندي پينقي يه گرنگي و خويندن ل سهر قوناغا بهري ميژوويي بهيته كرن ژ بهركو نهف خواندنه بو مه ددهته دياركرن كو بنهمايي گللهك ژ سيستهه و بارودوخين ياسايي بين سهردهمي ميژوويي نه.

دويچوونا زانينا دهستپيكا پهيدا بوونا ياسايي و پيشكهفتنا وي قهدهگريپت بو نامرازين ميژوويي ل سهر بنهمايي خواندنا بهلگهنامين ميژوويي

(قوة قاهرة) وهكو (بيقلهزان، لافوان، ناگرين مهن، دياردين سروشتي)، دنبهمادا نهفا ههني بو شيريعهتا همورابي قهدهگريپت كو وي سهردهمي بهحسي في بابهتي هاتيه كرن.

زانا و فهكولهري ميژوويي، ميژوويا مروفايتي ل سهر دوو قوناغان دابهشكريه:

۱- سهردهمين ميژوويي (العصور التاريخيه).

نهف سهردهمه قهدهگريپت بو قوناغا دهستپيكا ب كارئينانا نفيسيني ژلاي ملهتتين روژهلالاتي قه ل هزارا چاري و پينجي بهري ژ دايبووني و هزارا نيكي و دووي بهري ژ دايبووني ژلاي ملهتتين روژناقا قه (نهغريقي و روماني).

۲- سهردهمين بهري ميژوويي (عصور ما قبل التاريخ)

نهف سهردهمه ژبو قوناغا بهري پهيدا بوونا نفيسيني قهدهگريپت ل دهستپيكا پهيدا بوونا مروفي ل سهر روويي عهردى . دويچوونا زانينا دهستپيكا پهيدا بوونا ياسايي و پيشكهفتنا وي قهدهگريپت بو نامرازين ميژوويي ل سهر بنهمايي خويندنا بهلگهنامين

زانايين كومهلناسي ئيك بوچوون ههنه نهو ژي نهو كو مروف گيانهوهركي كومهلايهتي يه، ب كومهل ژيايه

په‌دابوونا ميژوويا كۆمەلگەھين سەرھتايي

زانايين كۆمەلناسى نيك بۆچوونن كو مروف گيانەمەرەكى كۆمەلايەتى يە، ب كۆمەل ژيايە، ئەگەر بنەمايى خيزانى دقى سەردەميدا ھەقزىنى بىتن، ئەف راستىە ب ساناهى بۆ كۆمەلگەھا مروفايەتتى يا دەستىكى نە ھاتىە خويا كرن، سىستەمى خيزانى دناق كۆمەلگەھان دا نيك ژ كيشەيىن ئالوزە كو تا نوکە پەردە ل سەر نەھاتىە راکرن و زانا د ناکۆکن ل سەر دەستىشانکرنا شانەيا كۆمەلايەتى يا نيكى كو كۆمەلەين مروفاتىي نيك دئىنيت، ھندەك زانا دبىژن كو بنەمايىن كۆمەلگەھين مروفاتىي بىن سەرھتايي، خيزانا بابسالارى يە، ۋەندەكىن دى بۆچوونا وان ئەوہ كو مروفى سەرھتايي دناق كۆمەلگەھان ژيايە ل سەر بنەمايى بەرەلایا سىكىسى (الاباحە الجنسية) و بۆچوونا سىي دبىژىتن كو بنەمايىن كۆمەلگەھين سەرھتايي ل سەر پەيوەنديا روحى ھاتىە ئاقاكرن، سەرجمەي مروفىن وان كۆمەلگەھان رىكەفتن كرىە ل سەر پەرسن و پىروژكرنا تىشتەكى ھەقشك مينا گيانەمەرەكى يان دياردەكا سروشتى وەكى برىسى و ەمور و بەفرو و باران و كەفر و دارو تراش، كو دبىرو دباومريا واندا مروف ژ وى تىشتى پەيدابوويە كو دبىژنى (تەوتەم) و ئەف ھەر سى بۆچوونە ل سەر سى تىوران ھاتىنە دابەشكرن:

۱- تىورا خيزانا بابسالارى

باومرپىكەرىن فى تىورى مينا (رۆبەرت لوى) دياردەكت كو نيكەم رىكخستنا كۆمەلايەتى خيزان بوو، كە ژ دەيك و باب و زارويان نيك دەھىت، وەكو بچويكترين يەكەيا كۆمەلايەتى، خيزانا بابسالارى ل دويق بۆچوونا وان زانايان شانەيا نيكى يە دناق كۆمەلگەھيدا.

ب دەربازبوونا دەمى و زىدەبوونا رىژەيا ژدايكبونى و پەيدابوونا كويلا و خودانكرنا بيانان (نظام التبنى)، خەلەكا خيزانى بەرفرەھ بوو و ژ چەند خيزانا ەشپىرەت پەيدا بوو كو بۇ نيك نقش فەدگەرن. پاشى ژ چەند ەشپىرەتا قەبىلە ھاتە نىان و ئاكنجىبوونا كۆمەكا قەبىلا د جەكى دياركرى و ل ژىر نيك سىستەم و دەستەھلاتى دا، دەولەت پەيدا بوو.

خودانىن فى تىورى پالپشتىي ل سەر ئاخفتنىن (نەرسىتى) دكەن، دەما دبىژىت خيزان ژىدەرى دەولەتى يە و بنەمايى نيكى يە ژبۇ دروستكرنا دەولەتى و مروف نەشيت ب تنى بژىت و نىكگرتنا ھەردوو رەگەزان يا پىنتقى يە ژبۇ بەردەواميا مروفاتىي، ھەروسا پالپشتىي ل سەر ھندەك ئاخفتنىن فەيلەسوف و ەكەمىن يونانى ژى دكەن، كو دبىژن ەشپىرەتا يونانى بنەمايى كۆمەلگەھا يونانى يە.

كو مروفايه تي و مروف دوستي و حمز ژيكرن وان پيگه گري بدهت و بي بي كو بكهفته ژير بارئ پهيوه نديا سيكسي يان خيزاني، بهلكو ژن مولكي هممي زهلامان بوو و زارول سهر ناقي داكي دهاتنه نياسين، بارودوخين دژوارين قي كومهلگه هي ئو ناچار كرينه كه دهستبرداري هندهك كسان بن ئانكو ژناقيبهن كه بيوچونا وان ئهف كسه د لاواز و بي مفانه و رولهكي باش نينه ژ بو بهرگري و پهيداكرنا ناني وب تايهت ژدايكبوويين مي دكوشتن و ژناقدرن و تني رهگهزي نير دهيلان ب هيجهتا كو ئودوشين بهر سينگي مهترسيان بگرن و ناني روژانه پهيدا بكن. ئهف بوو ئهگري كيميا ژنان و خيزان د ناف قي كومهلدا ب تني ژ زهلامان پيك دهات و كومها زهلامان ب ههفپيشكي دگهل ژنهكي سكس دكر ئانكو ژنهك ژ بو چنده زهلامان بوو، پاشان سيسته مي بهشداري يا براييني پهيدا بوو، كو ژمارهكا برايان پشكاربوون دگهل ژنهكا بنتي و زاروك بو برايي مهزن دهاته حسابكرن. ل دويماهيي سيسته مي زهواجا تاكهكسي پهيدا بوو كو زهلامهك خودان ژنهك بوو يان زيدهتر و زارويين خو ژي بخو قهدگرتن، ب قي چهندي خيزانا بابسالاري جهي قهبيلي گرت د ريخستنا كومهلایه تي دا.

لايهنگرين قي تيوري پاليشتي يي ل سهر چهند بهلگان دكهن كو ديژن ژ ئهجامين قوناغين بهره لاي سيكسي (الاباحة الجنسية) بارودوخين كومهلين سهرم تاي نهوين ل قي سهردهمي دژين د ناقراستا ئهفريقي و ناسيادا ئانكو مروف د ناف كومهلپه كيدا دژيت كول سهر بنه مائي بهره لاي سيكسي بيكهاتيه و ئهف سيسته مي فره مي ري تانوكه ژي ل هندهك تيرين (ئهسكيمو) و هندهك تيرين چيبي ل (هندي) و هندهك ئانجبيين (تبت) ژ جوتياران و تانوكه ژي

بيروكا كو ديژيت خيزان شانها تيكي يه، ناكوكه دگهل قهكولين و تبينين هندهك قهكولهران، ژ وانا زاناي ئسكوتله ندي (ماك لينان)

ژمارهكا قهكولهران رمخني ل قي تيوري دگرن، ومكو (موري و دافيد) و ديژن راست نينه خيزانا بابسالاري نيكهم پهكيا كومهلایه تي بيتن، ژبهركو سيسته مي خيزانا بابسالاري يال سهر بنه مائي پهيوه نديا خويني گهلهك درهنگ پهيدا بويه و سيسته مي خيزانا دهيك سالاري كو زاروك بو دهكي هاتينه ههژمارتن و ل ژير دهسته لاتا ويدا بوون، بهري سيسته مي خيزانا بابسالاري بوو، ههر ديسان بيروكا كو ديژيتن خيزان شانها تيكي يه، ناكوكه دگهل قهكولين و تبينين هندهك قهكولهران، ژ وانا زاناي ئسكوتله ندي (ماك لينان) دپهرتوكا خودا ب ناقي (الزواج البدائي) ديژيتن كو عهشيرهت بجويكترين پهكيا كومهلایه تي يه، ژ بهركو مروف هندهك كريان دكهن گيانه مهر شهرم دكهن وان كريان ئهجام بدن، پلنگي درنده تيشكين خو ب خودان دكهن و دپاريژيت ژ مهترسيان، لي گهلهك قهبيلا ب ساخي كچين خو بن ناخ دكرن.

۲- تيورا قهبيلي

خودانين قي تيوري ديژن كو قهبيله نيكهم شانها كومهلایه تي بوو، ومكو (ماك لينان و باشوفين و مولجان)، قهبيله ژ كومها مروفان پيكده يتن كو ب ههلكهفت و ژ نيشكهكي قه، يان ژي ژ بهر پينقي يا هاوكاريكري دكو بشين خو بپاريژن ژ مهترسيان هاتيه دروستكرن بي

ل هندك تيرين ئهفريقيا سيستمى خيزانا دهيكسالارى پهيره دكهن.

باومرينكهرين قى تيورئ تووشى رهخنين مهزن بوون ژ لايئ زانايين كومطناسى قه و دبيژن ئهف تيوره ل سهر بنهمايئ هزرا گوماناوى هاتيه ئافاكرن و ب هيچ رهنكهي نيزيكي راستيئ نينه، ئه بهانهيئ كو بهحس دهئته كرن ل سهر قوناغا بهره لاي سنيكسى، ب تنئ دهره نجامين دابونه ربيئن قوناغين بهرئ نه و هه بووناوى هاتيه خوياكلرن بئى كو چ بهلگه يه كى راستهوخول سهر هه بوونا وئ هه بيت.

۳- تيورا عهشيره تا تهوتهمى

خودانين قى تيورئ دبيژن كو شانها كومه لايه تيا ئيكي هاتيه پنهاتن ژ نه نجامى هه فگرتنئ د ناههرا هندك كهساندا كو د وئ باومريئ دانه كو نفشى وان فه دگهريت بو (تهوتهمه كى)، ژ بهر هئدى زاناياناف ليكر عهشيرا (تهوتهمى). كهسين قى عهشيره تى هيچ پهيوه ندييه كا خزمابه تيئ د ناه بهرا وان دا نينه و ل سهر وى بنهمايئ پنه نه هاتينه، ههرومكى د تيورا خيزانيدا دياركرى، ههرومسا پهيوه نديا بهرژ موه نديين هه فپشك وانا پنه فه گرئنا دمت ههرومكى د تيورا قه بيلئ دا دايه خوياكلرن بهلكو پهيوه نديا دناقه بهرا وان كهسان دا ل سهر بنهمايئ ئاشوپى و باومريا وان كو ئه هه مى فه دگهرن بو ئيك (تهوتهم) هاتيه ئافاكرن.

تهوتهم گيانه وهرمكه و ئهرومسا مروفان كو ئهف باومريه ههيه، هزردهكهن و دبيژن كو ئهف تهوتهمه باپيرئ وان يئ مهزنه، بو نمونه عهشيره تا گورگى يان كي فريشكى يان تهيران يان چه كه كيلان و فان گيانه وهره بو خو دكهنه تهوتهم و ل وئ باومريئ نه كو كه سين وئ عهشيره تى كورين وان گيانه وهرانه، ژ بهر هئدى نافين وان گيانه وهره ل سهر عهشيره تا خو ددانن

تهوتهم گيانه وهرمكه و ئهرومسا مروفان كو ئهف باومريه ههيه، وهسا هزردهكهن و دبيژن كو ئهف تهوتهمه باپيرئ وان يئ مهزنه

و ب پيرو زى سه دكهنئ و وانا دپهريس. لايه نگرين قى تيورئ پالپشتى يئ ل سهر هندك فهكولينين شينوارى دكهن ل هندك وه لاتين خودان شارستانيه تين كهفن كو ژماره ك زور ژ گيانه وهره وان وهكو خودا وهند دانايينه و ب باپيرئ خويئ مهزن دايه دياركرن، ههتا نوكه بهشهك ژ هندوكين سور ل نه مريكا باكوور د وئ باومريئ دانه كو بنياتى مروقى ئانكو باپيرئ وان يئ مهزن گيانه وهره بو، ههرومسا بهشهك ژ عهريان نافين گيانه وهره ل سهر قه بيله و كهسوكارين خو دانايه.

هه مان رهخنه كو ل تيورا قه بيلئ هاتيه گرتن ل قى تيورئ هاتيه كرن ژ بهر كو تيورا عهشيره تا تهوتهمى جودا نينه ژ تيبورا هوزئ تنئ ئهوا گرئ داي بيرو باومرين ديني نه بيت.

بارودوخئ ياسايى ل كومهلگه هين سهره تايى

سهره راي وئ چه ندى كو كومهلگه هين سهره تايى واتايا ياسايئ وهكو قى سهره مى نه زانايه، لئ دوو دياردين بهرچا ف دنا ف كومهلگه هين سهره تاييدا د بهرنياس بوون كو مرو ف دشيت بارودوخئ ياسايى ل وان كومهلگه هان بهرچا ف بكهت، ئهرومسا ديارده ژى ههرومسا ئيك ژ دهسته ه لاتا مهزنى خيزانى ل سهر

دریژ دبیٹ تہنانت بو نازادی و گیان و مالی وان، ٹہفجا چ حوکمی وای داپہروہر بیت یان ژ ی ب کوتتہکی بیت، بیی کو ٹہوان ماف ہہبیت ہہرگری ژ خو بکن یان داخوازا مافی خو بکن. یاسایا رومانی یا کھن باشترین نمونہیہ بو وئ دستہلاتا بی سنور. مہزنی خیزانی دستہلاتا رہا ہہبوو ل سہر وان ٹہندامین خیزانی کو ل ژیر دستہلاتا وی دابوون و بی نازاد بوو ٹہو زاروکنین ژ نوی پھیدا دبن د ناف خیزانیدا وکو ٹہندامہکی خیزانی و مرگریٹ یان ہہرہلا بکمت، ہہروہسا وکو دادومری خیزانی مافی ٹیمزاکرنی ہہبوو ژبو سزادانا ٹہندامین خیزانی تا رادہبی مرنی، مافی فروٹنا زاروکان ہہبوو ژ دہرقہی باژیری روما وکو کویلہ.

۲-سیستمی دستہلاتا ہیزی

ہاریکاری دناقہرا ٹہندامین کومہلگہہیدا، جورہکی پھیوہندیا دناقہرا وندا پھیدا کر و ژبو سہلامتیا وان پھیوہندیا و ہہردوامیا ہاریکاری

یاسایا رومانی یا کھن باشترین نمونہیہ بو وئ دستہلاتا بی سنور، مہزنی خیزانی دستہلاتا رہا ہہبوو ل سہر وان ٹہندامین خیزانی کو ل ژیر دستہلاتا وی دابوون

ٹہندامین خیزانی یہ کو ہہرنیاسہ ب دستہلاتا بابی و یا دووی ژی دستہلاتا ہیزی یہ.

۱- سیستمی دستہلاتا بابی

د فی سیستمی دا، ٹہندامین یہک خیزان ملکہچن ب تہمامی د مافین تایہتین خو دا بو دستہلاتا مہزنی خیزانی کو بابہ، کہسایہتیا ٹہندامین خیزانی ہاتیہ تیکہلکرن و ہہلانندن د ناف کہسایہتیا یاسابی یا بابی دا و ب کوراتی ملکہچی ہہمی بریارین وینہ و ٹہف دستہلاتہ

د سیستهم د دستهلالاتا هیژی دا مروقی کسایهتیهکا تایبته و سهر بهخو نه بوو جودا ژ خیزان و هوزی، بهلکو کسایهتیا وان بهشک بوو ژ کسایهتیا گشتی

تایبته). لایه نین ناکوک په نایې بو لایې سیبې
دبهن ومکو ناقبژ یقان، نهف ناقبژ یقانه بارا پتر
شیخین قه بیله و عه شیرمنا بوون.

سهره رای قی چندی ژی، بکار نینانا هیژی
نه هاته بنبرکرن ب نیک جاری، بهلکو دمی
ههر دوو لایه نین ناکوک ب بریارین ناقبژ یقانان
رازی نه دبوون، دووباره په نا بو هیژی دبرن.

ژیدهرین یاساین ل کومهلگه هین کهفن

د قی سهردمی ژیدهرین یاسایې د جورا
و جوربوون و گرنگی یا وان ژکومهلگه هکې
بو نیکا دی یا جیواز بوو، هندک جارا ب
رهنگی یاسادانانی کو ژ دستهلالاتا گشتی یا
تایبته ب دهر نیکسنا یاسایان دهر دکه قیت و
خویا دبیت، یان ژی ب شیوه یی (عرف) ی
و هندک جاران ژیدهرین یاسادانانی نابین یان
دادگا یان (فقه) ه.

د شمریعتی کهفن دا ژیدهرین یاسادانانی
ب دریزاهی یا قوناغان رهنگین جودا ب
خوځه گرتینه، ل دستپیکې ب شیوه یی حوکمین
خودایی (احکام الهیه) بوو، پاشی نهف حوکمه
هاتنه گهورین بو بنه مابین عرفی (قواعد عرفیه)
یین نه نفیسی، پشتی په یادابوونا نفیسینی هزرا
یاسایې ب رهنگی یاسادانانی ومکی قی سهردمی
هاته گهورین.

پیتقی بوو سیستهمه ک هعبیت بو دیار یکرنا نهرک
و مافان، نهو سیستهمه د کومهلگه هین سهرمتایی
دا ل سهر بنیاتی هیژی هاتبوو ناقکرن و ب
هیژی ماف په یادا دکرن و دیار استن و ب هیژی
ناکوکې دهاتنه نیکلاکرن، ژ بهر هندئ نورمال
بوو ژ یانا کومهلگه هین سهرمتایی بهر دموام دناق
شهر و ناژاویدا بوو و تاکه نامراز بو ناقبژ یقانی
د ناقبهر و اندا ب تنی هیز بوو.

د قی سیستهمیدا مروقی بیانی چ مافهک نه بوو
و ومکو دوژمن دهاته بهر چا ککرن و کوشتنا وی
یا حلال بوو، لهورا دستدریزیکرن ل سهر
بیانیان نه تاوان بوو، بهلکو دستدریزیکرن و
دزی و تالان و تولقه ککرن نهرک و زیرهکی و
میرانی بوو.

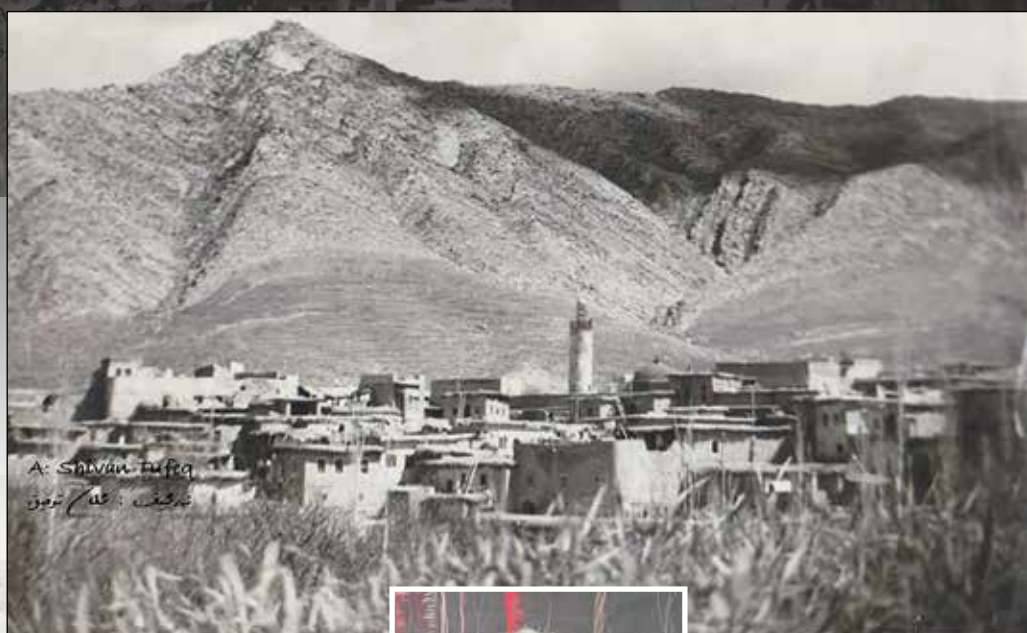
مروقی کسایهتیهکا تایبته و سهر بهخو
نه بوو جودا ژ خیزان و هوزی، بهلکو کسایهتیا
وان بهشک بوو ژ کسایهتیا گشتی، مهنترین
سیمابین هیژی تولقه ککرن بوو، لهورا تولقه ککرن
یا بهر دموامبوو و ته ناهت ومکو میراتی لی
هاتیوو، ژبابی بو کوران.

پشتی مروقاتی ژ قوناغا شقانکاری
(الرعی) بهر هف جوتیاری (الزراعه) چووی
و ناکنجیون په یادا بووی، تارادهکی ب کار نینانا
هیژی و توندوتیژی سقک و کیم بوو ژ بهر
ترسی ژ خوسارنیتی وشکستنی.

هندک جاران هندک عه شیرت
دستبهرداری که سین تاوانبار دبوون و
را دهستی که سوکاری تاوانلیکری دکرن، یانژی
په نا بو ناشتی دبر و قهر بوویا که سوکاری
تاوانلیکری دکرن ب ریکا دانا پاره ی ل شوینا
شهر و تولقه ککرن و کوشتنی.

ل قیری پینگافا نیکې هاته دستپیکرن دناق
کومهلگه هین سهرمتایی دا ژبو پیتقییا په یادابوونا
هزرا یاسایې و دروستکرنا نیکم رهنگی
سیستهمی دادومری کو دگوتنی (دادومریا

چەند بەرپەرەك ژ ديروكا دهووكا كەفن

شىۋان تەوفىق

گورستانا (شمکمر) جھئی مەخەلا تولازین دەھۆکی بوو و دا ژ دویرقە بینی ئەقە هات.. ئەو کبیە هات خودانی قەلینی و شەلی نفسی (سەید بەرھۆ)، ئەوا دا بیته دویماییکا گەریانا روژی.

دەھۆک و تاخین وئ:

ئەردی دەھۆکی ژ سئ بەرپەتەنان ژئ ھەل دچن ژ نھالین دوو رویباران، بەرپەتەنەک دبیته (گرنیاسی) و یا دی دبیته (گژبەرا) و یا سئیی دبیته (بەرپەتەنکا نزاری) ئان ژئ (تاخی رمزا)، و تاخین سەرمەکیین دەھۆکی ژئ ئەقە بوون: (نیسلام، نەسارا، جوھیا و شیلئ) د سالیئ سیھادا ھەتا دویماییکین سالیئ پینجییان، ھژمارا خەلکی دەھۆکی ل ناڤبەرا ٤٠٠٠ ھەتا ٨٠٠٠ کەسان بوو، خانی یین وان ژئ گەلەک ئەرد قەندگرت ھەمی تیکرابوون، تاخی فەلا ژ کەندالی ھەتا دیرئ بوو، تاخی جوھیان سەرمەندال ھەتا کیشتا وان بوو، تاخی سویکی ھەر ژ دەری جامعا مەزن دەست پئ دکر و کۆلانەک ئەقراز دچوو ھەتا مزگەفتا مفتی، سویکا چەلی یا قیگافی ئەو ژئ خانی و مال بوون، تاخی شیلئ دەوربەریئ خانی بوون و جھئی شیلئین برنجی بوون، ئانکو برنج لی دچاندن.

ژ مەزاری وئقە دەھۆک نەبوو، نە تاخی کوچەرا و نە تاخی قەرەچا نەبوو، مەزار بوو و سویکا خەیاتا بوو، ژ وئیری وئقە چ ئاقاھی نەبوون، ھەتا ژوردا دچوو قەسرا حاکی ئەو ژئ دەمەکی کربوو نەخۆشخانە، ئەوا دگۆتئی قەسرا کەمبەرلانی، ئەو ژئ پشئی کەمبەرلان ھاتیە کوشتن.

جوھی و فەلەیین دەھۆکی:

خانین جوھی و فەلا دتیکەلبوون، گورستانا فەلا بەرانبەر خانین کەمبەرلانی بوو، بەرانبەر وئ ل لایئ دی یئ جاددی یین فەلابوون و د بندا یین جوھیان بوون، دەمی جوھی چووین

دەھۆک.. ئەو مۆزەخانەیا زیندی ئەوا شوینوارین شارستانییەتا کەقنار ب خۆقە دیتی و بوویە جھئی عەشقەکا بەردەوام بۆ وان کەسین دەھۆک دیتی و دناڤدا ژیاين، بۆ وان کەسان ئەوین جاروباران ھاتینە دەھۆکی و لینگەریایی، لی ئەوی عەشقی خۆل دلا دایە و کیقە بچی دی ھەر زفریپە ئەوی جھئی، ھەر جارا تو گەریانەکی بکەمی د ناڤ کۆلان و جادین وئ، باوەر ناکەم بیھنا تە تەنگ ببیت، چونکە چەند یا بچویک ببیت ھەر تنئ ئەو بەسە دەمی مرۆڤ سەر و سیمایی مرۆڤین وئ دبیئت، ھەستەک بۆ مرۆڤی چئ دبیئت کو مرۆڤین جوامیرن و دویر بەلانە.

ئەقە ھەک دیتن و گوھلیبوون و سەربۆرین وئ پتر مرۆڤی ب خۆقە گری ددەن و ناھیلن مرۆڤ ب چ رەخ و رویان قە بچیت، ژ بەر ئەو سیقاندین ب دارین کیراتی و شەقنن دار بەروبی ھاتینە چئ کرن و وان عولیکی ب لبتین ئاخی و ئاقاھیین ل سەردا ئاڤا کرین، بەرامبەر وئ جوانیئ ھندەک ئاقاھیین ب بەری بازی و یین نکراندی ب دەستین ھندەک ھۆستانیین مویسلی جوانیپەکا دی دایە دەھۆکی.

ئەو بیرھاتن ھەک ھەر و بارۆقەیکە قەرسی و ھەک تەزینکەک د ناڤ لەشی مرۆڤ دەنیت و دچیت، وان بیرھاتن دینیته بیرا مرۆڤی کانئ ئەو چ خۆشی بوو دەمی ل زارۆکیینئ کۆلان کۆلان مە نەدھیلان، جار دا قەستا (گەری) کەمی یان چیبە (چەمکی عەلی گیزی) یان (گەرا حەنەبەدی) یان (بیرا قەرەچە)، یان دویقەتەن و شیمیاتیین دگەل (صالویئ عەینۆبی) یان (ئەحمۆبی فیتئ) و جار ژئ ل سەری کۆلانا ھیکئ (ھیکئ صەمەلا عەلیکئ) و برەقە.. بەرەف کۆلانا سەید میسا و ل بنئ کۆلانی ئەو دەمی شەوا دۆب دۆب ل سەری کۆلانی یئ راوەستیای و گازی دکر: (کورۆ مامۆ.. دی راوەستن و بتەبتن ما ئەقە ھوین عفریتن مامۆ..)، مرۆڤ دگەھشتە نیزیکی

د فرۆتن، حسین تحافچی هاته دهۆکی و دکان قهکر و قهسرهك ل هنداف چهمین فهلا ئافا کر، کسهکی گهلهکی زهنگین بوو، بیرهك کولا ل هیرقهتری خانیبی دیوالی، بهلی ئاف دهرنهکمت و ئهو بیره نهداگرت.

ههروهسا مالا شیخ عوبهیدی، مالا شیخ نور محهمدی و سهعیدی مهلا تههای قهسر ئافا دکرن، بهلی بانین وان ئاخ بوون، نهشیان گیچ بکن، چونکی دهمی بهفر دکهفته سهر شهی دگرت و دلۆپ دکرن، ژ بهر هندی بانین وان

خودانین همدی کبلی ئینانه دهر و همد کبلا و کره ئافاهی، بهلی گۆرستانین فهلا بین ل بهرانبه قهسرا کهمبهلانی بین ماین، ئهون دى ههمی ئاخ رادا سهر و کره خانی.

ژ کهسایهتیبین ب ئاف و دهنگین فهلا (هناکا و کاکوز و فهتحو لا) ئهفه مهزنین وان بوون، پتربیا تاخین وان تیکرا بوون، ههروهسا ژ ناخین کهسین جوھی ماموستا (سهلمان) و (حهیو) موختاری وان بوون، ل دووماهییبی (مردخ) بوو موختاری وان.

دکره ئاخ.

رئ و ریبارین دهۆکی و دهردۆرین وئ: ژ مهزاری وئقه ریک نهبوو، ترۆمبیل نهچوون، کاروانی دا ئین دگهلی را دهر باز بن و چه گوندین خو، بهلی پشتی ئنگلیز هاتی و پر چئ کری ههتا نك مهزاری قیر کر، پاشی رئ چئ کر و گههانده ئامیدی، ترۆمبیلین مهز ههبوون بۆدییا وان دار بوو، ههروهسا هندهك فۆرد ههبوون بانئ وان قوماش بوو، گهلهك گهلهگ ببست ترۆمبیلهك ل دهۆکی ههبوون، سهعیدی تههای ئیک ههجوو، شیخ عوبهیدی ئیک

کوره مهوتییا:

بۆچی دگۆتنی کوره مهوتییا؟ ل دهمهکی ئهو کورهکا مهزن بوو، دهمی مشهختی هاتینه دهۆکی و ئهرمهنی راکرین ل دهۆکی بوو خهلا، ل پتربیا دهقهرئ بوو خهلا، خهلك دمر و دکره د وئ کورئ دا بی شویشن و پاقرکرن ئاخ راددانه سهر، چونکی نه دگهشتن بشۆن و کفن بکن، ژ بهر هندی دگۆتنی: (کوره مهوتییا).

قهسرین دهۆکی:

ئیک ژ وان قهسرین ل دهۆکی ههین قهسرا (حسین تحافچی) بوو، کهسهکی بهقال بوو جلك

قیقیی چیمان وهکی خوځ و هناران نهدشیمان دهر باز بکهن.

ههروهسا پتربیا نهو خهلهکی ژ موپسل دهات بو ژ یاری دهات، موپسل دهاتن قهسابی دکر، نهجاری دکر، بهناتی دکر، هجاری دکر، هه کارهکی ب دهست کهفتبا دکر، همتا دگههشته وی رادهی ل دهوکی کهسانین وهکی قهساب و نهجار هجاران ل دهوکی ناکنجی بین.

ههروهسا کهس ههبوون بهر دنکراندن، بهرین نکراندی ژ موپسل ژی دنینان بو دنگان، ههروهسال دهوکی ژی نهو کار دکرن.

دهواتین (شههیانین) دهوکیان:

بو نمونه، کهسهک دا کهجهکی بو کورئ خو

خوازیت، دا مروقین خو داخواز کهته خوارنی و کاسکان تژی خهنا کهت و قابهکی سابینی دانیه سهر و بو مالهکی بهت، ب فی رهنگی مزگینیا دهواتی دگهانده خهلهکی داگ خهلهک بهینه دهواتی، نهف نهریته ل دهوکی ههمیی ههبوو، پتربیا دهواتان ل مهیدانکا جهی خانیهی فتهح ناغای بوون، دۆرماندۆر خانی بوون، یان دهوات ل پشت مهزاری کورهک ههبوو ل ویرئ دهاتنه کرن.

ههروهسا زاقا دبرنه چهمکی عهلی گیزی ل خواری ل بهر کهندالی گهرهک ههبوو ل وی گهرئ سهرئ وی دشویشت، یان دا بهنه دهرافئ ههمامی نهو ژی ل بن کهندالی بوو و گهرهک ل

ههبوو، ههروهسا سهعید ناغای نیک ههبوو.

ههروهسا ترۆمبیلین نهفرا ژی ل ناقههرا موپسل و دهوکی ههبوون، نهفهر ب دهرههمهکی بوو، دهمی پر چیکری و حوکمهتا ننگلیز هاتییه دهوکی پر چی کر لی یا نزم بوو، ترۆمبیلین مهزن د سهر را نهدچوون، پری خو ل بهر نهدگرت، دین پری دا ژ لایئ باشوور فه ریکهک چی کر دا بچیهته خواری سهر رویباری، نهو جه د بنیات دا سهر نهفرازیهکی رگ بوو، هه ژ کهفتدا نهو سهر نهفرازی ل ویرئ بوو، پشتی ننگلیز جادده و پر چی کری، ترۆمبیلین بچویک د سهر پری را دهاتن و دچوون، بهلی ترۆمبیلین باری نهدهاتن، جاددهیهک ژ پری و یقهتر چی کر،

پر کره دوو پارچه، پارچهیهک ژ وان بهر کره تیدا و تورهک دانا سهر و چیمهنتو کر و هه زوی ل ناقه رویباری ههک بوو، رویبار گرتبوو، پشتی نهو لا ب دویماهی ئینای لایئ دی ژی چی کر، نهو بو ترۆمبیلین باری بوون، بهلی یا پری ب تنی ترۆمبیلین بچویک د سهر را دچوون بین وهکی فۆردا، همتا مهزاری هاتبوو قیر کرن، پاشی حکومهتی دهستههقیتی ژ مهزاری و شیقهشورکی و چهپا گهلی همتا دهردههقیته قیر کر همتا گری قهسرۆکا و سندورئ و پاشی همتا نامیدی.

دهوک و رهز و چهم و رینجههرییا لی دهاته کرن:

ژ شندوخا همتا ئیتویتی رهز بوون، هه پارچهیهک ژی یا هندمهکان بوو، خهلهک ل هافینا ب مال و حال فه دچوونه ناقه رهزین خو، قیجا چه رهزقان بان یان خودان، خهلهکی ل هافینا کهپر چی دکرن و دهمی خو د ناقه رهزان دا دیورانده. سههباری قئ چهندی، مروف نهشیت بیژیت ژینا خهلهکی دهوکی ب تهمامی ل سهر رهز و چهمان بوو، رهزا دا کهنه میویژ، بهلی

برازايي خهليل قهسابي كره گومرک، گومرکهکا دی ل تهشت گهراجي ترؤمبيلان قهبوو. ههرومسا مهيدانكا دارفرؤشان، دهمي سلیمان شعیهی عهد ژ مریهم خاتوینی کری ب تنی قهسرا وی تینهبیت، وکی دی ژ قهسرا وی ههتا دهاته خانا حدادا ملکئ سهعید بهگئی ئهغه ههمی بی ژ سلیمان شعیهی کری، دهمی ل دهستیکی کری قهیسهریبه ئاڤا کر، پاشی هاته رهخی جاددهیی ناقهینا عهدئ وی و قوتابخانی جادده بوو ریزهکا خانیان لی ئاڤا کر، ل وی رهخی سی خانی و ل فی رهخی سی خانی ئاڤا کرن، ئه خانی بو کرئ ئاڤا کرن، پاشی خان ئاڤا کر د ناقهیرا قهیسهری و وان دکانان، ئه خان ل دهمهکی کر بوو قوتابخانه، پاشی سرکهفتن نهئینا، نوکه دبیزئی (سویکا مربع).

ههرومسا دکانا شوکری کتانی یا خوئی بوو، دهمی چیمهنتو دهرکهتی شوکری زهرقین چیمهنتوی بین قالا دئینان و خوئی دکرئ، ب فی رهنگی زهرق چئ دکرن و ددانه بهقالان، دهرؤکین وان ب سترکی گری ددان و ئاسی دکرن، ناقی ههقئینا وی کتان بوو، دگوتئی مهلا شوکری، چونکی مهلاتی خواندبوو، پاشی دهست ب دکانداریی کر، شوکری د دکانهکا سلیمان شعیهی قه بوو بهرانبهری دکانین سهعید بهگئی و ههمدی بهگئی، سقوره ب خودان دکرن، خوارین پئگقه دخوار و مهغره ب قهستا مالا خو دکر، بهر دئینان و بو جاددهیی ددانا، ب فی رهنگی دبوو جادده، کولان وهسا دهاته چئ کرن.

پولیسین دهوکی:

د کهقندا پتربیا وان کهسین دبوونه پولیس خهلکی گوندان بوون، بهلی بین دهوکی ب خو ژی ههبوون بیوونه پولیس.

ناشی مهلا جبرانیلی:

ناشی مهلا جبرانیلی ئاڤا وی ژ گهلی دهات،

ویری بوو، ههرومسا هندهک دبرنه تاخی شیلی ل خواری ل سهر هسکهرووی سهرئ زاقای دشویشت.

شوفیرین دهوکی:

کهسهک ههبوو دگوتئی (ئهحمهد دهوکی) شوفیری لوری بوو، گهلهکان ژی ئه پیکهمین سهربازی ههبوون، ژمارا لوریان یا کیم بوو. پتربیا عهدئ فهلا ژ ناقی و هیرقه بوون، پتربیا فهلین دهوکی جوتیار بوون، جوتیارین موسلمان گهلهک د کیم بوون، بهلی عهدئ بی فهلا بوو.

دکان و گومرکین دهوکی بین هسک:

ئهو ریکا دچیت بو باخچهی ژ ئوتیلا لومانا و مهركهزی هیرقتر گومرکهک ههبوو عهبدوللا بهگئی چئ کر بوو، ههرومسا گهرجهک ژ دهرقه چئ کر بوو بو ترؤمبیلان، پشتی هینگئی گومرک هاته چئ کرن، ئیک ل بن ناقهیی قائیمامیی هاته چئ کرن بهرامهر بهریدئ، ل بنی چایخانا فایقی بوو، پاشی چایخانه راکر کره جهی گومرکی، کرنه گومرکا فیقی، ئهو ژی جاسم بهشیری

قەسرا ئەمېرىكانى ل تاخى مۇسلمانان ھەبوو، ئەو مدارە يا (سەئىد ئاغا)ى بوو، مدارەكا دى ل نك سەرشۆيى بوو، ئەو يا كەسەكى مويىلى بوو د گۆتتى (زەننون) د خانىي خۇفە چىكربوو، مدارەكا دى ل نك مالا مەلا مستەفايى بابى عەبدوللاى، رووبەرەكى مەزن بوو، ئەف مدارە بۇ دەخلى و مېويژ قوتانئ بوون، ئەف مدارە ھەمى ب دەوارا بوون، ل ھاقىن و پايىزا دان پى دقوتا، ھەروەسا مېويژ د قوتان بۇ دوشاقى.

گلکەن و ناخەسپىك و ناخەسۆرك:

ئەو رىكا دچىتە گەلى ژ مەزارى و يئە دىتتە چەپ دگۆتتى (چەپا شىقەشۆركى) ل سەرى گلکەنەكا ئاخى ھەبوو يا ناخەسپىكى بوو يان

دا چنە باجلۆرى ئاخەسپىك دىنا و خانىيىن خۇ پى دەنوين، ھەروەسال گەرماقا ھەبوو خەلكى ئاخەسپىك ژ وىرى ژى دىنا، دا خەلك دەوارىن خۇبەن و ئاخ پى دكىشا و دفرۆت، يان دا كەسەك بىژىتى ھەرە بو من دوو خەترا بىنە، ھەردوو رەنگىن ئاخى دىنان ئاخەسپىك و ناخەسۆرك، يان ئاخا شەھىدان دىنا بۇ عەردى و ھونىيى. دەۆك يا بچويك بوو، ژ جاددا خەياتا بچى و بىيە خوار بۇ لايىن رۆژ ھەلاتى ئاقاھى نەبوون، نە تاخى كوچەرا و نە يى قەرەچا نەبوون.

مالىن دەۆكى:

مالىن كەقتىن دەۆكى نىك ژ وان مالا موقتى

پەرەكا ھەرفتى ھەبوو ئنگلىزى چى كىرپو داکول دەمى ئاقرا بوونى رى ل كەسى نەھىتتە گرتن و بشىن دەرباز بىن، جەي وى نوکە ژى يى ديارە، پەرەكى ھەردوو لايىن رويبارى د گەھاندنە نىك، دوو مېتر و نىقان يا فرەھ بوو و كويراتىيا وى ژ ۲۰ مېتران پتر بوو، ئاش يى ئاقى بوو، ھەمى كار پى دكرن، ئاشى ئارى و ساقارى بوو، ژ بلى دەۆكى خەلكى گوند و دەوروبەران ژى دەھانتى، ھەروەسا ئاشەك ل كانى خىسمانال گرى سۆر ل رىكا چەما ھەبوو دگۆتتى (ئاشى سەيىد ھەمىدى)، ئەو ژى ئاشى ئاقى بوو.

سەرشۆيا دەۆكى:

سەرشۆيا دەۆكى يا كەسەكى مويىلى بوو، ئاقا وى ژ رويبارى دكىشا ناعۆرەك بۇ چى كىرپو، ب دەوارى دزفراند و ئاف دىنا دكرە تانكى وى، ھەكى بركەكى چى كىرپو و ئاف دكرى، ئاقا وى يا گەرم ھەكى مەنچەلەكى بۇ چى كىرپو و دىنقە زىل بوو ئاگر بەردىبى و ئاف گەرم دكر، ئاقخۇيا وى ھۆلەكا مەزن ھەبوو، دۆرماندۆر ھەنەفى بوون خۆل بەر دىشويشتن.

مىزگەفتا مەزن و عەردى نەوقافى:

مىزگەفتا مەزن و عەردى فەلا ھەمى عەردى ئەوقافىيە، دەمى دا يى ئەوقافى بوو پى فرۆتتە فەلە و جوھى و مۇسلمانان، ب قى رەنگى ئەو تاخ يىن ھاتىنە ئاقاكرن، ئەو قەنتەرىن دەھانتە ئاقاكرن و چىكرن بۇ بەرژەمەندىيا وى كەسى بوو يى خانىيى خۆل وىرى ئاقاكربا، دا كەتە قەنتەر و دىنقە رويبار بوو و ب سەرۋە ئاقاھىيى وى يە، قەنتەرەك ل دەف مالا ھەجى عەبدولرەھمانى بوو.

مدارەك دىن مىزگەفتا مەزن دا ھەبوو يا كەسەكى فەلەبوو د گۆتتى: (مىخويى مسكويى)، مدارەك ژى ل وى مەيدانكا مۆف تىرا دچوو

ئەو رېكا دچىتە گەلى ژ مەزارى ويڧە دىبىتە چەپ دگۆتتىن (چەپا شىڧەشۆرپكى) ل سەرى گلکەنەكا ئاخى ھەبوو يا ئاخەسپىكى بوو يان دا چنە باجلۆرى ئاخەسپىك دئىنا.

سالخى موترب ژى دەھۆل دقوتنا و دۆدك ژى
لئىدا.

دھۆك و پاشايىن عىراقى:

پاشايى عىراقى فەيسەلى ئىكى نەھاتىيە دھۆكى،
بەلى فەيسەلى دووى يى ھاتى، ھەروەسا پاشا
عەبدولئىلاھ و غازى يىن ھاتىن، گەلەك كەسان
جلكى كەشافە دكرە بەرخۆ، جلكىن وان خاكى
بوون نىڧ پەنتەرۆن بوو يان لەفا بوو يان گۆرە
بوو، ل سەرى گرىياسى ل نك مالا دىوالى، پاشا
دھاتە خوار قىجا چ پاشا عەبدولئىلاھ يان غازى
يان فەيسەل با، دام و دەزگەھىن دھۆكى ل وئ
دەقەرى بوون و پىشوازييا وان ل وئرى دھاتە
كرن، دا پاشا چىتە نادىي ئەوا نوکە دىئۆنى (فندەق
لومانا) و خەلك د پىشوازييا وان دا دراوھستىيا و
سررود دگۆتن، ل دويماهىيى ھندى خەلك دچوو
پىشوازييى گۆتن دەست نەخۆشىيى بۆ خەلكى چى
نەكەن ھەتا بىنە پىشوازييى، قەسرەك ل سەرسنكى
چىكرىبوو پاشا دچوو قەسرى، دگۆتنى (قەسرا
مەلكى)، پاشى چوو د ناڧ چەمادا چەمەك كرى
و قەسرەك د ناڧ دا ئاڧا كر.

ژىدەر:

- چاڧىنكەتتەك دگەل خودى ژى رازى (جەمى عەلى نالەند).
- چاڧىنكەتتەك دگەل خودى ژى رازى (سەيدابى مەسعود سەعید
ياسىن ئەفەندى).
- چاڧىنكەتتەك دگەل لىوايى خانەشىن (جەمىل محمد مستەڧا).

بوو، ھەروەسا مالا فەتەھى عەبانى و مالا
نەعمەتا بوو، ئەگەر كەسەك ژ دەرقەى دھۆكى
ھاتبا چ ژ ئىتووتى يان باجلۆرى خەلكى ب
ناڧى گوندى وى دىياسى، بۆ نمونە، دا بىژن
عەبدولرحمان كورئ ئەحمەدىيە يى باجلۆرى
يە، ئەڧى دى موھەممەدى كورئ عەلى يە
يى ئىتووتى يە، دا ئىن ل دھۆكى ئاكنجى بن و
خەلكى بناڧى گوندى دىياسىن، دا ئىن رەزقانىيى
و پالەتتەيى كەن دا ژيارا خۆ برىا سەر.
دەوات و دەواتىيىن دھۆكى:

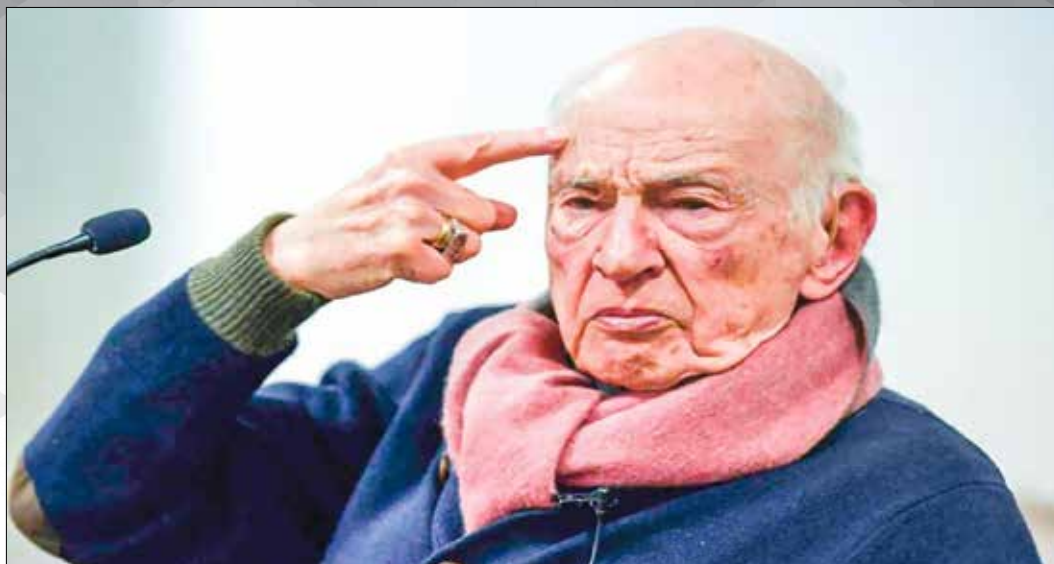

ئىك ژ دەواتىيىن دھۆكى مەھمەدى سىتتى
بوو، ھەتا ناڧ و دەنگى وى وەسا چوو و
دگۆتن شرىكى موتربايە، ھەسۆيى مەرجوئ ژ
دەھۆلقوت و زىرنايىزان بوو، ھەروەسا سالخى
موترب بوو، ھەروەسا موترب ژ سىمىلى
دئىنان، ئەڧ موتربە بۆ دەھۆلى و زىرنايى و
دۆدكى دئىنان، سالخى موترب زىرنا لئىدا،
ھەروەسا ھەسۆى ژى زىرنا و دۆدك لئىدا و

هزر

- 32 - ئەخلاق و چاكسازى ... خواندنهك د فەلسەفا ئىدگار مۆران دا
..... سەعید ئوسمان
- 37 - جیندەر ژ یەكسانخووزیین تا هەفرهگەزبازیین
..... جاسم محەمەد شرنەخی
- 47 - شوپش، ل هەمبەر چەمكئ مرنا بابان
..... جوان عزەت
- 51 - تىكستەكئ فەكرى و تكیئا چوونا د ناف جیهانا پرسان دا
..... بزار هادی
- 53 - جیاوازی و ئایدیای ناکامل (ئەگەر لەگەڵم نەبى، دژمى)
..... سەمكۆ محەمەد

ئەخلاق و چاكسازى

پيشگوتن:

دبىت پتريا خواندهقانتين كوردىن، فى
 فىلوسوفى نهنياسن، نهگەر جار جار نافتى وى
 ژى د نافت نفيسينهكى دا هاتبىت، چ راوهستيان
 ل سەر فەلسەفەيا وى، هزرين وى، باوهريين
 وى.. هتد نهبوويه. ب فى نفيسينا كورت من دقت
 پتر خواندهقانتى هاندهم هزرهكا ساده ژى بيت
 ژ فى فىلوسوفى بزانت و نارەزوويين وى بين
 خواندننى ب نازرينم پتر لى بگهرينىت و بخوينىت.
 نيدگار مؤران د وارى هزر و فەلسەفە
 و ئەدەب و پەروەردەين دا كەسەكى گەلەك
 نافدارە، نه ب تنى ل سەر ئاستى فرەنسا، لى
 ل هەمى جيهانى، وەكو هيمايەكى شروقەكارى
 هزرين ئالوز هاتيه نياسين. شوينتبلىن هزرين
 وى ل سەر كۆمونيست و هەبوونگەرى
 و ليبرالان هەنە. ئالان تۆرين دەربارەى
 وى دبىت: «نيدگار مؤران هزرمندهكى
 گەردوونى/كەوكەبىيە.»

خواندنهك د فەلسەفا ئيدگار مؤران دا

سەعيد ئوسمان

چاکرنا ره هوریشالی:

تئی ل بن کار تیکرنا کار لیکین داخواز و فروتئی و کرینیه؟ ب تئی روالهت و دیاردین نابووری کار تیکرئی ل سهر بلنبدوون و نزمبوونی دکهن؟ من دقیت بیژم کو گهر دوون ههمی پیکه ماکینه و نامیرهکی زه لاهه، ههمی پیکه کار دکهت و پیکه بهر ههمی ددهت و پیکه کار لیکرئی دکهت. ههر بریارهکا سیاسی یان گوهارتنهکا چقاک یامهزن یان گوهورینهکا میژوویی د واری رهوشهنبیری دا، ههر بهر ههمی نوی د واری تهکنولوجیایی دا، کار تیکرئی ل سهر بلنبدوون و نزمبوونا سههمین وئ بۆر سهیی دکهن یامه بهس ژئی کری، لی ههر وارمکی هزری ژ کوژیی خوئی تاییهت فه بهری خو ددهته وی تشای و سالوخ ددهت، ژ بهرکو مهرج نینه زانایی زانستهکی تاییهت د هشی خو دا شارهزایهکا مهعریفی یا گشتی هه بیت و میشکی وی گهنجینهیا مهعریفی بیت، لهوما ئهوهچاره پهنایا خو بیهته بهر کمرتین دی بین زانستی و کارمکی بهر ههم بینیت، د پشت را ئهوه ژ کوژیی شارهزاییا خو فه بابتهی دئیخیه د ناقتهرزیی تاییهت ب وی زانستی دا. دبیت د هندهک رهوشان دا هونهرمهندهکی ناقدار ب رهکلامهکی ببیته ئهگهری گوهورینهکا

چاکرنا مروقی، بی ههبوونا فهلسفه و جیهانبینیهکا گشتگیر، بهر ههمی ناگریت. چاکرنا مروقی بی چاکرنا چقاک و د نهجام دا چاکرنا جیهانی ههمی کارمکی بیهؤدهییه. ئهفجا مه ل دهستیکی پیدقی ب چاکرنا دهزگه هان ههیه کو نه ئاقاهی و ژوورن، لی پیشکیشکرنا هزرییه، هزرهک ل سهر بنیاتی سهردهمی و روشنگهری هاتبته ئاقرن. جیهانی د بهر چاقا زانینی و ئاقلهندیی دا ببینیت. بو نمونه ئهگهر مه بقیت ئهه زانکویهکا بهر ههمینهر یا داهینهر دروست بکهین، ئهه نهشین ب ریکا خویندکاری ب پهرومردیهکا سهقت هاتینه پهرومردهکرن ئاقا بکهین، لی پیدقیه ئهه فهگهرینه مالی و باخچهیین زاروکان و سهرمتایی و ئاقتی و نامادهیی، ل بهراهی و ان ل سهر هزرکرنهکا مؤدیرن بچینین. دهمی زاروکل قوناغین سهرمتایی هزرهکی ومردگریت، ئهوهزر ب ساناهی دوی دا دهیته چاندن، لی مه پیدقی ب گلهک سالانه دا وئ هزرا شاش ژ سهری وی ببینه دهر، ئهفه ئهگهر ئهه شیاین سهر بکهفین.

ئهف نمونه نیشانهکی دیاره کو ههمی تشتین/هزریی دهینه دارستن، نهشین ژ دهر فهی چارچو فهی خوئی گشتی ههین. گومان تیدا نینه کو نهشیت بیی تهرزیی خو ب دروستی و زهلالی بهیته دیتن یان خواندن. ئهگهر کهسهک بزاقی بکهت وی تشتی ژ دهر فهی تهرزیی وی بی گشتی بخوینیت، دئ کهفیه کومهکا شاشیین مهزن. بو نمونه د واری نابووری دا، ئهه بهری خو ددهینه بازارین بۆر سهیی و تیدا ل سهر هندهک کهسان/کومپانیان دنیا سهریک و بنیک دبیت، هندهک بلند دبن و هندهک نزم، هندهک ژئی ومکو خو دمینن؛ ب فی شیوهی هوین هزر دکهن ئهف بازارئی بۆر سهیی ب

چاکرنا مروقی، بی ههبوونا
فهلسهفه و جیهانبینیهکا
گشتگیر، بهر ههمی ناگریت.
چاکرنا مروقی بی چاکرنا
چقاک و د نهجام دا چاکرنا
جیهانی ههمی کارهکی بیهؤدهییه.

مرۆفی ئەف پێشکەفتنا تەکنۆلۆجی و ھەبوونا ھەمی ئامیرین رحەتبوون و رحەتکرنا مرۆفی بەرۆفقاژی کار دکەن، ئەف ئامیرە مرۆفی بەرەف ئامیربوونی دێن، ژ مرۆفایەتیا وی دێنخن، ھند رحەتی نادەنی ھندی سەرئێشی بو چێدکەن.

مرۆف ئاشکرا دینیت کو ئەف بەز و غاردانا د ناڤەرا زەنگینین جیھانی دا کار ل سەر پێناسەیین مە یین کلاسیکی بو تیگەھین

ئەف پێشکەفتنا مەزن یا د ھەمی وارین ژیان دا روی ددەت، نە ب تێ رحەتی ل گەل خو دینیت، ل سەرئێشن و کارەساتان ژ ب شیوہیەکی بەزتر بەرھەم دینیت.

سەرتاسەری یا ئابووری یان چاکی یان سیاسی؛ لئ ئەگەر تو پرسیاری ژئ بکەمی، دبیت ئەو خو ژ وارین دی یین نە ھۆنەری دویر بیخیت.

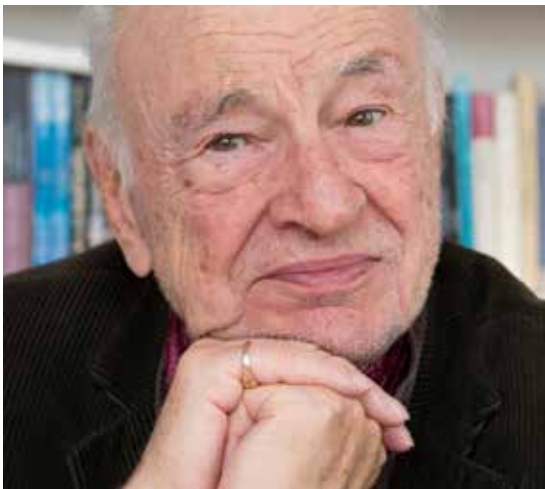
ھندەک کەس ھزر دکەن کو ب قئ گشتگیرکرن ئیدگار مۆران دژی سادەکرن و ژ ئیکجودا کرنا کەرتین مەعریفیە، لئ ب خواندەکا ھویر دیار دبیت کو ئەو دژی سادەکرن نینە، لئ ئەو دژی ھەر ھزرەکیە راستیا تەمام بو وەرگری فەنەگیریت، دژی ھەر بادانەکیە بو راستیی، دژی ھەر شیوہیەکی فەقەتاندننێە د ناڤەرا کەرتین مەعریفی دا. ب ھزرا وی ھزر د ناڤ ریکخستن و تەرزەکی ئیکگرتی دایە، ھەر کەرتەک تەرزەکی فەکریە بو خولیکدانی و پیکھە کارکرن ل گەل کەرتەک/کەرتین دی یین مەعریفی.

گوھۆرینا ژیان:

مۆرانی دینتەکا بەرۆفقاژی بو ژیان و چارەنەسی مرۆفی ھەمیە، ئەو ل ئاقارەکی دی ئاوازین پاشەرۆژی دژەنیت. ب ھزرا

بۆ چاكرنا ژيانى مه پېدقى ب چاكرنهكا رههوريشالى ههيه، د وارين ژيانى دا: د پهروهدهيى و ئابوورى و سياسهتى و جفاكى دا.

رههوريشالى ههيه، د وارين ژيانى دا: د پهروهدهيى و ئابوورى و سياسهتى و جفاكى دا. چاكسازيهك ژ بنياتى دهستپى بكهت و هيدى هيدى يان پينگاف پينگاف مروقى ل سهر بنياتى فيانى ئاڤا بكهتهڤه و ئهئدامين لهشى وى ژ شانهيىن دهستكرد و ئاميرين دهستكرد ئالا بكهت. د قى ژيانى دا كو ژيانا نويه، دقيت كواليتى گرنكتر بيت ژ چهئداتپى، دقيت سهربخوييا مروقى ژ ملكداركرنى گرنكتر بيت، دقيت مروڤ و جفاك ههردوو دگرنك بن، نابيت ئيك ژ وان ل سهر يى دى زال ببيت كو سيميائين وى بهرزه بكهت. تىشتى سهرنجر اكيش دقئ فلهسهڤى دا ئهوه كو

جوانى و چاكي و راستپى دكهن. وهسا ديار دكهن كو تيربوون ژ زهنگينيى يا بئيدويماهيكه، هنگى پئليدانا ل سهر سنوورين ئهخلاقى دببته رهوايى و كهسپن بهرمقانيى ژ وان سنووران دكهن، وهكو نهزان و پاشقهماى دهينه ديتن.

ئهڤ پيشكهفتنا مهزن يا د ههمى وارين ژيانى دا روى ددهت، نه ب تنى رحهتپى ل گهل خو دئنييت، لى سهرتپشى و كارهساتان ژى ب شئومهكى بلهزتر بهرهم دئنييت. بهرهمى قئ پيشكهفتنى يا د بهرزهكرنا فلهسهڤهين تاكهكهيى و نازاديين ههپى دا، ئهوه مروقى نهچار دكهن خو د چارچووقئ جفاكهكى دا، چ يى بچويك يان يى مهن، بگونجنييت. بهرهمى ژ قئ پيشكهفتنى چئدببت تىشتين بئرامان و چئيل و تامسارن، ژ بهركو مروڤايهتپى لهنگ و سهڤهت دكهن.

ل بيرا مهيه دهمى جفاكين جيهانى بو روژههلات و روژئاڤا دابهش بووين، روژههلاتا پاشكهفتى و روژئاڤا پيشكهفتى. روژههلاتا نهزان و ومرگر، روژئاڤا زانا و چيكر و بهرهمهينهر، لى ئهڤئ شارستانيا موديرن يا روژئاڤا يا ئاڤدار و پيشكهفتى و زانا زالبوونهكا دراندنه و هوڤانه و بئوژدانانه بهرهميئا كو شارستانيهكا بئ بابيه، بهرهمى وئ خوشيىن دهمكى و خاپينوك و سارن، ل دويڤ قئ شارستانپى پيڤهرئ سهرمكى چهئداتپا مفاى و ئاميركرنا مروقى و كومكرنا مليارين دؤلارانه.

ل سهردهمى خو ئارتور رامبوى درويشمى (گوهورينا ژيانى) بلند كر، ئهڤرو دقيت ئارمانجا سهردهم و جيهانا مه ههميى بيت، ژ بهركو بهايين مروڤايهتى كهفتينه بن پيڤانا بازرگانپى و ب ريكا ئاميران دهينه پيڤان. بۆ چاكرنا ژيانى مه پېدقى ب چاكرنهكا

ژیننامه:

فیلوسوف و جفاکاناسهکي فرانسیه. ل ۱۹۲۱ ئی ژ دایکبوویه. وهکو فیلوسوفهکي بنیاتگری ژ نالیی دهر و ناسیئ فه هاتیه نیاسین. د بنیات دا خه لکی یونانستانیه، ل پاریسی ژ دایک بوویه، جوهیهکي سفار دیمه. دهمی فرانسو ژ لایئ نهلما نیافه هاتیه داگیر کرن، کسهک بوو ژ بهرنگارین نهلمانیا و ۱۹۴۱ ئی بوویه نهلما نی پارتیا کومونیستی یا فرانسو.

مروقبوونئ تاما خو یا رهسن ژ دهستدایه و بوویه ئیخسیرا لهزا مه بو ئارمانجهکا سهراب کو ئەم ب دویف را غار ددهین و ناگههینی.

بهرهههین وی:

- ئەلمانیا سفر (۱۹۴۶)
- زهلام و مرن (۱۹۵۱)
- گیانی دهمی (۱۹۶۶)
- کومونا پاریس: گوهارتنا بلوز فیت (۱۹۶۷)
- پروپاگاندیا ئورلیانز (۱۹۶۹)
- نمونیهی بهرزه: سروشتی مروقی (۱۹۷۳)
- شیوازی ۱: سروشتی سروشتی (۱۹۷۷)
- شیوازی ۲: ژینا ژینائی (۱۹۸۰)
- زانستی ب وژدان (۱۹۸۲)
- ژ سروشتی ئیکهتیا سو فیتی (۱۹۸۳)
- جفاکاناسی (۱۹۸۴)
- شیوازی ۳: زانینا زانینی (۱۹۸۶)
- هزر کرن د ئهروپا دا (۱۹۸۷)
- پینشگوتنهک د هزر کرنا ئالوز دا (۱۹۹۰)
- شیوازی ۴: هزر (۱۹۹۱)
- وهلاتی دایک (۱۹۹۳)
- ئبلیسین من (۱۹۹۴)
- ئالوز بوونا مروقیهتی (۱۹۹۴)
- ئەشین و ههلبهست و ناقلمهندی (۱۹۹۷)
- باشیا ریز بهندکرنا ئاقلی (۱۹۹۹)
- ههر حهفت زانینین پیندی بو فیربوونا پاشهروژئی (۲۰۰۰)
- شیوازی ۵: مروقیهتیا مروقی (۲۰۰۱)
- سیاسهتا شارستانی (۲۰۰۲)
- شیوازی ۶: ئەخلاق (۲۰۰۴)
- شارستانی و هوقیهتی (۲۰۰۵)
- ئایا ویرانبوون بوو؟ (۲۰۰۸)
- ریهک بو پاشهروژا مروقیهتی (۲۰۱۱)
- ریا ئومیدی (۲۰۱۱)

ئەف لهزاتیا بوویه هئما و سومبوولا سهردهمی بهینته گوهارتن، مه بهست نه ئەوه مروقی هیدی کار بکته و هیدی هزر بکته و هیدی بژیت، لی مه بهست ئەوه کو ئارمانج ژ ژینائی مروقه، ئارمانج دهم نینه، لهوما دقیت مروقی ب خوشی بژیت، نهکو ب دویف را بکته غار و قئیرا نهگههیت، ئانکو دقیت دهمژمیرا نافخویی یا مروقی گرنگتر بیت ژ دهمژمیرا د موبایلا وی دا یان یا د دهستی وی، ههروهکو سنیکایی رومانوی گوتی: «دقیت ئەم ئاغابین دهمی بین».

ژینا مه یا نوکه ههی بهر ههمی ئاقلی ساره، دیالوگ دناقیهرا حهزین دلی مه و حهزین میشکی مه دا نینه، پهیههندی هاتیه برین، پتر گرنگی ب پهیهه دنیا مه ل گهل کاری و ئامیران هاتیه دان، مروقبوونئ تاما خو یا رهسن ژ دهستدایه و بوویه ئیخسیرا لهزا مه بو ئارمانجهکا سهراب کو ئەم ب دویف را غار ددهین و ناگههینی. شارستانی روژ ئاقا سروشت و ئامیر ب تهمامی کونترول کرینه و ل سهر زال بووینه، لی نهشیایه خوئی مروقی (زاتی مروقی) بنیاسیت، ئەگه نیاسی ژی بیت، خزمهتا وی نهکریه، یان ب دروستی خزمهتا وی نهکریه، چنکو ئەو چ جارن ئارمانج نهبوو، ههردهم ئالاقهکي ئهزران بوو ژ پيخهههت زهنگینی و دیارکرنا هیزا خو.

جیندەر ژ یهکسانخواریی تا ههقرهگهزبازیی

جاسم محمەد شرنەخی

پشکا ئیکێ

دهمی ل وهلاتی مسری د جفینا مهزنا جیهانی یا ب نافی «کۆنگرهیی قاهیره ژبو گهشهپیدان و ناکنجیبونی» ل سالآ 1994 تیرمی جیندەر زور هاتیه زمان، سهپرستین کۆنگرهیی ناقهاتی (51) جاران نهف پهیقه دووبارهکرن، پاشان پشتی سالهکی ل پایتهختی چینی (بیجینک) ههمان جفینا نیفدهولهتی هاته گیران و تیدا (233) جاران پهیقا جیندەر دووباره بوو، (1) لی سهرباری وی چهندی ههمی ل گهلهک وهلاتان هه د بن مژ و مورانهکا زیدهدا مایه، زور کیشمهکیش و گهنگهشه ل دور رامانا وی یا راستهقینه و پیناسهیا دروستا وی هاتینه کرن بی کارهکی جددی پهیره و ببت تا ب روهنی و راشکاوهیی د کۆنگرهیهکی پهیوهندیاردا یان ژی د کۆرهکی زانیاریی زمانیدا نهف تیرمی فلهسهفی زور نالوز بهیته ناساندن.

ههچهنده نهف تیرمه نانکو جیندەر (Gen-der) بهری زیدهتر ژ نیف چهرخ و هکۆ تیرمهکی فلهسهفی و جفاکی جهی خوه د ناقا فهکۆلینین سۆسیؤلۆژی و دهروونیدا گرتی، و ل ویلایهتین ههفگرتین نهمریکی و پاشان ل نۆرۆیا هاتیه ب کار نینان، سیه و سی سالن ژی ب فهرمی ل سهر ناستی هه ره بلند ل رۆژهلانا ناقین پشت پی هاتیه بهستن؛

(المثليون، المثليات، مزدوجي الرغبة الجنسية، المتحIRON، المتحولون جنسيا)، پڻج جوري ناسناميا سڪسي و ههفرهگهبازينه، همي ژي ب پيتا (۳) دهست پڻ دڪن.

وهرگيران و دهيتت ب كارنانبان، مهرم پڻ نهوه: كا تهكمروڦ چهوان ههست ب خواه دكت، يان ژي چهوا حهز دكت، نهخاسمه د بياڦي ناسناميا سڪسيدا (Sex identity) يان ژي بيژين جيندهريدا (Gender identity) جودا ژ ههبوونا وي يا رهگمزي (Sex) يا فهسلهژي و بايلوژي، كا ب سرؤشتي خواهي زڪماكي يئ نيره يان ژي مئيه، دببنن جيندهرخواز ههول ددن، نهف ههستكرن و حهزكرنه بهيتت نورماليكرن و هكو مافهكي مروفي يئ سهرمي ل گهل (مافي ژيانئ) ههفجوت ببت، يان كيم كيم پشتي وي بهيت.

واته جيندهر ل دهف في لايمني نهوه: فهكرنا دهرگههي بو همي جورين رهگهزخوازي و رهگهزبازيي ببتت تاق، ههرومكي نيفدهولهتتيانه ول سهر ناستي ههره بلند هاتيه پهيرهوكرن و نهف هئمايي كورتهريي پيئين ننگليزي ژ بو هاتيه دانان ول همي جبهاني هاتيه چهسپاندن:

نهفرو ل ههريما كوردستاني، ل ناقهندين نهكاديمي و روژنامهفاني و رهوشهنبيري نهف تيرمه زور بهربهلافبويه، چالاكيبين جورا و جوري جيندهري دهينه كرن، ل همي زانكويبين ههريما كوردستاني ژي سهنتهريين فهرميين جيندهري ههنه، بهلي ههز كومهك ب رهنگهك و ناوايهكي مهرما خو بو في تيرمي ديار دكت و ههز لايهنهك ل كورهي مههست و مهرما خو پهسهندي و پشتهفانيبا خواه يان ژي رهنكرن و دژايبا خواه بو جيندهري خواهيا دكت. يا گرنگه، نهف بهحسي دوو ناليين سهرمي ژ بو تيغههستن و ههلويستي دهربارهي في تيغههي ل فيري بكين:

ناليئ نيكي و هسا دببنت(جيندهر)، و (رولي جيندهري)، رامانا وي چهندي ددت كو و هكهفي ل ناقهرا ههردو رهگهزان ههبت، زن بگههيتت همي مافين خواهين يهكساني، بجهرنا (تهمكينا) نافرمي ل همي ناستان تا بلندترين جهي برياردانا سياسي بهيتت كرن، لهوا زور ب گهرمي و هيمهتبهري خهبات و بزافي ژبو خورتهكرنا باوهريي ب جيندهري و پراكتيكرنا وي ل همي بياڦين ژيانئ، نهمازه يا پهردوه و فيركرنئ و يا رهوشهنبيري و كومهلاني و سياسي ژي.

ناليئ دووي و هسا د جيندهري دگهن و بهرچاف و بهرچاف ژي دڪن كو تيغهههكي فهلسهفييه، ژبو (جوري جفاكي) و هكي ب عهربي ب (النوع الاجتماعي) هاتيه

چ دگه هینن و چ رامان و مه‌بستان ده‌لگرن، نه‌کو بین زارقه‌کسر و فیه‌ره‌هم‌کرین به‌ره‌مین هزرکین خه‌لکئ (موس‌ت‌ن‌س‌ی‌خ)، هوسان نهم دئ ژئ شاشیبا تئگه‌ه‌ش‌ت‌نئ و دیسان ژ خه‌ل‌ت تئگه‌ه‌اندنئ و سه‌رده‌برن و هه‌تا‌خا‌پ‌اندنئ ژئ رزگار‌بین، یا‌دروست‌ئ‌ه‌فیه ژئ دا‌ن‌ه‌ی‌ته‌ جهئ ح‌م‌ز و ئ‌ج‌ت‌ی‌ه‌اد و ف‌ی‌م‌ک‌رن و نیازین ت‌ای‌ب‌ه‌ت‌ین جودا‌جودا، ه‌س‌ر‌ی‌ه‌ک و‌ه‌ک‌ئ خوه‌ت‌ی‌گ‌ه‌ه‌ت و ل‌گ‌وره‌ی‌ زانینا‌خوه و د‌و‌ی‌ری‌ باب‌ه‌ت‌ی‌ن‌ی و ر‌اس‌ت‌ی‌با‌ت‌ی‌گ‌ه‌ه‌ی و ل‌د‌و‌ی‌ف‌ مرادا‌ دلئ‌خوه، ژئ‌خ‌ه‌ب‌ر‌ب‌د‌ت، له‌و‌ایا‌گ‌ر‌ن‌گ‌ه‌ب‌ه‌ر‌ئ خوه‌ب‌د‌ین‌ ر‌و‌ژ‌ن‌ا‌ف‌ای‌ئ‌ه‌و‌ جهئ (Gender) و ز‌و‌ر‌ب‌ه‌یا‌ ه‌س‌ر‌ ز‌و‌ر‌ ژ تئگه‌ه‌ین‌ نو‌ی‌ن‌ ه‌ز‌ر‌ک‌ئ و ف‌ه‌ل‌س‌ف‌ی‌ ژ‌ب‌و‌ ر‌و‌ژ‌ه‌ل‌ات و ه‌م‌ی‌ج‌ی‌ه‌ان‌ئ د‌م‌ر‌خ‌س‌ت‌ین (ت‌ه‌ص‌د‌ی‌ر‌ک‌ر‌ین)، کا‌ت‌ی‌ک‌س‌ت‌ ب‌و‌ک‌س‌ت‌ین ف‌ه‌ر‌ه‌ن‌گ‌ان‌ ل‌و‌ی‌ر‌ئ‌ چ‌ش‌ه‌ک‌ر‌ه‌ک‌ئ‌ د‌خ‌و‌ن:

ئ‌ه‌ن‌س‌ک‌ل‌و‌ی‌د‌یا‌ ب‌ر‌ی‌ت‌ان‌ی‌ ن‌اس‌ن‌ام‌ه‌یا‌ ج‌ی‌ن‌د‌ه‌ری‌ «Gender Identity» ب‌ف‌ئ‌ ئ‌ا‌و‌ای‌ پ‌ن‌اس‌ه‌ ک‌ر‌ی‌ه: (ه‌س‌ت‌ا‌ م‌ر‌و‌ف‌ئ‌ ب‌خوه، کا‌ن‌ی‌ره‌ یان‌ ژئ‌م‌ی‌ه، یان‌ژئ‌ج‌و‌ت‌ه‌س‌ت‌ه)، و‌ات‌ه‌م‌ه‌ی‌ل‌ و‌ئ‌ار‌ه‌ز‌و‌و‌یا‌و‌ی‌ ژ‌ب‌و‌ن‌ی‌ر‌ و‌م‌ی‌ان‌ه‌ر‌د‌و‌و‌یا‌ن‌ ه‌ه‌ی‌ه، ز‌و‌ر‌ج‌ار‌ان‌-گ‌وره‌ی‌ئ‌ه‌ن‌س‌ک‌ل‌و‌ی‌د‌یا‌ ن‌ا‌ف‌بر‌ی‌-ه‌ه‌و‌ه‌س‌ و‌م‌ه‌ی‌لا‌م‌ر‌و‌ف‌ئ‌ ل‌گ‌وره‌ی‌

ئ‌ه‌ن‌س‌ک‌ل‌و‌ی‌د‌یا‌ ب‌ر‌ی‌ت‌ان‌ی‌ ن‌اس‌ن‌ام‌ه‌یا‌ ج‌ی‌ن‌د‌ه‌ری‌ ب‌ف‌ئ‌ ئ‌ا‌و‌ای‌ پ‌ن‌اس‌ه‌ ک‌ر‌ی‌ه:
(ه‌س‌ت‌ا‌ م‌ر‌و‌ف‌ئ‌ ب‌خوه، کا‌ن‌ی‌ره‌ یان‌ ژئ‌م‌ی‌ه، یان‌ژئ‌ج‌و‌ت‌ه‌س‌ت‌ه)، و‌ات‌ه‌م‌ه‌ی‌ل‌ و‌ئ‌ار‌ه‌ز‌و‌و‌یا‌و‌ی‌ ژ‌ب‌و‌ن‌ی‌ر‌ و‌م‌ی‌ان‌ه‌ر‌د‌و‌و‌یا‌ن‌ ه‌ه‌ی‌ه.

(L.G.B.T) و‌ات‌ه: (م‌ی‌ب‌از‌ی‌lesbian)، (ن‌ی‌ر‌ب‌از‌ی‌Gay)، (ج‌و‌ت‌ب‌از‌ی‌Bisexual)، (گ‌ه‌و‌ر‌ت‌نا‌ر‌ه‌گ‌ه‌ز‌ی‌ژ‌م‌ئ‌ب‌و‌ن‌ی‌ر‌ی‌ان‌ژئ‌ب‌ه‌ر‌و‌ف‌ا‌ژ‌ئ‌2) (Trans Gender)، ن‌ه‌اب‌ع‌ه‌ر‌ه‌ب‌ئ‌ژئ‌پ‌ه‌ی‌ف‌ه‌ک‌س‌ئ‌پ‌ی‌ت‌ئ‌و‌ه‌ک‌و‌ت‌ی‌ر‌م‌ه‌ک‌ئ‌ژ‌چ‌ه‌ن‌د‌ین‌پ‌ه‌ی‌ف‌ان‌پ‌یک‌ه‌ات‌ئ‌ژ‌ب‌و‌پ‌ی‌ش‌د‌ا‌ک‌ر‌نا‌ج‌و‌ر‌ین‌ه‌ه‌ف‌ر‌ه‌گ‌ه‌ز‌خ‌و‌از‌ی‌و‌ه‌ه‌ف‌ر‌ه‌گ‌ه‌ز‌ب‌از‌ی‌د‌ی‌ژ‌ن‌ئ‌ج‌ف‌اک‌ئ‌(م‌ی‌م)، ئ‌ان‌ک‌و: (الم‌ت‌ل‌ی‌ون، الم‌ت‌ل‌ی‌ات، م‌ز‌د‌و‌ج‌ی‌الر‌غ‌ب‌ة‌الج‌ن‌س‌ی‌ة، الم‌ت‌ح‌ی‌رون، الم‌ت‌ح‌ول‌ون‌ج‌ن‌س‌ی‌اً)3 پ‌ن‌ج‌ج‌و‌ر‌ین‌ن‌اس‌ن‌ام‌ه‌یا‌س‌ک‌س‌ئ‌و‌ه‌ه‌ف‌ر‌ه‌گ‌ه‌ز‌ب‌از‌ی‌ن‌ه، ه‌م‌ی‌ژئ‌ب‌پ‌ی‌تا‌(م) د‌ه‌س‌ت‌پ‌ئ‌د‌کن.

ب‌ی‌ن‌ب‌ف‌ئ‌ت‌ه‌ر‌ز‌ئ‌د‌ج‌ی‌ن‌د‌ه‌ری‌د‌گ‌ه‌ه‌ن، ئ‌ه‌و‌ژئ‌د‌و‌و‌ج‌و‌ر‌ن، پ‌ش‌ک‌ه‌ک‌ژ‌وان‌ل‌گ‌ه‌ل‌و‌ئ‌ی‌ه‌ک‌ی‌ن‌ه‌(ه‌س‌ر‌چ‌ه‌ن‌د‌ه‌ل‌ه‌س‌ر‌ی‌ما‌ک‌و‌ر‌د‌س‌ت‌ان‌ئ‌ز‌و‌ر‌د‌ک‌ی‌م‌ن)، ب‌ه‌ل‌ئ‌ل‌ر‌و‌ژ‌ن‌ا‌ف‌ای‌و‌ه‌ک‌و‌ک‌و‌ر‌د‌د‌م‌ر‌ب‌ر‌ی‌ن‌ه‌ک‌اب‌ه‌ی‌ز‌ژ‌ر‌ه‌گ‌ه‌ز‌ب‌از‌ی‌ا‌خوه‌د‌کن4؛ ئ‌ه‌و‌د‌خ‌وا‌ز‌ن‌ج‌ف‌اک‌ئ‌ه‌ف‌ئ‌چ‌ه‌ن‌د‌ئ‌ب‌س‌ر‌و‌ش‌ت‌ئ‌ب‌ی‌ن‌ت، ج‌ی‌ن‌د‌ه‌ر‌ب‌از‌ب‌ه‌م‌ی‌ر‌ه‌ن‌گ‌ی‌ن‌خوه‌ه‌ف‌ه‌د‌ن‌ا‌ف‌ا‌خ‌ه‌ل‌ک‌ی‌دا‌ب‌ه‌ی‌ن‌ه‌و‌م‌ر‌گ‌ر‌ت‌ن‌و‌ق‌ه‌ب‌ی‌ل‌ک‌رن!

ل‌ئ‌پ‌ش‌کا‌د‌و‌و‌ی‌ئ‌و‌ه‌ک‌و‌ج‌و‌ر‌ه‌ک‌ئ‌جودا‌ژ‌ئ‌ب‌ای‌و‌ل‌و‌ژ‌ئ‌د‌ج‌ی‌ن‌د‌ه‌ری‌د‌گ‌ه‌ه‌ن‌و‌ل‌د‌ژ‌ئ‌و‌ئ‌د‌ر‌ا‌و‌ه‌س‌ت‌ن‌و‌ب‌ت‌و‌ند‌ئ‌ر‌ه‌ت‌د‌کن، و‌ه‌ک‌ئ‌ب‌و‌ه‌م‌ی‌ان‌د‌یار‌ز‌و‌ر‌ی‌ن‌ه‌یا‌ج‌ف‌اک‌ئ‌ک‌و‌ر‌د‌س‌ت‌ان‌ی‌ن‌ه.

ن‌ه‌ا‌ز‌و‌ر‌یا‌گ‌ر‌ن‌گ‌ه‌خ‌و‌ان‌د‌ه‌ف‌ان‌ب‌ز‌ان‌ت‌ر‌اس‌ت‌ی‌با‌ج‌ی‌ن‌د‌ه‌ری‌چ‌ی‌ی‌ه، ئ‌ه‌ر‌ئ‌ت‌ه‌ن‌ه‌ا‌ه‌ه‌و‌ل‌و‌ب‌ز‌ا‌ف‌ه‌ک‌ه‌ژ‌ب‌و‌ی‌ه‌ک‌س‌ان‌ی‌ا‌ن‌ی‌ر‌و‌م‌ی‌ان‌ی‌ان‌ژئ‌ب‌ان‌گ‌ه‌ک‌ه‌ژ‌ب‌و‌ه‌ه‌ف‌ر‌ه‌گ‌ه‌ز‌خ‌و‌از‌ی‌ئ‌!

ئ‌ه‌ز‌د‌ب‌ی‌ن‌م‌ه‌ر‌یک‌ه‌ک‌ا‌د‌یار‌و‌ر‌و‌ه‌ن‌ه‌ه‌ی‌ه‌ب‌گ‌ه‌ه‌ی‌ن‌ه‌ر‌اس‌ت‌ی‌با‌ر‌ام‌ان‌ا‌ج‌ی‌ن‌د‌ه‌ری‌و‌پ‌ن‌اس‌ه‌یا‌د‌ر‌و‌س‌ت‌ا‌و‌ئ‌ئ‌ه‌و‌ژئ‌ئ‌ه‌و‌ه‌ئ‌م‌ل‌ف‌ه‌ر‌ه‌ن‌گ‌و‌ئ‌ه‌ن‌س‌ک‌ل‌و‌ی‌د‌یا‌ب‌ی‌ن‌ر‌و‌ژ‌ن‌ا‌ف‌ای‌ف‌ه‌گ‌ه‌ر‌ی‌ن، ن‌ه‌ک‌ب‌ی‌ن‌ر‌و‌ژ‌ه‌ل‌ات‌ئ‌و‌ر‌و‌ژ‌ه‌ل‌ات‌ا‌ن‌ا‌ف‌ی‌ن، چ‌ما‌!؟

چ‌ون‌ک‌ئ‌خ‌و‌دان‌ئ‌ین‌چ‌ی‌ک‌رن‌و‌ش‌ان‌د‌نا‌ت‌ی‌گ‌ه‌ه‌و‌ت‌ی‌ر‌م‌ان‌ز‌و‌ر‌پ‌ت‌ر‌د‌زان‌ن، کا‌ه‌ز‌ر‌و‌ب‌ی‌ر‌ی‌ن‌وان

نالوزيبا تيگه هي، گهلو چما؟!

چهندين سالان (جیندەر) د جيهاناروژه لاتدا بئى و مرگيران مایه، برسوقاژى زوربىيا تيگه هين فله سه فى: مينا هه بوونى، سر مالى، جيهانايوونى، ههتا د ههردوو كوئگره بين ناقبريدا ژى (قاهيره: 1994)، (بيجين: 1995)، گرؤيا عه ربه ي (نوينه رين جيهانا عه ربه ي) خواستن ههف تيرمه بهيته عه ربه ي كرن و ب هويرى بهيته پيناسه كرن، لئ گوهدارى ژ بو داخوازا وان نه هاته كرن، رئ نه داني، وه دياره خودانان مه رهمين تايهت ب قئ چهندي

هه بوون، واته ب نه و مرگيرانا تيرمى (Gender) ژ زمانى ننگليزى هه رل ده ستپيكي و ههتا روژا مه يا ههرو ژى بو زمانين دن ژلايه كيغه، ژ لايئ دنغه هيلانا قئ تيگه هي بئى پيناسه كرنه كا زانستى ل روژه لاتا ناقين تا «سه نته رئ ئا فرماتا عه ربه ي-

مرکز المرأة العربية KAWTAR» د جقينا پسپوراندا ل سالآ 1995 ب تيرمى (النوع الاجتماعى) واته «جورئ جفاكى» و مرگيراي زمانى عه ربه ي ژى (9)، لئ نه بوويه پيناسه و مرگيرانه كال شوينا (جیندهرى) جهگرتى بت!

ر مگمزي مروقى يئ بايلوژيبه (سروشتييه)، لئ هندهك جار ان ئه ههسته پهيوه ندی ب جورئ ئه ندامى لاشى مروقيغه نينه، واته مه رج نينه يئ نير مه يلا وى بو يا مئ بتن، دبت برسوقاژى بتن، واته ههفر مگمزي باز بتن (5).

و ريخراوا ساخله مييا جيهانى ب قئ شيوه ي ددته ناساندن: بهحس و ان تايه ته مندiane بين ژن و زه لام وهك سيفه تي پيگهاته يئ كومه لايه تي هه ل دگرن، ئه وئ پهيوه ندی ب جوداهيين ئورگانىكى فسؤلوزيغه (نانكو جوداهيين لاشيين نير و ميغه) نين (6).

هه ر جهوان بت، دقئت فه رهنگا

ئوكسفورد ژى نه هيه ته ژبير كرن، ئه و ب قئ رهنگى جيندهرئ پيناسه دكت: جورئ مروقى بكارنانينا وى يا نوى (7)، دوپاتكرن ل جوداهيين جفاكيه.

و ههتا ل سايتى مه زنى ليگه ريانى يئ ب ناقي (ChatGPT يئ ئيلون موسكى

- Elon Musk) داناي (جیندەر)

ب وان رامانين بؤرين بين ئوكسفورد و ئه نسكلو پييدا يين روژ ئا قايى يئ پيناسه كرى، بهحس ل ناسنامه يا جنسانى (سكسى) يا ناخوبى كرىه (8).

میژوویا پهیدا بونا جیندهری:

پشکهکا زور ژ فکهولهران ریکهفتینه، کو
نیکم جار جیندهر و مکو تیگههکئی فلسفه ل
سالآ 1972 ژ لایئ فیلهسؤفا نهمریکی

قه (نان ٹوکلی- Ann Oakley) د کتیا خویا ب
ناقی (رهگسز و جور و
چکاک) نهف تیرمه نانیه د
ناقا زانستی سؤسیؤلورژیده.

پاشان ل داویا سألین
هشتیان ژ چرخئی بوری
ل نهمریکا و ئورویا باش به لاف

بوو، لی نیکم خویا بونا (Gen-
der) ی یا نیفدهولمتی ل سالآ 1994، 1995
بوو (11).

نهقا مه گوتی سهبارت میژوویا جیندهری
بوو و مکو تیرمهکئی تاییهت، لی تامار و ریچالین
وئ د نهدئ دیرؤکیدا تا رادمیهکئی کویر و
دویرن دچن، چونکی جیندهر ب مافین ژئی و
یهکسانیبونا وئ ل گمل زه لامئ هاتییه گریدان،
لهوا گلهک فکهولهران رههین وئ گه هاندینه
شورهشا فهرنسی نهوا ل سالآ 1789 ز (12)
سهرهلدای و سهرکهفتن نانی، ژ نهجامین وئ
بانگهوازیین بهیز ژبو یهکسانیا ههمی مروقان
سهرمرای ههمی جوداهیبیان، نه نهقه ب تنئ،
نهگهرهکئی دی ژئ ههبوو، نهو بهشداریا
هندهک کهسایهتیین ژن د فلسفه و هزرین
شورهسهرگیریدا، ژ وانا ژنهکئی رولئ خوه ب
پیتین زیری د بهر پهرین میژوویندا تومار کر، ل
ژیر خواستناقی: (ئولیمپ دی گوج - Olympe
de Gouges)، نفیسینین ویزمیی و شورمشقانی
و رخنهیا چکاک و سیاسی دنفیسین، ناقئ وئ ب
خوه (ماریه گوزئ Marie Gouze) یه، کول
سالآ 1791 بهیاننامهک ب ناقئ مافین نافرمت
و هاوالاتیبوونئ (13) دهرنخست، وئ دخواست

لهوا دوو پرسیارین ههفدژین ههره گرنگ خوه
فهرز دکن:

• نیکم: زیده دووباره کرنا پهیقا
جیندهری، و مکو نمونه ب سهدان
جاران د جینا نیفدهولمتیدا نهوا
ل چینئ ل سالآ 1995 هاتییه
سازدان دووباره ببوو،
مههست ژئ چ بوو؟!
• دووم: سهرمرای
وئ مشه نانییا زمان یا
تیرمئ (Gender) چما دهان
سألن پیناسهیا وئ گیرؤ بوویه!؟

بهرسقا پرسیارا نیکی، مهرم ژ
وئ زیده دووباره کرئی، نهقه بوو نهف تیگهه
د ناقا خهلکید، نهخاسمه ل جیهانا نیسلامی
بهیته سرؤشنتیکرن و نورمالیکرن، هوش و
دهروونئ خهلکی ل دهستپیکئی وهرگرت، دا
بهرهنگاریئ ل دژی وئ نههیته کرن، پاشی
ببیته دیفاکتو (امر واقع).

لی دهرباره ی پرسیارا دوومین، نهگسر
نهقهیه: دا نهو ب وئ ئالوزبوونئ بشین
ریکی ل یهک بهرمیا دژاتییا جیندهری
بگرن، روی ب روپیونا وئ تا ومختهکئی
دریژ بهیته پاشخستن، ههر دهمئ ههست ب
لقینهکا دژ هاته کرن، خوهدیین وئ و دیسان
«بریکارین» به لاقکرن و چهسپاندناقی تیرمی
ژ سهنتهر و فکهولهر و رهوشهنبیر و... هتد،
بشین پیناسهکا سقک یا ناسایی و راماندانهکا
خاپینهر مینا واتهدانا جیندهری: ب مافین
ژئی و دانا دهسته لاتی ژبو وئ و چهسپاندنا
(تعمکینا) نافرمتی بهیته ل بهرچاڤ کرن!
واته، ئالوزکرن، یان ژئ یا دروستتر بیژین:
زیده ئالوزکرنا قئ تیگههئ سهریر و یئ نهو
خوه بخوه د بنیاتی خوهدا ئالوز و نهبهر نهقل،
مهرمهکا نهقههست و ب پلانه!

A vindication of the rights-
(of women) 14

بہلے پشتی شورہشا
فہر منسی ل چہرخی توردی و
بیستی، داخو ازین مافی ژنی
- وہکی فلسہفین روژ نافی
دینن- و یہکسانیبونا و ل
گہل زہ لامی دہمی تہفہ گہرین
ہزری و شورہشین سیاسی دا
بہرہف پینشہفہ چوویہ، چ د بین چہپ یان
ژی د بین راستدا دابن.

گرنگہ بہحسی مارکسیزم و شورہشا
ٹوکتوبہری ل روسیا ل 1917 بکین، ل قیری
دقیت نافی وی کہسایہ تیہ ہزرا چہپا رادیکالی
یہ ہفیشکی د دانانا بیاننامہیا (مہنیفستویا)
کومونیستی دا ل گہل (Marx Karl - کارل
مارکس) ی بہیتہ گوتن، نہو ژی (فریدریک
ہنگلز- Engels Friedrich 1820
1895 زہ)، ل سالآ 1884 ز کتیہک دانا بوو
ب نافی (بنیاتی خیزان و ملکداریا تاییہت و
دولت) (15)، پشتی سیکا پرتوکا نافہاتی ژبو
خیزان و بنیاتی چیبوونا و و جورین و بی
سہیر تہر خانگری بزافی دکت نہفی ہزرا
(جیندہری) پینشکیش بکت: «پشتی

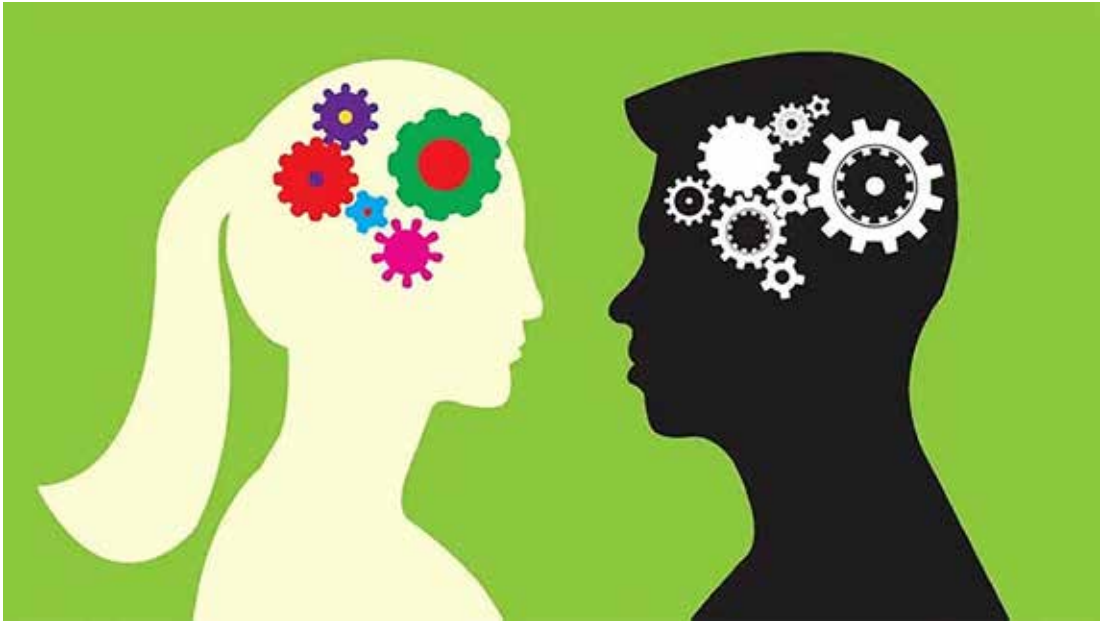
بہرہبابی نوی دہیت، نیدی
زہ لام نکارت ب پارہی یان ب
ہہر شیوازہکی کومہ لایہتی
ژنہکی بو خوہ ب دہستہ
بینت، و بہرہبابہکی نوی
ژنان دئ پہیدا بتن، نیدی
قہت لاشین خوہ ژہر ہیچ
نہگہر مکی ژ بلی ئەفینیہ رادہستی
چ زہ لامان ناکن، وی دہمی ژن دئ خوہ
دہتہ ہہر زہ لامہکی نہو ژنی حمز بکت، نانکو
ہہر ومختی وی فییا نیدی ژن ہیچ ہزرہکا

بیتہ یاسایہکا فرہنسی داکو پی مافین
ژنی بین سیاسی و کومہ لایہتی
بہیتہ پارازتن، لی پشتی
سہر کہفتنا شورہشی ب چہند
سالہکین کیم پاشگہزیہکا
مہزن د دہرہقی مافین
ژنی ہاتہ دیتن، ستہمہکا
زیدہ ہہمبہری رہگہزی می
بہر دہوام دہاتہ ئەجامدان، تا وی
رادہی ل سہر دہمی ب سہہمی تیروری

یہ (ماکسیمیلیان فرانسوا روبسپیر François
Robespierre Maximilien) ژ سالآ 1758
- 1794 سہر کیشی تیدا کری، ئەف ژنا
روناکبیرا نافبری ہاتہ دہستہ سہر کرن و ژبو
سہر برخانہ (مہقصہلی) ہاتہ رہوانہ کرن و
وہکی پہزی ہاتہ سہر ژیکرن، بوویہ شہہیدا
شورہشا نافبری، لی ل دہف جیندہرباز و
فیمینیزمان شہہیدا ہزرا جیندہریہ ژی، نافی
نیکا دن ژی ل گہل فی خانمی دہیت، ہہر
چہندہ ننگلیزہ لی زور پستہفانییا شورہشا
فہر منسی و ہزرین یہکسانیبوونا ژنی دکر، و ژ
بو چہسپاندنا رولہکی ہہژیہ جفاکی و سیاسی
و رہوشہنبیری و نابوری ژبو ژنی و مکو
«جورہکی جفاکی» نہک «جورہکی

بایلوژی» دویری کیم دیتنا وئ ژ
نہگہری تاییہتہ مہندییا وئ یا
زکماکی و مکو رہگہزی می
ہہول ددا، نہو ژی (ماری
وولستونکرافت، Mary
Wollstonecraft- 1759-
1797) ہ، گہلہک بزاف بو
پینشہبرنا رولی جیندہریہ ژنان و
کچان کریہ، بہر ہہمہکی گرنگ ل سہر
ریازا فیمینزمی و چہندین بابہتین گریڈای مافین
ژنان ہہنہ ب نافی: (بہرہفانیہ کرن ژ مافین ژنان

ترسی ژ ئهجامین کومه لایمتی ناکت» (16) و ههمی تهفگهرین سوشیال دیموکرات ل ئورویا و بین لیبرالیزی ژی زور بهحس ل زوربهیا تیگههین (جیندهر) ل خوه ههمبیز دکت کرینه. دیسان د خواندنین سایکولوژیدا ژی نهخاسمه بین سیگموند فرویدی ل چهرخی بیستی، گلهک ژ هزرین جیندهری د پرتوکا وی یا ب ناخی (سی گوتار دهربارهی تیورا سکسی - Three essays on the theory of sexuality) هاتینه، بهحس ل (شوناسا سکسی) و (هههفرگهزبازی) ب جورین وین جوداغه دکت، یا گرنک ئوه: فروید ب خوه ژی د فنی پرتوکیدا نیربازی و میبازی ب قاریبونا جنسی ددهته نیاسین (17).

سهبارهت رولین ژن و میزان د خیزانیدا و دیسان د ناخا جفاکیدا ئهف فهیلهسؤفا ژن وان ههمی هزارا رمت دکت، ب دیتنا وئ «ئوهوان رولان هیچ شهنگستهیهکی زانستیی دروست نینه، ئهو تنها رهنگفهدانین هزر و تخمین و بزارمیین جفاکینه» (18) نهک زیدهتر،

واته - گورهی هزارا وئ و ریک مینا فهلسهفهیا جیندهری ل نها ژی - زور د شیاندایه (جوری جفاکیی ژنی و میری) بهینه گهورین، هینشتا وئقهتر ژی یا باش و گرنک ههر ئوه - ل دوپف فهلسهفا پرتوکا (سیمون) یا ناخیری - ههمی ئه

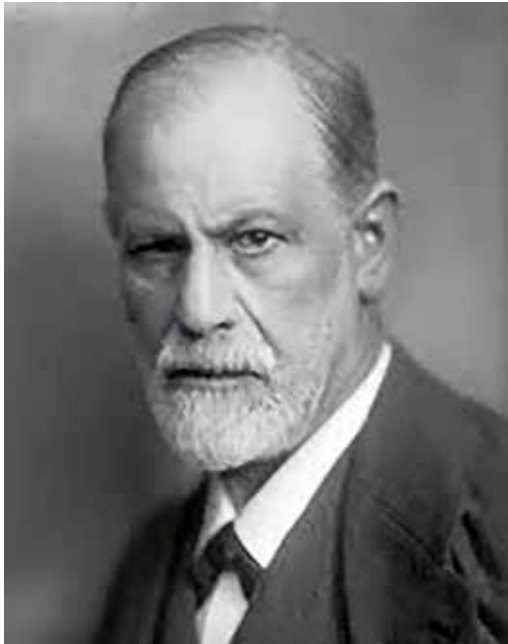

گرنکترین بهشداری د بیافی جیندهری بی کول چهرخی بیستی بهرچااف بووی: یافهیلهسؤفا ههبوونیا فههنسییه: (سیمون دی بوقرار) ب پرتوکا: (Le)

یې وی دهمی (نیچیرقان بارزانی) سهنترین جیندهری ل همی زانکویین کوردستانی هاتنه فهکرن(20)، یې زانکویا سلیمانیه گهشهیهکا باش بخوڤه دیتیه، بوویه سهنترهکئی هسرهگافی و سسر به سسرؤکایهتیا زانکویا ناقبریهیه، ژ بلی چند نهندامهکین کاراین کارگیری و نهکادیمی، فی سهنترهکی بوردهکی شیرهتکاری ژ هییه، کو ژمارهیهکا کهسایهتین نهکادیمی و سیاسی یین ناقدرین کوردستانی و جیهانی تیدا نهندامن.

نهفرو ژمارا سازین جیندهری ل فی وهلاتی مه یې بچویک زیدتر ژ سیهه سهنترین فرمینه، پشتهفانییهکا زیده زیده بو دهیته کرن، چ دارایی و درافی بتن، یان ژ پالیشتیا مهعنوی و ههتا یا سیاسی ژ ی بتن.

بهرنیاسترین کهسایهتیا نهکادیمی د بیافی پهیرموکرن و دهرسداری و بهلاقرنا هزرا جیندهری ل کوردستانی (د. چومان هسردی) یه، نهو دهدهته خوهیاکرن: (سهنترهکی مه

سیگموند فروید د پهرتوکا خوه دا (سې گوتار دهربارهی تیورا سیکسی)، نیربازی و میبازی ب قارپوونا جنسی ددهته نیاسین.

هزر و نهریته بهینه گهورین، ههتا وی رادهی ژ ی نهف پهرتوکه ب دریزی دهیته ل سسر بابهتی رولی ژن دگیرت وکو دایک، دی بینی چندین بهرپهرین پهرتوکی هیرشهکا تونده ل سسر وی هزرا کومه لایهتیا دبیت رولی ژنی یې دهیکینی ژ سرؤشت و فترئ ژ دهیت، نهو وی هزری ب ئیکجاری رمت دکت، تهکمز ژ دکت: نهو گوتنا دبیزت دهیکینیا ژنی حمز و نارمزویهکا زکماکیه (غریزه فطریه) چ راستی بو نین، بهلکی تنها درموهکا نهفسانهیی (خسرافی) یه، و «دهیکینی عامدهکئی سسر و سسهرئ گونجاندنییه د ناقبره: (نهزمزی) و (ههستا ب یی دیتر)، د ناقبره (خهون) و (راستی)، د ناقبره (نیازا خراب) و (قوربانی و رهقینی) دا»(19).

پرسا جیندهری ل کوردستانی:

میژوویا سسر ههلانا فی هزری ل هسریما کوردستانی بو سالآ 2010 فهدگهریت دهمی ئیکهمین سهنترهکی وی ل زانکویا سلیمانیه هاتیه دامهزراندن، نهو ژ ی ب هارکاریا زانکویا (بريستلی بریتانی) و ب (پشتهفانییا جقاتا رهوشهنبرییا بریتانی) - British Coun-cil «بریتیش کاونسل» بوو.

پاشان ژ لایئ حکومتا هسریما کوردستانیه ل سالآ 2017، ب بریاریا سسرؤکی حکومتی

ل ساللا 2017 بو ئیکهه جار ل ههریما کوردستان و عراق وانهیا جیندهر وهکو ماددهیهکا لوهکی فرهپسپوری کهفتیه پروگرامین خواندنا ئەکادیمی، ئەف ماددهیه ژ ههشت وانهیا پیکهاتییه و ل پشکین ئەدهب و ئنگلیزی و زانستین کۆمه‌لایهتی و بیرکاری و پشکا زانست دهیته گۆتن.

لیکس) قه هاتییه به‌لافکر(22)، و دانپیدان ژ لایئ بهرپرسا سهنته‌ری خوه ب خوه‌قه (چۆمان ههردی) هاتییه کرن، ئەف ژنه ههر ژ دهستپیکا بلندکرنا پینشیار و داخوزازییا پشته‌فانییا دارایی و پارموهرگرتن و مهزاختن و همتا دگه‌هیته داوی چالاکی ههمییه ده‌اقیته سهر بهرکی(23)، بلا خوانده‌قان دویفچوونا لینکی د ژیدهری (23) دا بکن؛ دا تهماشه‌ی گۆتین وئ بکن.

ئه‌گهر ل قیری زور بابته‌ین ب جینده‌ریقه گری‌دای نه‌هینه به‌حس کرن، لی ههر چهوان بت گه‌له‌کا پیندقییه ئەم قه‌کولینی بکن: ل دور ئەگهر و هانده‌رین ل پشت جینده‌ری هه‌ین، په‌یوه‌ندییا وئ ب قاریبونا سکسیقه، ئەنجامین ترسناکین وئ ل سهر شیرازی خیزانی، ل گه‌ل چه‌ندین پرسین دی یین زور گرنگ مینا: به‌رسفدانا وئ پرسیارئ یا خوه فه‌رز دکت: ئه‌ری گه‌لو (Gender) بژاره‌یه‌کا نازادانه‌یه هه‌مبه‌ر تاکمروۆف و جفاکان یا به‌رده‌سته، یان ژی پرۆسیسه‌کا ب قی نه‌قییا فه‌رزکریه؟! به‌لی دی وئ بو پشکه‌کا دیتر ژ قی قه‌کولینی هیلین، ب ئانه‌هییا خودی.

– ئانکو سهنته‌ری جینده‌ر و گه‌شه‌پیدانی ل زانکویا سلیمانیی- شانازی دکت کو پشتی هه‌ول و خه‌باته‌کا زور و وه‌فکاریی ل گه‌ل سه‌روکایه‌تییا زانکویا سلیمانیی، ل ساللا 2017 بو ئیکهه جار ل ههریما کوردستان و ل عراق وانهیا جینده‌ر وهکو ماددهیه‌کا لوهکی فرهپسپوری (minor interdis- ciplinary) کهفتیه پروگرامین خواندنا ئەکادیمی، ئەف ماددهیه ژ ههشت وانهیا پیکهاتییه و ل پشکین ئەدهبی ئنگلیزی و زانستین کۆمه‌لایهتی و بیرکاری و پشکا زانست دهیته گۆتن(21).

سهنته‌ری نافهاتی پشته‌فانییه‌کا زور مه‌زن یا نیقه‌له‌وتی هه‌یه، ژبو ئەنجامدانا چه‌ند چالاکییه‌کین کیم و نه مه‌یدانی مینا سازدانا چه‌ند خۆل و سمیناران و دماوئ نیزیکی سی سالاندا (ئیک ملیون) دۆلار ژ ئیکه‌تییا ئورویا وه‌رگرتینه، ئەو تهنه‌ پارمه‌یدانا ئاشکه‌را بوویه، و ب به‌لگه ژ لایئ (ویکی

ژیدەر و دەهمن:

- 1944، هیشتا د ژبانی دایه.
- 11 - ساینتی رابیته بین نلکترونی <https://rattibha.com/thread/1198945750731886594>
- 12 - هندهك ژى ژیدەر ویی دكن، دگههین پینش زابین ل سهردهم شارستانیا یهونانی، وهكى دبیزن: بهرفوژى گهلهك فیلهسوفان و همتا نهرستوى ژى (نهفلتون - Plato 427-347 پ.ز) باوهرى ب هزرین فیمینیزم ههجوو، گورهى دیتا وی: ژنى شیانین ب جهناتینا هندهك کریاران - نهك همیمان- پتر ژ زهلامى ههمنه... بهرئ خوه بده بهرتوگا: د.عصمت محمد حوسو، الجندر- الأبعاد الاجتماعية والثقافية، دار الشروق-عمان، الاردن، الطبعة العربية الاولى، 2009م ص 23-25
- 13 - عبد الله فاضل، اولییب دو غوج: رانده نسویه، شهیده الثورة الفرنسیة، دهقی بهیانامهیا ماری گوزئ ژبو عهرهیی ل سایتی "مركز المواطنة المتساوية"، وهرگنریاه: (<https://equalcitizenshipcentre.com/ar>)، ژبو دیتا دریزاهیا فی تهکستا میژووی یا یهکسانیبونا جیندهری نهقال خواری لینیکی تهمامه:
- [https://equalcitizenshipcentre.com/ar/page/%D8%A3%D9%88%D9%84%D9%8A%D9%85%D8%A8-%D8%AF%D9%88-%D8%BA%D9%88%D8%AC-%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D8%AF%D8%A9-%D9%86%D8%B3%D9%88%D8%A9-%D8%A9-%D8%A9-%D8%8C-%D8%A9-%D8%A9-%D8%87%D9%8A%D8%AF%D8%A9-%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%AB%D9%88%D8%B1%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%B1%D9%86%D8%B3%D9%8A%D8%A9](https://equalcitizenshipcentre.com/ar/page/%D8%A3%D9%88%D9%84%D9%8A%D9%85%D8%A8-%D8%AF%D9%88-%D8%BA%D9%88%D8%AC-%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D8%AF%D8%A9-%D9%86%D8%B3%D9%88%D8%A9-%D8%A9-%D8%A9-%D8%8C-%D8%A9-%D8%A9-%D8%8C-%D8%A9-%D8%A9-%D8%87%D9%8A%D8%AF%D8%A9-%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%AB%D9%88%D8%B1%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%B1%D9%86%D8%B3%D9%8A%D8%A9)
- 14 - ماری وولستنکرافت، دفعا عن حقوق المرأة، ترجمة إلى العربية: عبد الله فاضل، على صارم، دار الرحبة للنشر، ط1، 2015.
- 15 - فريدريك أنجلز، أصل العائلة والملكية الفردية والدولة، ترجمة ونشر مؤسسة هنداوي، ط1، 2020.
- 16 - ههمان ژیدەر، ب 17-55، ص 56
- 17 - سيجموند فرويد، ثلاثة مقالات حول نظرية الجنس، ترجمة إلى العربية سامي محمود على، مصطفى زيور، دار المعارف، ط1، 1963، ص 33-46
- 18 - سيمون دي بوفوار، الجنس الآخر، ترجمة ندى حداد، مراجعة إيمان المغربي، الاهلية، عمان الاردن، 2008م، ط1، ص 18
- 19 - الجنس الآخر، مصدر سابق ص 183
- 20 - <https://jinhaagency.com/so/zhyhan/sn-trkany-jndr-l-hrmy-kwrdsan-ta-ysta-yaman-jky-hawbsh-ky-nkrdwwntw-16474>
- 21 - چۆمان ههردی "رونکردنهویهك لهالاین سهنتمهری جیندهر و گهشهپیندانهوه"، سایتی فهرمیین رووداو ل 2019-5-7، <https://www.rudaw.net/sorani/opinion/07052019>
- 22 - <https://twitter.com/wikileaks/status/1429188218424078338?s=20>
- 23 - پایجین کورد نیوز (Kurd News)، نهفه ژى گرتهمیا دهنگ وینهیا چۆمان ههردییه: <https://www.facebook.com/KNews-Wire/videos/6052757504754535>
- 1 - دطلال غتریسى، الجندر المخادع، جامعة المعارف فى لبنان، ط 1، بیروت 2023م ص 9.
- 2 - ههر دهمهكى دئ بیینی پیتتهكا دی هاتییه زیدهكرن، جارن ب قى ناوایی دهیتته گوتن: (LGBTI)، جارن ژى هوسان (LGBTIQ)، و ب قى رهنگى ژى دهیتته بهلافكرن: (LGBTIQA) و هوسان ژى دهیتته دیتن (LGBTIQAA)، ههر پیتتهكا زیده رامانا جورهكى دی ددت، وهكو میناك (A:ally): كهسهكى پشتهفان و ههفسوز و بهرفاتكه ره ژ (ههفرهگهزباز و ههفرهگهزخوازان) لئ حهزا ویا سكهسى "راستهزنییه، سروشتییه"، نهك ههفرهگهزخوازییه، ژبو ب دریزاهى ل دور قى چهند بگهرى، دویفچوونا قى سایتی: (یو نیس ههلو) بكه: <https://usahello.org> و <https://usahello.org/ar/usa-%D8%AD%D9%8A%D8%A7%D8%A9/%D8%A7%D9%84%D8%AB%D9%82%D8%A7%D9%81%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D9%85%D8%B1%D9%8A%D9%83%D9%8A%D8%A9/%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%AB%D9%84%D9%8A%D9%8A%D9%86/#gref>
- 3 - سایتی: Google للفنون والثقافة، <https://artsandculture.google.com/entity/m0hn10?hl=ar>
- 4 - نهفه نموونهیهكا دهربرینا ههفرهگهزخوازیین كوردن ل وهلاتی سوید، ل رورژا ههفرهگهزخوازیین جیهاتی، چهوان ب نالاین كوردستان ل گهل نالاین شهمش رهنگینى نریزباز و مینازان سهملین دكن: <https://web.facebook.com/watch/?v=476090709886639>
- 5 - بهرئ خوه بده نهسكلوپیدینا ناقری: <https://www.britanica.com/search?query=gender>
- 6 - صباح عبده هادي الخيشني، مشروع الجندر من وثائق الأمم المتحدة، من الحرية والمساواة... إلى التمثالية والشذوذ، <https://sudaneseonline.com/board/168/msg/%D8%A7%D9%84%D8%AC%D9%86%D8%AF%D8%B1-...-%D9%85%D9%86-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%B1%D9%8A%D8%A9-%D9%88%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B3%D8%A7%D9%88%D8%A7%D9%84%D9%8A-...-%D8%A7%D9%84%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%AA%D9%85%D8%A7%D8%AB%D9%84%D9%8A%D9%87-%D9%88%D8%A7%D9%84%D8%B4%D8%B0%D9%88%D8%B0-...-%D8%AD%D9%85%D8%A7%D9%86%D8%A7-%D8%A7%D9%84%D9%84%D9%87-1138399618.html>
- 7 - واته: نهیا كهفنا كلاسكى، نهیا زكهامى كا نیره یان ژى منیه. <https://chat.openai.com/chat>
- 9 - المركز التربوي للبحوث والإفتاء، نقلاً عن: إدماج "الجندر" إطار مفاهيمي، منهجية وعرض لممارسات جيدة فى البلاد العربية، صندوق الأمم المتحدة الإنمائي للمرأة. المكتب الإقليمي للدول العربية- عمان /الاردن -2001م. <https://www.crdp.org/maga-zine-details/675/1064/1063>
- 10 - نفيساس و رؤمانقان و ماموستایا زانكوزین، ژ داىكبوویا سالا

شۆرش، ل ھەمبەر چەمكى مرنا بابان

مۆدیرنبوونا ئەقلى سەردەمى وەك نموونە

جوان عەزەت

رووبەرووی کوشتتا جەنگان نەبوو، چۆنکو ژنی رابەرایەتیا ئابووری و سیاسى و جفاكى دکر، بەلى پشتی ئەف رۆلە کەفتیه ژیر باندۆرا سیستەمین دەستەلاتین پاشا و سەرکیشیا ئیمپراتۆریەتان دا، ئیدی رۆلى بابین سیاسى سەردەست بوو.

پشتی شکەستنا دیرۆکا سۆمەری و بابلی/ جفاکى کشتوکالی ھەر ھینگى دەستەلاتا بابى مالباتى زالى دروستبوونا دەستەلاتا بابى سیاسى بوویە. کا چاوان زارۆک و ژن وەکو بەندە دخیزانى دا دبنە ژیردەستین دەستەلاتا

باب، پیناسەکا کویرا ھزرى و دیرۆكى و سیاسى یە. ھزرىکە بەرى ھزاران سالان رۆلى بابى ھەبوویە، بگرە ژ سەردەمى ئیبراھیم و مۆسا پیغەمبەر رۆلى بابى رۆلەكى سەردەست بوویە، ئانکو ئەف پیناسە و رەھە قەدگەریتە قوناغا دروستبوونا بنگەھى بابسالاریى. ل گورى وان زانیارین د ئیکۆلۆژى/ شوینەورناسى و ژینگەھ ناسیى دا دیاردبن، دەمى دەستەلاتین دایکسالاریى ھەین ل سەردەمین شارستانیەتا فینقى و ھیتی و سۆمەریان، دەستەلاتا ژنى نەھ بۆ شەش ھزار سالان قەکشیا و مروف

میری، و هسا ئەف سیستەمە ل سەر دەستێ بابین سیاسی ژی دبنە زەمینە خوەشکرن بۆ بەندابەتیا تاک و جفاکی ژی، نانکو تاک و جفاک ب شۆرشین مارەکرنا دەستەلاتی دەینە کوولەکرن. د فی رۆلی دا پێش بریار ل سەر زانستی ھۆنەری راقەکرنا دەستەلاتداری و سیاسی بەیتەدان، پیدقییە بریار ل سەر راقەکرنا زانست و ھۆنەری پەر وەردەیا خیزانی بەیتەکرن، چونکو خیزان یەکەیا سەرەکی یە و باب تیدا بریار دەرە، ئەف بابە ب فۆرمین چیکری سیستەمی خوە شۆر دکتە ناڤ یەکەیی د یین جفاکی دا. بۆ نمونە مزگەفت/ باب ب ناڤی مەلا، قوتابخانە/ باب ب ناڤی ماموستا، پارت/ باب

ئەو شۆرشین بابین نازیزم و فاشیزم و تۆتالیتاریزم چیکرین، کەفتنا دیواری بەرلینی و یەکەتیا سوڤیەت و بہارا عەرەبی و رژیمی ستمکار درۆستکرن.

ب ناڤی سەرۆک و رێڤەبەر، ھەر وەسا دەولەت/ باب ب ناڤی دەستەلاتداری خوە ئاراستە دکتە، ژ بەر ھندی ماکیسم گورکی ”رۆمانا خوە ل ژیر ناڤی دایک، ڤەدگو ھیزی تە ناڤەرۆکا مرنا بابی و رێڤەبەرنا کوری د سەر جەم بوارین ژیانە“ دا ب فی رەنگی مادام د ناڤ جفاکین درەنگ مایی دا ھیشتا باب رۆلی بالادەستی دەستەلاتداری دا وەر دگریت، گەلو پا گرنگە تیبگەھین کودین نەھزر کرنی ژی ژ بۆ درۆستکرن بابین سیاسی ل بەرامبەر درۆستکرن نە سەقامگیریا بیافی کۆمەلایەتی، جفاکی، سیاسی و مەدەنی کودین

مۆقەدەس/ پیرۆز کرنی وەر دگرن. فۆرمی خیزانەکا نە ھاوبەش و نە یەکسان ب رەمزین تۆندوتیژی و نە دادپەوریا بابی ئەنجامین بۆ وینەکرنا جفاکەکی نە قانونی و نە سەقامگیری. ھزر بکە ھەر ژ دەستپیکا دیرۆکی رەمزین باب رەمزین رێڤەبەری و خوە سەپاندنی بوویە. مەبەست نە بتنی ئەو بابی دبی تە بەر پرسیاری خیزانی، بەلکو ئەو بابی پەيوەندیا وی ب ژيانا جفاکی و سیاسی و ئاینی و ئابووری ڤە ھەمی بەشەکە ژ دروستبوونا ئالۆزین دیرۆکا مۆڤاڤیەتی. دگەل ھندی ھندەک شۆرشین ھەین دەستبەر دبن بۆ دروستبوونا بابین سیاسی و ل بەرامبەر وی ھندەک شۆرشین ھەین دەرکەفتنە بۆ دروستبوونا دەستەلاتداریا وان بابین سیاسی، ھەر وەھا ھندەک شۆرشین دی ژی ھەنە فۆرمین نۆی نە بۆ پینکھاتا وان بابین دبنە رەمزین بەرگریکرن و زیندیبوون و سەرکەفتنا شۆرشین پستی خوە.

بئیرە شۆرشین ئیکێ وان بابان دکوژن، شۆرشین دووی وان بابان دپەرسن، بەلی شۆرشین سی وان بابا دکتە نە زەمینەیین سەرکەفتنی بۆ داھینانا قوناغین پستی شۆرش و بەرامبەر وی دکتە رەمزین ئاشتی و د ناڤ ھەمی پەيوەندیی ژیانە دا وەک خۆلقینەرین پستی دۆنیا رزگار بوونی دبینن. بۆ نمونە بابەکی وەکی رۆسو و ڤولتیر و مونتیسکۆبی دەمی بووینە ئەنجامی دروستبوون و زیندیبوونا شۆرشا 68 ئەیارا ڤەرنسی، ھەتا نھا ژی بووینە واتەپەک ژ واتەیین دامەزراندنا دیرۆکین نقشین نۆی. دگەل ڤی چەندی ئەو شۆرشین ل سەر دەستی غاندی و ماندیلا و گیڤارا ھاتینە بەر ھەم جیھان ب جارەکی بەرامبەر رژیمی کۆلۆنالیزمی/ داگیرکاری ھۆشیار کر. بەلی بەرۆڤازی ئەو شۆرشین بابین نازیزم و فاشیزم و تۆتالیتاریزم چیکرین، کەفتنا دیواری بەرلینی و یەکەتیا سوڤیەت و بہارا عەرەبی و رژیمی ستمکار درۆست کرن. لەورا

شورەشی ژى بگههين، چۆنكو شورش بهرهمى دروستكرنا ئەخلاق و رهفتارين گوهرينا هزرين گرتى يه بو نۆزهنكرنا هزرين فهكرى و دامهزراندنا سيستهمين نوى و ژناقبرنا رۇحا كهفنا سياسى. ژيهرهندى سهردهمى ديكارتى (ئمز گۆمان دكهم وه هزر دكهم، واته كو ئمز ههمه) ب جارەكئ بوو سهردهمى بلنديوونا دهنگئ شورشا ئەقلانيهتئ. لهورا ههتاكو ئهم بزائين پيناسا بايين سياسى د فئ سهردهمى دا يا باشه يان يا خرابه، پئدقئيه بهرى ههتشتى خواندنين مه بو دهرئهجامين واقعى ههين، چۆنكو گرنگ نينه كى بابئ سياسى يان قارهمانئ سياسى بيت، بهلئ يا گرنگه مرؤف تئبگههيت،

**ههتا ئهم ديروكا بايين چوويى ل سهر
پيهرئ ئەقلانى نه ههلسهنگين و
نهخوين و شرؤفه نهكهين، ئهم
نهشئ ب درؤستى د سيفهت و چهكم
و بنهمايئ شورەشئ ژى بگههين.**

كا ئهو باب چاوان سيستهمان بريئهدهين و چاوان سياسهتئ ناراسته كهن!
د روژههلاتا ناقين دا داگيركرنا ”چهكمئ بابئ“ ل سهر ”چهكمئ ئەزئ بهرخوهر“ بوويه فاكتهرهكئ بهردهوامئ ژيانئ و ل جهئ (ئمز ژ پيخمهت تهفاهيئ ههمه، بوويه ئەز ژ پيخمهت خوه ههمه) يا دياره ئەف ئەخلاقه نهشيت خزمهتا سهردهمئ نها موديرنيزم و تهكنولوژيايئ بكهت، ژبهركو دهما ئەزئ/ بهرژوهنديخواز، من چارچؤفه دكهت، وى دهمى من و ته ژناق دبهت. ب هزركرنا من، ئهو ژيانا ل سهر چهكمئ

ئەف سهرههفيا د قانونا بابئ دا ههئ، سهرههفيا ئەزموونا ديروكا كهس و كهلتوور و نقشين بهرى مه بوويه، نئك ژ وان باوهرين كو خيزان كرية بناغهئ توندوتيزيا نه يهكسانئ، دروستبوونا سهردهستيا رولئ بابئ بوويه. ههر ژ كهفن و مره فرويد كار ل سهر قهتاندنا فئ گرئيا نهدادپهروهرئ ب شرؤفهكرنا رههين سايكولوژى شرؤفهكرية و بهرامبهر وئ چهكمئ بابئ ب گرئيا بهريزين ژياندوستى و مهرگدوستئ دامهزراندينه. ئانكو زالبوونا بابئ ل سهر ژن و زاروكى، واته زالبوونا دهستههلاتدارانه ل سهر تاك و جفاكى. ئەفه رهههكا چانديا ديروكى يه و دخوازيته قوناغين نژاندنا شرؤفهكاريا ئەقلئ تاكى. ژ بهرهندئ دروسبوونا بايين كهفتار ل سهر دروستبوونا بايين نوى، ئەفرؤ و مكرية نقشين كهفن هندی ديروونا قوناغين ئهر د و ئەسمانى دگهل نقشين نوى دوهر بهمين، دبيژنه فئ قوناغئ قوناغا مهترسيداريا جفاكى و قوناغا ژناقبرنا بايين سياسى و هزرى ب ههلكرنا شورشين ژناقبرنا شارستانين جياواز.

مايكوفسكى تيكستهكا جهئ سهرراوهستيانا هزرى بهرهم دئنييت و دبيژيت: ”بهئلن دا بايين سياسى بكهينه كالهيهكئ كهفن، بوهندئ دا جادهيئ مه روون بين“. ل قيرئ پرسيارهك خوه بهيان دكهت، گهلؤ بايين سياسى و ديروكى شيابنه بينه بهرهمئ روونكرنا ژينگههين مرؤفابيهتى و جفاكين مهدهنى؟ ئهرئ ژ بلى فئ گهلؤ شيابنه بينه رهميزين سودهرگرتئ بو سهركهفتنا شورشين پشتى خوه؟

بينگومان ژ دهرقهئ ديروكى ئهم نهشين زانستين جفاكى بين سهردهم بخوين و بهرؤفاژى ژ دهرقهئ زانستين جفاكى و واقعى ژى ئهم نهشين ديروكى بخوين، ئانكو ههتا ئهم ديروكا بايين چوويى ل سهر پيهرئ ئەقلانى نه ههلسهنگين و نهخوين و شرؤفه نهكهين، ئهم نهشين ب درؤستى د سيفهت و چهكم و بنهمايئ

و زانينې چ بها و باندورا خوه ل سمر ژيانا خهلكى نهمايه! رولى خوه دببينت. نهگمر ل سمردهمى نهفرو بنيرين نهفلهكى نوى ب ناقى نهفلى تهكنولوژيا بچووكرنا ” كهلتورين نهتموه دولست“ ب مهنبوننا ” كهلتوروى نهتموه جيهان“ دهستپيكريه، نهف ناليسهنگى يه دهركههكى دى يى موديربوننا تاكى فه دكهت، نهو ژى تاك بوويه خوهدانى پنجر و مالا خوه يا سوسيال بوون ب نازادكرنى، هر نيك د هزر و ديتنى خوه دا دشنت پعياما خوه بگههينيته جفاك و دنياى، واته نهف فره رهنكى يه دوو كهلتور سمردهست كرينه، (كهلتوروى روژناقا كهلتوروى نهفلى موديرن و ديموكراسى و مدهنى و شارستانى و تاكهكى نازاد و فره رهنكه، كهلتوروى روژههلاتى كهلتوروى نهفلى قهيله و پيش موديرن و ناديموكراسى و نامدهنى و ناشارستانى و ناناذايا تاكى ب چارچوفهكرنا نهفلى تاريى شكهفتا پلاتونى يه). نهف تيكهلبوننا كهلتوران باندورا نهفلى فره رهنكى و مرنا چهمكن كلاسك سمردهست كريه. نهف جياوازيا هزرين دنيايى پيدفى ب فهزايهكا مدهنيا جيهانى ههيه، كو تيدا تاك و مروف ب گشتى بو نارمانجين خوه بين جيهانى ريك بكهش و دووباره هيزهكا سياسى يا پلوراليزمى، نهقلانى و پيشهسازى بهرهم بينين.

ژيدور:-

* ملحمة گلگامش

* ماكسيم غوركي/ روايه الام/ الترجمة للغة العربية/

الدكتور فواد ايوب، المحامى سهيل ايوب.

* ابراهيم العريس باحث و كاتب/ ثلاث مقالات في

النظرية الجنسية لفرويد وأصل الحكاية: ثورة المعلم التي دفعت

مريديه إلى الانشقاق، 7 سبتمبر 2020 14:14

* مهربان وريا قانع، فكرو دونيا، ج1، چابخانا كارو -

سلېمانينى، سالا 2013،

* محسن نوسمان، هزركرن دپرسين فلهسفى دا، بزاڤ

و گريان ل ميتودهكى رمخنى.

(نهوژى تاك نهوژى خوه نياسم) دهينته بهرهم نهو ژيان دشنت خوه ل سمر نهفلى مهعريفى و نازادى و ديتنى ناڤا بكهت، ل سمر فى ناڤاكرنى نهوژى خوه نياس شيانين بگوريكرنا ژيانى ژى هههه و ترس ژ مرنى نينه. ژبهركو، نيدى دهمنى ديروكا بابين سياسى دببته ديروكا گوهرينى، هينكى نه بتنى دببته ديروكا هوشيارى و بلنذبوننا پرنسپين مروفايهتى، بهلكو دببته دنهگهكى بلنذبى هزركرنى دناڤ ديتنا فاكتهرين ديروكى بخوه ژى دا.

دروستكرنا جفاكهكى بهرخومر سمردهستكرنا رولى (نهز نينم) و (بى دى) بى ههى، دروستكرنا جفاكهكى لاواز و شكهستى و سمرمايهخوره، نانكو كا چاوان هونر چاڤليكرنا سروشتى دكهت، وهسا بابين سياسى ژى چاڤليكرنا قوناغين رژيمين ديروكى دكهن و جفاكى دنخنه ژير پهيوهنديين گيانهوميى و ناڤين گيانهومان ل سمر مروقان و بين مروقان ل سمر گيانهومان ددانه بهر تهرارويين كيشان و پيقان و بكارنيان. نهف ديروكه ل چواردهورين ديروكا لهشى هاتيه پچان، چونكو ديروكا بابسالاريى ژ ديروكا بهرفرههكرنا ديندههى دهسپيكريه و باب سمركيشى وئ ديندههى بوويه، پاشى فى شيوهى فورمى خوه كيشايه ناڤ بندهستكرنا لهشى دا و لهش ل سمر دهستى دهستهلاتداريا بابين سياسى ومكو متايهكى نهزران و لاواز و كوره و لهنگ هاتيه زمان. لهورا گروتييسك شانويا خوه ل سمر دوو شيوان (ههلويست و زمان) دگههينيت و نهف شانويه ل سمر گوتمان و دوپارهبوننا نايدبولوژين ديروكى رادوهستيت، كا چاوان گوتارا زمانى بابى شيايه زالى گوتارا زمانى لهش و نهفلى ببيت.

دهما نهفلى قهيليى جهى تاك و سازى و سيستهمى دگريت، وى دهمى تيكستا هابرماس ”گهلو نزانم بگريم يان بكهتم، ژبهركو نهفل

نهم د کيژك قولاچكا نهدهبياتا كوردى دانه،
 چهوا نفيسكار بهرزه دبن! كهنگى خوینهر
 دمرن؟ نهگهر ژ راست لوژيكي رهخنهگرتنى
 بريردان بيت، كهواته چ جياوازيهك ههيه د
 نافهرا رهخنهگرهكى نهدهبى و مهلايهكى دا،
 ژ بهركو چ رهههندين فرههنگى و هزرى
 نامينن بو جياوازيان و كهنالى گههاندنى دى
 تيك چيت، ل فيري هونهري ديالوگى دمريت،
 و دهركههين گههاندنى دهيتته گرتن. ب فى
 هاوكيشى بريردان دى مه گههينيتته خالا
 نيكلارنى و سنورى دووماهينى دهست نيشان
 كهت. نهفه لوژيكي رهخنهگرتنى نينه بيژين
 فلان تشت باشه و فلان خرابه، بىي كو بزاني
 نهف باشى و خرابيه ب خوه چنه.

بهشهك ژ رمخنهگرين نوكه دنفيسن پشت
 بهستنى ب بريردانى دكن و حمزناكن نهو ب
 خوه بكهفنه د چاچوڤى پرسيار و دان و ستاندنى
 دا، چونكى بهايى رمخهيا خوه ب بيروزي
 دزانن. بهشهك مهن ژ رمخنهگرين نها
 باومرى ب شورشى ههيه و ريفورما نهدهبى،
 لى د نفيسينين وان دا دهنگى لايهنگهري
 و تايههگهريي دهيتته گوهين مه، رمخه ب
 سهرهلدان و شورش تيگههشتنه و پينوس
 و تينفيسين خوه د مهيدانا شهري دا وهكى
 فيشهكان دهافين. ئيمانويل كانت د پمروتوكا
 (رؤشهنگهري چيه) دا ديژيت: ” چيديدت
 شورش بشيت داگيركار و دكتاتور ژ ناف
 بيت، لى چ جار نهشيت چاكسازيا راستههفينه د
 شيوازي هزركرن و شين بين و چاندنا چ توفين

تيكستهكى قهكرى و تكيئا چوونا د ناف جيهانا پرسان دا

بزار هادى

ژ نهجامی بی بهرپرسیاری و نه‌بوونا ږخنه‌کا تهن‌دروست نقیسەر بوینه کارگه‌ها دروستکرنا به‌رهمان

ب فی شیوهی دا بکمت. دویر ژ دهمارگیری و
همزین همزمارانه، و دویر ژ هزرا ناینی و
حزبی و ناسیونالیزمی، ژ بهر هندی خوینهری
هیژا نه‌فاد ناف بهرپهران دا دهیته دیتن زیدمتر
چیژ وهرگرته ژ که‌سایه‌تی.

ل دونیا و عقلی سهردم هم ږمخنه‌گرتن
و هم لیکولین ب شیوه‌یه‌کی دهینه گرتن
نه‌گهر هم نموونا ژوورمکی بینین، پیدقیه
که‌سی ږمخنه‌گر ژ بهری پشت دهرگه‌هی
ژووری بکه‌فیت، گهرکه ب تمامهن خوه
بی لایهن و نیکلا بکمت و تیکه‌لی بزافه‌کا
نهدهبی ببیت نه‌ک مهیدانا شهری، ژ بهرکو
تو ږمخنه‌گره‌کی حزبی نینی داکو پارتا خوه
سپی بکی و پارتین دی رهش بکه‌ی، ری‌ک
دقیب سنورین زمانی به‌زینین، نه‌ف چنده
ژی کار لسر په‌یدابوونا خوینهره‌کی کویله
دکمت کو نه‌فه جورئ خوینهری ژ پیدقی

ناستی مه‌ی زمانی چند یی
بلند بیت، بوون و نه‌ده‌بیات و
سیاسهت و هونه‌ری مه‌ دی بلندتر
و جوانتر بت

ب خواندن و شروفیه‌کا دی هیه.
ب ری‌کا پرسیارکرنی دی گله‌ک
دهرگه‌هین گرتی فه‌که‌ی، گله‌ک نه‌نینین
نه‌گوتی و نه‌ناشکرا ناشکرا که‌ی، نهری هوین
پرسیار ناکن ژ نه‌جامی بی بهرپرسیاری و
نه‌بوونا ږمخنه‌کا تهن‌دروست نقیسەر بوینه
کارگه‌ها دروستکرنا به‌رهمان و بی هزر ژ
پرسیارین ږمخنه‌گره‌کی بکمت سالی دوو سی
په‌رتوکه‌کان دها‌فیزیته د بازاری دا، نهری
به‌ری ږمخنی بگرین ما چینابیت پرسیارین کا
ژ راست بوچی دی ږمخنی نقیسین؟ نقیسین
به‌رپرسیاریه، نه‌گهر شیانین فی کاری مه
نه‌ین، بلا همولا نقیسین و به‌لا‌فکرنی نهده‌ین،
هم دشینین ب گله‌ک لایه‌نان پرسیارین، بو‌نمونه
گرنگیا نه‌فی په‌رتوکی بو نوکه و دها‌تووی
نهده‌بیاتا کوردی د چ دایه؟ کارئ ږمخنی
”ناراسته‌کرنا“ نقیسهران نه‌بیت باشتره؟ نهری
هم چند دگو هورین و بلندکرنا زمانی دا کار
دکه‌ین؟ ژ راست هم د کیژک قولا‌چا ږمخنه و
نهده‌بیاتا کوردی داینه؟ نه‌ف فه‌زایه بوچی؟
ب فی جورئ ږمخنا هه‌ی نقیسینا کوردی
گه‌هشت کیفه و نه‌جامین مه‌ چنه؟ نقیسەر
بیژیته خوینهران هوین موفلس و نه‌حمه‌قن و
بلوک بکمت! خوینهر بیژیته نقیسکاری کویله
و تروهات! دهرنه‌جامین قان همدوو لایه‌نا
نهده‌بیاتا کوردی به‌ره‌ف کیفه بر؟ به‌ریزان
ژبیر نه‌کن ناستی مه‌ی زمانی چند یی بلند
بیت، بوون و نه‌ده‌بیات و سیاسهت و هونه‌ری
مه‌ دی بلندتر و جوانتر بت، ژ خوه هاوکیشه
ب نه‌فی شیوه‌ی یه نقیسکار خوینهران ناراسته
بکه‌ن و خوینهر و ږمخنه‌گر پرسیارین خوه و
زمانی خوه نقیسکاران ناراسته دکن کا ب
وی شیوازی نه تهن‌دروست به‌رده‌وام بن یان
دادگه‌ها به‌رهمین خوه بکن و بکه‌نه دکارگه‌ها
نه‌نالیزه و سهره‌راستکرنی دا.

جياوازی و ئايدیای ناکامل

(ئەگەر لەگەڵم نەبی، دژمی)

عەقلانییەکان پێیانوایە ئەگەر لەگەڵم نەبی، مانای وانیه، تۆ دژی منی، واتە منە بەلاکەمی جیاوازتر لەو منە بەلائیەمی هەمووان بەموئەکی منەکانی خۆی دەزانن، بۆیە بەپێچەوانەو ناعەقلانییەکان پێیانوایە ئەگەر لەگەڵم نەبی کەواتە بەشێکی لەفەزای بیکردنەوێ من، نەمە جەنگی هەمیشەیی جیاوازییە، لەنێوان هەردوو ناراستە فکرییەکە، لۆژیکێک هەیە کە تاك رەهەندی رەتدەکاتەو، نەویش لۆژیکێ فرەبیین و دووربیینیە کە هێربرت مارکیوز لەسەدەمی رابردوودا تیۆریزەمی کرد و دواتر جاک دریدا لەنووسیندا جیگەمی کردەو، چونکە پێیوایە نووسین، چەمکی زمان دەبەزینن، ئەو زمانەمی کە برینەکانی جیاوازی قووتر دەکاتەو، هەرۆک نەوێ روژناواییەکان بەشێک لەنەتەوێ سەردەستی روژەلاتی پراکتیکیان کرد و لەرێگەمی زمانەوێ فەزای جیاوازیان ناشیرین کرد و تەواوی کولتوور و میژووویان خستە خزمەت زمانی زالی نایدیاییەو، بەلام لۆژیک کەزانیستی بیکردنەوێ و پشت بەلگە دەبەستیت، بەلگەش لە چاوەروانی زەمەندیە.

چەمکی جیاوازی کە چەمکیکە بۆ قەبوڵکردن و نەمانی فکری شمولی و کۆنکرتی سەریهەدا و تیۆریزە کراو، هەلبەت هەر چەمکیک لەبەرامبەر دیاردەیکە یان چەمکیکی دیکە سەر هەلەدات و وەلامی ئیشکالیاتیک دەداتەو، جیاوازییە لەئەنجامی ئەو سەرکوونکردن و قبوڵنەکردنە رەگەزی و ئاینی و نەتەوێمی و راسیزمەمی ئەوروپا، بوو بەتیۆر و لەژیانی روژانەشدا پراکتیک کرا، بۆ نمونە هەقیقەت یەکیک لەو چەمکانە بوو کە پێشتر بۆ فیزیای ماتماتیک و زانست بەکار دەهات، خەریک بوو ئایدیا و ئاین و فەلسەفەش کۆنترۆل بکات، بۆیە

سەمکۆ مەحمەد

جياوازی ريگهيه کی ليکولينهويه لهئامادهي شتيکی تر که لهگهل خويدا جياوازه، ههروهه جياوازی پيشوازی لهوردبيني بابته دهکات، تاكو بابتهتيکی دیکه ئاسان بکات.

نوسهراشهش که پشتگیری ئه رهوته بوون، لهبري ئهوهی بهئهريني خويان بهرهمهيننهوه و ئهويتر لهبهرامبهر يهکتر قهبول بکن، بهپيچهوانهوه لهژير عينواني جياوازی بيرو بوچوون و بيرکردنهوهی جياوازی، گورزيکی گهورهترين لهو فرههنگهدا که بوچووني بيرمهاندانی رابردووشي بييههاکرد، بو نمونه لهسهرهتای نهوهدهکانهوه (مهانسور حیکمهت) و مکو رابهري بزروتنهوهی کومونيسي کریکاری که نهمهتيکی نانسايی ئايديايی بوو، و مکو رهوتیکی نوئی رهخهیی، لهژير عينواني جياوازیهکانمان، ههموو جياوازیهکانی دیکه مارکسيهتي تيگشکاند که زمخيريهک بوو لهفکر و زمينهيهک بوو لهدياليکتیکی فکری، بهلام سهرمجامهکهی بهخزمهتي ئايديوئولوزيايهکی وشک کوتايی هات، ئهم فهزايه و ايکرد ههركهس لهئهنجامی بيکاری و ئارهزوويهکی بو خويندنهوه و بهکارهينانی چهکهکانی (ئيزم)، لهبري درووستکردنی فهزايهک بو بيرکردنهوهی قول لهفهلسهفه، فهزايهکیان دروست کرد که ههرجی جياوازی لهبيروبوچووني ناينگهرايی و پشتگیری لهيهکتيک لهبهرهکانی جهنگی سيستم و تيرور ههبوو، بهناوی جياوازیهوه رووبهرووی ئهو چهکه فکريانهش بوونهوه و جياوازی بيرکردنهوه بوو بهبازارنيک بوو

تا ئهوه شوينههی ژيانی تاييهتی و مکو ئهلتهرناتيک پيشنياز کردووه بو شورشنيک که لهجياتی گرۆپهکان، تاکهکان بو خويانی دهستکهوتي خويان دهستهبر دهکن، ههلبهت ئهم چالاکی و نازاديه، و مکو رهخنه و جياوازی تهماشاکراوه لهدونايی پۆست سهرمایهداری هاوچهرخ، بويه ههميشه تيشکی خراوته سهه، ئهمه دياريکردنيکی دیکه شوناسی تاکيئييه، تهنها لهژری چهمی يهکگرتن که بونيادگهرمان و مکو وهزيفيهکی سياسي کاريان لهسهه کرد.

جياوازیهکانمان:

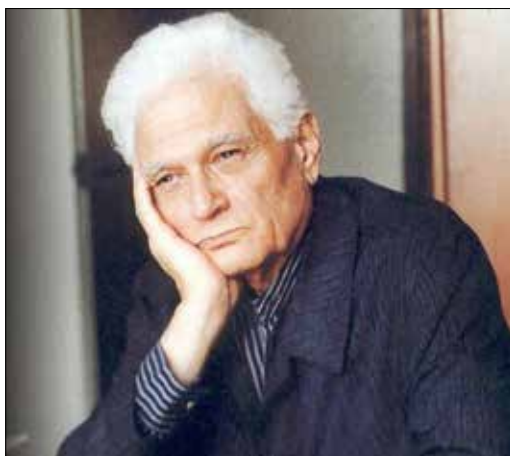
جياوازی نهسههتا و نهکوتايی نيه، رهنگي ههنديک شت ههبي بو ئهوی بگوازريتهوه يان فهزايهکی تر داگيربکات، سهههتاکی و مکو کوتاييهکهی نهبي، واته ويست بو گورينهوهی لوژيک لهمانای سهلمانندی ئاشکراکردنی نوپه دهستپيدهکات، نهک گهران بهواوی رهسهنايهتی، رهسهنايهتیش هيژ بهدهست ناهينيت ئهگهر کوپيهکی تری نهبي، بويه جياوازی ريگهيهکی ليکولينهويه لهئامادهي شتيکی تر که لهگهل خويدا جياوازه، ههروهه جياوازی پيشوازی لهوردبيني بابته دهکات، تاكو بابتهتيکی دیکه ئاسان بکات، ئهمه سهههتايی چوونه نيو دونيايهکه نابيت هيچ شتيک و هيچ کولتور و نووسين و ئايديايهک لهلايهن ئايديايهکی ترهوه، پهراویز بخريت، بويه ئهم بابته دهگهريتهوه بو ئهوه واقيعيهتهی که ئيعتبار بو ئهوانی تر بگهريتهوه، بهپيچهوانهوه کوشتنی جياوازی بهههموو کههستهکانيهوه، کهوابوو جياوازی گهمهی حالتهکانه، بهرلهوهی کوشتنی رهگهز و ئاين و رهنگهکان بيت.

ئهم چهکه و مکو ههركام لهچهکهکانی تر لهسايهی بازاری سياست و سهههلدانی رهوتی توندروهی تيروريسي پيداوو، ئهوه

و بئ به هاگردنی و هاندانی کۆلکه خوینهوار بۆ نووسین، ئیدی ئهم ههول له شویننکی دیکهشدا بازاریکی گهوره تریشی بهرهمهینا، ئهوش بهرهمهینانی خوینهواری شهیدا به پروانامهی زانکۆکانی کهرتی تاییهت و نووسهری کرچ و کال بۆ گهرمکردنی بازاری میدیا، تاهانتی میدیای ئهلیکترۆنی و گهشهکردنی تاکو ئهم سهردهمه، نازادی وهها ناشیرین کرا که خودی نازادخوازهکان، بترسن لهو گروپ و تاکانهی دروشمی نازادی ههلهدهن.

ههلهوه شاندهوهی مه عریفه:

چهمکی جیاواری شروقهیه که له ریگهی ههلهوه شاندهوه گهراپیهوه، سهبارهت به نامادهبوونی شتیکی تر که بریتیه له پارادوکس و تاییهتمهندی له نیو خودی شته که، جیاواری له بارهی پارادوکسهوه ئهونهیه که دوو ئاراسته له دژی به کتر نهگه نه خالی هاوبهش، به لکو ئهویه بۆ نمونه پیتی A دهنوسری و دهخوینرتهوه، به لام له بهر ئهوهی ژنهفتن و بیستنی قسه یان دنگ، یان گهینهر نییه، سیفه پیکهینهرهکانی کاریش کپ دهکات، به لام له ناو کۆنتیکستدا نییه، ههلهبهته ئهمه سهبارهت به نووسین له بارهی دال و مه دلولهکانی ههروایه،

رهواج پیدانی بیرری تهسک و نالۆژیکی و هتد، ئهم فهزایه دوای شکستی یهکیتی سوڤیهت بوو، به شیک بوو له سه رهه لانی ئه و کاره ساته فهرهنگیهی زۆربهی زونهکانی سه ر گۆی زهوی گرت هوه، به تاییه تیش ناوچهی رۆژه لات که نه ئهزموونی فکری و نه ئهزموونی پراکتیک کردنی جیهانی جیاواری کۆمه لایهتی و سیاسی هه بیهت، تهنها بۆ ئه وه بوو که چیتز له ریگهی فکروه مملانی له گه ل سیستمی دۆگمای و جیگیر نه کریت که له سه رووی هه موویانه وه ده سه لاتی ئاینی بوو، ههروه ها دژی یان ئه و سیاسه ته بوو که بۆ گیلکردنی ئینسان به گشتی و ئینسانی رۆژه لاتی به تاییه تی که ته کنولۆژیای بهرهمهینا، به لام لایه نه نیگه تیه که ی ئه وه بوو که سه رمایه داری هاوچه رخ خراب که لکی له م جیاواریه فکریه وه رگرت، ئهوش هاندان بوو بۆ دابرا ن له خودی فکره که و کردنه وه ی لقیکی تری جیاواری که کوشنتی جیاواریه جه وه هریه فه لسه فیه که بوو که یه کگرتی کریکاران بوو، چونکه رهوته کان هینده ی سه رقالی موناقه شه ی فکری دژه فکر بوون، هینده سه رقالی جه ماوه ری زه محمه تکیش و بزووتنه وه کریکاری و جه ماوه ریبه که نه بوون، حیزبه تازه پیگه یشتو وه کانیش که به بی تیگه یشتن له لیبرالیزم و سو سیال دیموکرات، به شیک بوون له ماکیه دژه که ی قه بو لکردنی جیاواری فکری.

باشترین سه لماندنی کوشنتی جیاواریه کان به بازارکردنی نازادی بوو له هه موو سنیکته رهکان، ئیدی نووسین له دوای سه رهه لانی چه مکی جیهانگه راپیه وه، مه تر سیدارترین چه مکی دژی سیستمی سه رمایه دار که کۆمۆنیستی و مارکسی بوو، سوکی کرد، به پشت به ستن به چه مکی نازادی بیروبوچوون بوو که خراب که لکی لئوه رگیرا، ئه وه بوو وه کو سه ره تیه ک ههستی پیکرا که هه ولنیک ههیه بۆ سوو ککردن

هەم بەشی زۆری رۆژنامەکان مولکی سیاسەکان، هەم ئەو کەرەستە رۆژنامەوانییەکی لەبازار دەفروشریت، دیسان مولکی کۆمپانیاکانی کارەکتەرە سیاسییەکان و کەلکی لیوێدەگرن، لەکاتیکی میدیا کە باشترین کەرەستەییە بۆ قەبولکردنی جیاوازیەکان.

بۆ نمونە هەم بەشی زۆری رۆژنامەکان مولکی سیاسەکان، هەم ئەو کەرەستە رۆژنامەوانییەکی کە لەبازار دەفروشریت، دیسان مولکی کۆمپانیاکانی کارەکتەرە سیاسییەکان و کەلکی لیوێدەگرن، لەکاتیکی میدیا کە باشترین کەرەستەییە بۆ قەبولکردنی جیاوازیەکان، دەبوو لەپێناو کۆمەڵگەییەکی کراوەدا، زەمینی بۆ تاك خۆش بکرایە کە بەرھەمی خۆی پێشکەش بەکۆمەڵگە بکات، بەلام ماشینە راگەیانندنە کە کاربەرییەکی ھێندە نیگەتیڤی بەجێھێشت کە نەک ھەر گروپ و پێکھاتە و زمانە جیاوازیەکان و خاوەن فەرمان نەیانوێرا بەرگری لەخۆیان بکەن، بەلکو تاکەکانیش بزر بوون و جورئەتیا نەکرد بەھەر نرخیکی بێت جیاوازی خۆیان بەیان بکەن.

بەلام دەبێ ئەوەش بەیان بکەین کە جیاوازیەکی لەمیدیدا بووئە باو، خراب بەکارھێنانی ئەو روبرووەیە بۆ جەنگ تەرخان کراوە، ئەم روبرووە بەشیکێ جەنگی دیارە کە لەگوتارەکاندا باشتر دەبیریت، ئەویش لەھەموال و چاوپێکەوتنەکاندا دەردەکەوت، بەشەکی دیکە نادیارە، چونکە ئەوای جەنگە کۆکراوەتەو لەسیاسەتیکی

لەکاتیکی مەرج نییە ھەر دانیک مەدلوولیکی ھەبیت، درئیدا پێیواوە لەپشت مومارەسەکردنی ماتماتیکی تیورییەو، سەردەمی گەشەکردنی مومارەسە میدیا و راگەیانندن و وەرگێرانی نووسینی زمانیش، نابیتە ھۆکاری گواستنەوی مەدلوولیک کە بکریتە ھەوال، بەلام توانای ھەمیە جیاوازیەکان بگوازیتەو، چونکە بەبروای من ئەویتر و جیاکاری، ھەم واژووکردنە لەسەر ئاشکراکردنی نەینییەکان و ھەم پراگماتیزمی لوگوسییە کە دواجار بەرھەمەکی تیکەلکردنی ھەموو فەرھەنگەکانە.

ئەم روبرووەی کە میدیایە و بۆتە جیگەییەکی بۆ خۆنمایشکردن و بەلاریدایردنی گوتاری مەعریفی، لەبیری ئەوێ رۆشنیەرەکان لەپەرەوایی چەمکە و بەپێی لۆژیکی چەمکە مانای جیاوازیەکان بەیان بکەن، ھەرەھا لەرێگەیی بۆچونەو خۆیان لەو تەرزە میدیاکارە جیاکەنەو کە بوونە بەکارمەکتەری ھەلچونە سیاسییەکان، بەبێ ئەزمون و بەبێ شارەزایی سیاسەت، کەوتونەتە فەزایەکی کەوتنێلەمکە تەنھا چوونە ژوورەوی ھەبوو، ئەو سەری داخراو نەبوو، بۆیە زۆرجار بەھۆی ئەو نەشارەزایییەو، زۆربەیی چالاکە بێ مەعریفەتەکان بەکاری سیخورییەو تێوگلاون، بەپێچەوانەو رۆشنیەر بوون بەتیوریستینە رۆژنامەوانیەکان و ئەوانەش کە ئەدەبیین، بەگشتی و بەبێ ئاگادوور لە تیگەیشتن لەچەمکی جیاوازی لەکۆنتیکستدا، کۆمەکیان بەسیاسەتیکی کرد دژی سیاسەتیکی تر کە تا ئیستاش بەردەوامی ھەمیە، ئەم حالەتە تانەو جیگەییە پەلی ھاویشتوو کە بۆتە چەند جۆریکی لەبازار بۆ چەمکە، جارێک گەرمکردنی بازاری سیاسی و یەکلایی کردنەوی ھێزە سیاسییە کێبەرکیەرەکان، جارێکی دیکە بۆتە بازارێک کە سیاسەتیکی دژ بەسیاسەتیکی دیکە کار بکەن،

ئاین و عەشیرەت و بنەمالە و ھتد قسە دەکەن، یان مەملانئ لەسەر شتە بچوو کەکان دەکەن، ئەم ئیمەو ئەوانە دەبوو لەئێو شارئ گەورەدا ئاسەواری نەمئینئ، کەچی بەپێچەوانەو لەئێو گەورەترین شاردا ھەستی پئدەکرئیت، ئەمەش لەکاتئ قەیرانەکاندا دەر دەکەوئیت.

بەپئیی تئیینئ و تئگەبئشتئ نووسەری بەناوبانگئ عەرەبئ (زکئ العلیو) ھەست بەو دەکەمئ کە جیاواری جگە لەوئ کارمکانئ دیکە وەکو نووسینئ کتئب بە میتود، لەھێچ شوئینئکئ تر جئگەئ نابئتەو، بەپێچەوانەو دەرکەوتنەکانئ تر لەرئگەئ میدیاو و بەتایبەتئ شاشەئ تەلەفزیوئن، ئەوئ کە ھەم ھاندانە و ھەم ھاندەرە بۆ بەشداریکردنئ کاریگەریانەئ خەلک و جیاواری سیاسئ، ھەم پشکداریکردنە لەدیاریکردنئ بریاری چارەنووسئ خۆئ بەشئ ھەبئیت و نەترسئیت، بەلام بەئەزموون دەرکەوت ئەم ھۆشیاریە تەنھا بەھاندان نابئیت، بەلکو بەئارگومئنت ھئنانەو دەبئیت کە رەخنە ببئتە نەرئیت و لەئێو سئستەدا ئامادەبئ ھەبئیت، واتە لەبری ئەوئ پئکھاتە و گروپەکان قئنیان لەیەکتەر بئیت و یەکتەر رەتئبکەنەو، رەخنە لەکولتوووری یەکتەر بگرن و قەبوئئ بکەن، چونکە ھەتا ژیانئ

ئیمە و ئەوان لەیەک کاتدا دوور رەھەندی پۆزەتئف و نئگەتئفئ ھەبە، رەھەندی یەکەمئ کە پۆزەتئفە، ئەوئ کە بەشئکئ زۆرئ قەبوئکردنئ جیاواری فراوان دەکات، رەھەندی دووھەمئ نئگەتئفە، ئەوئ کە جیاواریەکان قوئتر دەکاتەو.

ناتەندورست کە لەکۆنتئکستدا دەرناکەوئ، یان ھئزئکئ تارماپیە لەژئ ھئزئکئ تر، لەھالئکدا ئەو جەنگەئ کە دەبوو روژنامەنووس ببکردایە و روئشئبئری جدئ ھاوئشئتی بکردایە، نەک ھەر پەر اوئز خراو و لەبئری خەلک براوئتەو، بگرە قەناعەتئکئ تەواوئ درووئستکردووە کە جەنگئ گروپە کۆمەلایەتئەکان و جەنگئ مەعریفئ و جەنگئ نئوان کۆنخواز و نوئخوزا و جەنگئ بازار و جەنگئ چئنەکان، بچووک کراوئتەو لەجەنگئ سئاسەتئکئ لۆکالئ و بچووکترئش جەنگئ دەروونی حئزبە سئاسیەکان کە ھەموویان لەژئر عئنوانئ جیاواریدا پئناسە کراون.

ئیمە و ئەوان:

ئیمە و ئەوان لەیەک کاتدا دوور رەھەندی پۆزەتئف و نئگەتئفئ ھەبە، رەھەندی یەکەمئ کە پۆزەتئفە، ئەوئ کە بەشئکئ زۆرئ قەبوئکردنئ جیاواری فراوان دەکات، رەھەندی دووھەمئ نئگەتئفە، ئەوئ کە جیاواریەکان قوئتر دەکاتەو و شتئک نامئینئ بەناوئ شوناسئ گەورە، بەلکو ھەموو پئکھاتەکان دەست بەشوناسئ بچوو کەو دەگرن، بەو مانایەئ لەبری بەناوئ نەتەو یان کۆمەلگەئ کراوئو قسە بکەن، بەناوئ

بۆچی گروپئکئ کەمئ سیاسئ کە خۆیان ناویان لە خۆیان ناوئ سیاسئ، بوونە بە سەرداری کۆمەلگەکان و بەسەر کۆئ کۆمەلگەو بە ناوئ دئموکراسئ و بازاری ئازادەو مامەلە دەکەن؟

مانهوهی کیشهکانی کورد،
 فهلهستین، قرم، کهرهباخ،
 کشمیر، ئەمازیغی و هتد... باشترین
 سهلمینره که ئەمه دژی جیاوازی
 قبولککردنه که لهئاستیکی بهرزی
 جیهانیدا هاتۆته ئاستی جهماوهری
 کۆمه‌لگه‌کان و وه‌به‌ره‌ه‌ئانی سیاسه‌تی
 پێوه ده‌کهن.

بوونهوه، یان به‌هۆی نه‌بوونی خزمه‌تگوزاری
 و شوینیکی شیاو بۆ حه‌وانه‌وه و نیشه‌جیبوون،
 باسی جیاوازی چینه‌یه‌تی ده‌کهن، ئەم بابته‌هه
 پێویستی به‌تیۆر و میتۆد و ئارگومینت هینانه‌وه
 نییه، به‌لکو واقیعیکی له‌به‌رچاوه، بۆیه جیاوازی
 چینه‌یه‌تی، له‌سه‌رووی هه‌موو جیاوازیه‌کانه‌وه
 و هه‌یج که‌فه‌رنیک نایشاریته‌وه.

بۆچی گروپیکی که‌می سیاسی که‌ خۆیان
 ناویان له‌خۆیان ناوه‌ سیاسی، بوونه‌ به‌ سه‌رداری
 کۆمه‌لگه‌کان و به‌سه‌ر کۆی کۆمه‌لگه‌وه به‌ ناوی
 دیموکراسی و بازاری ئازاده‌وه مامه‌له‌ ده‌کهن،
 له‌کاتی‌دا گروپیکی که‌می یاسایی له‌نه‌ته‌وه‌کان و
 گروپیه‌ ئابنیه‌کان بوون به‌رامبه‌ر و زمانحالی
 هه‌موو خه‌لک به‌بێ ئه‌وه‌ی هه‌لبژێردراو بن، خۆ
 ئەم په‌رسیارانه زۆر سادهن به‌لام قوڵایی فکری
 هه‌یه، و مخته‌یکیش بۆ هینانه‌وه‌ی ئارگومینتی
 خۆیان، به‌بێ ئاگا ده‌بن به‌ مارکسی و چه‌پ، بۆ
 ئه‌وه‌ی شه‌رعیه‌ت به‌ خۆ به‌خواه‌نکردنی بابته‌تیکی
 رۆمانسیانه‌ی سیاسی بدن، ئەمه‌ بنه‌مای کیشه‌ی
 سۆسیالیزمه‌ که‌ ئینسان به‌بێ ئاگایی داوای
 خوشگوزهرانی ژیان ده‌کات، به‌لام له‌ که‌فه‌رنیکدا
 گوتاره‌که‌ه‌یان ده‌گۆرن و وه‌کو رابه‌رنیکی چینه‌یه‌تی

کۆمه‌لگه‌ به‌سیستم نه‌کرنیت، هه‌تا کۆمه‌لکه
 قه‌بوڵکردنی جیاوازی به‌جه‌وه‌هه‌ری خۆی
 کاریگه‌ری له‌سه‌ر گشت نه‌ییت، ره‌خنه‌ نابینه
 کولتوری کۆمه‌لایه‌تی، به‌په‌نچه‌وانه‌وه له‌به‌ری
 ره‌خنه‌ رق و قین ده‌یینه‌ کاردانه‌وه‌ی کاره‌کان،
 که‌واته جیاوازی به‌مانای گه‌رانه‌وه‌ی ئیعتیاره
 بۆ تاك و گروپیه جیاوازه‌کان له‌کایه‌ی یاساییدا
 که‌ ده‌ستور جیگه‌ی بکاته‌وه، هه‌روه‌کو چۆن
 قه‌ره‌ج و بۆهیمیه‌کان جیاوازی یه‌کتر قه‌بوڵ
 ده‌کهن، به‌لام ده‌بێ ئه‌وه‌ش بزانی که هه‌ندیک
 جار ده‌ستوریش دادی ئه‌و گروپه‌ بێ شوناس
 و بێ به‌رگریکارانه‌ نایات، چونکه‌ سالی 2010
 له‌ته‌واوی ئه‌وروپا قه‌ره‌جه‌کان ناچار کران
 بگه‌رینه‌وه رۆمانیا و هه‌نگاریا، سه‌رباری
 هه‌موو ئاره‌زایه‌تیانه‌ش که‌ له‌مه‌دیاه‌وه باس
 کرا، هه‌موو مافیکی ئینسانیان لێوه‌گرتنه‌وه و
 له‌ماویه‌کی که‌مه‌دا که‌یسه‌که‌ داخرا.

گرینگترین سیمای جیاوازی، بوونی
 نادادپه‌روه‌ری و یه‌کسانیه‌ له‌ کار و له‌ ژیان و
 له‌فه‌راهه‌مکردنی ئازادی بۆ هه‌مووان، له‌مه‌شدا
 جیاوازی چینه‌یه‌تی ئاشکراتر هه‌ستی پیده‌کرنیت،
 ئه‌وانه‌ی که‌ له‌ژیر عینوانی فکر و ئایدیۆلۆژیا
 موناقه‌شه‌ی جیاوازی ده‌کهن، له‌وه‌ نه‌خوینده‌واره
 باشتر نازانن که‌ به‌هۆی بیکاری و برسی

که تاکگراییان جوداده کرده‌وه، ئەمه مانای ئەوهبوو که بزووتتەوهی توتالیتاریزم دەتوانن بانگەشە بکەن که حیزبی یەکمەم بوون لەدژایەتی بۆرژوازی و بەرگریان لە کێشەیی درایفۆس و راسیزمی سلایفۆ و یەهودیەکان نەکرد، ئەم پێومەرە خەریکە نیو سەدهی بەسەردا تێدەپەڕیت، هەمان جیاوازی بەردەوام زیندوو کردۆتەوه، لەژێر نانۆیشانی خودی جیاوازی، مانەوهی کێشەکانی کورد، فەلەستین، قەرم، کەرمباخ، کەشمیر، ئەمازیغی و هتد..، باشترین سەلمینەرە که ئەمه دژی جیاوازی قبوڵکردنه که لەناسنیتکی بەرزى جیهانیدا هاتۆتە ناستی جەماوەری کۆمەڵگەکان و وەبەر هێنانی سیاسەتی پێوه دەکەن.

جیاوازی نەخلاقى:

جۆریک جیاوازی دیکە هەیه بەناوی ئەخلاقەوه بانگەشە دەکات، لێره مەبەستم لەئەخلاق ئەوهیه که لەژێر عینوانی خودی ئەخلاق، هەموو پیرۆزیەکان دەروخین، بۆ نمونە سیکسی بەرامبەر و سیکسوآلیتی و سیکس فرۆشی دەکات بە یەکیک لە ئیشکالیەتەکانی جیاوازی، بازرگانی و دەولەمەندی لەسەر حیسابی هەزارەکان، وەکو ماف و نایبەرەوهی تەماشای دەکات، سیاسەت وەکو کۆکردنەوهی کۆمەڵگە تەماشای دەکات، لەکاتیکی بەکالیکردنی کۆمەڵە لەبازاریکی نادیاردا، پرسیار سنووردار دەکات و پرسیاری نەگونجەویش وەکو پرسیاری شەری تەماشای دەکات، کەوابو ناکرێ بەرگری لەو دیارده و ویستە پیرۆزانە بکەین که گوتاریکی زالی ناینی لەپشتیەوه وەسناو، یان دەسەلاتیکی سەرکوتەر کۆنترۆلی کردووه، بەلام که بوو بەبابەتیکی ئەنتۆلۆژی، هەروەها بەستایلیک لەژیان و پەراویزەکانی ئازادی، کەوابوو بەرلەوهی ببیت بەکۆلتور، روشنبیریەکی دەستەبژیریە و دەبی لەبەرچاو بگيریت که

قەسە دەکەن، دەردەکەوتیت که ئەم سیستەمە برۆای بەهێچ بوارێکی جیاوازی نییه.

سەیرەکەش ئەوهیه ئەوهیان بپەرچۆتەوه که خۆیان نالا هەلگری دژایەتی ئەو جیاوازییە رەسەنەن، ئەمه کێشە بنەرەتییەکیە که خزاوتە نیو جیاوازیەوه. ئینسان لێردا پارادۆکسی فکری بۆ نائشکرا دەبیت و لەو تەکتیکە فکرییە تێدەگات ئامانجەکه چیبە و بۆچی ئەوه پەراویز دەخريت و بۆچی شتی تر بەناوی جیاوازییەوه پێشنیاز دەکريت، لێرهوهیه عەقلمەندی و فکر و تێگەشتن لەخودی چەمکەکه دەردەکەوتیت، راستە بۆ ئایدیاکان و نایبەکان و سیاسیهکان ئەو جیاوازییە پێویستە، بەلام بەمەرجیک ئەمه پشنگوێ نەخريت و وەکو کەفەرێک بەکار نەهینريت.

هانا ئاریندت لە کتیبی (اسس التوتالیتاریە) دەلی (کاریکی قورسی ئینسانە که بتوانی جیاوازیە قولەکانی ریکخراوه پوچەکانی سەدهی نۆزدههەم و نیوان بزووتتەوه جەماوەریەکانی سەدهی بیستەم دەستنیشان بکات، لەکاتیکی سەرکرده هاوچەرەکانی توتالیتاریزم لەرووی سايکۆلۆژی و عەقلییەوه، هێچ جیاوازیەکیان نەبوو لەگەڵ رابەرە هێچ و پوچەکانی رابردوو

بزاینن که جیاوازی له‌نیو فکرا ههمیشه ناماده بووه، دواتر له‌نیو روشنبیریدا بووه به‌ستاینک و له‌نیو کایه‌ی میدیایی و روژنامه‌گه‌ریشدا کاری پیکرا، بو نمونه مملانی نیوان لایه‌نه دژ هکان که نمونه‌ی ئه‌نار شیزم و ریفورمخواز هکانه، پر بایه‌خترین جیاوازیه ئه‌گه‌ر به‌پی قسه‌ی ماری دوگلاس بیت که له‌کتیبی (پاکیزه‌ی و مهترسی) باسی ئه‌و شتانه دهکات که له‌جیگه‌ی خویاندا هاودژ و نارین، نه‌ک ئه‌و شتانه‌ی که به‌بروای ئینسان له‌سرووشتدا نارین.

خو تا ئیستا زمان وه‌کو مافی جیاوازی به‌بی شوناس ته‌ماشنا نه‌کراوه، ئه‌مه هه‌له‌ تیگه‌په‌شتنه که ده‌بی هه‌موو زمانیک نه‌ته‌مه‌یه‌کی له‌په‌شته‌وه بیت، گوايه مادام له‌دونیادا زمانی یه‌که‌م ئینگلیزی و دووه‌م فرانسوی و سیه‌م عه‌ره‌بی و ئه‌ویتر ئالمانییه که زیندوون، که‌واته ئه‌مانه‌ی تر زمانی که‌مینه‌یه، هه‌ر خوی وشه‌ی که‌مینه سوکایه‌تی کردنه به‌بوون، باشه ئه‌گه‌ر ئه‌و لوژیکه ته‌مو‌او‌بیت و پشتگیری لیکریت له‌سه‌ر ئاستی دنیا، ئایا پیویست نییه بیرسین، ئه‌و هه‌موو ده‌قه‌مان بۆ چه‌ له‌ئه‌ده‌ب و هونه‌ر و هند؟، وه‌لامه‌که له‌فه‌رمانه‌وه ده‌گوازیته‌وه بۆ گومان له‌خودی جیاوازی، چونکه به‌ئاشکرا لیره‌دا جیاوازی چینایه‌تی

له‌ریگه‌ی ته‌کنۆلوژی‌یاوه ژیان کۆنترۆل ده‌کریت، هیزبرت مارکیوز ره‌خنه‌ی له‌م بۆ‌چونه گرت که هایدگه‌ر بانگه‌شه‌ی بۆ ده‌کرد، ئه‌و گوتی ئه‌گه‌ر بیت و کۆنترۆل‌کردنی ته‌کنۆلوژی کاریک بکات ئینسانی هاوچه‌رخ ملکه‌چی ئه‌و ناسته میتافیزیکه بیت که هایدگه‌ر تیگه‌په‌شتوه، به‌و مانایه‌ی گواسته‌وه‌که له‌رووی ریشه‌ی میتافیزیکه‌وه که له‌لای روژئاوا مه‌حاله، ئه‌و مه‌رجه میژووویه مه‌لموسانه هه‌چ مانایه‌کیان نامینی که ئینسان خویان شاهیدی چه‌رخه‌کن، به‌لام بۆ رهندانه‌وه‌ی شته به‌هادار هکان ره‌نگه مه‌حال نه‌بی، چونکه ههمیشه ناماده‌سازیه‌که هه‌یه که‌شته‌کان به‌خودی ئینسانیه‌سه‌وه بی به‌ها بکریت و ناشیرین بکریت، وه‌کو چۆن ئینکارکردنی سیاسیه‌کان له‌نیه‌ته‌که‌میان بۆ به‌رپاکردنی جه‌نگ و قه‌ناعت پیکردنی جه‌ماوه‌ر بۆ جه‌نگ وه‌کو پیروزی، ئه‌و ئینکارییه وه‌کو ئینکاری شیت وایه له‌حاله‌تی ناجیگیری ده‌روونی و دکتوری پسه‌ور ده‌ستنیسانی ده‌کات، ئه‌م تیگه‌که‌کردنه له‌دونیای مۆدیرنه به‌جیاوازی له‌قه‌له‌م دراوه که ده‌بی له‌ریگه‌ی هۆشیاریه‌وه، دژی ئه‌و بروا کۆنکریتیه بووه‌ستینه‌وه که ده‌وله‌ت و داموده‌زگا جو‌راو جو‌ره‌کانی به‌رگری لنده‌کن. ومختیک مارتین لۆسه‌ر هات و بانگه‌شه‌ی ناتوندوتیژی ئاینی و یه‌کتر قبول‌کردنی پیشکesh کرد، ئه‌مه بووه به‌سه‌ره‌تایه‌که بۆ بالانس له‌نیوان کاسولیک و پروتستانتی روژئاوا، به‌لام ده‌بی ئه‌وه

تا ئیستا زمان وه‌کو مافی جیاوازی به‌بی شوناس ته‌ماشنا نه‌کراوه، ئه‌مه هه‌له تیگه‌په‌شتنه که ده‌بی هه‌موو زمانیک نه‌ته‌مه‌یه‌کی له‌په‌شته‌وه بیت.

سەرچاوهكان:

- 1: زكى العليو. المثقف.. مداخل التعريف والادوار. مؤسسة الانتشار العربي. بيروت. سنة 2012. ص 198
- 2: محمد الشيخ. المثقف و السلطة. دراسة في الفكر الفلسفي الفرنسي المعاصر. دار الطليعة للطباعة و النشر. بيروت. سنة 1991. ل 111
- 3: نوام چومسكى. كۆنترۆلى ميديا و راگيماندهكان. و. كهرىم قادر پور. بلاوكر او هكانى يانهى قلمم. سالى 2008. ل 14
- 4: على حرب . نقد النقد. دار النشر المدى. سنة 1998. ص 75.
- 5: د. محمد سبيلا، للسياسة بالسياسة، فى التشريح السياسي. دار افريقيا الشرق. سنة 2010. ص 174
- 6: ئەقىل دزى ئەقىل. كۆمهلتىك و تارى فكري، فلسفهى، ئهدهبى. كۆر دهنه و وهرگيزانى بۆ كوردى. فهرشيد شهريفى. دهنگاي موكرىان. سالى 2013. ل 36
- 7: تيرى ايغلون. او هام مابعد الحداثة. ترجمة . ثائر الديب. دار الحوار للطبع و النشر. سوريا 2006. ص 57
- 8: محمد الشيخ. المثقف و السلطة. دراسة في الفكر الفلسفي الفرنسي المعاصر. دار الطليعة. بيروت. سنة 1991. ص 64.
- 9: سلافوى ژيزاك. سهرماتا و هك تراژيدى و كوتابى و هك كۆميدىا. وهرگيزانى بۆ كوردى. نهرسهلان نهراسياب. دهنگاي روشنيبرى جهمال عيرفان. سالى 2017. ل 120
- 10: د. عبد الحسين الطائي، جدلية العلاقة بين المثقف و السلطة.. دار الحكمة للنشر و التوزيع. لندن. ص 146.
- 11: كارل ماركس. النقد الثاني لهيجل. ترجمة. مجاهد عبدالمنعم مجاهد. مركز القومي للترجمة. مؤلفات كاملة. قسم الاول. مجلد الثاني. ص 615.
- 12: نامانوتيل كانت. رمخنهى عهقى پراكتيكى. وهرگيزانى. سوران عومر. نيوندى روشنگهرى بۆ ليكۆلینهوى فكرى و سياسى. سالى 2014. ل 106
- 13: حنه اريندت. اسس التوتاليتارىة. ترجمة. انطوان ابو زيد. دار الساقى 1993.
- 14: كمال بومنيير. جدل العقلانية فى النظرية النقدية لمدرسة فرانكفورت. دار العربية للعلوم ناشرون. 2010. ص 142

دهر دهكهوئيت، زمانىكى نزم و زمانىكى تر زيندوو، زمانىكى دهولمههاند و زمانىكى ههژار، نههم كهيسه يهكهمين دهزگا بهر پرسيار بيته بهرامبهر، يونسكويه كه ريكر اوئيكى جبهانیه، نهوهى كه سهرمایهدارى لئى ترساوه، مهسهلهى زمانه بويه كردوويهتى به بازار، لهوهش گرینگتر نهوهيه كه زمانى بازاريشى كردوه بهناپورى و ئەخلاقی ناپورى، لهكۆتايشدا كار بويهكتر دهكهن كه نهچنهوه سهسر سهسرچاوه راستهقىنهكه، كه حيزب لهسياسههتا لهبرى كردهيهكى چۆنايهتى وهكو ماركسيزم پيناسههى دهكات بۆ تاك، بهپيچهوانه بوو بهچهندايهتیهكى زور لهسهروهت و تواناى فهرمانبهر لهبونيادنانى سروشتيكي هوشيارانه كه دهولتهت كهقهههكهيهتى.

لهباريكي لوكايشدا ئهدهب و هونهر بهههموو جياوازیهكانيهوه، تهنها له فورم و سيتايلدا دهردهكهوئيت كه كئيهركينهش ههس نهو فورمهيه نهك جهوههس، بهلام دهبي نهوه بزانيين كه نهمانه چالاكى رۆژانهن و بوونىكى واقعيان ههيه، نهوهى كه واقعيهتى پينادري و لهئينسانى دهشاردريتهوه، يان جهنگهكه بهلاريدا دهبريت، ههم رمخنهيه لهسيستم و ههم جهنگى چينايهتیی نيوان گرووپيكي كهمى بالادهستى جبهانه، بهسهس زورينهه خهلكى گوى زهوى كه زمان ناشكراترين نمونهيهتى، نههمه ناعهدهالتهى و جياوازيه ريشهيهكهيه كه بهرگرى لئدهكرت، بۆ نمونه بزانه ههموو نهوانهه كه سهسر بههيج نايدىايهك نين و سهسر بههيج فلسفهفهيهكى سياسى نين، چۆن لهوانه باشتر دهزانن كه ناعهدهالتهى و نايهكسانى لهلوتكهدايه، دهزانن كيشهيهكى گهوره ههيه بۆ مانهوه و نهمانهوه لهم ژيانه دروستكراوه وههميه، دهزانن كه بهبارتهقاي زهوى و ناسمان، ژيانى دهولمههاند و سهرمایهدارهكان و ژيان كۆمهلهگه ستهمليكر او هكان و كۆمهلهگه خواپنداوهكان، جياوازيهكى بى سنوورى ههيه.

قەكۆلپن

- 64 - شروقه كرنهكا بونياتگهري بو كورته چيروكا "مايتيكرن"
پ.ه. د. نفيسه اسماعيل حاجى
- 68 - زانا و نفيسه و هوژانقان و خهتخوشى كورد شىخ تاهرى شوشى
د. همزه شوشى
- 79 - دهرازينكا هنارتنى و چيكرنا رمانا ههلبهستى
نازاد دارتاش
- 86 - ئاراسته يين رۇمانا دهقەرا بههدينان
خالد صالح
- 96 - كورته ميژوويەكا كورته چيروكى
وهرگيران ژ ئنگليزى: حكيم عبدالله
- 104 - رۇمانا (غەريب) و كەساتييا ميړسوۋى
ئەنمار سەلاج

شروڤه كرنهكا بونياتگهري بۇ كورته چيروكا "مايتيكرن" يا نقيسەر عەبدولرحمان بامەرنى

میتودا بونياتگهري ژ میتودین نوییه کو تیکست ژ دەوروبەران و کونتیکیستی دویرنیخست و وەکو بونياتەکی سەربخۆ سەرمەدەری ل گەل دکەت. بەری بونياتگهريی پیقەرین بریاردانى ژ دەرقەى دەقى بوون، بونياتگهران ئەف چەندە رەدکرن و پشتیەستن ب دەقى و ناڤخوییا وی کرن. گرنگیدانا وان ب تیکستی وەکو ئاقاھییەکی زمانقانی وئیسناکیکی بوو. دامەزراندنا بونياتگهريی د رەخنەییدا ل سەر بنەمایێ چەند پرنسیپان بوو، وەك: تەمورئ میژووی دەیتەهژمارتن تەمورەکی گەلەك فەجوى، چ ئەگەر بۆ نەمایه و پیدقیاتی د بەردەوامبوونا ویدا نەمایه. میژوو ب پلا ئیکی فەلسەفەیه و ئەدەب نە ب وئ فەلسەفیا تیدا دبت ئەدەب، بەلكو ب تشتەك دی کو دەیتە ناڤکرن ب ئەدەبیەتا ئەدەبی. ئانکو رەخنە د فەكۆلینا ئەدەبییدا داکوکیی ل ئەدەبی دکەت وەکو دیاردەیهکا د چرکەکا تایبەتدا و وەکو سیستەمەکی هەمەلایەن، ب قئ چەندئ کارین ئەدەبی دینە ئاقاھییەن تەمام یین خودان سیستەم، و شیتەلکرنا وان پیدقی ب پەیوەندیین ناڤخویى و پیکفەگرتیدانا وان هەیه. رەگەزین وی یین ئەرکین جوانناسی ب جەدئینن. ب قئ چەندئ رەگەزئ بنەرەتی دکاری ئەدەبییدا پیدقی ب ئالیین دەرهکی وەکو

پ.ه. د. نفیسه

اسماعیل حاجی

زانکۆیا دهوك، کولێژا زمانان

هەمەلایەنە. بۆ نمونە بونیاتی دەلالی یی قەسیدا شیعری دەرئەنجامی کۆمەکا بونیاتین کو د بونیاتی ریتمی، پیکهاتەیی و دەربرینی و خەیاڵیدانە و دگەهتە کوپیتکا خوە دناستی هێماییدا، بەرجەستە دبت. د بیافی فەگێرانیدا چیرۆک یان رۆمان ، بۆ نمونە رۆمان نە ژ پشکین ریکخستی پیکدەهیت، بەلکو ژ بونیاتین پیکهات وەکو بونیاتی دنگان، دەقی، بونیاتی گوتارا فەگێرانی ئەو د ئاستین هەمەجۆرین زمانیدا بەرجەستە دبت، وەکو فەگێران، دیالوگ...هتد. ئانکو رەخنەگر ژ ئاستین سەرڤهین بونیاتی تیکستی دەستپێدکەت (دەلالە و رامانین فەشارتین تیکستی و دا دئەنجامدا بگەهیتە ئاستین کویر).

کورتە چیرۆکا (مایتیکرن) یا نفیسەر (عبدالرحمن بامەرنی) ئەوا دگۆڤارا پەیدا ژمارە (79) ل سالا (2019) ئ بەلاڤ بووی، پرسیا خوسوتنا کچان د جفاکی مەدا دنازینت. ئەف دیار دەیا هەتا نوکە د جفاکی مەدا بەر بەلاڤ وەکو دەرئەنجامی دا بونەریت و رەوشەنیریا جفاکی. د فێ تیکستیدا ژ ئەنجامی مایتیکرنا دەبابان و خیزاننیه. ب راستی تەکنیکا نفیسەری د فێ تیکستیدا پەیرهوگری گەلەک گونجاییه کو کورتە چیرۆکی ب ریکا مینا فکشنی د دو پشکاندا ب دو رەنگین جودا دادریت. هەر پشکەک ژ دو سیناریویان پیکدەهیت. ئانکو د پشکا دویدا دوبارە چیرۆکی ب رەنگەک دی پیشکیش دکت، بەلی مخابن دەرئەنجام هەر خوسوتنا کچنیه. ب راستی بنیاتی ژ دەرڤه یی تیکستی دەربرینی ژ بنیاتی نافخوی دکت وەکو دئ ژ شروڤەکرێ خویا بت. بۆ رونکرنا فێ چەندئ دئ د شروڤەکرنا خوەدا داکوکی ل بونیاتین پشکداری دئاڤاکرنا کورتە چیرۆکا "مایتیکرن" دا کرین کەن.

دەستپێکی دئ ژ نافونیشانی دەستپێکن. ب

مێژوو و ژیان و دەرئەنفیسەری جفاکی و پیکهاتەیین دی نینە، بەلکو گریدای ئەوینە ئەوا بونیاتگەر دبیژنی ئەدەبیەت. خالەکا دی ئەوه کو ئەدەبیەتا ئەدەبی ب پلەکا مەزن ب تیورا یاکبسونی فە ئەوا دەر بارە ی ئەرکین زمانی، هاتەگریدان. ئەوژی ل دویف ریکخستنا پەيامهتیر، پەيام، و پەياموەرگر، کەنالی پەيوەندپیککرنی (التواصل) و کود. یاکبسون شەش ئەرکان بۆ زمانی دەستنیشان دکەت، ژ هەمیان دیارتر شیعریەت بوو، ئەوژی دەمی داکوکی ل پەيامی دەهیتەکر. ئەگەر بابەتی ئەدەبی جیهان بت، بابەتی رەخنە ئەدەبه، ب فێ چەندئ رەخنە نەما بیافەک بۆ دیارکرنا نایدیولوژیەتا یان تیورین گریدای رامیاری و جفاکی و مێژوویی. دفی بیافیدا مەزنتیرین پینگاڤ هاتە هافیتین بۆ فەقەتاندنا رەخنەیا ئەدەبی ژ رەهەندین نایدیولوژی دا کو ببت زانستەک بۆ ئەدەبی.

هەروسان ئەرکی رەخنەگری نە دیارکرنا رادا راستگویی نفیسەرییە دەر بارە ی پەيوەندییا وی ب جفاکی فە. هەر وەکو رەخنەگرێ بەری یی نایدیولوژی دفی بیافیدا کار دکر، بەلکو ئەرکی وی ئەوه فەکۆلینی ل زمانی نفیسینا ئەدەبی بکەت. رامانا فێ چەندئ ئەوه کو تیورا ئەدەبی هەر ژ بونیاتگەری گۆهورینەکا بنەرەتی ب خوەڤە دبت، ئیدی نەما تیورەکا ژیان، بەلکو تیورەکا دیاردین ئافراندا ئەدەبی ژ روانگەیا زمانقانی و هونەری و جوانناسی فە.

ژ زاراڤین بونیاتگەریی بکارنیاين (بونیات) بوو. ئەف زاراڤە د بیافین جودادا هاتیه وەکو دەرئەنفی و ئەنتروپولوژی و زانستی زمانی. د بیافی رەخنەیا ئەدەبییدا ئەف تیکههێ د هەندەک پرسیاندا دورست بوویه، وەکو: کارین ئەدەبی ب گشتی بنیاتین تەمامن و هەمەلایەن؛ چونکو رامانین وان ب پلا ئیکی گریدای فی سروشتی

دیتنا مه دهلالهت و رامانا نافونیشانی كورته چیرۆكی پشكداره د ئافاكرنا دهلالهتین بونیاتی كوبری ویدا، وەكو دقان نمونەیاندا خویا دبت: ” گریا دەیکا وئ نەشییا هیقیی بو دروست بکەت، كو دئ بابی وئ ل سەر وی كوری رازی بیت، ئهوی وئ سوزدایی یان بو وی بیت یان بو ئاخى..” ل10

” هیشتا سالا وان یا هەقزینی تەمام نەبووی، ماییتکران دەستپکران ” ل110
” تا رۆژەکی هەقزینی وئ بریار دای، دەستی وئ بگریت و بو مالا بابی وئ و ماییتکران وان بزقرینیت” ل110

وەكو ژ قان نمونەیان دیار دبت تەمورئ سەرەکی یی بابەت ل دور دزقرت ماییتکرانە كو دبته ئەگەرئ ژ دەستدانا کچی بو ژیا ناخو، لەوما هەلبژارتنا قی پەیقی وەكو نافونیشان گەلەك گونجاییه و بوویه بنیاتهکی دەلالی د ئافاكرنا چیرۆکیدا.

بونیاتی رویدانان و تەکنیکا پیشکیشکرنا وان:

تەکنیکا پیشکیشکرنا رویدانان ئەوه کو رویدان د دو پشکاندا کو هەر ئیک ژ دو سیناریویان پیکدەیت هاتینه پیشکیشکران. پشکا ئیکی ژ سیناریویا ئیکی و دوی پیکدەیت و تیدا رویدان ئەون کو کچەك خوە دسوژت وەكو دەرئەنجامی رەدکرنا بابی بو وی کەسی وئ هەلبژاتی وەكو خوشتقی. د سیناریویا دویدا پستی سالەکی خوشتقیی وئ ژبیردکەت و هەقزینی ل گەل کچەکا دی پیکدەیت. د هەردو سیناریویان پشکا دویدا فەگیر چیرۆکی بەرەف مینافکشنی دبەت و خویادکەت کو چیرۆکنقیس دوباره چیرۆکی یان رویدانان ب رەنگەک دی پیشکیشدکەت؛ لەوما سیناریویا ئیکی ژ قی پشکی ب راستەکرنا سیناریویا ئیکی نافدکەت و سیناریویا داویی ژ ی ب

دووماهی سیناریو نافدکەت. ل قیری هەر وەكو چیرۆک دوباره دەیتە نقیسین و رویدان دەیتەگۆهورین. باب ل سەر خوشتقیی وئ رازی دبت و ژیا نا هەقزینی پیکدەیت، بەلی داوی دیسان خوەسوتنا وئ یه.

رویدانا سەرەکی: ماییتکران دیباانە دژیان و هەلبژاتن بچوکیان/ کچین خوەدا بو ئافاكرنا قی رویدانی نقیسەری چەند رویدانین لاوەکی بکارئینا، ئەو ژ ی:

-خوەسوتنا کچی/ مرن: دەرئەنجامی رەدکرنا بابی بو وی کەسی یی وئ هەلبژارتی -پیکنایان خوشتقی ژیا نا هەقزینی ل گەل کەسەکا دی پستی دەمەکی کورت ژ مرنا وئ د سیناریویا دویدا

-پیکنایان کچی بو ژیا نا هەقزینی: پستی باب ب خوشتقیی وئ رازی د دبت .

- خوەسوتنا کچی/مرن: دەرئەنجامی ماییتکرنا دەیبابان

وەكو دیار د هەردو دارشتان/ سیناریویاندا رویدانا سەرەکی ماییتکرنا دەیبابان؛ بەلی ل دویقئیک هاتنا رویدانین لاوەکی جودانە **د دارشتنا نیکیدا:**

رویدانا سەرەکی رویدانا لاوەکی رویدانا

ماییتکران خوەسوتن پیکنایان هەقزینی/ خوشتقی

د دارشتنا دویدا: رویدانا سەرەکی رویدانا لاوەکی

رویدانا لاوەکی ماییتکران پیکنایان هەقزینی/ کچی

وخوشتقیی وئ خوەسوتن وەكو دیار د هەر دوو دارشتاندا دەرئەنجام

خوئوتنە ب تنی دەمی ئەنجامدانی جودایه. ژ ئەفا بوری بونیاتی فەگیرانی خویا دبت

فەگیران د دارشتنا نیکیدا:

بونیاتی فالاهیی یان بوشایی:

بوشاییا جوگرافی یا سەرەکی د کورته چیرۆکیدا ماله و دیاره دەستەلەت ل دەف یی دی یه کو زەلامه (بابه و هەقزین)، ئانکو دەستەلەت یا بابی یان یا هەقزینی یه. د هەر دوو دارشتناندا یان سیناریویاندا بوشایی هەمان رەنگه، لەوما ژ ی دئ دبینن کو چارەنقیسی کچی هەمان چارەنقیسه کوخوسوتنه.

دیاره بونیاتین مه رونکرین هەمی پشکارن د ئافاکرنا بونیاتی کورته چیرۆکیدا. دیسان تەکنیکا دوباره دارشتنا چیرۆکی گەلەک ل گەل دەلالەتا کویرا چیرۆکی گونجای یه، ئانکو خویا دکەت کو د هەمی باراندا د ژيانا ژنی یان کچیدا د جقاکئی مەدا دەستەلەت یا زەلامی یه و مایتیکرنا دەیبابان د چارەنقیسی ویدا بەردەوامه. ژن هەر نه خودان بریارا خوهیه و گەلەک جارن ئەو چەندە پالەدره ژنی بەرهف بریارا ب داوی ئینانا ژيانا خوه دبت.

ژێدر:

-د. حمید الحمدانی. بنیه النص السردی من منظور النقد الادبی، المركز الثقافي العربي، الدار البيضاء، الطبعة الثالثة، 2000.

-د. صلاح فضل. مناهج النقد المعاصر، اطلس للنشر و الانتاج الاعلامی، القاهرة، الطبعة الخامسة، 2005.

-د. عبدی حاجی. چەند تیورەکن رەخنا ئەدەبی، سپیریژ، چاپخانا حجی هاشم، هەولێر، 2008.

-د. فوئاد رەشید. ناسنامە ی دەق: رەخنە و لیکۆلنەوه ی ئەدەبییه دەربارە ی ناسنامە ی نەتەوه یاتی و نیساتیکی دەق و گوتهاری رەخنەیی، لقی کەرکووکی یەکنیتی نووسەرانی کورد 10-، چاپخانه ی وهزارەتی پەرورده، هەولێر، 2005.

-عبدالرحمن بامەرنی. "مایتیکرن"، گوڤارا پەیف، گوڤارەکا رەوشنیرییه. نیکەتیا نقیسەرین کورد تاین دەوک دەرئۆخت، ژماره (79)، 2019، ل 110-109.

-هەڤال سەلیم تەیب. بونیاتگەری د ناڤ رەخنا کوردیدا ژ دەستپێکی هەتا سالا 2003، سپیریژ، چاپخانا حجی هاشم، هەولێر، 2006.

کچ: گریدانا وئ ب خوشتقی وئفه/ ئانکو گریدان ب ژیانیه

کچ: جودابوونا وئ ژ خوشتقی/ ئانکو جودابوونا ژ ژیانیه

کچ: بریارانا خوشوتنی

د دارشتنا دویدا فهگیران ب هەمان رەنگه دا فهگیران یا سەرکەفتی بت، پیدقی ب بابەت و لڤین و شبانانە و کەسەکی ئەنجام بەدت **پیدقییا کریاری:** کەسەک ئەنجام بەدت/ کچ **هەزا کریاری:** ب داوی ئینانا وئ ژیانیه **زانینا کریاری:** نەرازیبوونا بابی **شیانا ئەنجامدانا کریاری:** خوسوتن **بونیاتی کەسایەتی:**

کەسایەتی ژ رەگەزین گەنگه و گریداییه ب رویدانانقه، ئانکو ئیک ژ بونیاتین گەنگه د ئافاکرنا کورته چیرۆکیدا.

جوړین کەسایەتیان:

کەسایەتییا دەیکی: کەسایەتییهکا جیگیره

کەسایەتییا بابی: کەسایەتییهکا جیگیره

کەسایەتییا کچی: کەسایەتییهکا جیگیره

کەسایەتییا خوشتقی: کەسایەتییهکا

نەجیگیره

کەسایەتی ب ریکا نەراستەوخۆ دەئینه پیتشکیشکرن، ئانکو خواندەڤان ب ریکا رویدانان و کریارین وان و دینتین وان بۆ یین دی، نەکو راستەوخۆ ب سالوخذائین فهگیری وان ناسدکت.

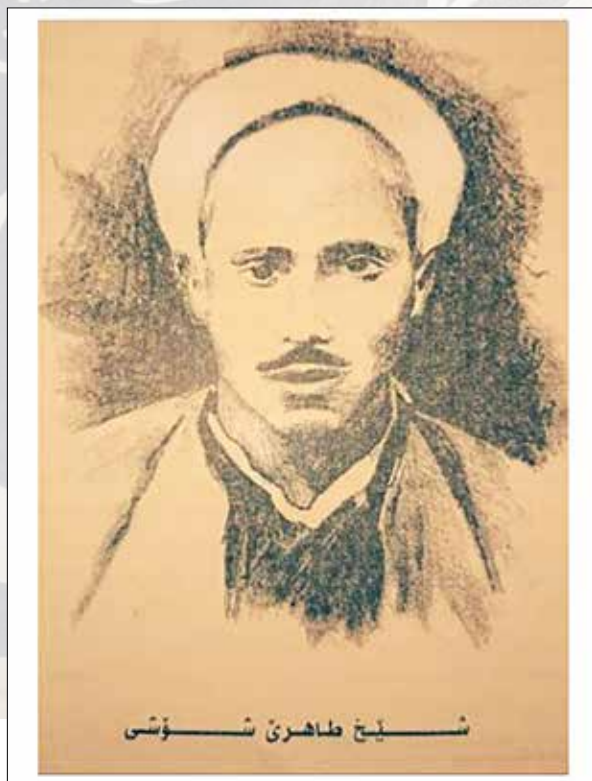
کەسایەتی ب ریکا فەرەنگا زمانی

دەلالاتین وان دەئینه نیاسین، وەکو بۆ نمونە:

کەسایەتی نمونە ژ کورته چیرۆکی دەلاله دەیک گریا دەیکا وئ نەشیا هیقی بۆ دروست بکەت، دلوقان

خوشتقی پشتی سالیهکی ژ راگەهاندنا مرنا وئ، خوشتقی وئ پەوهندی دگەل کچەکا دییا هەفته مەنی وئ گریدان، بی وهفا

زاننا و نۇیسەر و ھۆزانفان و خەتخۆشى كورد

شیخ تاھری شۆشی

۱۹۱۷ - ۱۹۶۱ ز

د. ھەمزە شۆشی

بەراھىك:

بەرى دەستپىكرنا ھەر كارەكى، درۆد و سوپاسى و پەسنىن جوان و ھەژى بۇ خۇدايى مەزن و سلاڧ و رىز و قەدرگرتن بۇ پىغەمبەرى مە يى خۇشتقى بن. ئاشكرايە ژ بەرھەمى زانا ھۆزانقان و بەھرەمەندى كوردى مەزن (شىخ تاھرى شۆشى) كۆ مرقەكى پىر باوەر و خودى نىاس بوويە ھەمى دەم و گيانى خۇ تەرخان كرىنە بۇ قى مەبەستى، قىايە پەياما نايىنى خۇ بگەھىنىت و بارى مىلى خۇب جوانترىن شىوہ دانىت و خودى خۇ پىر رازى كەت، نەقىايە ۋەك ھەر دارەكا خرش و بى بەرھەم بىت و تىشتەكى بۇ گەلى خۇ و مرقەتايى پىشكىش نەكەت. قىايە ل دويىڧ پىر وان زانا و ناقلەند و بىرمەند و بانگەوازين بوسلمان بچىت و بكارىت كارتىكرنى د راستقەكرنا چقاكى دا بكەت و رىكى بۇ قەوژىرىت ژ وان سنج و عەدەتتىن خەلەتتىن كەتتىن ناڧدا، قىايە ب ناواز و ھۆزان پەند و شىرەتتىن خۇ بگەھىنىت دا پىتر كارىگەرى و مفا ھەبىت، چونكى پەيڧ و رستا مەوزون بىت پىتر مرقە پىر داخبار دبىت و ھەستى مرقى پىر دلڧلڧىت دەمى دبىژىت:

مەوزونى كەلام گەلەك شرىنە ھەم دلڧەكەرە نو خەم رەقىنە
زىدە كو جوان ورىك وچاك بى خاسما نەسەرا رەسولنى پاك بى(1).

لەو زۆربەيا بەرھەمى خۇب شعر قەھاندېيە و د چەندىن بىياڧىن نڧىسىنا خۇ دا پىغەمبەرى ئىسلامى (مەھمەد - سلاڧ لىبن) كرىە نمونە بۇ ھەمى پەند و شىرەتتىن خۇ. نىدى ل دويىڧ ھەز و قىان و تىگەھشتنا خۇ بەرىپىكىن خۇ ھلداينە و شەڧ و روژ كرىنە نىك دا چەند گول و بشكوژىن گەش و نازك ژ وان مىرگان بچنىت و بكەتە قەڧتەگولەك دىارى بۇ گەلى خۇ، دا بۇ خۇ بكەنە نامراز و سەربۆر و چاڧلىكەر بۇ ھەر دەلىڧەيەك و بۇچۆنەكى، قىايە بەردەوامىيى بەدەتە زنجىرا پىشڧەبرنا زانىنى نەوا باپىرىن وى دەسپىكرى، كۆ ژ كەڧن شىخىن شۆش ھەلگىرئ خەتىرا علم و مەعرفەتا بوويىنە ل دەڧەرى و شىيائە نىكەم خواندنگەھا نايىنى دامەزرىن ل سەرانسەرى كوردستانى ل سالا (615كۆچى)(2).

كەسانەكى ۋەكى شۆشى كۆ شارەزايى يا خۇ ديار كرىە د گەلەك جۆرىن زانستىن ئىسلامىدا، عەڧلى و نەڧلى، دبسا د بىياڧى بنەجھكرن و شروڧەكرنىدا، نەڧ ھەمى بەرھەمە نەنجامى ماندىبوونەك و پىڧقە گرىدانەكا شەڧ و روژ بوويە دا خودى خۇ ژ خۇ رازى بكەت و خزمەتەكى پىشكىشى گەلى خۇ بكەت، شىيائە خۇ پنىاس كەت كۆ مللەتى كورد خودان بەرھەم و داھىنان و كەسانىن بلىمەتن.

خودى ژى رازى تىنى (44) سالان ژىايە، زىدەى وئ چەندى ھەشت سالىن دوپماھىيا عەمرى خۇ نەخۇش كەتتېيە خەستەخانن مويىس و بەغدايى، لى ۋەك مرقەكى جەنگەقان ملكەچى نەخۇشىي نەبوويە و پىتر دەروونى خۇ ھاندایە كۆ پىتر بنڧىسىت و بەرھەمەكى زۆرتىر ل پاش خۇ بھىلىت، نەھىلايە ھىچ دەلىڧەيەك ژى بچىت ھەرھو، بەلكۆ سۆز داىە پىنڧىسى خۇ نەھىلىت تا پىنڧىس ب خۇ ژ تىلان دكەڧىت، نەو ژى بەرى سى روژان ژ مرنا وى، نىدى خۇ تەسلىمى ڧەرمانا خودى خۇ كرىە.

ژ دایکبوون:

شۆشی ل سالا کولب و خه لایا دویمههیکئی (1336ک 1917ز) ل گوندئ (شۆشی) (3) ئەوا ناقدار ب کهلە و شوینهوار و دیرۆک و بیستان و کانپین خو پهدا بوویه، کو دکهفیت روژناقایی ئاکرئ (20کم)(4)، ل ناقدرا گوندئ (شهرمن) و (گوندکی).

ناف و نازناف:

ئەو: تاهره کورئ مهلا محهمهدی کورئ تاهری کورئ شیخ ئیسلامی کورئ عهبدرحمانی کورئ عهبدولایی کورئ شیخ یونسی کورئ شیخ عهبدرحمانی شۆشی یه(5).

مالبات و ئویجاخ:

ژ بنهمالهکا باومردار و رهوشهنبیر بوویه، دکهفندا ب دههان شیخ و مهلا و هوزانقان ژئ دهرکهفتینه و تهکیه و مهدرهسا وئ ب ریقه برینه.

بنهمالا شیخین شۆشی ناقدارن ب بابئ مهزنی قئ بنهمالی (شیخ شمس الدینی کورئ میر عزالدین کورئ محهمهد بهدر کورئ میر مبارز الدین کورئ میر عیسانی همیدی کورئ ئەبو بهکر کهک، کورئ میر سیف الدین محمدئ همیدی یئ شۆشی)(6).

دیسا زنجیرا بنهمالا شیخین شوش دگههیته مامئ پیغمبهیری (س) (عهبباسئ کورئ عبد المطلبي)، ههروهکی دپهرتوکا ژیانناما خۆدا شۆشی دپیزیت: وهک مه گولئ بووی ئویجاخا مه دگههیت (عهبباسئ) مامئ پیغمبهیری (س)، نهسهبا مه یا بهر نیاسه تا دگههیت باپیرئ مه شیخ شهمسهددینی قوتبئ شۆشی، لی ژ وئقه من چ بهلگههین ب هیز نهديتینه ل سهه قئ پهقی(7)،

لی پشتی ئەو دهسختهتا پهپرئه ئەوا ب دهستی (سهیید سلیمانئ کورئ حاجی داودئ شۆشی) هاتیه دیتن ل سالا (1195ک) تیدا ناشکرا دکهت کو زنجیرا بنهمالا شیخین شوش دگههیته میرین همیدییا ئەوین هوکمرانی ل دهوروبهیرین دهقرا ئاکرئ کرین ل دویمههیکا چهرخئ سنیئ تاکو چهرخئ پینجئ کوچی.

دهسپنکا خواندنئ و سهیدایین وی:

چاقین خو ل گوندئ شۆشی فهکرینه د سهقایهکئ خوش و دلکههر و پر ئاف و باغ و بیستاندا، د بیاقهکئ زانستی و سوفیگهیریدا کو باپیرین وی مزگهفت و مهدرهسه و تهکیا شوش ئاقهدان کرینه، تهف باب و باپیرین وی مهلا و زانا و هوزانقان بوینه وهکی شیخ ئیسلام و شیخ عبدالوهاب و شیخ یونس و هوزانقان سهیفیی شۆشی، ئەقی سهقای پالدایه و تیدا چاقین خو فهکرینه.

پاشی خواندنا خۆ تمام کریه ل
جهم ههژمارهکا سهیدایین ههژال
سهرانسهری کوردستانی وەك:
(مهلا فازلئ ناكرهیی) و (مهلا
پیری كوری مهلا عبدهعزیزی
كادانی) و (مهلا ساحئ كوری

مهلا یاسینی جولهمیرگی) و (مهلا شهمسهددینی
كوری شیخ یونسئ شووشی) و (مهلا ئەحمەدی
هۆستانی) و (مهلا حسینی مارینسی) و (مهلا
عومەری كوری سهیدی سیرچی) و ههژا
(هبةالله ئەفەندی مفتی یئ ناكرئ) و (مهلا
عبدهعزیزی كوری كاك مستهفای) و (مهلا
تاهاپی كوری) و (مهلا عبدهلمهجیدی ههرتەلی)
و (مهلا ساحئ كۆزەپانکی) و (مهلا مهعسومی
كۆیی) و (مهلا عبدهلایی كوری مهلا محەمد
ئەمینئ بیئواتەیی)، یئ كۆ باوهرنامەیا خواندنا
دوازدە علمی ژئ وەرگرتی ل سالا: (1367ك
— 1947ز).

هەروەسا باوهرنامەیا خەتخووشی ژ
خەتخووشئ ب ناڤ و دەنگ (محەمد تاهری
كوردی) ل شارئ مەكەهئ وەرگرتییه،
دەمی چەند نموونه ژ تابلۆیین خەتئ خۆ بۆ
هەنارتین(8).

دیسا بدیع الزمان (مهلا سهعیدی نۆرسی)
دەیتە ههژمارئ ئێك ژ سهیدایین وی ب ریکا
نامەیان، كۆ بوویه ئیکەم قوتابی وی ل عیراقئ
و کوردستانی کو دگۆتنئ: (قوتابیین نوور)،
ئەوین بەرنیاس ل تورکیا.

پێکنینا خیزانی:

ل سالا (1949ز) خیزان پێکنینایه دگهل کچا
(مهلا محەمدئ كوری عبدخالقئ ناكرهیی)
ئەوی بوویه ئیمام و خەتیب و ماموستایئ جامعا
مەزنا شارئ دەوکئ هەر ژ سالا: (1933ز)
تاكو وەفاتا وی ل (26/6/1969ز)، ههژیئ

شیخ تاهری شووشی نهفایه وهك هەر دارهكا خرش و بئ بهرههه بیت و تشتهکی بۆ گهلئ خۆ و مروفاتیین پیشکیش نهکەت.

ل سالا (1349ك — 1929ز) دەست ب
خواندنا فهقیاتیئ کریه ل جهم مهلا یین دهقەری،
سهیدایین سهرمکی بابئ وی (مهلا محەمد) و
(شیخ مهمدوحئ شووشی) بووینه، پاشی قەستا
گوندئ (سیسنا) و (گوندکی) و (باکرمان) کریه،
بەلئ ب درستی دهسپیکا خواندنا وی ل سالا
دويفدا بوویه ئانکول (1349ك — 1930ز)،
دەمی قەستا (مهلا محەمد کوری مهلا ئەحمەدی
ناکرهیی) کری ل شارئ ناكرئ.

گۆتتى يە شەش زارۆك ژى پەيدا
بووینە دو کور و چار کچ (9).

کارین وی:

ئىمام و خوتبەخوینی مەها رەمەزانا پیرۆز
ل گوندی (کیلان) ل ژیریا بجیلی ل دەفرا
سیرجیان، ل سەر داخووازا (شیخ شەقیقی)
نەقیی (شیخ ئەحمەدی سیرچی) خودی ژى
رازى بیت (11).

بارا پترا دەمى خۆ ب خواندن و نەیسین
و وەعز و نسیحت و قەھاندنا ھۆزانى قە
بۆراندی، گەلەك حەژ گول و جوانکاری
کریه، نیزیکی (160) قالکین شخاتی کۆمکریه
و ھەر ئیک بۆ جۆرەکی تۆفی، گەلەك بەرھەم
و دەستکار ل پاش خۆ ھیلایه وەکی: نکراندنا
بەری و ئامیرین نەیسینی ژ قەلەم و حبر و
خەتکیشی و جزیبەندکرئی.

پەیفەندین وی: -

سەخمەراتی مانا وی ل گوندی (سیسنا)
و نەهای ژیبوون ب پینشکەتتا ئەفرۆ ناقری
ھەستەکی بلند ھەبوویە و پەیفەندی دگەل
زانا و ھزرمەند و کەساتین جیھانا ئیسلامی
پەیداکیە ل مەکەھى، قاھیرە، ئورفایى،
جزیری و میدینى، ژ بلی پەیفەندین وی دگەل
کەسایەتین ناخۆیى ل گوند و شارین عیراقى
وەك: ھەقلیرى، کۆیى، رەواندزى، دھۆکى،
مویسلنى، بەغدا و تەلەغفرى.

پەیفەندا ژ خرى گرنکتر ئەوا دگەل خودی
ژى رازى (مەلا سەعیدی نۆرسى) پەیداکی
کۆ بوویە ئیکەم قوتابى نۆرسى ل عیراقى و
کوردستانى، دەمى نامەك بۆ شاندى ل سالا
(1953ز) و داخواز ژى کری بەھتە ھەژمارتن
ئیک ژ (طلبة النور)، نۆرسى بەرسقاوى دا و
گۆت: من تو یى ھەژمارتى ئیک ژ قوتابین خۆ
بەری (19) سالان، ئانکۆ: ل سالا (1934ز)،
شۆشى ب قى ژمارى حییمتى و شاش دمنیت
کا بۆچی نۆرسى ژمارا (19) سال ب کارئینایە،
شۆشى کەفتە ھزر و تەخمینا دەرکەفت بەری

پشتى باومرنامەیا دوازده
علمى ل دەستى (مەلا عەبدلایى
بیتواتەیی) وەرگرتى ل شارى ھەقلیرى ئانکجى
بوویە ل گوندی (سیسنا) ئەوى دویر ژ ئاکرى
ب(5کم)، وەك ئىمام و خوتبە خوینی گوندی.
ل سالا (1374ك 1954-1955ز) ب
فەرمانا مەلەکی بوویە سەرپەرشتى تەکیا
(شیخ شەمسەددینى شۆشى)، ھەر د قى سالیدا
باومرنامەیا خۆ تەسدىق کریە ل (رېقەبەریا
مەعارفى ل ھەقلیرى)، ھەژى گۆتتى یە کۆ
شۆشى وەك فەرمانبەر نەھاتییە دامەزراندن
ھەرچەندە دەلیقە بۆ پەیدا بوویە ل شارى مویسل

شیخ تاهری شۆشى دگۆت: جفاک و
مللەتى من پتر ھەوجەى منە. ئەز قەبیل
ناکەم بىمە بەندە و پالى حوکمەتى ھەر
فەرمانا بکەت بجە بىنم.

دەمى چەند کەسین ماقولین وی شارى چاف پى
کەتى و داخواز ژى کری خۆ قەگۆھیزیت بۆ
شارى مویسل، لى شۆشى ئەف چەندە رەد کر و
گۆت: ”جفاک و مللەتى من پتر ھەوجەى منە،
ئەز قەبیل ناکەم بىمە بەندە و پالى حوکمەتى
ھەر فەرمانا بکەت بجە بىنم“ (10).
ھەژى گۆتتى یە کۆ شۆشى د دەمى
فەقیاتییا خۆدا ب دریزیا دەھ سالان بوویە

سالین دویمایهیی بین ژیبی خو
ب ئیش و خەمان بۆراندییە و
کەتیه د هەفرکینن ژیانیدا دەمی
ئیشارەت پئی دای د دیباجا
گولزارا خودا و د بیژیت:

خاسما تو دزانی حالی

بەندە ئیش و ئەلهمالن مە چەندە

چەن سالە دزانی ئەز نەساخم

زیدە کو ژ زالمەن ب داخم

دیتن مە ژ وان گەلەك نەخووشی

لەو تەنگە دل و حەزینە شووشی (15)

بەرەم و نقیسین:

شێخێ شووشی بەرەمەکی زۆر یی ھۆزانی
ب زمانێ کوردی و عەرەبی و فارسی ڤەھاندییە،
ب دەھان کتیب نقیسینە بو خو و ھەڤالین خو ب
خەتی خو یی جوان، ب دەھان نامە و خوتبە
خەملاندینە، دیسا چەندەھا کتیب ژ ی پەراویز
و ھامش و تەعلیق و شووڤە ل سەر کیشاینە.

ئیک: بەرەمەین چاپکری:

1— (گولزار — ریاض النور) (16)، ئەڤ
کتیبە ب ھۆزان ڤەھاندی یە ب زاری کرمانجی
یا ژۆری، پترە ژ (13) ھزار مالکان، نافەرۆکا
سەرەکی یا وئ ل سەر ژبیاننامەیا پەیمبەری
مەیە (محەمدی — سلاڤین خودئ ل سەر بن —)
و میژوویا بوسلمانەتی تا سالا پینجی کۆچی
ھەمی ب درێژی و ھۆزان راچاندی یە، دیسان
گەلەك بابەت و ھزرین جودا د گەلدا بەلاڤکرینە
(17).

2 — (پەند و شیرەت)، د ئەسلدا ئەڤ کتیبە
پارچەبەکە ژ ڤەھینۆکا مەزن (گولزاری)،
بەلئ من دیت بابەتی ڤی ژیکجودایە، کۆ ھەمی
نسیحەت و پەڤقین مەزنانە، لەو سەریخو ھات
چاپکرن ل سالا (1997ز)، ژ پتر ھزار مالکان

(19) سالا بو ئیکەم جار شووشی نامەکا نۆرسی
خواندییە و زیدە ڤیایە، بی شووشی وی ئاگەدار
کەت کۆ پینشی ھندە سالا من نامەکا تە خواندییە
و من حەژ تە کریە.

دیسا پەیفەندا وی ھەبوو دگەل سەیدایی
خەتخۆش (محەمد تاھری کوردی) ل شارئ
مەکەھا پیرۆز، دەمی چەند نمونە ژ خەتی
خو بو ھنارتین، وی ژ ی ب دەوری خو
دەستویرنامەیا خەتخۆشیی د ئەڤ شێوین خەتین
عەرەبیدا دگەل ھژمارەکا بەرەمەین خو بو
ھنارتن ل سالا (1366ک — 1946ز) (12).

دەسپیکا راچاندنا گولزاری:

ل سالا: (1376ک — 1957ز) دەست بنقیسین
و ڤەھاندنا ڤەھینۆکا خو (گولزاری) کر، ئەوا د
میژوویا نیسلامی و ژیان پینغەمبەری دا (سلاڤ
لین)، ب خو ئەگەری ڤەھاندنا وئ خومیا دکەت
و دبیژیت:

مەوزون تو دبینی زور ژ نامە

چیرۆک و عولۆم و شاھنامە

من فەرە برا کو ئەز بیژم

داخال دلئ خو ئەز بریژم

ئەز ئەزم بەکم جوان و ساخلەم

تەریخی حەیاتئ شاھئ عالم

ژین و ئەسەرا وی دئ ڤەخوینم

دئ تازە ب شعر و چاک ڤەھوینم (13).

دیسا ژ بو ئەگەرا ب کوردی ڤەھاندنا ڤی
کتیبی دبیژیت:

بەحسئ وی دکەن ل ھەر مەکانان

مەدحا وی دکەن ب ھەر زمانان

ئەمما مە ھەتائەو نەدینە

ژینا وی ب کوردیا شیرینە (14).

باری تەعالا ھزرەك و شیانەکا ب ھیز پی
بەخشییە تاكو شیاپە پرۆژەکی ھندە مەزن و ڤی
بارئ ھندە گران ھەلگرت، نەخاسم کۆ ھەشت

پنكھاتیه، ب ئانههیا خودئ مه
لبه ره ههلهكا دی قئ پهرتوكئ
شروقه و تهحقیق بكهینهفه.

3 – (بهیدینان فی مذكرات
الشیخ طاهر الشوشی)، ئەف

پهرتوكه ب زمانئ عه ره بی هاتیه

نقیسین و هاتیه تهحقیقكرن و چاپكرن ل (چنگل،
تههران: 2021)، ژ لایئ د. حمزه شوشی فه، ژ
پنچ پشكان پنكھاتییه و (188) لاپه ره.

4 – (موعجزاتین پیغمبهری – سلاقین
خودئ لسه رب نـ)، دو هزار مالکن، ئەو ژ ی د
ئەسلدا بهشەك بوویه ژ گولزارئ، لئ من دیت
كو بابەتئ وئ تاییه ته لهو مه جودا ئاماده كریه
و زانكویا زاخوب سوپاسیقه ل سالا (2022).
چاپكریه.

دو: بهر هه مین ناماده بو چاپئ:

5 – (الشرح المنظوم علی أرجوزة الشيخ
معروف النودهي البرزنجي) (18) ئەفه شروقه
ب عه ره بی یه د علمئ عه روژا عه ره بییدا،
دیساب هوزان راچانديه و ژمارا مالکین وئ

(535) مالکن.

6 – (فن القافية): ئەف بابەته ل دویمهیا
نامیلکا عه روژئ زیده کریه، (98) مالکن و هئژ
چاپ نه بوویه، ههردو پنكفه دبن (633) مالک.

7 – (المنتخب فی ذكری میلاد محمد فخر
العجم والعرب)، ل سه ر یاد و بیر هاتنا بوونا
پیغمبهری (سلاقین خودئ لئین)، ب زمانئ
عه ره بی دانایه ب خهتهكئ جوان خهملاندی
یه، (40) لاپه ره و هئژ چاپ نه بوویه.

8 – تهحقیقا تهفسیرا (إشارات الإعجاز فی
مضان الإیجاز)، یا (مهلا سه عیدئ نوری)،
ئەف تهفسیره ژ (506) لاپه ران پنكھاتیه و
گهلهك جوداهئ دگهل دانهیا (احسان قاسم
صالحی) ههیه، نهخاسم ئەو راستهكرن و
زیده هئین شوشی دگهل داناینه و شروقه كرن
په یقین كوردی (19).

سئ: تهحقیق و پهراویز:

9 – نقیسین و تهحقیقا دیوانا (مهلا ئەحمه دئ
جزیری)، شیخی دو دانه ژئ نقیسینه ب
توژیینهكا پر بهها، ههردو دانه بز بووینه،
لئ ههقهكهئ وئ ل گوندئ
(خولئ) ل ناف سیرچیا خودئ
ژئ رازی (مهلا تاهایئ كو قلی)
دانهیهك ب دهستئ خو نقیسیه،
ئەف دانه كهتیه دهستئ هئژا
(تهحسین دوسکی) و ئیشارهت
پئ دایه ب دانا (كو قلی) دهستئ
(دیوانا جزیری) چاپكری (20).

10 – (فرائض المنهج) د
علمئ میراتگریا شه رعیدا،
ئەف نامه ب خهتهكئ زور
جوان نقیسییه و ب ئەندازهكا
زور سهیر و سهرنج راكئش
داریزتییه، هه ر لاپه رهك ب

بىكھاتىيە ژ (183) پەيغۇن (مەلا سەئىدى نۇرسى)، شىخ تاهرى شۆشى ژىگرتىنە ژ (18) نامەيىن وى، ئەوين بىرايى وى (مەلا ئەبەلمەجىدى) كرىنە

عەرەبى، ل دوپماھىكا بەرھەمى (عصا موسى) نقيسینە، من نامادە كرىيە بۆ چاپى ب چەند زىدەھى و رىكخستنان.

20 - نەخشەكئ سالانە بۆ دەمىن نقيزا راكيشايە ل سەر نىك لاپەر، ل لايى دووى شروفيەيا وييه.

بەرھەمى ب دەست نقيساي:

شۆشى ژ بلى بەرھەمى خۆ گەلەك نامە و كتيب ب خەتئ خۆ نقيسینە، چونكى ل چاخين كەفن كتيب نەبووينە و فەقيان بۆ خۆ دنقيسين

شېوازەك تاييەت خەملاندېيە، ل سالا (1359ك) ھاتىيە نقيسين(21).

11 - شۆشى وەك خەتخوشەك ب سەدان نمونە ژ خەتئ خويى قشت و جوان نقيسینە(22).

12 - ب دەھان كتيب و نامىلكە و سەرمەشق بۆ خۆ و ھەقالان نقيسینە(23).

13 - نيزىكى (150) خوتبىن روژا ئەينى نقيسینە و ژمارە و ميژوو ل سەر تومار كرىنە(24).

14 - ديسان نامە و بەرھەمى (مەلا سەئىدى نۇرسى): (رسائل النور) ب خەتەكئ جوان خەملاندېيە، بەرگئ نىكى: ب ناقتى: (ذرات) (25)، ئو بەرگئ دووى ب ناقتى: (عصا موسى) (26).

15 - شۆشى سى ھوزانين جزيرى تەخميس كرىنە، ھيژا (محسن دوسكى) بەلافكرينە د گوڤارا روڭشەنبيرى نوئ دا، ژمارە (124)، سالا: (1989ز) (27).

ديسان گەلەك پەراويز و تەعليق و شروڤە زىدە كرىنە ل سەر كتيبان وەك:

16 - پەراويز سەر كتيبا (شرح شافية ابن الحاجب) يا (محەمدئ كورئ محەمدئ كورئ معين الدينئ فەسەوى) يا ناسيار: ب (كمال الدين) د علمئ صەرفئ عەرەبىدا، سالا: (1360ك) ھاتىيە نقيسين ل گوندئ باشقال(28).

17 - پەراويزين سەر كتيبا (عصام الدين) يا (ابراھيم كورئ محەمدئ ئەسفرائىنى)، د علمئ بەلاغا عەرەبىدا (الوضع والاستعارة)، سالا (1360ك) ل گوندئ باشقال نقيسايە(29).

18 - پەراويزين كتيبا (الجامع الصغیر) يا (امام سيوطي)(30)، ژمارا فەرمودەيان (10031)، بارا پترا وان شروڤەكرينە و پەيغۇن ناسئ روڭكرينە و ژىدەر بۆ ديار كرىنە.

19 - (من حكميات النورسي)، ئەف بابەتە

و خەتتى خۆ پى جوان دكر، بۆ
نمونه:

1— متن لبّ الأصول
فى أصول الفقه، أبى زكريا
الأنصاري، بى ميژوويه، (50)
لاپهره.

2— رسالة تشريح الأفلاك للعلامة بهاء الدين
محمد العاملي، شوشى ژ نقيسينا وئ خلاس
بوويه سالا (1364ك) ل شارئ ههقليرئ،
(52) لاپهره.

3— رسالتان شريفتان في علمي العروض
و القافية، الأولى: للشيخ محمد أمين البيزه
وي(31)، و الثانية: للشيخ معروف البرزنجي
النودهي، ل سالا(1364ك) نقيسايه،(38)

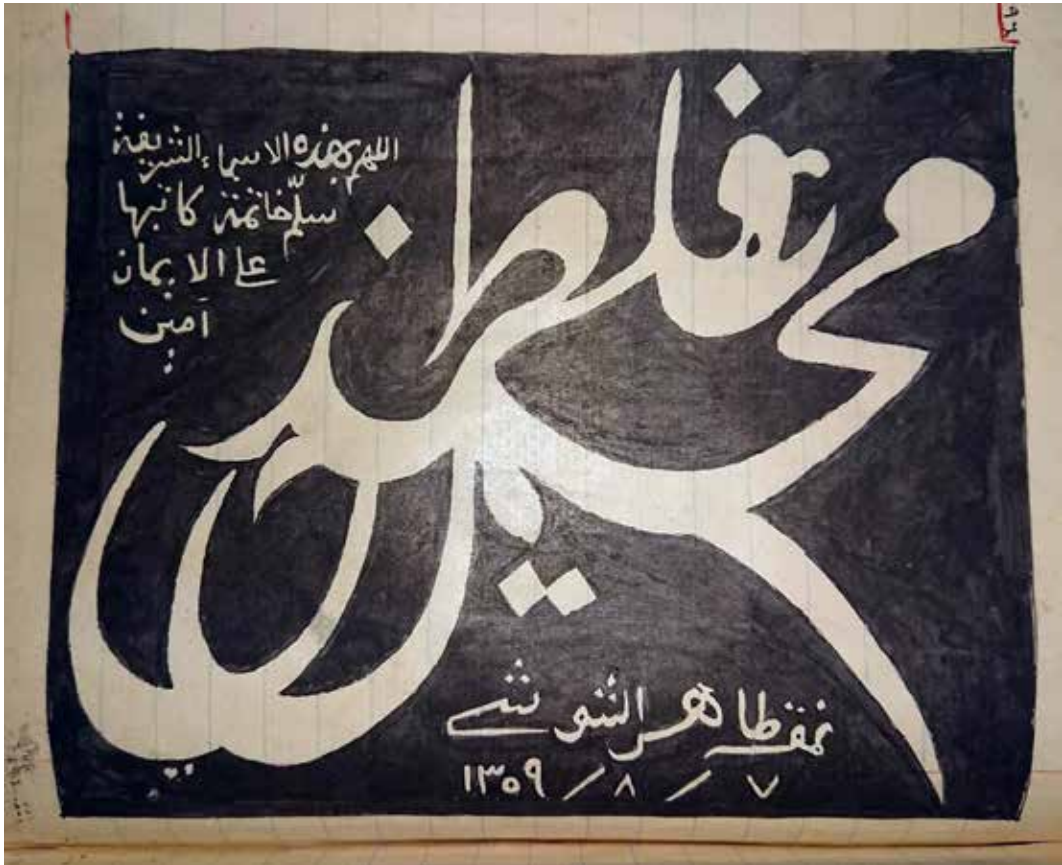
لاپهره.

4— حل المعاهد بشرح القواعد، ل سالا
(1357ك — 1938ز) ل گوندئ (كيلان) ل
دهقرا سيرچيا نقيسى يه، (205) لاپهره.
5 — مهوليدناميهك ب خهتەكى جوان ل
سالا (1358ك)، نقيسيه، بهراھيا وئ بز
بوويه، (80) لاپهره.

6 - مهوليدناميهكا (ئيبين ههجهري ههيتهمى يئ
مهككى) بۆ ههقالي خۆ (شيخ عبدلعزيزئ كورئ
شيخ مهعروفئ شرتئ) ل سالا (1369ك) نقيسيه.

7— مهوليدهكا دى نقيسى يه، (46) لاپهرن و
بهراھيا وئ بز بوويه.

8— شرح رسالة الوضع، تلميذ المصنف ملا
عبدالله مموندي، بى ميژوويه، (30) لاپهره.

9 — متن التهذيب فى المنطق، يا سه عددینى تهفتازانى، ل: 23/4/1360 ك نفیسی یه، (6) لاپهره.

10 — فن التجويد، متن الجزري، ل گوندئ مکیرسی ل سالا (1350 ك) نفیسیه، (8) لاپهره.

11 — کتاب الفرائض، ل کیلانئ ل ژیریا بجیلئ سالا (1361 ك) نفیسی یه، (12) لاپهره.

12 — رسالتان فى علم الهيئة، الأولى: للعلامة أبو بكر المدعو بكجك ملاً الأربلی، والثانية: للعلامة بهاءالدين محمد العاملي، ل سالا (1363 ك) ل گوندئ کیلانئ نفیسی یه، (44) لاپهره.

13 — أبيات شرح السيوطي على الالفية، د علمئ ریزمانا عمره بیدا، میژوویا نفیسینی (18 محرم 1359 ك) ل ئاكرئ، (33) لاپهره.

14 — غاية تهذيب الكلام فى تحرير المنطق والكلام وتقريب المرام من تقرير عقائد الإسلام للعلامة التفتازاني، میژوویا نفیسینی ل (8 ذو الحجة 1358 ك)، ل شارئ ئاكرئ، (30) لاپهره.

15 — قسم الكلام من التهذيب فى المنطق، بی میژوویه، (28) لاپهره.

16 — عوامل الجرجاني، ل گوندئ باشقال نفیسی یه سالا (1359 ك)، (20) لاپهره.

نهساخی و مرناوی:

ل سالا: 1375 ك — 1956 ز) نهچار بوویه ل خهستا سینگئ ل مويسل بنفیت بو دهمئ چار ههيف و (20) روژان، هر د فئ سالیندا و جارمكا دى نهچار دبیت پتر بهرمف نشیف بجیت و ل (خهستا تويسه) (32) ل ژیریا بهخدا بنفیت ژ نهگهريئ ئیسا سینگئ (33).

پشتی ههيامهكئ و چیبوونهكا بهرومخت فهگهريت شارئ ئاكرئ، بهلى قهدمرا خودئ ژ ههما مهنتر و جارمكادی نهچار دبیت ل سالا:

(مستهفا عبدالله ئاكرهئ) (35) كر، دیسا چاف ب شئخئ ژئ فه كهت و ئامادهیا خو دیار كر بو برنا هر دوكا بو (روسيا) ژ بو چار سهريئ، لی كاودان هاریكار نه بوینه بو فئ سهفهرئ (36). ئیدی ب فئ نهخوشیئ خاترا خو ژ فئ دنیايا بیسهروهر دخوازیت ل روژا ئهینی 23/12/1961 ز، ل روژا پاشتر جهنازئ وی یئ پیروز ل گورستانا شوشئ هاته سپارتن، تتئ خودئ ژئ رازی (44) سال عمره بوئاندن، لی بهر ههمهكئ زورئ ب بهر كهت ل پاشخو هیلا كو نفسئ بهیت بو خو مفایئ ژئ و مرگريت و دویفچوون و فهكولینا د بهر ههمئ ویدا بكن.

ئیدی پیتقیه ههفیا شوشئ ژ بیر نهكهین و دو عایهكئ ژیرا بكهین، دهمئ دبیزیت:

من هیفئ یه نهی برا و یاران
هون بیرقه نهكهن مه جار ب جارن
نهمز مایی تهنی سوکووت د قهبری
پاشماین مهیه فه چهنگئ حوبرئ
چهنگهك مه حوبر د ناف قهلهم كر
شرین مه ریاضئ نور رهقهم كر
بهلكئ ب سهبهب دو عاین چاكان
حهشرا مه بكهت خودئ ل پاكان (37).

هزار و ئیك سلاف و رحممت ل گورئ پاك و بژوین بن، داخوازئ ژ باری تهعالا دكهین ب هر پیتهكا دارئزتی خیرهك بو بهیت نفیسانی و مه ژئ بدهته ب خاترا وی.

ژێدەر و دەھمەن:

1 — شیخ طاهرئ شۆشی، گولزار، بەرھەمکەرنا ھەمزە شۆشی، (چاپخانا ھاوار، ھۆک: 2012)، ل 73.
 2 — دەسختە سەبید سلیمانئ شۆشی، ھاتیە نفیسین ل: (18 شوال 1195کۆچی)، نوکە د دەستی نەقیبەکن وی دایە ب ناڤئ: (خەتتاب کمال)، ل شارئ

دھۆکن ناکنجیە.

3 — گوندئ شۆشی: ل روژ ناڤایی ئاکرئ یە ب (20کم)، کەلا وی بلندترە ژ یا ئاکرئ، ب ھناران ب ناڤ و دەنگە، سەحکە: یاقوتئ ھەموی، معجم البلدان (دار صادر، بیروت، 1995ز) 3/ 372، عبد الکريم فندی، قلاع بادینان (چاپخانا ھاوار، ھۆک، 2011) ل 51، حکمەتئ مەلا یاسینئ ئاکرئ، ئاکرئ د روپەلین دیرۆکی دا (چاپخانا خانئ، ھۆک، 2004)، ل 304.

4 — شۆشی، گولزار، ل 20.

5 — ھەر ئەر ژێدەر، ل 18، صادق بہاء الدین نامیدی، ھۆز انڤانیت کورد، (چاپخانا کۆری زانیاری کورد، بەغدا: 1980) ل 508.

6 — شیخ شمس الدین قوطب کورئ میر عز الدینئ کورئ محمد بەدر کورئ میر مبارز الدین کەکن ھەمیدی، ل سالا (871ک) ژ دابیویە و ل سالا (957ک) وەفات بوویە، بابیرین وی میراتیبا دەولەتا ھەمیدی بریفەر، خودانئ تەکیا شۆش و گەریقەتا قادریا خلوتی بوویە، کتیبەک ب دەستی خو دانایە د وەعزو نەسبھەتان بەلئ تا نوکە نەدیارە، مالباتا وی دگەھتە مامئ پیغەمبەری (عباسئ کورئ عبدالمطلبئ)، سەحکە: شۆشی، گولزار، ل 18، یونس سامرائئ، القبتال والبیونات فی شمال العراق (مطبعة الأمة، بغداد، ل 108، دەسختە سەبید سلیمانئ شۆشی، ھاتیە نفیسین ل: (18 شوال 1195کۆچی) 1985).

7 — شۆشی، گولزار، ل 18، دیسا: شۆشی، بەدینان فی مذكرات الشيخ طاهر الشوشي، ل 38.

8 — شۆشی، بەدینان فی مذكرات الشيخ طاهر الشوشي، ل 84.

9 — ھەر ئەر ژێدەر، ل 93.

10 — شۆشی، گولزار، ل 24.

11 — ھەر ئەر ژێدەر، ل 38.

12 — ھەر ئەر ژێدەر، ل 84، دیسا: شۆشی، گولزار،

ل 41.

13 — شۆشی، گولزار، ل 73.

14 — ھەر ئەر ژێدەر.

15 — ھەر ئەر ژێدەر.

16 — دانەری ناڤئ وی ب ھەریمی دانایە (ریاض النور)، بەلئ د گەلمەک جھاندا ھەر وی ب خو ناڤ لئ دانایە (چەمەن) و (گولزار)، دەمئ دبیژیت: گەرچی مە لئک خەبالی دۆرە لاکن - چەمەن و (ریاضئ نۆرە)، سەحکە: گولزارئ، ل 70.

17- تحسین دوسکي، المنخل لدراسة الأدب الكردي

(منشورات جمعية علماء كردستان، 1993م) 2/ 94.

18 — شیخ مەعروفئ کورئ شیخ مستەفای کورئ ئەحمەدئ نوڤی ل نزیك چوارتە، زاناو ھۆز انڤان ب ھەرسئ زمانین کوردی و ھەریمی و فارسی، خودان مەدرسەك قەنج بوویە لەو فەقیبان ژ ئەف دەڤەری کوردستانی قەستا وی کرێ، نزیك (50) بەرھەم ھەنە، ل سالا (1254ك/1888ز) چووویە بەر رحما خودئ، محمد الخال، الشیخ معروف النوڤی، (مطبعة الزمان، بغداد، ل 69، عبد الکريم مدرس، علمائنا في خدمة العلم، ل 572.

19 — سعید النورسي، تفسير (إشارات الإعجاز في مظان الإيجاز)، تحقيق احسان صالحی (مطبعة النسل، استانبول، 1994) ل 10.

20 - ھەر ئەر، سەحکە: تەحسین دوسکي، دیوانا مەلایئ جزیری (چاپخانا خانئ، ھۆک، 2011): 2/9.

21 — فرائض المنهج، أبي زكريا الأنصاري ت 926ھـ (142) لاپەرن، دەسختە.

22 — شۆشی، گولزار، ل 38.

23 — ھەر ئەر ژێدەر.

24 — ھەر ئەر ژێدەر.

25 — چارە نامەنە، (516) لاپەرن، نفیسینا وی (1372ك/1952ز)، دەسختە.

26 — ژ گەلمەک ناما پیکھاتیە، (402) لاپەرە، نفیسینا وی (1374ك/1954ز)، دەسختە.

27 — شۆشی، گولزار، ل 38.

28 — شرح شافية: دەسختە د مەکتەبا ھەمزە شۆشی دا، (334) لاپەرە.

29 — رسالا عصام الدين: دەسختە د مەکتەبا ھەمزە شۆشی دا، (133) لاپەرە.

30 — الجامع الصغير من حديث البشير النذير، السيوطي، (المكتبة التجارية الكبرى، القاهرة، 1352 هـ)، دو بەرگە، (10031) فەر مودئ پیغەمبەرینە، حاجی خلیفە، کشف الظنون: 1/550، خیرالدین زرکلی، الأعلام (دار العلم للملايين، بیروت، 2002/گ/15): 3/ 301.

31 — مەلا محمد ئەمین کورئ مەلا ئەحمەدئ سەراوی، زانیەکن ھیژا بوو، ل گوندئ خو دەرس گوتینە، ھەر و سالا بیاری فەتوا دایە، بەرھەم ل پاشخو ھیلایە، وەفات بوویە ل سالا (1380ك)، عبد الکريم مدرس، علمائنا في خدمة العلم، ل 547.

32- خەستا توپسە ل باشورئ روژ ھەلاتئ بەغدايە، ل سەر ریکا (سەلمان پاك) ب دویراتی (25کم).

33 — ژێدەرئ بەرئ، ل 96.

34 — ھەر ئەر، ل 100.

35 — ژ کەسایەتیی شارئ ئاکرئ یە ناسیارە ب (عەبدلا گدو)، ژ کەسانین نزیکی رحمەتئ (مەلا مستەفای بارزانئ) بوویە، ل سالا (1967ز) چووویە بەر دلوقانی خودئ، ئەف بیزانین مە وەرگرتینە ژ ھيژا: سەعیدئ ھەرنئ، ل (12/2013ز).

36- ھەڤژینا وی (حەجی عەیشا کچا مەلا محمدئ ئاکریمی) ئەف گۆتە بو مە ڤەگو ھازتییە ل شارئ دھۆکن ل 7/1/2013ز.

37 — شۆشی، گولزار، ل 78.

دەرازیڤکا ھنارتتی و چیکرنا رامانا ھەلبەستتی

خواندنەك د پیکھاتەییڤن
ھەلبەستا (شەش
بەند ژ سترانا ل بامەرنی)
یا ھەلبەستفان

محسن قۆچان دا

پشکا دووی

ئازاد دارتاش

دەرازیڭك:

د فەكۆلین و پیرمۆن رەخنەیین نوێ دا، گرنگیهەکا زۆر ب دەرازیڭک تێکستان دەیتە دان، چونکو ئەو دەرازیڭک بین گریڭایی نە ب دەقا سەنتەری قە و هەر یێک ژ وانا د ناخی خوە دا، هەلگریڭ مەسجەکی نە و ئاراستەیی لایەنی دی دەیتە کرن، (تایلی سەرەکی، تایلیڭ لایەنی، لایەنی، بەرگ، پێشگۆتن، دیاری، دەرازیڭکا هەنارتنی، پەقیڭ لاسەر نەیسکاری و کتیبی هاتینە نەیسین، کتیب و بەرەمەن نەیسکاری، ژیدەر، پەرەوێز، پیرست..هتد.) کول پەیی فەكۆلینین تازە بین رەخنەیی، دانەر و سازییڭ چاپ و بەلافکرڭ ب مەبەست وانا دادنڭ.

دەرازیڭک هەنی کۆمەکن و تیرۆژکڭ خوە ئاراستەیی تێکستا سەرەکی دکن، ئەو هەمی ب هەقرا سیستەمەکی ئامازەیی و ئەپستەیی پێکدینڭ، تۆرەکا تیکهەلییان چڭ دکن، هەر ژ مۆرفیم و پەیی تا مەزنترین یێکە (کەقال، رستە، دەستەواژە، وینە..هتد.)، پشکدارن د پڕۆسەیا چیکرنا رامانی و هاقیزتتا نیشانە و ئامازەیان و هەر ئەف چەندە بوویە سەدەما وئ یێکی تیرۆقان و رەخنەگرڭ فرەنسی یڭ ناقدار (جاک دریدا) بەیتە هاندان کو بیژیت: (پێشگۆتن و دەستپێکرنڭ هەنی پشکدارن د ئاڤاکرنا تێکستڭ دا، وەها دکن کو تێکست

بەیتە دین بەریا بەیتە خویندن)، ب گۆتنەکا دی دەرازیڭک هەنی بونیاتی یێکی نە، کلایڭ تێکستا سەرەکی نە و پڕین هەفگەهشتڭ لگەل وەرگری چڭ دکن، دیسان گرنگی یا فاکتەرڭ هەنی دیار دبیت، دەما بزانیڭ کا تا چ رادە رۆلی دبین د پڕۆسەیا ئازاندنا عەقل و هس و هەستڭ وەرگری دا، لەوما دەرازیڭک هەنی بوویە جەیی پویندەمانا خویندەقان و رەخنەگران و هەر یێک ژ وان دەرازیڭکان پێگەه و کارتیکرنا خوە هەیه، ئەگەر وەکی میناڭ (دیاریکرنڭ) وەرگری وەکو یێک ژ دەرازیڭکان، دئ کارڭ بیژڭ دیاریکرن، دەرپڕینی ژ تەگژڭ و هەستڭ نەیسکاری دکن و دبیت هەر ئەو (دیاریکرن)، ب ئاویەکی جودا هاتبیتە داریژتن و کارتیکرنڭ ژ دلینی یا مە بین وەرگری بکەت و ئاشوێ مە بەر ب سەمتڭ نەچاڤەری بکەت، یان ئاسوێ پێشپێکرنڭ ل جەم بشکینیت، ئەف کارە ژ (کارتیکرن و گۆهارتن) ژ نەرکڭ سەرەکی بین کارڭ ئەدەبی یە، کارڭ هەنی هەفگەهشتڭ چڭ دکن و دبیتە سەدەما ئازاندنا هەست و نەستڭ وەرگری.

دیسان بەرگی کتیبی کو پێدقیه ب دیزاینەکا هونەری بەیتە داریژتن، دیزاینەر وەکو وەرگری هۆشەند پێدقیه کارڭ ئەدەبی یان تەڤایا تێکستڭ ب هویری و بنیرینەکا رەخنەیی بخوینیت، سەرەلی مژار و مەبەست و ئامازەیی وئ بیت، هەلبەت پێدقیه دیزاینەری بیروکەیهکا هەبیت دەرپارەیی ئەوی ژانری ئەدەبی یڭ کتیبی، سەرەلی دپروک و زمان و ئالاقڭ وئ کارڭ بیت، هەتا بکارڭ بیروکە و تیمە و مەسجڭ کارڭ هەنی قەگۆهیزیتە هوندری وئ کەڤالی ئەوی ئەو داریژیت، چونکو ل پشت کەڤالی وئ ژ مینا دیسکۆرسا ئەدەبی مەسجەکا هزری هەیه، لئ هەر دوو پەیمان بین قەشارتی نە ل پشت چەقەنگ و خوازە و

دەرازیڭک تێکستان کۆمەکن و تیرۆژکڭ خوە ئاراستەیی تێکستا سەرەکی دکن، ئەو هەمی ب هەقرا سیستەمەکی ئامازەیی و ئەپستەیی پێکدینڭ و تۆرەکا تیکهەلییان چڭ دکن.

دەرازیڤك رۆلەكی ھەستیاری و كارا د پروسنسا چىكرنا ئاقاھىی كارى ئەدەبى دا دبىنن، ئەو باندىورا ینكى ل ھشى خوینەر دا دكەن و كارتيكرنى ل نیرینا وی دكەن.

رەخنەگرى مسرى (د. عەزوز عەلى) دەرازیڤكین ھەنى لىسەر دوو بەشان دابەش دكەت، دەرازیڤكین یان تىكستىن پاراللىن نىفخومى (تایتلى كتیبى، تایتلىن لاومەكى، ئافى نقىسكارى، دەرازیڤكنا ھنارتتى، بەرگ، دیارى..ھند)، و تىكستىن پاراللىل یین دەرەكى (چ لىسەر نقىسكارى یان لىسەر بەرھەمى وی ھاتىە نقىسین)، دیسان ھەمان رەخنەگر دبىزىت: (ھەر تىشتەكى باندىورى ل تىكستى دكەت یان ھەر تىشتەكى لىدور لەشى وی دزفرىت و ھەر تىشتەكى كو بكارىن ب رىیا وی بچىنە ھوندى تىكستى دا وەكو دەرازیڤك ھەژمار دكەت)، وەھا و ل پەى فەكۆلنننن نوى

خواستە و ئالاقىن دى، یان یین نخافتى نەل پشت رەنگ و سىبەران، وەھا پەيام دەھتە پىچاندن ب بەرگەكى ئەستاتىكى یى نەچاقەرئىكرى، كو بەرۆفازى یا پىشبینى یین وەرگرى بىت، یان وەرگرى ھەفرۆشى ھنگافتنى بکەت.

تیز و فەكۆلین و پەیرەوین نوى یین رەخنەبى زىدە پویتە ب دەرازیڤكان داينە و وەكو تىكستىن ھاوتەرىب ((paratexte)) ھەژمارتى نە، رەخنەگرى فرەنسى (گىرار د گىنیت gerard genette)، دەھتە ھەژمارتن ژ رەخنەگر و تیورقانىن پىشەنگ ئەوین مژارا ھەنى ئاراندى، رەخنەگرى ھەنى چەند گۆتار و دوو كتیب دەربارەى وی مژارا بەلافكرىنە، لىكۆلننن كویر و لىسەر ئاستى تیورى لىدور تیز كرىنە، نەمازە د كتیب دەرازیڤك (seuils) دا، تىدا گرنگى یا دەرازیڤكان وەكو كلىل و تىكستىن پاراللىل ھەژمارتىنە، وەھا سەلماندىبە كو ئەو

تیز و فەكۆلین و پەیرهوین نوو یین رهخهیی زیده پویته ب دهرزاینكان داینه و وهكو تیکستی هاورتهرب (paratexte) ههژمارتی نه.

و پوست مۆدرنیته دا، پویته ب ههژمارتی تهستهکی فەگریدیای ب تیکستی فە دهیته دان، نفیسکار موحسن ئوسمان دبیژیت: (گرنگییدان ب زانستی نافیشانی Die Titologie فەدگهریته پیکۆلین خواندنگهها فرهنسی یا رهخهیی و زانایین ئورۆپی ل سالین شنیستان کار لسهر دیاردهیا نافیشانی کریه، نهمازه ل سالا 1968 گرینگ ب نافیشانی و تیکههلی ب تیکستی فە هاتهدان، مینا لیو هوک leo Hock رۆلهکی گرنگ د دامهزراندنا زانستی نافیشانی دا ههبوو، ب تایهتی د پهرتووکا لسهر بابهتی نافیشانی دا، ههروهها چهند زانایین دی لسهر مژارا ههتی کار کریه، تیورقان و رهخهگرئ فرهنسی (گیرارد گینیت Gerard Genette)، ب پهرتووکا خوه (دهرزاینك seuils

فەكۆلینهكا گهلهمپهرییا ههفتهرییا تیکستی)، د فئ کتیبی دا گینیت لسهر چهند پرسین گریدای ب تیکستی ههفتهریب راوهستا و تیدا گرنگیا دهرزاینكان د پرۆسهیا وهگرنتی و رافهکرنا و ل پهی خویندنین تیوری و سیمپۆلۆژیکی گههسته وئ بیروکی کو تهف ستراکتورین فەگیرانی و تهکنیک و ئالاف و میکانزمین وئ پیدقی ب سهر راوهستیان و خویندنین کویر و ئهنالیزی نه، د تیکستا ئهدهبی

دا، تهف پهیف و ههفوک پشکاران د پرۆسهیا ئافاکرنا بنیاتی تیکستی دا، ههروهکو رهخهگر سهعید یهقتین دبیژیت: (ب هارمونیکرنا پهیفان و ریخستنا رسته و ههفکونان و ریزکرنا ستراکتورین زارهکی، پرۆسیسا ئافاکرنتی ب جهه دهیت)، نه بنتی د بیافا ههلبهست و رۆمانی دا، بهلکو د بۆارین سینهما و شانۆ و موزیک و شیوهکاری دا، تیز و فەكۆلین ههتی کار تیکرنا و رهنگهههانا خوه ههبوویه و شاراهزینن ژانرین دی ژی مفاژ تیورا ههتی وهگرنتی په و تهکهز لسهر ئامازه و نیشانهیین دهرزاینکا کریه، وهکو نمونه د هونهی شانوی دا، دهرهینهر تهکهز لسهر رهنگی جل و بهرگین ئهکتهران، رۆناهی و دیکۆرئ شانوی و موزیک و تهف پرت و پارچهیین دی دکهت، ههژ ههموویان ب ههفرا دکهته ئامراز و ئامازه و نیشانهیین سیمپۆلۆیک و دبنه پشکهک د سیناریوی دا، مهبهستا وی ژی پتر تهماشهفانه، یان دهرهینهر تهف ئالاقین هونهی تهرخان دکهت ژبوی راکیشانا سهرنجا تهماشهفانی و ههفگههشتی لگهل چی بکهت، کهواته دهرهینهر و ئهکتهر و سینوگراف، بهرییا نمایشکرنا کارئ خوه بی شانۆگههری د حالهتی دوولی بی دا دژین، سهدهما سهرمکی ژی جهماوهه و

دی چهوا تهماشهفان پیشوازییا کارئ وان کهت، لهوما و ل پهی پلانکه دارنژتی دی د ههولهک دۆمدار دا بن ژبوی کارئ وان ببیته جهی سهرنجا تهماشهفانان، دی لئور سایکۆلۆژیا جهماوهی پیزانینان کۆم بکهن، ههلبژارتنا مژار و تایتل و دهرزاینکن دی دکهته ههمان قاد دا. دهرزاینکا هنارتتی (عتبه التصدير)، یکه ژ دهرزاینک و فاکتهیین هههه گرنگ د ئافاهی یا ههژ تیکستهکا ئهدهبی دا، ئهفی

پیدځی چهند مهرج تیدا همن، ژ وانا: یا چر بیت و ب زمانهکې بلند هاتبته نفیسین و و مرگری ههڅویشی هنگافتنی بکمت و بهروفاژی پنبشینیین وی بیت، لگهل تایلنی ههلبهستی و دمرزینکا هنارتنی فهره و مرگر ههست بکمت کو یی ل ههمبهر زمانهکې جوړی راوستیای و ئو دئ وی راکیشیته فهزایهکې پر نهینی و تنگژین، ئو تیگههشتن ژی ل وی دهمی جهگیر دبیت دهما و مرگر ههست دکمت کو ههلبهستفان شیاپه بهروفاژییا ناسویئ پنبشینیین بپهقیث و رسته ب ئوایهک نهچاڅهږیکری داریزتی به.

محسن قوچان بیکه ژ وان ههلبهستفانان ئوین ههست ب گرنگی یا وی دمرزینکې دکمت، خویندهڅان ههست دکمت لگهل نفیسینا ههڅو تیگستهکا نوی یئ ئالاقین خواه بین شعری نووژمن دکمت، دهما ههلبهستا خواه یا لژیر تایلنی (ل بامهرنی) ل فیستهڅالا نهدمی یا ستیان ل دهوکی خویندی، ههڅو ل دهستپیکې و لگهل گوهدیریکرنا دمرزینکا هنارتنی:

ل بامهرنی دهرهک تیرا شکهڅا ناکهت خو دکهنه دوو دهر

خفس ل بویک و زافا دکهڅیت، ل سهری چیای دبنه بهر

و مرگر ههست دکمت، نفیسینا دمرزینکا ههڅو د گافهکا ههلبهستی دا هاتیه نفیسین، گافا ههڅو ههڅو گاستون باشلار دبیزیت: (گافا دهمی ناسویئ به و ئو گاف ل ههمبهر یان دژبهری دهمی ئهستونی رادوستیت، گافهکا میتافیزیکیه و ههست و هشان دههژنیت)، گافا ههڅو یا گریدایه ب تنگژین و هزر و ههستین ههلبهستفانی څه و دهرپرینی ژ بیزاروی و دوودلی یئ دکمت و دوی گافنی دا ههلبهستفان د حالتهکې نهمازمی دا تیپهر دبیت، ئو دهرپرین څه ریژا وی هنگافتنی به ئو دا کهتوارمکی تال دا راستی وی بووی و ب هیزا خھیالی جیهانهک

چهندی ههلبهستفان پالدایه کو ب هویری لسهر ههلبزارتنا وی دهمهواژمی رادوستیت ئو ل بهراهییا تیکستا سهرمکی دهیته نفیسین، ب مهرجهکی یا گونجای بیت لگهل لهشی تیکستا سهرمکی، یان ببیته و هکو ستوی دنیقبهرا سهری (تایلنی تیکستی) و لهشی (تیکستا سهرمکی) دا، ئو دمرزاینک ژی ههروهکو د. عملی غالب فهرج دبیزیت: (ههڅو تشتهکې یان نفیسینهک بهرییا تیکستا نافهدی هاتبته نفیسین څیچا چ ژ گوتنن دانهری ب خواه بن یان ژی ژ نفیسینیین نفیسکارین دی بن ب خواه څه دگریت)، دمرزینکا ههڅو دبیته ئو بیافا ناقین یان ئو پر یا کو ژ وی دهری و مرگر گهستا خواه د نیف گیانی تیکستی دا دکمت، قادا ههڅو دبیته کلپهک و فاکتهرمکی هاریکار ژبوی و مرگری بهرهڅو بکمت تیگههشتنا نافهروکا سیمپولوزی و ژیدهرهک ژبوی چیژ و مرگرتنی ژ فورمی گوتنی و لایهڅو وی یئ ئهستاتیکی.

لهوما ههلبهستفان زور ب هویری لسهر ههلبزارتنا وی دهمهواژمی رادوستیت گرنگی ب چوانی یا داریزتن و چیکرنا وی ددهت، دیسان یا گرنگ ئوه دئ چهاو کاریت وان دهستپیک و دمرزینکان ب داوییان څه گریدهت.

لئ د ههلبهستا کوردی یا نوی دا، و هکو پیدځی پویتهی ب دمرزینکا ههڅو نههاتیه دان، یان پرانییا ههلبهستفانان و هکو پشکهکا لوهکی نهماشهی وی دمرزینکې کرپه، دبیت لاوازییا پروسیسا رمخنهگرتنی بیک ژ سدهمان بیت، دیسان دبیت ئو نه پویتهدان بو نسهر ههلبوونا خوهدی ههلبهستفانی ل دور تهکنیک و ئالاقین تازه د ههلبهستی دا څه گمريت.

هنارتنا ههڅو پشکهکا کارایه د ناهایی تیکستا شعری و ههڅو کارمکی دی یئ نهدمی دا، ژبوی کو ناستی وی بگههپته ناستی ههلبهستیوونی

فەنتازى دارىژتى يە، وئىنەيەككى پان نۆرمال،
 ھەلبەستقانى يىكەيىن كەتواری ھەين د تىكستا
 خوە دا ھەلوھشاندى يە و ژ نوى و لگور دىتتین
 خوە ب ناوايەككى دوير ژ سىنۆرین لۆژىكى
 جارەك دى ئافاكرى يە ڤە.

**ل بامەرنى دەرەك تىرا شكەفتا ناكەت خۆ
 دكەنە دوو دەر**

**خفس ل بويك و زافا دكەفیت، ل سەرى
 چىاي دبنە بەر**

ھەر ل دەر ازىنكا ھنارتتى نىشانەيىن كودەتيا
 ئەوى ھەلبەستقان لىسەر زمانى گوتاركى ديار
 بووينە، بەلكو ھەلبەستقانى ھەر ئەو دەر ازىنكا
 كرىە بياڤەكا سىميۆلۆگى، بياڤا چىكرنا نىشانە
 و ئاماژەيان، بياڤەك جودا نايىت ژ تىكستا
 سەرمكى بەلكو دىبەتە پشكەك گرنىگ ژ تەڤتى
 وئ، لەوما دئ وەرگر ھەست كەت كو پىدقئ
 يە خوە بەر ھەڤ بکەت بۆ پرۆسىسا وەرگرتتى
 ژ بەر كو پرۆسىسا ھەنى يا ھىسان نايىت، چونكو
 ھەلبەستقان يى دوير كەڤتى ژ دارىژتتا سادە و
 گرنىگى ب لايەنى ئەستاتىكى داىە و ب زمانەككى
 ئاماژەيى دئ پەيڤىت، ھەلبەستقانى ھەول داىە
 ب رىيا بكار ئىنانا ھەر تىشت و ئالافەككى بالكىش
 و نەچاڤەرىكرى سەرنجا وەرگرى رابكىشىت،
 يان ل وى فورمى گەريايە ئەوى گونجاي لگەل
 ئەو گوھارتن و ڤەگوھرىنىن د ژانرىن دى يىن

دى چىكرىيە، ئەو جىھان يا مشتە ب پرسىارىن
 گرنىگ و ھەستىارىن ھەبوونگەرايى.

ژ بوى دەر برىنى ژ وئى گاڤى و حالەتى ھەنى،
 ژ بوى كو ب ناوايەككى ھونەرى دەر برىنى ژئ
 بکەت و د سىپاتىۆمەككى شعرى داڤەگىر بکەت،
 ھەلبەستقان ژ وى ھەمبەرى بابەتى دگەرىت
 ژ وان چەڤەنگان دگەرىت ئەوين بكارىن
 ھەمبىزا تىگژىن و بىنىن و ھزرىن وى دكەن
 و ب رىيا وان بىرۆكەيىن خوە بکەتە ھونەر،
 ل ڤىرى محسنى ھەلبەستقانى پەنا بەر دىرۆكى
 و سومبۆلین دىرىن و كەڤنار برىە، روجا
 جەي ڤەدىتى يە، ھەلبەت جە ژى فاكتەرەككى
 سەرمكى يە ژ فاكتەرىن شعرى، ل جەم وى ئەو
 جە نە بنتى جەين ماترىيالى يان فىزىكى نە،
 بەلكو جەين ورمى نە، د بىنىن ھەلبەستقانى
 دا رامانا ھەبوونى ل وان دەرمان بەرجەستە
 دىبىت، جەين ڤەگەرىدايى ب رابردووي ڤەنە،
 ھونەر ژى ھەر د بنەرت دا كارى كۆلىنى يە
 د رابردووى دا، ھەلبەستقانى مە يى پرۆڤىشئال
 ھەر تىشتەككى زىدە و نە پىدقئ د گوتتا شعرى
 دا ژ ئاف دەر ئىخستى يە، ب شارەزاي رستەيىن
 خوە ھەلبىژارتىنە، ب رىيا ب كار ئىنانا زمانى
 ب ناوايەككى جىاواز و تەكەز لىسەر تەكنىك و
 فورمەككى نەمازمى و ڤەگەيرانەكا سۆرىيالى و
 فاكتەرى ئاشوپا خۆلقىنەر، وئىنەيەككى شعرى يى

ئەدەبىي و ھونەرى دا رویداین.

خودانى تئورا ھەلوەشانگەرايى دزقريت.
 محسنى ھەلبەستفان ب ھەمان دید و ل پەى
 ھەمان ریباز تەماشەى دونالیزیمان دکەت و ئەو
 ژى یاخى دبیت لسەر بنگەھى لۆژیکا کلاسیک،
 چونکو خوینەر ھەست ناکەت کو ھەلبەستفان
 تاگرييا لایەنەكى لسەر کیستى لایەنى دى
 دکەت، بەلکو وەھا دبىنیت کو ئەو دونالیزم بین
 ھەف دژ نینە بەلکو ب تنى ناکۆكى د ناقبەرا
 وان دا ھەنە و ئەگەر تیکهەلى و ھەفگرتن نەین
 چ لڤین و وەرار و نوپوون چىنابن، یا پىدقى
 ئەو تەماشەى وان بکەین وەکو ھەین و لسەر
 بنەمايەك تەندروست و عەقلانى، نە بنتى ھەر
 دوو يىك دوو تەقاف دکەن، بەلکو ھەر يىك رامان
 و پىدقى یا ھەبوونا خوە ژ يى دى وەردگريت،
 یان ئەگەر ئەوئ دى نەبیت چ رامان بو ھەبوونا
 مە نابیت، ل پەى دیدا فەلسەفا پۆست مۆدیرنیتە
 ب ريبا دایەلوگى ھەر دوو جەمسەر دبنە
 داینەمويىن لڤاندنا دیرۆكى و چىکارین بۆیەران،
 وەھا ژى دى وەرارا دیرۆكى ب شىویمەكى
 سرۆشتى ب ریفەچیت، لى عەقلى زال ھىژ يى
 دوپرە ژ ھەمبیزکرنا لۆژیکا ھەنى.
 ديسان ھەلبەستفان د وئ باومرئ دایە، کو
 تەف ھونەرىن دى بین ئەدەبى و ھونەرى مفا
 ژ ژانرى شعری وەرگرتینە، لەوما ئەو ژى
 وى مافى ددەتە ھەلبەستى کو ئەو ژى مفاى
 ژ ژانرىن دى وەربگريت، ژ وانا ژى چیرۆک
 و کن چیرۆک و شانۆ و رۆمان و شىوہکاری..
 ھتد. نھا ھەلبەستانى وى ژبۆى کو دنویکرنەکا
 ھەر و ھەر دابیت و بکاریت وئ گۆتتا دبیزیت
 ئەف چاخە چاخى (مرنا ھەلبەستى یە) ماندەل
 بکەت، لەوما د ھەلبەستین خوە دا دەرگەھ
 ھەمبەر تەکنیک و شىوازین نڤیسنا ژانرىن دى
 قەكرى ھیلاینە، ب قى قەكرنى ژى شىایە ب
 ئالاقىن تازە رستەيىن خوە پىکبىنیت و وەرگرى
 ھەفرویشى ھنگافتنا وەرگرتنى بکەت.

قوچانى ھەلبەستفان دیرۆکا ھەفركیيان د
 تیکستا (شەش بەند ژ سترانا ل بامەرنى) دا،
 ب جورمكى خەست کوم دکەت، (ھەفركى یا
 مروقى لگەل سرۆشتى، ھەفركى یا د نىقبەرا
 کومىن جفاکيىن جىاواز دا، ھەفركى یا ئەفنى
 نڤسى لگەل ئەرىن دن، ھەفركى یا زانىنى
 لگەل نەزانىنى، ھەفركى لسەر ھەبوون
 و مانى.. ھتد.)، یان تەومرئ سەرەكى يى
 بىرۆکەيا تیکستى لسەر ھەفركى یا دونالیزیمان
 چىبوویە، ئیستراتیژیەتا ھەنى یا دیرینە د لۆژیکا
 ھەبوونى دا و ھزرا فەلسەفى یا رۆژنافا ھەر ژ
 ئەفلاتونى بگرە ھەتا ھایدگەرى لسەر بنگەھى
 ھەنى چىبوویە، فەیلەسوڤى ئەلمانى ھىگل دەیتە
 ھەژمارتن وەکو قەبىنەرى یاساين دىالیکتىكى،
 ھەفركىيا دونالیزیمان ل پەى یاسا ونیرینا
 فەلسەفا ھەنى، یا قەگریدايى یە ب ھەبوونى
 قە و ھەر دى یا بەردەوام بىت و بنەمايى
 پىشقەچوون و وەرارى یە، ھەر تىشتەكى د
 ناخى خوە دا ناکوک و ھەفدژى خوە ھەمبیز
 دکەت و لسەر بنگەھى ھەنى، بىرۆکەيا یان
 یاسا ماندلکرنا ماندەلکرنى (نڤى النڤى) ھاتیە
 دارىژن، یاسایا ھەنى ل جەم کارل مارکسى
 فەیلەسوڤ بوویە يىك ژ سى یاساين سەرەكى
 بین لۆژیکا دىالیکتىكى و ل پەى وى بنگەھى
 دیارده و بوویەر راقەكرینە و ب دیدەکا قەبر
 و دوپر ژ گومانى تاگرييا لایەنەكى دکەت،
 تەماشەى لایەنكى دکەت وەکو ھەلگرتى بها
 و نرخین بلند و راست و پاكژ و بەرۆفاژى
 لایەنى دى دبیتە ژیدەرى خرابى و نەباشیى
 و سەدەمى پاشقەمانى، لى فەلسەفا پۆست
 مۆدیرنیتە، كۆدەتايەك لسەر نیرینا ھەنى كریە،
 وى تەماشەى ھەفدژان كریە وەکو تەفاقكارین
 ھەف دوو، رىچکەيا ھەنى یا فەلسەفى ل پەى
 چەندین ژیدەران بو جاك دریدايى فەیلەسوڤى و

ئاراستەيىن رۇمانا دەقەرا بەھدینان

رۇمانىن د ناقبەرا سالىن (1988 - 2012) ۋ دا
وھكى نموونە

خالد صالح

گوند- محەمەد سەلىم سويارى).
رۇمانا (ئەو ئاشى دەراف لى ۋەرگىراي).
گرنگىيا جەي كوردستانى يە ژلايى مېزوويى
قە، ۋئەو شۆرشىن لى رويدايىن، ب تاييەت
ل رۇژھەلاتى كوردستانى، ۋ ئەو شەكەستن
ۋ درىدايەتتيا تووشى شۆرشان د بوون. تىدا
نقىسەر شۆرشى ب ئاش سالۇخەت ددەت.
دىسان ب رۇلى شيرەتكارى رادبىت، كو ب
زانست ۋ زانىنى ۋ تفاقى ۋ ئىكگرتنى، ئاش دى
كار كەت، ۋ بەرھەمى ۋى ئاشى، دى ب دەستقە
ھىت. نقىسەر ل قېرە برسىي (خوسەرىي يە)
خودانى رۇمانا (گەريان ل بابى بەرزە)،

وھكى ديار ب دەھان جۆرىن رۇمانان ل
جىھانى ھەنە، لى ناي رۇمانا دەقەرا بەھدینان
ب كىش ئاراستەي قە چوويە؟ ب رەنگەكى
گشتى رۇمانا دەقەرى ب گەلەك ئاراستەيانقە
د چىت. بابەتتىن جودا جودا ب خۇقە دگريت،
گرنگرتىن وان:
رۇمانا مېزوويى:

ژ وان رۇمانىن دقئ ئاراستەي قە چووين:
(ئەو ئاشى دەراف لى ۋەرگىراي- ناجى
تاھا بەروارى، گەريان ل بابى بەرزە- ئەنومر
محەمەد تاھر، ھىلېن سۆر، ئاقا مەزن- كىلىكا كو
ماسىيىن خوە تېھنى دەھلە- سەبرى سلىقانىيى،

رۆلۈ قى گوندى ل پىنشوازييا وى ديار دكمت. هر ژ هاتنا وى تا ژ گوندى دهر كهتتیه فه. ب تاييهت رۆلۈ مالا (شېروى)، ومكى مهنهكئى گوندى، و ب سمر فەرازى وى نەركئى كهتتیه سمر ملین وان رادكەن.

رۆمانا (ناقا مەزن) ژى. مېژوويا دھفەرا (سلىقانهيا) ب گشتى و يا گوندئ (قەسرا مەلا تەيب) ى ب تاييهتتى. ومكى نمونەك بۆ ولەتئى مەزن ب رەنگەكئى گشتى، كا چەوان دھفەر، ب مېژوويا خۆ يا كەشەن و نوى دا، تووشى پلانين دوژمنى د بوو. چەوان ھندەكان بەرھەقانى دكر و ھندەكئى دى ھەقدژ دار دەستين نەيارى بوون.

دبیت رۆمانیڭ كۆمەلایەتی پتر ژ ھەر جۆرەكئى دى یڭ رۆمانان كارتیکرن ل نقیسەرین دھفەرئ كریبت، كیم رۆمان نەبن، ئەگەر ئەف بابەتە، ب رەنگەك ژ رەنگان ب خۆفە نەگرتبیت.

رۆمانا كۆمەلایەتی:

دبیت ئەف جۆرە رۆمانە ژ ھەر جۆرەكئى دى پتر كارتیکرن ل نقیسەرین دھفەرئ كریب. كیم رۆمان نەبن، ئەگەر ئەف بابەتە، ب رەنگەك ژ رەنگان بخۆفە نەگرتبیت. ژ وان رۆمانان:

(چاقئى سیتاقتئى؛ ژانین سیناھیی- دوو رۆمانین تەحسین ناقتسكى. سیلاف و مېریت وئ- حەسەن ئیبراھیم. ئەزو دەلال- من ب تەئى نەھیلە- سدقى ھەرورى. بیست سال و ئیقارەك؛ مریهەما- كچە ژنەك ژ زەمانەك دى- دوو رۆمانین سەبرى سلىقانهیی، تاقتە- لینگەریان ل رۆناھیا

ب رەنگەكئى دى یڭ چوویە د ناڤ بەرپەریڭ وئ مېژوويا خۆ دووبارە دكەتەفە دا. (دەولەتا ئوسمانى و سەفەر بەلك و...) و یڭ قیایى مفای ژ وئ سەربۆرىڭ ببینت. جارەكادى سەردا نەچن. د قیرەدا ھەفەر كمانیەكە د ناڤەرا دوو بەرەبابان دا: د ناڤەرا كەفتیاتیڭ و نوباتیڭ دا، و ژ دارشتنا رۆمانى ديارە نقیسەرى یڭ قیایى رابردوو نەھیتە ژبیر كرن، و پاشایی خۆ، یڭ خودان خەبات و تىكوشىڭ ژ بیر نەكەن، و یڭ ل وئ باوەرىڭ كو ھەر رۆژەكا حوكمئى كوردان د دەست كوردان دا، ولەت یڭ پىشكەتئى و ھەرارەكا باش یا بخۆفە دیتئى. ديسان نقیسەر زولم و زۆردارىيا دەولەتا ئوسمانى ژى خۆيا و بەرچاڤ دكەتن، و كا ملەتئى چ جۆرە نەخۆشى ل سەر دەستئى وان دیتتیه.

ئەف ھەرسى رۆمانین مایى، ناراستەيا خۆ پتر یا ديار كرى. دەم و جە پتر یڭ دەست نیشان كرىن:

رۆمانا (ھیلین سور). نقیسەرى چاخ یڭ قەگەر اندییه سالین بیستان و ب دروستئى بۆ دەمئى (خۆببوونئى). نقیسەرى قەھرمانەك یڭ دەست نیشان كرى، ئەو ژى (ئەحمەد)ە، خەلكئى دھفەرا (بەھدینان)ە و ئەو ب رۆلۈ خۆ یڭ نەتەوھى رادبیت، كو دچیتە بن خەتئى و خەباتئى د گەل بنەمالا بەرخانینان (میر جەلادەت بەردخان) ى دكەت. چەندین نامان ژ ویرئ دەھنت، دا ب گەھیتە سەردارىڭ كوردان، ژ بوونا رزگار یڭ و دا ھندە بەرۆكئى دى یڭ شەرى دژى توركان قەكەن. شەرى ل سەر شۆرشا كوردئى ل باكۆر سست بكن.

رۆمانا (گوند) ژى مېژوويا وئ قەدگەر یڭتەفە سالین چلان و ب دروستئى بۆ سالا (1945) ئ، دەمئى (رېبەر) د ناڤ رۆمان دا ھاتئى، ل دھفەرئ د گەریيا. ھاتتیه گوندئى (گوندئى سوارئ)، گوندئى نقیسەرىڭ رۆمانئى. ل قیرە

لې دهمې دهیته سمر وئ چهندي کو خو بدنه
بهردان. (هوار) قهیل ناکت، کو نهو کسهکی
ب ژنه، و ژنا وی هر دوتامام وی ب خویه.

رؤمانا (نمزو دهلال- من ب تهنئ نههیله)
ژی چیروکهکا نهقینی یه د ناقهرا (ریهر)
ی و (دهلال)ئ، کو همردو ل (ستکهولم)
دژین. دهمې کوچا مهلیونی چی دبیت. (ریهر)
بهرهف (تورکیا) فه دهیت، ژبو هاریکاری
کرنا پهناهران و چهندين دیمهینن سیاسی و
کومه لایهتی بهرچاف دکت.

رؤمانا (بیست سال و نیقارمک) ژی پتر
وکی رمخنه یا ناراسته کری. چاقین نفیسری
ل سمر چهندين رویدانان دزیقن، چ سیاسی
و چ کومه لایهتی... دیسان باری سیاسی و
کومه لایهتی یی سالیان ههشتیان ل دهقرا
(سیمیل)ئ و همتا دهقرا (زخو)، خویا و
بهرچاف دکت، و بایهخهک یی دایه کیشا ژنی.

(مریها- کچه ژنهک ژ زمانهک دی) ژی
کیشا ژنهکی یه، کا چهوان دهینه کوشتن و
چهوان توخمی نیر یی زاله ل سمر هر تشتی و
چهوان هر کسهی دقیت ژنی بو خو قه دکیشیت
وکی (می). قههرمانا چیروکی چهندين
نمز مونیان نهقینی دبیت، لئ چ راستگویی دگهل
دا نینن. ههمیان ب تنی (میاتییا) وئ دقیت. ب
تنی نیکی ژ دل دقیا، لئ نهو ژی دمر دکهفیت کو
گوللهیهکی، ژ نهجامی شهرئ براکوژی، ناف
پیسیرا وی یا هنگافتی.

چیروکا (تافگه- لیکهریان ل روناھیا پرا
جینوتی) ژی. چیروکا روژنامهفانهکا کچه. یا
زیرمهک و دقیت ب رولی خو رابیت وکی ژن.
سنوران بشکینیت، وکی بهرهقانکر ژ مافین
زهلامان. لئ توشی دمردهسرییان دبیت.
گهلهک ههقرکمانی و شهرهکی نه راگه هاندی، ژ
لایئ بهرپرسان دگهل وئ دهیته کرن. د نهجام
دا، ههمی د سمرئ وئ را د هینه شکاندن، و

پرا جینوتی- تهحسین نافشکی. سفیتلانا- حهسهن
نیبراهیم. نهیا بهندهمانی- کهمال سلیقانهیی.
خیفزانک- سهعید حهجی سهدیق زاخویی.)

(چاقی سیناقتی) نیکه ژوان رؤمانان، کوتیدا
قههرمانی چیروکی، (سییان) دبیته نهفسهري
پولیسان. لئ کسهکی سکه، و ژ خهکی
قهنابیت. ناریشهیان بو چی دکت. داخووا
بهرتیلان ژئ دکت. و دهمې پیرهمیرمکی ب
ناقئ (عزیر) دگریت، د ناف دهستی وان دا
دزبندانی فه دمریت. نیدی جار دبیزن ژ قوتانی
و جار دبیزن ژ (زختی) یی مری. لئ نهف
چهنده کیشههینن دهورونی بو (سییان) ی چی
دکن. ل بهرامبر ژنا وی (رهنگین) ژی ل
خواندنگهھی، دکهفیته دکاودانهکی نالهبار دا. ل
سمر هندي وکی ماموستا دهیته فهگوهاستن بو
گوندهکی دویر. د ناقهرا هاتن و چوونا (سییان)
یدا، ژ گوندی بو باژیری و بهروفاژی. ترؤمبیل
وان و مردهگریت و د نهجام دا دمریت.

رؤمانا (ژانین سیناهیئ) ژی دمردي ژنابنی
یه. کا چهوان ژنهکا ب چاقهکی، میری و عیالی
وی تهپهسمر دکتن. ل بهرامبر عیالی خو
رادگریت. د قئ رؤمانی دا رویدانین کوشتنا
ژنکان بین تیدا. دیسان نفیسری ژایانا گوندان ب
هویری یا سالوخت دای. هر وهسان چهندين
ناریشه و رویدانین نهخوش روی د دهن.

سیلاف و میریت وئ: چیروکا کچهکا
گهلهکا جوانه ب ناقئ (سیلاف). هیقی و
نومیدین جحیلانه. دهمی مالا وان جارمکی
ل دهف جیرانهکی وان دبیت. گومانان ژئ د
بهن. گهلهک گهفان لئ دکن. لئ پشتی هینگئ
ب خورتی د دهنه کسهکی پیر و ب ژن، ب
ناقئ (حهمه)ی. پاشی دهیته بهردان و دهنه
(مردان)ی، کو وان ژی نهو فیری لهسفرؤشیی
کری. پشتی دچیته ژ دمرقهی وهلاتی. (هوار) د
دیقرا دچیت، و دشیت پهیوهندییا دگهل گریدهت.

تووشی وان بووین... تهعریب و کاقل و ویرانکرن و ئەنفال و کیمیای و... چ تشت نەمان وان داگیرکەران نەکرین. لەوما چەند رۆمان ژى د فى ئاراستەى قە چووینە، نەمازە ئەو کەسین ل نیزیك دژیان. ژ وان رۆمانان: (کورئى زنارئ سەربلند- سدقى هرورى، ئەفین و شەوات - سدقى هرورى، ئەفین و ئەنفال- حەسەن ئیبراھیم، کەمیدئ گەور- سەدیق حامد، مەمۆ کەو بەردا- حەسەن ئیبراھیم، کورئى چیا- محەمەد تاهر شۆرۆ بیویى، شووپین رۆندکان- هزرقان، رۆژین ئیتۆن- کۆقان سەندى).

رۆمانا (کورئى زنارئ سەربلند) کاودانین

ب رەنگەكئ گشتى، رۆمانا دەقەرئ
ب گەلەك ئاراستەیانقە د چیت و
بابەتین جودا جودا ب خۆقە دگريت،
وەكى: میژوووی، سیاسى، کۆمەلایەتى،
نیشتمانى، ژياننامه، گەشت و.. هتد).

پشتى شەكستنا شۆرشا سالا (1975) ئى یە. خۆ بەرھەفكرنە بۆ ھلكرنا شۆرشەكئ، كو ل قیرە (شیرو) ب وى رۆلى رادبیت، وەكى قەھرمانئ چیرۆكئ. دەمئ ژ زیندانئ د رەقیت و د چیتە چیا... چەندین دیمەنین تراژیدى ل وان گوندین کاقل و ویران كرى دبیت و وینە دكەت. ل ویرئ (شیرو) بەردەوامی ب خەباتا خۆ ددەت، ھەتا پارتین كوردی دەینە مەیدانئ. لئ یا (شیرو) دلگران كرى ئەو شەرى برا كوژیى روى ددەت. دیسان نفیسەر چەندین دیمەنان بەرى بچیتە چیا ژ باژیرئ (موسل) وینە دكەت.

گیانئ خو ژى د دانیتە سەر. ل قیرە نفیسەر نە نازادیا زەلامى ژى بەرچاقت دكەت.

چیرۆكا (سقیتلانا) ژى حوكمئ پارەیه، كو مروف سەخمەراتى پارەى، ھەمى تستان ژ دەست ددەت. وەكى (سقیتلانا) یئ. قەھرمانا قئ چیرۆكئ كو ئەو بخۆ كچەكا (رۆس) ی یە. ژ ژارى و بئ پارەیی، دەیتە (ئەلمانیا). ل ویرئ ژى دكەقیتە بەر حوكمئ كەسئ نئیر... ئیدی سبکس و دەردەسەرى ودوو گیانئ و زیندان... چیرۆكا وئ دگەل سئ كەسانە. (ئەلیكس) ئ میرئ وئ، و (نیقان) ی كو حەز ژئ دكەت، و (نازاد) ئ كورد، كو كەسەكئ ب ژنە، لئ ژ وى ب دوو گیان دكەقیت.

(نەییبا بەندەمانئ) ژى دیسان كئشا ژنئ یە. ژن وەكى مئا و تشتەكئ بئ بەا. ل قیرە چەندین چیرۆكین ئەقینیی نە، د ناقت كۆمەلگەھەكئ پاشكەتى دا، كو ئەقینئ تئیدا حەرام. چیرۆكا سەرەكى ل قیرە چیرۆكا ئەقینییا د ناقتەرا (گولئ) و (دلدار) ی دا یە. ژ بەر ھندئ ئەو ئەقینئ چەندین رویدانان ل دویف خو دەیلن: (سۆتن و كوشتن و خەندقانن و...). قەھرمانئ سەرەكى ژى (دلدار) ە. ژ ئەگەرئ خوینداریی دەیتە كوشتن. پشتی ب دزیقە (گولئ) مارە كرى، و ب دوو گیان ئیخستى، لەوما (گولئ) ژى تووشى ھیرشەكئ دبیت، لئ نامریت.

چیرۆكا (خیقزانك) ژى رویدانین سالیئ پئنجیانە، ل باژیرئ (زاخۆ) ژ چەندین لایانقە. نفیسەرى ئەو باژیرل وى سەردەمى یئ وینە كرى. قەھرمانئ سەرەكئ چیرۆكئ (رئیین) ە. حەز ژ (شرین) ئ دكەت. لئ بەكرۆك د كەقنە دریکئ دا، و ئاستەنگان بۆ وان دروست د كەن، دا نە گەھنە ئێك. ل دوماهیئ و ب ھاریكاریا (خیقزانك) ی دگەھنە ئێك. لئ ژ ئەنجامئ وان نەخوشیئ دیتین و پشتی مەھر كرىن ھەردوو دمرن.

رۆمانا سیاسى (نیشتمانى):

ب تاییەت خەباتا گەلئ كورد و ئەو درندەیین

خوارنى. دەمى قەھرىمانى چىرۆكى دى ھىت كو كەل و پەلۈن خوارنى ژ گوندى ھىنت، ھزر و بىرۈن وى د ھىنە سەردا برن، و د قىت (خەباتا) خۇ، بەرامبەر نانى، بۇ ئاڧ حوكمەتى قە بىنت. دقنىت كىمىدئ گەور ب كەرى بگۇھورىت. لى چەندىن رویدان و دەردەسەرى بۇ چى دىن.

چىرۆكا (مەمۇ كەو بەردا): كاودانن سالىن ھەشتىيانە. (مەمۇ) سەرا كەو كى دەھىتە گرتن، دەمى كەوئ ئەفسەرمەكى بەردا، كو ئەو كەو ھەرى بى وى بخۇ بوو، ئەفسەرى ژ مالا وان ل گوندى برىبوو. ل زىندانى (مەمۇ) دانپىدانى دكەت كول روژمكى دگەل (شىركو) چوویە گوندى. ل روژا دەھواتا (شىركو)ى، (شىركو) ژى دەھىتە گرتن، و (مەمۇ) ل ژىر ئەشكەنجى و لىدانى دەھىتە كوشتن. ھەلبەت ئەو لىدان و ئەشكەنجە يا مللەتمەكى بوو، ھەتا دىبىتە سەرھلدان.

چىرۆكا (كورى چىا) ژى خەبات و خۇراگرىيا گەلى كورده، كا چەوان دەھىتە گرتن و چەوان دگەھنە پىشمەرگەى و چەوان حوكمەتى كەس و كارىن وان دگرتن و رەھتارەكا خراب دگەل دا دكرن. ل قىرە دەيكا خەباتكەرەكى يە، ب ناڧى (ھەلىما) ھاتىيە گرتن. ھەتا ب ئەشكەنجى و لىدانى كوشتىن چ دانپىدان نە كرن.

ھەردو چىرۆكىن (شوپىن روئدكان) و (روژىن ئىتون) ژى ل سەر رویدانن روژىن ئەنفالین سالا (1988) ئ نە. يا ئىكى دىمەن ل گوندى (سەبرى)، و يا دووئ ل دەڧەرا (زاخۇ)، كا چەوان د كەڧنە بەر شالاوین ئەنفالان و ھەردو كۆمەكا رویدانن تەراژىدى نە. كۆچا خەلكى وان ھەردو گوندان، ژ وان ھەردو دەڧەران دەست پى دكەت، و دگەھنە سنۆران. د چىرۆكا ئىكى دا قەھرىمانى چىرۆكى (ئەبوب) ھ، و ب رۆلى خۇ رادبىت، ھەكى سەركىشى وى كاروانى ژ گوندى دەركەتى و... نڧىسەرى د قى چىرۆكى دا ھەڧر كمانىيەك يا ئىخستىيە دانابەرا

چەوان (موسلىيان) يارى و سڧكانى ب كوردان دكرن... سەمەراى بارى گرانى ژيانى.

چىرۆكا (ئەڧىن و شەوات). واتە (ئەڧىن و شۆرش). تىدا (سەردار) ل زانكویا (موسل) ھەز ژ (چنار) ئ دكەت، كو ھەردو ژ دوو باژىرین د ژىك جودانە، و ھەردو ب ھزر و بىرین خۇ، ژ دوو بئەمالىن جودانە د ئەنجام دا (سەردار) دگەھىتە شۆرشى و (چنار) ب خورتى دانە پىسامى. لى د شەرمەكى دا بابى وى و مىرئ وى دەھىنە كوشتن. پاشى ئەو ژى دچنە چىا. ل پىشتى ئەنفالان ھەردو ئىك و دوو ل سنۆران دىبىن و دگەھنە ئىك. لى چەندىن ئاستەنگ و گرفتارى بو وان چى دىن، و ژىك بى ھىقى دىن. (چنار) شوى ب كورئ وى مالى دكەت، لى جارەكا دى (سەردار) ديار دىبىتەڧە، و دگەھنە ئىكڧە، و ڧەدگەر بىنەڧە باشورئ كوردستانى.

چىرۆكا (ئەڧىن و ئەنفال) ژى رویدانن پىشتى ئەنفالانە، كا چەوان (نازاد) جلكىن ژنكان دكەتە بەرخۇ، و دىت خۇ د ناڧ ژنكان دا بەرزە كەت. لى چەندىن نەخۇشى و ترسان دىبىت، ھەتا جارەكى دەلىڧە ھلدكەڧىت و دىت ب ھارىكارىيا شوفىرەكى، ئەو دگەل (ژيان) ئ، ژ كۆمەلگەھى برەڧن، و بىنە مالا مامى خۇ ل (دھوك) ئ. ئىدى پىشتى ھىنگى سەرھلدان چى دىبىت. ئەو زىرەكانە تىدا پىشكدارى دكەت، لى تىدا دەھىتە شەھىد كرن، و ب ئالايى كوردستانى دەھىتە پىچان. پىشتى كچەك و كورەك ژ (ژيان) ئ بووین

چىرۆكا (كىمىدئ گەور) روژانن دژوارىن ژيانا گوندانە د كاودانن شۆرشى دا. چەوان ئەو گوند، نەمازە ئەوین د دەڧى حوكمەتى دا نەچار دبوون يان دگەل حوكمەتى بن، يان گوندىن خۇ بەردەن و بەرەڧ چىا ڧە ب چن. ل قىرە مالەكە د چىتە ناڧ چىال جەپن رزگار كرى، لى ل ویرى ژى پىدڧى ب گەلەك تىستان ھەنە. نەمازە بىن

چاقان دبیت، و نشتەرگەرییەك پێ دقیت، یان نه دئ كۆره بیت. ئەو نشتەرگەری دقیت ژ دەرڤەهێ وهلاتی بۆ ب هێته كرن. لەوما (گاره) هەمی بزاقان دكەت ژبۆ چارەسەر كرنای. گەلەك هاتن و چوونا د ناقبەرا بالیوزخانا و وزارەتا و بەغدا و ئوردن و ... دا دكەت. هەتا ل دوماهی ب هاریکاریا ریکخراومکا مروقی د هئیرنه ئەمریکا و نشتەرگەری بۆ دھیتە ئەنجام دان. دیسان نفیسەری کاودانین وی سەردەمی ومکی ژیاننامە ژ ی بەرچاڤ کرینه .

رەنگەدانا قی جەنگی د رۆمانا (کورئ سافا رەعنايئ) ژ ی دا یا بەرچاڤە. تیدا قەهرمانی

بابەتی خەبات و رەخنەیا سیاسی د چیرۆکی وەکی (پالی پویشی، داویا شەرقانەکی، پەل و خۆلی، قیان د دەمەکی ژانداردا، بەهەشتا ئاگری) دا دەیتە دیتن.

چیرۆکی (رحمان) د جەنگی دا دەیتە ئیخسیر کرن، و د چیتە د کەمپین (ئیران) ی دا. هەتا ژ ئیخسیری قەدگەرییەتە. کۆچا مەلبونی چی دبیت و جارمکا دی د چیتە کەمپین (تورکیا) دا، و پاشی بۆ کەمپین (U.N). وەسان ژ کەمپەکی دچیتە ئیکا دی، و ژ دەر دەسەریەکی بۆ ئیکا دی. ژن شوی دكەت و عیال هەر ومکی نه یین وی. ئەڤه نه هەر ژیانای وی ب تتی یه، بەلکی ژیانای گەلەکین یه. ئەڤ دەر دەسەریە هەمی ژ وی رۆژی دەست پێ کرن، رۆژا جاکین سەربازی کرینه بەرخۆ، کو وی قەت باوهری پێ نهی.

باوهری و گومانی دا، کول دوماهی باوهری، ب سەرکێشیا (ئەیوب) ی ب سەردکەڤیت.

ل چیرۆکا دووی ژ ی، کچا قەهرمانی چیرۆکی د کەمپان دا خو دسوژیت. پشتی نه داینه خوشتی وئ یی پێشمەرگە، و بابی وئ د قیا بۆ خۆب کەته پێگوهۆرک، وەکی پاشقەمانەك ژ رهوشت و تیتالان.

رۆمانا جەنگی:

ل قیرە مەبەست ژ جەنگا عیراق- ئیرانه، کو چەند رۆمان کەتینه ژیر کارتیکرنا وئ جەنگا کۆژەك، و چەندین رویدان و کارەسات ل پاش خو هیلاینه. ژ وان رۆمانان (دەراقی تەنگ- کەریم جەمیل بیانی، گولستان و شەڤ- حەسەن سلێفانەیی، واری رۆندکان- محەمەد سەلیم سوواری، کورئ سافا رەعنايئ- ئەنومەر محەمەد تاهر.)

دەراقی تەنگ: چیرۆکا (رویگەش) ی یه ددەمی وئ جەنگی دا. ئەو دق چاخی دا دكەڤیتە بەرامبەری چەندین رێیا: بچیتە سەربازی، یان بچیتە ناڤ چیا، یان ژ ی بۆ دەرڤەهێ وهلاتی؟ لی ژبەر ئەڤینیا وی دگەل کچاما وی (گولڤید) ی، دچیتە ئەقراز، و ل وئیرئ قەهرمانی چیرۆکی چەندین شاشییان دبیت. لەوما قەدگەرییەتە سەربازی و ل وئیرئ دەیتە کوشتن.

چیرۆکا (گولستان و شەڤ) ژ ی وەکی ژیاننامەکی یه. (دلشاد و گولستان) خیزانەکا بەختەمورن. لی جەنگ ب هەمی واتایین خوڤه، د کەڤتە دریکا وان دا و (دلشاد) دبیتە سەرباز، کو وی باوهری پێ نینه، هەڤدژی چیرۆکا ئیکتی، قەهرمانی چیرۆکی ل قیرە ریکا چیا ددەته بەر و یی گەشبینە کو دئ سەرکەڤن.

د چیرۆکا (واری رۆندکا) دا: نفیسەری ئاریشەیین وئ جەنگی ل سەر کەسی (عیراق) ی یین بەرچاڤ کرین. ل قیرە (خانەدان) کورئ (گاره) ی، قەهرمانی چیرۆکی تووشی ئیسا

خەبات و رەخنەیا سیاسی:

ئەف بابەتە ژى دەچەند چىرۆكان دا بەرچاڧ دكەڧىت. مينا (پالى پىشى- ژارۆ دەۋكى، داوينا شەرقانەكى- عسمەت محەمەد بەدەل، پەل و خۆلى- تەحسین ناڧشكى، قيان ددەمەكى ژانداردا- محسن عەبدولرەحمان، بەهەشتا ناگرى- تەحسین ناڧشكى).

پالى پىشى كاودانى سىياسى سالىن ھەشتىيانە، ھەلوپىستى خويندكارىن كوردە ل زانكوبىن عىراقى بەرامبەر رژیما داگیركەر و خو گۆرىكرن د ناڧ چىرۆكى دا يا خۆيايە، و كا چەوان ھندەك دبنە قوربان و ھندەكین دى ل بەرامبەر، بەرژو ھەندىين خو دپارىزن، و دەمى شوڧرش دگەھىتە نارمانجى، ئەو بەرژو ھەندخواز بەرھەڧ دەھىنە سەر سڧرى. ل قېرە نڧيسەر رەخنى ناراستە دكەتن كو پويتە ب خو گۆرىكەر و پىشمەرگەيان ناھىتە دان .

(داوينا شەرقانەكى): رەخنە ناراستەكرنە. قەھرەمانى چىرۆكى خەباتكەرەكى راستگويە دگەل خو، و دگەل گەلې خو. گەلەك تىشتان گۆرى خەباتا خو دكەت. لى دەمى دىبىتە رۆژا گەھشتن ب نارمانجان، ئەو خو ھاڧى د ناڧ فى كاودانى نوى دادىبىنت. ژبەر فى چەندى دكەڧىتە د حالەتەكى دەرونىي نەخۆش دا. نڧيسەرى پى خو بەردايە د ناڧ دەرونى وى دا.

چىرۆكا پەل و خۆلى ژى قەھرەمانى چىرۆكى (جەنگىزە). فى كەسى رابردوويەكى خراب پى ھەى، و ھندە جەمباز پىين ل خو خرفە كرىن. مينا (جوانمىر)ى، و ل دەزگايەكى گرىنگ كار دكەت، كو پى تايبەتە ب كەسپىن بى سەروشىين دەستى رژیمى، ھەڧر كمانىي دگەل كەسپىن پاڧر، مينا (گۆرگۆ)ى دكەت، كو ئەو ژى ھەر ل وى دەزگاي كار دكەت، و بابى وى ئىكە ژ بى سەر و شىينىن دەستى رژیمى. لى (جەنگىز) گومانان بو وى چى دكەت. (جەنگىز) دىشپت (گۆرگۆ)ى

قەگۆ ھىزىتە جەھكى دى، و چونكى ئەو كەسەكى پاڧرە، ب وى چەندى رازى ناىبىت، و وى باش دقوتىت. پىشتى وى چەندى (گۆرگۆ) گەلەك كاران دكەت... لى ھەر جەھى د چوويى، چونكى مروڧەكى راست بوو، تووشى گرىفتارىيان دبوو. دوماھىي دىشپت بو ھەمىيان ديار كەتن كو بابى وى مروڧەكى پاڧر بوو. بىسەر وشويەكى دروستە، و چ دەست دگەل حوكمەتى نەبوون. (گۆرگۆ) ل مال ژى ئارىشەپىين جڧاكي ھەبوون. ئەو ژى نەبوونا عىيالى و عىيال بو نەدەمان. د ئەنجام دا ژنا وى تووشى گرىفتارىيان ببوو. دوماھىي ئەو ژى ديار دىبىت كو نىشا پىشكا ھەبوو، و دەھىتە چارەسەر كرن.

چىرۆكا (قيا ن د دەمەكى ژانداردا) ژى رىالستى دەمەكى ديارە ژ ژيانا كوردان. ب تايبەت پىشتى سەرھەلانا سالا (1991)ى، و ھندە جاران رویدانان قەدگەرىنتەڧە سالىن ھەشتىيان، و چەندىن كىشان. نەمازە پىن سىياسى و كۆمەلايەتى و ھزرى و نابۆرى و كىشا ژنى و تەپسەرىيا وى و رۆلى ناغا و رەخنە ل دەست ھەلاتى و... بەرچاڧ دكەتن.

رۇمانا (بەھەشتا ناگرى): كاودانى پىشتى سالا (1991)ى يە. قەھرەمانى سەرمەكى، خەباتكەرەكى دىرىنە ب ناڧى (كاردۆ). بەرپرسى دەزگايى (خەتيرە پىنچ)ە. لى پىشتى د ھىنە باژىران. دكەڧتە د ناڧ كاودانەكى نوى دا، و د ناڧ گىلەشو كەكا دى دا. يا بەرى ژبىرا خو دبەن. ئىدى ب تنى بازركانى ب ھەمى رەنگان، و برا كوژى و كارىن سىكىسى و رابوارتن... دەمى دچىتە د ناڧ ھەلبىزارتنان دا. ب ھەمى شىانپىن بو خو بزاقان دكەت سەركەڧىت: (تەزوبىر، كرپنا دەنگان، بەرتىل و...) ھەتا د شىت د ھەلبىزارتنان دا بەدەركەڧىت.

د بەرگى دووى پى رۇمانى دا، ئەو ھەشتى پىشتى د ھەلبىزارتنان دا وەكى ديار سەردكەڧىت.

(عیراق) ئ دەهینه كوشتن. ئیدی ئو رویدان کارتیکرنی ل دهروونئ وی دکەت، و پشتی کاودانی سیاسی هاتییه گوهارتن. ئو فەدگەر بیته فە مالین هەردوووان. لئ هەر وەکی نه بین وان، کەسئ چ پویته پئ نه کرن. ئیدی قەهرمانئ چیرۆکئ پەشیمانئ وان روژین خوشە ل (پراگ). چیرۆکا (خەجا بەرلینی)، چیرۆکا (رەشکۆیه). پشتی بابئ وی دەهینه كوشتن ئو دبیتە پشمرگە و ژبەر زیرەکییا وی نافئ وی دبیتە (شیرۆ). پشتی ب دژواری بریندار دبیت، ژبوو چارەسەرئ دبەنە (ئەوروپا). ژن و زارۆکین وی ژئ ل دویتدا دچن. لئ ل ویرئ، ئو ب عەیاڵ فە بەرزە دبن. ژن شوی دکەت. کچ و کور بۆ خو دچن، و فیری چەندین کارین خراب دبن، کو د دویژ وان رهوشت و تیتالین ل سەر پەروەردە بووی. د ئەنجام دا ژنا خو دکوژیت، و خو ژئ د دویفرا دکوژیت.

رۆمانا ژياننامه:

ئەف چەندە ژئ درۆمانین (بوهرژین "ب دوو بەرگان فە"، پیلەك ژبایی رهقا رهش- ئەحمەد بالایی، سۆتنگەه- ب لند محەمەد، سيقرا سلیقی- سەبری سلئقانهیی) دا بەرچاڤ دکەفن. (بوهرژین) چیرۆکا گەنجەکی ژارئ کورده ب نافئ (سەعید). کو ئو قەهرمانئ چیرۆکئ یه. سەرمرای هەمی ئاستەنگین ژیانئ و نەخوشی و عەقڵیەتا مالا وان یا پاشکەتی، هەمی هەول و بزاقان دکەت و یئ رژده ژبوو گەهشتن ب ئارمانجان، دا ببیتە پزیشک و خزمەتا خو ب کەت بەری هەر کەسی و پاشی یا کەس و کار و وهلات و مللەت و پاشی یا هەمی جیهانئ ب کەتن. گەلەك ئاستەنگ دکەفنه د ریکئ دا. ژار و ژیری و بی جلكی و هەمی رەنگین کاران و سەرما و نەبوونا جەبی و... لئ ئو ل سەر وان هەمی ئاستەنگ وگرفتارییان زال دبیت و سەردکەفیت. ل بەرامبەر فئ چەندئ چەند ئەزمۆنین ئەفینئ بین

لئ هەر دمینت (کاردۆ) یئ جارن. چ ل خو ناگوهوریت، بەلکی هەر مینا جارن کەفنه سیخور و خوڤرۆشان ل خو خرڤه دکەت، و هەر شەڕئ پاراستنا بەرژموهندییان دکەت.

رۆمانا کۆچەری:

ئەف چەندە پتر د ناف نفیسینین (حەسەن ئییراهیم) ی دا، د دەقین (دۆزما سپی، شەقین سار، شەقین پراگ، خەجا بەرلینی) دا د دیارن: (دۆزما سپی). پتر وەکی ژیاننامە یا فەگئیرای. نفیسەری رویدان ل سەر زارئ قەهرمانئ چیرۆکئ (سەکو) ی بین فەگئیراین، کا چەوان پشتی سالتین دویر و دریزین خەباتئ کوردستانئ ب جەه دەهلیت و ب ریکا قەچاڤ (تورکیا، ئوکراینا، چیک و...) دەرپاس دبیتە (ئەوروپا). پشتی چەندین ئاستەنگ و گرفتاری دکەفنه د ریکئ دا (گرتن و مافیا و...) دگەهەنە ویرئ. لئ دبینن نه ئو هزره یا وان دکر. سەرتیرا وی ف بەری دکەفیت و د ناف وی سەقایی نوی دا بەرزە دبیت.

چیرۆکا (شەقین سار) ژئ هەر ئو دەرده. کەسەکی زیرەك و ژیهانی مینا (نازادی)، کو قەهرمانئ چیرۆکئ یه. وهلاتی و مال و عەیاالی دەهلیت، دا بگەهیتە ئارمانجەکی. لئ دکەفیتە د داڤین کچەکا (رۆسی) دا. ئو وی فیری هەر ئشتەکی خراب دکەت: (کارئ رهش و دەرمانك و...). وەکی چەوان کچک ب خو ژئ بوویە قوربانیا وئ چەندئ. ئیدی (ئازاد) دکەفیتە د ناقبەرا خەستا و زیندانان دا، و ل دوماهیئ تووشی ئیشەکا گران دبیت. هیقی و ئومیدین وی ئووه فەگەر بیته فە وهلاتی، لئ ئو هیقی و ئومید دگەل وی دمرن، و ب تنئ د خەونئ دا دەهیت.

چیرۆکا (شەقین پراگ) ژئ، قەهرمانئ چیرۆکئ، ژ پشمرکایەتیئ دچیتە (ئەوروپا). ل ویرئ ژئ هەر بەردەوامیئ ب خەباتا خو ددەت. لئ دوو هەفالتین وی ل (پراگ)، ب دەستین رژیما

نه سرکهٔی دببنت و تیدا دشکیت. وهکی یا دگمل همدوو خویشکان، کو نیک ل دیق نیک همز ژئ کری، لی همدوو ان شوی ب دمولهمندان کرن. یان نهٚینیا وی ل (موسل)ئ، کو نهو ژئ تووشی رویدانهکا ترؤمبیلئ بووی و گیان ژ دهست دای. (سهعید)ی د فان همدوو بهرگان دا نامیهکا مروٚقابهتی یا دهستان دا بوو.

(پنلهک ژبایی رهٚقارمش): رویدانین وی پشٹی سرهلدانی نه. کا چهوان قههرمانئ چیرؤکی ب خیزان قه بهرهٚ سنوران قه چوو و چند نهخوشی و دهردهسری دیتن. همتا دهٚقرا تهنا دهیته دانان، و ب بهختهٚموری قهدهگرینهٚقه واری خؤ قه، و ل هیقیا پاشهٚروژمهکا گمش د مین. روماننا (سوٚتنگهٚه) ژئ، نفیسری پارچهک ژ زیانناما خؤ، کول سالین ههشتیان د زیندانی قه بریبه سسر د ریکا (سیابهٚند)ی دا، کو قههرمانئ چیرؤکی یه یا دهربری. تیدا دیار دکت کا چهوان دهیته گرتن و چهوان تووشی نهشکنجه و لیدانی دببنت، و چندین چیرؤکین گرتیان و دهر د مهینهٚتین وان، کو وی ب چاقین خؤ دیتن، و درندایهٚتیا داگیرکران خویا و بهرچاف دکت. سسرهای کاودانی سیاسی وی سسردهمی.

روماننا (سیٚقرا سلیقی): چند نیستگهٚهین ژیانئ نه. چیرؤکا (هشیار) و (سسرمد)ی یه وهکی ژیاننامه. (هشیار) دجیته ژ دهرقهی وهلاتی و (سسرمد) دمبنت. دریکا نامیهان دا چندین پرسان د نازرین و هزر و بیران پنک دگوهورن، و ل سسر ژیاننا چووی د ناخفن وهکی بیرهاتن: (پهٚرتوکخانه و سنور و غوربهٚت و یاخی بوون و جهنگ و...) کا چهوان دچوونه سسر تهنهکا، و ل سسر دیوارین قوٚتابخانهٚهین ل کچان دنیرین و چهوان نهو ل دویف توخمی می دچوون.

روماننا گهشت:

گهشت ژئ بابتهٚتین همدوو دهٚقین

(سپیدهٚبهکا دی- یونس نهٚمحمد) و (پهٚری خان- سهعید چهٚجی سهدیق زاخوی). نهٚف همدوو چیرؤکه دوو گهشتن. ژ وارین خؤ دهست پی دکن و هسر نیک بو لایهکی قه دجیت. پی نیکئ بهرهٚف (هند)ئ و پی دووی بهرهٚف (پاکستان) قه. همدوو نفیسهران نارمانج یا ب وی گهشتی ههٚی. قههرمانئ (سپیدهٚبهکا دی) ژ گوندئ خؤ دهردهٚقیت، و گهشتهکا دریز دکت، همتا دگهٚهینه (هند)ئ و قهدهگرینهٚقه. نهٚف گهشته بیست و پنچ سالان قهدهکشیت، و پشٹی قهدهگرینهٚقه گوندئ خؤ قه. هسر نهو پاشقهٚمان ل ژیر حوکمی شیخان، و نهو خؤ هاقی د ناٚف وی خهٚلکی دا دببنت. نهگر نهو ب دیناتی نه هاتبا نیاسین، دببنت ل سسر زمانئ وی پی دریز هاتبا کوشتن. چیرؤکا (پهٚری خان) گهشتا قههرمانئ چیرؤکی یه. ژ دهٚقرا (زاخؤ) دهست پی دکت و دگهٚهینه (پاکستان)ئ، دا ب گهٚهینه یارا خؤ (سیدرا) پی، کو وی ب (نارین) ب ناٚف کری. لی فرؤکهٚیا وان ل هنداقی چیاپی (هیمهٚلایا) دکهٚقیت. دکهٚقیت د ناٚف چندین ئاستهٚنگاندا، و جارمکی د ناٚف وی کاودانی دا خهٚونهکی د بینت. دیت پی د ناٚف کومهکا ژنین چهٚکدار دا، ژ ههٚمی ملهٚتان، کو وان شسر دژی توخمی نیر دکرن کو ژنکی تهٚپهٚسسر دکن، لی نهو ب خؤ نیک بوو ژ بهرهٚقانهٚرو پالپشت بو مافین ژنی، لهوما دهیته بهردان. دهٚمی ژ وی خهٚوی هشیار دببنت. ب هاریکاریا ههٚلیکوپتهٚرا دگهٚهینه جههٚکی نارام. دشیت بگهٚهینه یارا خؤ، و جارمکادی قهدهگرینهٚقه دهٚقرا خؤ.

روماننا کومهٚلایهٚتی سیاسی:

نهگر چ د پتريا رومانین سیاسی دا نهٚف چند بهرچاف دکهٚقیت، لی پتر د روماننا (نالیٚنین پهٚرافان - کوقان سندی) دا یا دیاره. د بهرگی نیکئ پی رومانئ، قههرمانئ

ژی گه هاندنا نامیه کیه. نازاندنا چەندین پرسیانه و رهفتاری دگهل میژوویی دکەت، و کیشەیین سیاسی د نازاندینه. دیسان رۆلی شیخان و مه لان بهرچاف دکەت. وهسان گهلهک کیشەیین دی ژێ جهێ خۆ د نائف رۆمانی دا گرتیه، وهکی شۆرشا ئهیلولئ و شهری براکوژی و کوشتنا ژنکان و ئهقینی و پاشقهمانا کۆمه لایهتی و سیاسی و رهخنه و چاکسازی و کارتی کرنا دهور و بهران، ب تابهت (عهربا) ل سهر میژوویا کوردان.

چیرۆکا (ئالی دی یی پری - تهحسین ناکشکی) ژێ ل سهر کیشەیهکی یه کول پشتی

**ب کورتی، پتیریا رۆمانین دهفهره
بههدینان پتر ژ جورهکی رۆمانی ب خوڤه
دگرن و ناچنه د نائف ئیک جور ب تنی دا.**

ساله (2003) ئ ل (عیراق) ئ یا بهربه لاف بووی. ئه ژێ کیشا (تیرۆر) ئ یه. تیدا کچهک ب دایکفه، دهمی دچنه باژیری (پران) ژبو چاره سهرکرنی، دکهفته د دهستین تیرورستان دا. د ئهجام دا و پشتی دهیکه بهرددهن، خۆ دسوژیت. لئ نامیهکا نفیسکی ل پاش خۆ دهیلیت، و بابی ب کیر نههاتی، ب تنی های ژ حمز و دلین خۆ ههیه. ئه ژێ ب هاندانا هندهکان دچیه ژ دهرقهی وهلاتی و دکاودانهکی شیلی دا دهیته کوشتن.

ب کورتی پتیریا رۆمانان پتر ژ جورهکی رۆمانی ب خوڤه دگرن و ناچنه د نائف ئیک جور ب تنی دا.

چیرۆکی (تیلو)، ژبو چاره سهرکرنه ژنا خۆ ژ نهخوشیهکا گران، دچیه باژیری (موسل). لئ ههتا دچیه گوندی و فهدگه ریهته، ژنا وی دمریت. هندی بزافان دکەت بزانیته تهرمی ژنا وی ب چ سهرچوو، لئ نزانیت. ئیدی پشتی قئ قوناغی ئه دمیته ل قئ باژیری و تووشی چەندین دهرده سهریان دبیت. گهلهک جارن ب شهر دچیت و دهیته زیندان کرن ژێ. ب تنی چونکی کورده. ل قیره نفیسهری یی قیای بی بهایا مروڤی دیار کەت، دهمی مروڤ ژ سهر مال و حالین خۆ رادبیت، و ژ سهر ئهردی خۆ کۆچ بار دبیت.

د بهرگی دووی یی رۆمانی دا (تیلو) فهدگه ریهته دهفهره (زاخۆ) فه. ئیدی کاودانی شۆرشا ئهیلولئ یه. توپ و فروکه و کوشتن و گوند سوئن و کاڤل و ویران کرن و... ئه دبیته پيشمه رگه و چەندین کاره سات و رویدانین سیاسی و کۆمه لایهتی دبیت

چهند بابه تین دی:

**چهند ژ چیرۆکین مایی ل سهر بابه تین جودا
جودانه و دبیت پتر ژ بابه تهکی بخوڤه ب گریته.
بو نمونه:**

چیرۆکا (دهردی ئهقینی - یونس ئهممه د). سئ خویندکارن ل قوناغا ئامادهیی. دوو ژ وان کسین یاخی نه و یی سیی یی پیگیره، ئه ههردوو ههفرکمانیهکی دگهل دکهن، ب ریکا چیکرنا فلمهکی، کو وهکی ئه دبیزنی (فلمی کوردی). تیدا نامیهکی دگهل وینهیی نهکترهکا (ئهمریکی) بو فری دکهن، کو ئه حمز ژ وی دکەت. د ئهجام دا ئه دکهقیته د حالتهکی دهروونیی گران دا و ههتا د گه هیهته وی چەندی کو خواندنئ ژ دهست ب دهت و بهرهف چاره نفیسهکی نه دیار دچیت. رۆمان پتر سهر ب رۆمانا دهرۆنی فه دچیت.

چیرۆکا (باخۆره - محسن عهبدولرحمان)

کورته میژوویہکا کورته چیرۆکی

نشیسینا: ولیہم بوید

وہرگیان ژ ئنگلیزی:
حکیم عبداللہ

و عەشیرەت ھەمی گوھارییا چیرۆکفەگیاری
دکەت، سەرھاتییا بالکیش و بیرھاتننن خوش
و پیکەنننن درێژ، بیگومان ئەو چیرۆکن بین
ئەفرۆ ئەم دنقیسین و دخوینن، تو دشیی بیژی
کو فەگیارانا چیرۆکی ب شیوہیەکی یان یی دی،
یا ب گۆتارا مە یا مرفایەتیفە گرنیادیە وەکی –
ھەردەمی ھشیارییا مە ب رابردووی و داھاتی
و مەرائی دکەت – ھینگگی ئەم دزاننن کو ئەم دشیین

دا ب دەستپیکەکا تیوری دەست پیکەین،
ھزرەکا دسەری من دال دۆر ھەبوونا باندەکی
مرفۆئی نیاندرتال (یان کۆمەکا وەکی مرفۆان)
دگەل نیزیکیوونا شەقی ل بەر دەری شکەفتی
ل دۆر ئاگری د خرفە بووینە، ئیک ژ وان ب
خوہرەسی دبیزیت: ” ھوین چ جارەن باوہر
ناکەن کا ئەفرۆ چ بە سەری من ھات. ” ھەستیکیین
لەقدا ی ل رەخەکی دکۆمن، زارۆک بیدەنگ دبن

بەتتە چەند دەھ سالەكان ژ سینهمايی كەفتەرە. هەلبەت بەرسف ژى، يا د پرۆسئسا پيشەسازى و ديمۆگرافى دا. هەمى گاڤا كورته چيرۆك وەك نەريتهكى زارەكى نەفرمى هەبوويه، لى هەتا دەمى خواندن و نقيسين د ناڤ تەخا ناڤين يا خەلكى دا ل چەرخى نۆزدى گەهشتيه رۆژناڤاى و بازارى كۆڤار و بەلاڤكۆين دەورى پەيداىبووى بۆ خزمەتكرا ناواست و ئارەزووى خواندنا خەلكى، چ دەزگەهەكى بەلاڤكۆينى ب دروستى بين پارچەكا كورته چيرۆكەكى يا پىكەهاتى ژ پىنج هەتا پىنجى لاڤەران نەبوو. هەر ئەڤ ناڤەندا نوى بوو كو شيانا نقيسينا كورته چيرۆكى بۆ نقيسەران

يا ديارە چيرۆكا ب رەنگەكى باش دەيتە ڤهگيران، بەرسفا تىشتەكى كویر د سروشتى مە دا دەت.

ناشكرا كرى. خواندڤانى حەز ل كورته چيرۆكى دكر. ژ نشكەكىڤه بۆ نقيسەران ديار بوو كو ڤۆرمەكى دى يى ئەدەبى يى ل بەر دەستى وان. ئەم شيوى كو كورته چيرۆك ب رەنگەكى كارىگەر د پىنگەهشتنا خۆ يا تمام دا راستيا بۆچونا من خويا دكەت، پىنگاڤين لەرۆك و دودل و چەرخين گەشەكۆينى بين خاڤ ژى نەبوون. ب راستى، د ناڤراستا چەرخى نۆزدى دا، هاوتورن و نالان پۆ و تۆرگنڤ شيان كورته چيرۆكىن كلاسك و بى دەم ب رەنگەكى مەجازى بنڤيسن هەر ژ دەستپىكى كو نامازە دكەتە هەبوونا شيانى د ئاشوپا مروفى دا. كورته چيرۆك د ناڤراست و دويماهيا چەرخى نۆزدى دا ب رەنگەكى بەرفرەه كەتە

ڤهگيرانا ديرۆكا خۆ يا كەسايەتى چىكەين و هزر بكەين كو دشياندايە ئەگەرين وەك حىيەتتكرن و ترساندن و هوشداريدان و نازراندن و هەستين مايى پشكدارىيا چيرۆكەكا بالكيش بين.

ئەز دزانم ئەڤه هەمى تىشتەكى ئاشوپيه و ناھيتە بجهئنان، لى بۆ من خويا دببىت كو دڤيت تىشتەك ژ فى سىستەمى هيزا سەير يا كورته چيرۆكى شروڤه كەت، ب هزرا مە، شيوى كورت تىشتەكى سروشتيه پتر ژ بين دريژ: ئەم سەرھاتيا چەند دەمژميرەكا ڤەكيشيت، دى د دەمەكى نيزيك دا وان گوهدارين خۆ ببينىت يى ژى درەڤن، ئەم چيرۆكىن ئەم بۆ هەڤدو ديژين، دكورتن. هزر ل وى چەندى بكە، ل دەمى ڤهگيرانا سەرھاتيهكى چ روى دەت: هەتا نە پرۆڤيشنالترين سەرھاتى، ڤهگير دى ژ نەچارى هەندەك هوپركاربيان دەستنيشان كەت و هەندەكىن دى لادەت، هەروەسا تەكەزى ل هەندەك رویدانان كەت و هەندەكىن نە پەيوەنديدار پشتگوڤهڤهڤاڤيت، بەلەز نيخستن، دەم بەرمەكرن، پەسەكرنا كاراكتەرين سەرەكى بەلە نە هەمیان، پىخەمەت بەرەڤ دويماهيهكى بچيت، ب شيوهيهكى نمونەيى. پرۆسئسا دەستكارىكۆينى دەستپىدكەت، تا راددەيهكى بىي هشارى، هەلبژارتن، رۆهەكرن، بەهيزكرن و داھينان، درەمەكا باوەرپىنكرى، ب رىكا خۆ، ڤهگيرانەكا بچويك و بى كىماسى. يا ديارە چيرۆكا ب رەنگەكى باش دەيتە ڤهگيران، بەرسفا تىشتەكى كویر د سروشتى مە دا دەت، هەروەكى دريژيا دەمى ڤهگيرانى، تىشتەكى تايبەت پى داھينان، هەندەك ژ جەوھەرى ئەزموونا مە دريژكريبە، هەستەكى دەمكى يى گەشتا مە يا نالوز بەرەڤ گۆرى و ژبىركۆين چىكرىه.

ئەگەر ئەڤه هەمى راست ببىت، باشە بۆچى كورته چيرۆكى، وەك ڤۆرمەكى ئەدەبى، دەمەكى هەندە دريژ ڤهگيشادا وەرارى بكەت؟ چونكى كورته ديرۆكا كەلتورى يا كورته چيرۆكا بەلاڤكۆرى

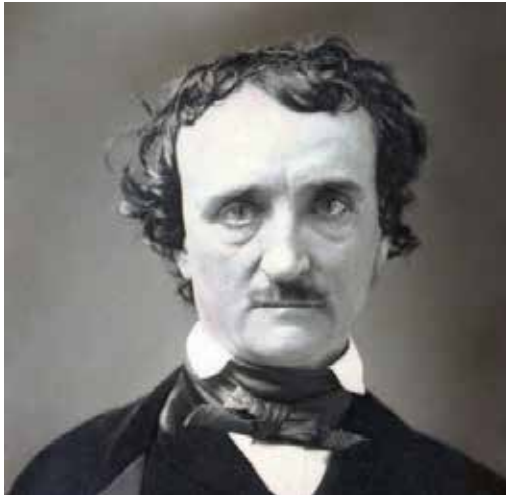
بەردەست و ل دویمایهیی و د شیوی ئەنتون چیکۆفی دا گەهشە گۆپیتکی.

قێجا ئەو کی بوو نیکەم کورته چیرۆکا مودیرن یا ب دروستی نقیسی و بەلافکری؟ ئەو کیژ سەرکێشی مەزن بوو؟ فەگێرانین کورت و سەرھاتی د چەرخین بۆری دا ب رەنگەکی یان یی دی هەبۆن: ھزارا خۆ د شەھەرزادئ و دی کامیرۆن یا یۆکاتشیۆی و سەرھاتین کانتربیری دا بەکە و ننجیلی ژبیر نەکەین، گرێکین لاوەکی بین شانۆگەری و رۆمانان، تێرانەپنکر، نامیلکە، داستان، ھۆزانین فەگێرای، گۆتار و رۆژنامەفانی، لی ئەو چ تیکستی ئەدەبی یە ئەم ب پشتراستی نامازە پی بەکەین و پۆلین کەین و رابگەھینین: ” ئەفە کورته چیرۆکەکا مودیرنە؟“ دبیژن کو ئەف شانازییە بو چیرۆکا وۆلتەر سکۆتی ” ھەر دو تەرشقان ” دزفیرت کو د کومەلاوی (-Canon gate Chronicles of the) دا ل سالای ۱۸۲۷ بەلافبویە. دەستپێکەکا گونجایە، چونکی وەرارا بەلمز یا ددویفرا یا کورته چیرۆکئ یا جیھانی بوو، و کاریگەرییا سکۆتی ژئ ھینگئ یا جیھانی بوو- نە بنتئ ژیدەرئ سڕۆشتی یئ جۆرج ئیلیۆتی و توماس ھاردی ل وەلاتئ وان، بەلکو بو بلزاکئ ل فەرەنسا و پۆشکینی و تۆرگنیفی ل رۆسیا و فینیمۆر کۆپەر و ھوتۆرن ل ئەمریکا. ئەگەر مڕۆف ھزارا خۆ د کاریگەرییا فان نقیسەران دا

بکەت ل سەر فلۆبیر و مۆپاسانی و چیکۆفی و پۆی و میقلی، ئەم دی شین ب پشتراستی دەست کەین ب فەگەراندنا رەھین ژ دایکیوونا کورته چیرۆکا ھەفچەرخ بو ژیدەرئ وئ یئ رەسەن. ناریشا ئیکانە ئەو کە پستی دەستپنکرنا سکۆتی، ھەبۆنا کورته چیرۆکئ ل بەریتانیا ل نیفا چەرخئ نۆزدئ ب زەحمەت دەھاتە دینن، وەکی زالبوونا رۆمانئ. نقیسەر ل فەرەنسا و رۆسیا و ئەمریکا بەلمز بەرەف شیوازی چوون و ئەم نەشین کورته چیرۆکئ ببینن ھەتا دیاربوونا رۆبەرت لويس ستیفنسونی ل سالین ھەشتیان ژ چەرخئ نۆزدئ کو ئەم دشین دەستپنکا کورته چیرۆکئ ببینن کو جارەکا دی ل بەریتانیا گەشە دکەت و ریز ژ ستیفنسونی دریز دبیت تا دگەھیتە وئیزی و بینیت و جیمس و کیبلینگی.

ژبەر ھندئ، ژ گەلەک لایانقە، دشیانداپە دەستپنکین دروست بین کورته چیرۆکا مودیرن ل ئەمریکا بەھینە دینن. دبیت مڕۆف ھزرکەت کو بەلافکرنا سەرھاتین ناتالیان ھوتۆرنی بین دوچارکی ھاتینە گۆتن ل سالای ۱۸۳۷ وەک خالا دەستپنکئ بیت. دەمی ئەدگار ئالان پۆی چیرۆکین ھوتۆرنی خواندین، وی نیکەم فەکۆلینا راستەقینە یا جوداھیی ل ناقبەرارۆمانئ و کورته چیرۆکئ

کورته چیرۆک د نافەرەست و دویمایهیا چەرخئ نۆزدئ دا ب رەنگەکئ بەرەرەھ کەتە بەردەست و ل دویمایهیی و د شیوی ئەنتون چیکۆفی دا گەهشە گۆپیتکی.

تەمامی جودایە ژ کاریگەریا خواندنا رۆمانەکا باش. کورته چیرۆکین مودیرن بین مەزن خودان کوالیتیهکا نەینی و دەنگەدانەکا خاپینۆکە - ئالوزیا پشتی هزرکرنی - کو ناهیتە دەستشیاانکرن یان شروڤەکرن. تشتی حیهەتی ئەوه د فئ رهوشی دا، سەرجهەم بی گومان مەزنتره ژ کویئ پارچین پیکهاتانین وی. دبیت پۆی، ب بی ناگهەمی، هندهک جار ان ئەف چەندە بدەستفەئینابیت. لی ئەم نفیسەری کار دکەت و دویڤچوونا پۆی کری و ئەم فئ ساخلەتی لنگ دبیین، هیرمان میرقلە.

میرقلی کەرب ژ نفیسینا چیرۆکا فەدبوون. وی بانگەشا وی چەندئ دکر کو ئەو بو پارا دنفیسیت - لی د چیرۆکین میرقلی دا، کول سالا (۱۸۵۶) د کۆمەلا خو یا کورته چیرۆکا (پبازا تیلز) دا بەلاقکرینه، وەک ” بینیتو سیرینۆ ” و ” بارتلیی دادنۆس ” هاتییه کو کورته چیرۆکا مودیرن یا مەزن بووی و پینگەهستی، کو خافلهتییهکا بالکیش بوو. د چیرۆکین میرقلی دا، دشیاندایه نمونین راستەقینه بین هیزا سیریا کورته چیرۆکی بهیتە دیتن. ئەگەر تو د وی تشتی گەهستی یئ میرقل د چیرۆکا ” بینیتو سیرینۆ ” دا دکەت و تە خوشی ژئ دیت، هینگئ دئ تو تیگهەمی و خوشییی ژ وی تشتی بینی یئ د فان چیرۆکا دا روی ددەت:

ئەنجام دا. د فئ فەکۆلینی دا، وی کورته چیرۆک پیناسە کر و گۆت ب شتۆمکی سادە فەگێرانەکه ” کو دشیاندایه د روینشتنەکی دا بهیتە خواندن. ” ئەفە ژئ وەسا ب ساناھی نینه وەک ل دەستپیکئ دیار. ئەو تشتی پۆی هەول ددا تبلا خو دانیتە سەر مەرەقا کاریگەریا تاکانیا کورته چیرۆکی یه، کو ئەو تشتی یئ وی گەلەک بهیز هەست پی دکر د بکارئینانا هەر تشتەکی د ئیک دەم دا. پۆ، پئفە دچیت و دبیزیت ” د تەمامیا پیکهاتنی دا، نابیت چ پەیف بهیتە نفیسین کو مەیلا وی یا ئیکسەر یان نە ئیکسەر نەبیت بو وی دیزاینای وی یا پیشومخت هاتییه دانان. ب فئ ئاوی و فئ پوینەپیکرنی و شیانان، وینەکی دریز د هشی وی کەسی دا هزرا خو ب هونەرەکی وەکەفی تیدا دکەت هەستەکا رازیبوونەکا تەمام جەه دەئلیت. ” رەنگە ئالان پۆ کەسەکی دیزاینکەر و ریبەر بیت - کو بتنی وی ” دیزاینەکا پیشومخت فیایه ” وەک قالبەک یان نمونەیهکی زال یئ کورته چیرۆکەکی - لی ئەو گەلەک یئ هشیارە ل سەر سرۆشتی وی کاریگەریا کورته چیرۆکەک دشتیت ئەنجام دەت. ” هەستکرن ب رەزامەندییهکا تەمام. ” دبیت کورته چیرۆک مەزنتر بیت، پتر دەنگەدان هەبیت و نەهیتە ژبیرکرن پتر ژ کو کورتیا رۆخساری بشیت بگەهینیت. مروف هزرا خو د چیرۆکین پۆی دا بکەت - ل بەراهیا وان ژئ چیرۆکین پۆلیسی - وەک ” کەتا خانیی پۆشەری ” مروف هەست پی دکەت کو وی هەول ددا وی تشتی بجهینیت یئ وی بانگەشه بو دکر. دگەل هندی ژئ، من دقت پیناسا پۆی پینگافەکی پئشفە ببەم و جارەکا دی هوسا داریژم کو : دقت کورته چیرۆکا ب دروستی ئەوا ب هەمی شیانین خو کار دکەت، کاریگەریا خو یا وەسا هەبیت کو دشیاندا نەبیت بهیتە کورترکرن، چونکی د فئ بواری دا، ب دیتنا من، کورته چیرۆک و رۆمان دابەش دبن، کو کاریگەریا خواندنا کورته چیرۆکەکا باش ب

”دكتور جيكيل و بەرئز ھابيد” يا ستيفنسۆنى و ”ھەفېشكى نەينىي” يا كۆنرادى و ”خانىيى ب بەربانك” يا چىكۆفى و ”گرېن وەك فيلېن سېي” يا ھېمىنگواي و ”پېشگوتن” يا مانسفېلدى و ”دېر” يا كارفەرى و ”بھار ل فيالتا” يا نابوكۆفى و ”گورم گورم تو يى مرى” يا سپاركى و ”بېرھاتنا خۆش دكەت” يا بۆرگېسى و گەلەكېن دى. ئەم نەشېين تەقايە كارىگەربېين فان چىرۆكا كورت بگەين يان جارەكا دى دارئېژين، لى ھەر چەوا بېت دى ھەول دەين: تىشتەكى ل دۆر ھەستەكا ب ھېز و ئازراندنا كېم وېنە و ژدەرۋەى شروۋەكەرنى بزانين. مىلقل بخۆ بېفەرى ددانيت كا دى كورته چىرۆك شىت چ بدەستفەئىنيت و دەھلىت ئەم بېفەران دانين دا ب كار بېنين بۆ بېقانا ھەمى نەيسەرىن مەزنىن دى بېين فى فۆرمى.

تورگنقى ژى ل سالين ۱۸۵۰ چىرۆك بەلاۋ دكرن - مروف دىت كولاۋى خۆ دگەل يى مىلقلى بەھائىزىتە د بازنى دا وەك نىكەم دەستپىشخەرى فۆرمى نوى - لى بەشداريا تورگنقى يا مەزن ئەو بوو كو دەست ب تىشتەكى بگەت چىكۆف ژى ب دويمامى ھائىت. بۆچى ئەنتون چىكۆف (۱۸۶۰-۱۹۰۴) ب شىوەكى ئاشكرا و دروست وەك مەزنىن نەيسەرىن كورته چىرۆكى ھەتا نوکە دەيتە پەسەنكرن ؟ ھەمى بەرسقېن فى پرسىيائى

دى ب رەنگەكى نەتەم دەركەفن، لى ئەگەر ئەم ب شىوەكى گەلەك سادە بېژين كو چىكۆف، ب گوھورىنا فەگىرائى، د چىرۆكىن خۆ بېين بېگەھشتى بېين سالين نوتان دا ژ چەرخى نۆزدى، شورەشەك د كورته چىرۆكى دا كر. چىكۆفى دىت و تىگەھشت كو ژيان يا ھەرمەكى و بى رامانە و مېژوو ھەمى ژى مېژوويا دەرنەجامين نە خواستىە. بو نمونە، وى دزانى كو تو يى باش بى، تو ژ نىش و ئازار و نەدادپەروەريا ترسناك قورتال نابى و دبىت كەسېن تەمبەل بىي زەمەت و ب سانامى پىشكەفن. دەستبەردان ژ گرېيا گوپىتكا دەستپىكى و ناقەراستى و دويمامى يا دەستكارى تىدا كرى و حوكمدان ل سەر كەسانين وى رەتكەر، و كارنەكرن بۆ ب دەستفەئىنانا گوپىتكى يان گەريان ل دويف چارەسەرىيەكا فەگىرائى يا ژبھاتى، ھەمى بوونە ئەگەرىن وى چەندى كو چىرۆكىن چىكۆفى ب نىش و ئازار بن. چىكۆف نوينەراتىيا قوناغا ئىكى يا كورته چىرۆكا مودىرن دكەت. ھەر ژ مرنا وى و ھېرقە، كارىگەرىيا وى يا مەزەنە و نەشىي خۆ ژى رزگار كەى. پىشتى ھىنگى و ل چەرخى بېستى، كورته چىرۆك بوو كورته چىرۆكا چىكۆفى. جۆيس چىكۆفى يە، و كاترىن مانسفېلد تا راددەكى وەسا و رايۇند كارفەرى ھەبوونا خۆ بىي وى نەبوو.

مروف ھزرا خۆ د چىرۆكىن پۆى دا بگەت - ل بەراھيا وان ژى چىرۆكىن پۆلىسى - وەك ”كەتتا خانىي يۆشەرى”، مروف ھەست پى دكەت كو وى ھەول ددا وى تىشتى بگەبىنيت يى وى بانگەشە بۆ دكر.

قان ھەر دو خانەیان دا. د دەھان سالین د دویفدا، جۆرین دی ژ وان دیار بوون. دبیت جۆرین ژ ھەمیا زالتیر بین فورمین نوی ئەون بین من زاراقی چیرۆکا مودیرن دانایە سەر – کو تیدا نەزەلالیا ب قەست و گەلەک جاران شاش دبیتە چاک، ھەر چەند ئەو شیوازی پێ نەیسای یی زەلال بیت. ل ڤیرئ، ھیمنگوای جیبەجیبکارەکی مەزن بوو، و رەنگە پستی چیکۆفی باندۆرا وی ل سەر کورتە چیرۆکا چەرخئ بیستی مەزترین بیت.

د دویڤرا، د ناڤ جۆرین دی بین من پۆلینکرین، چیرۆکا شیلی / ترانەپنکرنئ بوو. د ڤی شیوی کورتە چیرۆکی دا، رامانەک ھەمە پندقیە کودئ وئ بەھیتە ڤەکرن کو دکەڤیتە ژیریا تیکستی ئاشکرا. ھەر وەسا دەیتە نیاسین وەک ” ڤەگیرانا تەپەسەرکری ” کو پینشەچوونەکا نویتەرە کو دبیت ئیکەم پینگاکا دیار بیت یا دویرکەتئی ژ نموونا مەزن یا چیکۆفی. نەیسەرین ناڤەراستا چەرخئ بیستی مینا نابوکۆڤ و کالفینۆ و بۆرگیس نوینەرین ڤی شیوازی نەیسینی نە، ھەر چەندە رۆدیار کپلینگ د چیرۆکین وەکی ” خانما باتورست ” (۱۹۰۴) و ” ماری پۆستگیت ” (۱۹۱۷)، مامۆستایئ ڤەگیرانا تەپەسەرکریە. چیرۆکا رۆمانا بچویککری کۆمەکا جوراوجورە یا بوویەر- گری - ھەول دەت وی

رەنگە ھەمی ئەو چیرۆکین پستی چیکۆفی ھاتینە نەیسین، ب شیوہکی یان یی دی قەردارین وی نە. ب تئی د بیست سالین بۆری دا، نەیسەرا دەستپنکر ژ بن سیبەرا وی دەرکەتن ب باندۆرەکا ناڤین.

لی دگەل چیکۆفی و ھاتنا چەرخئ بیستی، کورتە چیرۆکا مودیرن چوو د سەردەمی خۆ یی زیرین دا. کو ئەڤە ژی ساخلەتەکی گەلەک گونجایە: د دەھ سالین چەرخئ دا تو دشایب ب نەیسینا کورتە چیرۆکی زەنگین بیی، بتایبەتئی ل ئەمریکا. ژ مارەکا مەزن یا گوڤارا ھەبوو. خواندەڤان ب مەرەق بوون، تیراژی بەلاڤکرنئ یی بلند بوو، خەرجی د بلند بوون. د سالین بیستی دا ژ چەرخئ بیستی، ۴ ھزار دۆلار ژ لایئ گوڤارا (ساتردەمی ئیڤننگ پۆست) ڤە بوو سکوت ڤیتز جیراآدی دەھاتتە تەرخانکرن بەرامبەر کورتە چیرۆکەکی بتئی. ئەڤە ژی پندقیە لیکدانئ بیستی بەکی دا بگەھیە ھزرەکی ل دور بەھایی دراڤی ب زاراڤین ئەڤرۆ. ھەر دیسان د ڤی دەمی دا بوو، ھەکو جەماوەریا کورتە چیرۆکی وەرار کری و کەتیبە د بن گڤاشتئی و باندۆرا نوخازئی دا، فورمی چیرۆکی تا راددەکی دەست ب گۆھۆرینی کر: ھندەک جۆرین کورتە چیرۆکی ب شیوہکی بەرچاڤ جودا بوون ژ بین دی و نمونین فورمی گەشە کر.

بەری چەند سالەکا، من بابەتەک د رۆژناما گاردیان دا نەیسی، کو د کۆمەلا من (بامبو) دا بەلاڤبویە، من پینشیارا پۆلینکرنەکا نیزیکی بۆ کورتە چیرۆکی کر بوو. من ھەفت جۆرین شەنگستەمی پینشچاڤ کر بوون. د بنەرەت دا، ھەتا دەستپنیکا چەرخئ بیستی، تە دو نەریتین مەزن ھەنە: چیرۆکا بویەر- گری و چیرۆکا چیکۆفی. چیرۆکا بویەر- گری (زاراڤ یی ولیم گیر ھاریدی) نامازە دکەتە شیوازی چیرۆکا گری کو بەری چیکۆفی گەشە کریە - بەری کو نمونەیا وی یا چیرۆکا بی فورم ببیتە پینشەنگ. پتیریا کورتە چیرۆکان، ھەتا ئەڤرۆ ژی، دکەڤتە دبن ئیک ژ

ھەروەسا چیرۆکا ژياننامە وان چیرۆکا بخۆفە دگریت یین کەسین راستەقینە کو د ئاشۆپێ دا ھاتینە نیشادان یان ژێ زنجیرین ئاشۆپێ ژ ژیانەکا راستەقینە دنقیسن. ئەف چەندە وەک ھەولەک دەیتە دیتن ب ریکا ئاشۆپێ د جیھانەکا د میدیا ریکلامی و راگەھاندنی و فیلمی بەلگەنامەیی و روژنامەفانیی و دەنگ و باسین ۲۴ دەمژمیری خەندقی بو دەست بەسەر داگرتا ھندەک ژ وی عەردی، بو داگیر کرنا جیھانا راستەقینە و وەک مروؤفخۆرەکی مینشکی دوژمنی خو دخۆت دا ب ھیز تر لیبھیت دا ئاشۆپێ بەھیز تر بیخیت ب ریکا شنیلیکرنا ھیلا ل ناقبەرا راستین سەخت و یین داھینای دا. ئەف جۆرە نە گەلەک قەرداری نمونئ چیکۆفی یە و دبیت بەلکیشترین ئاراستە بیت کورتە چیرۆکی ل فی دویماییی گرتبیت.

ئەز وەک ئیک ژ دادوەرین ئیکەمین خەلاتی نشتیمانی یی کورتە چیرۆکی، من د چەند ھەقیقین بۆری دا ب دەھان چیرۆک یین خواندین، ئەفی چەندئ ژێ ریک دا من، تا راددەکی، ساخلمییا کورتە چیرۆکا ھەقچەرخ دەستنیشان کەم. بەلکیشترین تشت ئەو کو ھەر دو شیوازین سەرەکی، بویەر- گری و چیکۆفی، ھەتا فی گاڤی ب رەنگەکی مەزن دزانن، ب تاییبەتی یی دویماییی.

تشتی د چەند لاپەرەکان دا بکەت یی رۆمان د سەدان لاپەرەکان دا دکەت. ئەم دشتین سەحکەینە چیرۆکا ” تاییبەتین کریمسی ” یا دیکنزی وەک نمونەکا دەستپیککی بو فی جۆری، زیدەباری وئ ھەر چەندئ کو گەلەک نفیسەر دەم بو دەمی ل فی جۆری دزقەرن (ژ وانا چیکۆف). توخمی دی چیرۆکا ھۆزانکی/چیفانۆکی یە، کو ھۆفەکی کیم وینەییە. چیرۆکین دیلان توماسی و دی ئیچ لۆرەنسی نمونەیی نە، ھەروەسا گەشتین جی جەہی بالاردی یین تاری بو بۆشاییا ناخۆیی دگەل فی کومەلی دگۆنجن. ل فیئری، ھندی د شیاندای بیت کورتە چیرۆک نیزیکی ھۆزانا سترانکی دبیت – ب فی چەندئ ب ئاشکراییی ھەول دەت سەرپیچی و رەتکرنا کورتکرنا سانای بکەت. کورتە چیرۆکین بالاردی یین مەزن - کۆمەکا کارین بەردەوامە ھەر ژ سالین ۱۹۵۰ یان ھەتا نوکە – وەک ھولین سەرکەفتی یین کیم یین رەقینئ ژ چیکۆفی دەینە دیتن. کۆما دویماییی و ئەوامە دگەھینیتە ئەفرو، ئەو یە یا من ناڤی چیرۆکا ژیاننامە ل سەر دانای. ئەفە ژێ زاراقەکی بەرفرەھە و وان چیرۆکا بخۆفە دگریت یین حەز ژ راستیان دکەن و وئ چەندی رەتدکەن کو نە ئاشۆپێ بن. گەلەک جارن ناستەنگین ل بەرسینگێ پەرتووکا نە ئاشۆپێ دەیتە بکارینان (تیبینین ل ژیرییا لاپەری، لایەنین پەیمەندیار ب چاپکرانفە، وینەیین شروڤەکرئ، خواستی، گوھۆرینین فۆنتی، ئامار، فیلبازیا دەقی). ئەفە دویماییک گوھۆرینا فۆرمی کورتە چیرۆکی یە و رەنگەکی بەرفرەھ ل ئەمریکال سالین ۱۹۹۰ سەر ھلدا یە و تاراددەکی پینشوازییەکا تاییبەت لیھاتیە کرن ب تاییبەتی ژ لایئ نفیسەرین گەنج قە: دئف ئیگەرز، دئف فۆستەر و الاس، ولیم تی قولمان ژ دیارترین وان نفیسەرانە. دبیت ئەف شیوازە دەستین نفیسەرین کۆمتر شیان ھەین دا ب سانای تیکچیت و ببیتە تشتەکی سەیر یان خۆش (کو ژ ھەژییە جۆری خۆیی لاوکی بخۆ ھەبیت).

گەنجین یین ئەمەریکی بەرەف کورته چیرۆکی چووینە، و کا بۆچی وەشانخانین ئەمەریکی پتر و پتر کومەلا بەلاڤ دکن. بێگومان، وەشانخانین ل فی لای زەریایی ئەتەلسی دئ چاف لی کەن.

ژ ئەگەر ئ وئ تاما د ناڤ خواندەقانی کورته چیرۆکی دا د چەرخ و نیقین بۆری دا هاتییه چاندن، چ جارا بەرزە نەبویە زیدەبەری گوهورین و گرفتین ئابوری یین بەلاڤکرنی. ئەگەر ژ، وەکی من پشتر پشنیار کری، نامادەیا بیهشی یە د مێشکی مە دا بۆ ڤەگێرانا کورت، لی دبیت برەنگی پەیوەندیدارتر، ئەو شورەشا چیکۆڤ پئ رابووی، چیکرنا جۆرەکی کورته چیرۆکی بوو کو ڤەگێران تیدا هاتە گوهورین. لنگ چیکۆڤی، هەرمەکی و نەشروڤەکرن و ژبیرنا هەرمەکی بوونە شیوی راستقینە یئ کورته چیرۆکی – دیزاینی جوان، دەستکاریا نڤیسەری، دەستبەردان ژ ئەجامین لەهڤهاتی – و ژ نەشکەکیڤە مە شیوازەکی ئاشوپی هەبوو دگەل وئ ژیاننا هەرمەکی و بێسەرۆبەر و شیلی دگونجیت یا ئەم هەمی تیدا دژین. ڤرجینیا وۆلف نە نڤیسەرەکا داھینەر یا کورته چیرۆکی بوو (دبیت ئەڤە ئەگەر ئ ئیرەیا وئ بیت ژ کاترین مانسفیلدئ)، لی وینەگەرەکا فوتوگرافی یا بەهرەمەند و پنگەهستی و خودان شیان بوو. دەربارە وینەگرتنا فوتوگرافی دبیزیت ” ما نە تەشتەکی سەیرە کو مەرۆڤ د وینئ فوتوگرافی دا پتر ژ ژیاننا راستەقینە ببینیت ؟ ” ئەڤ چەندە، ب هزرا من، گروڤەکی ددەتە مە ل سەر هیزا بەردەوام و بەلکیشیا کورته چیرۆکی - ئەو وینەمین بەلەز نین رەوشا مەرۆڤی و سرۆشتی مەرۆڤی، و دەمی باش کار دکن و کار ل سەر مە دکن، وئ دەلیڤا کیم وینە ددەنە مە کو ئەم پتر د وان دا ببینن ژ ژیاننا راستەقینە.

ژیدەر: د کوفارا (پروسیکت) یا نیسانا 2006
 دا بەلاڤ بوویە و ژ ساینی. <http://williamboyd.co.uk/category/literature>
 ژ زمانی ننگلیزی هاتییه وەرگێران.

جۆرین دی ددیار بوون، لی کیم نیشانی بۆیری یان ئەزموونا ڤەرمی هەبوون. وەسا خۆیا بوو هەروەکی کو ئاستی دەستکەفتنی ئەوئ ل دەستپیکا چەرخی بیستی گەهشتی نوینەر یا جورەکی وەک دەڤەرەکا نارامی یە بۆ نڤیسەرین چەرخی بیست و ئیکی. لیستا مە یا کورت یا پینچ کەسی ل دوڤ پۆلینکرنا من یا دەمکی، ئیک چیرۆکا بوویەر- گری، دو چیکۆڤی و ئیک رۆمانا بچویک و ئیک چیرۆکا شیلی/ ترانەپیکرنی بخۆڤەگرتبوون (سەحکە خوارئ)، لی ستاندرەب شیوەکی بەرچاف بلندتر بوو. هەمی وەک ئیک، وەسا دیار دبیت کو ئامازە بیت بۆ وئ چەندئ کو فورمی کورته چیرۆکا د رەوشەکا ریزدار دا. بەراستی، هەر چەندە، نوکە ژ هەر دەمەکی بەلاڤکرن رۆمانین کورت ل فی وەلاتی ب زەحمەتترە (ژبلی جەین دی ل ئەوروپا)، لی هیز بازارئ ئەمەریکی یئ مەزن و ب مفایه و گەشەکرن بەردەوامە و دبیت گەشەکرن خۆلین نڤیسینا ئاڤراندی ل ئەمەریکا و ل بەریتانیا ژ بەرپرس بیت ژ قوناغا داھاتی د میژوویا کورت یا فورمی دا. کورته چیرۆکا تا راددەکی بەلەز دەیتە نڤيسان و ئالاقەکی نمونەیی یئ پەرودەیی یە. ب هزرا من، ئەڤە ئەگەر ئ وئ چەندئ شروڤە دکت کا بۆچی گەلەک نڤیسەرین

ئەو شورەشا چیکۆڤ پئ رابووی،
 چیکرنا جۆرەکی کورته چیرۆکی بوو
 کو ڤەگێران تیدا هاتە گوهورین. ل
 نک وی، هەرمەکی و نەشروڤەکرن
 و ژبیرنا هەرمەکی بوونە شیوی
 راستقینە یئ کورته چیرۆکی

رۇمانا
(غەرب)
ۋە كەساتىيا مېرسۇي

ئەنمار سەلاخ

وی ژئی دهیته کرن و ئەو ب درسته‌های نزانیت ته‌مه‌نی وی چەند بوو!

ئێك ژ وان كێشه‌یه‌ین بۆ مێرسۆی درست دبن ئەو بوو كو خەلك یێ رازی نەبوو دایكا خوه بریه مالا پیران و وی ب خوه چاڤئ خوه نەدایئ، بەلئ بۆ وی گرنگ نەبوو خەلك چاوا هزر بکەن و بەرسقا ئی چەندئ ژئ ددهت و دیار دکەت كو فەرمانبەرە، مووچەیی وی تیرا دو کەسا ناکەت و حکومەت ئەقان رێقەبەری و مالان ئاقا دکەن دا كو کەسێن دانەمەر لئ بژین، واتە کێشه چیه گەر دایکا وی ژئ وەکو هەر دانەمەرەکی ل مالا پیران بژیت؟ پاشی ددهتە دیار کرن كو ل دەستپێکئ ب دلئ دایکا وی نەبوو بەر ب ئەوی جەهئ بری، چونکی فێر نەبوو، بەلئ پاشی گەر تە خواستبا ژ وێرئ بینی ژئ نەدەهات، چونکی فێری وێرئ ببوو، هەر چاوا بیت پاشی پەهلەوانئ رۆمانئ فەدگەریتە جەهئ خوه.

رۆژا پاشتر ژ مرنا دایکا خوه دچیتە سەر ئاقئ و ل وی دەرئ هەڤالا خوه (ماری) یێ دبیتت، ب هەڤرا مەلەڤانییا دکەن و دەمەکی خوش دبۆرینن، ب شەف ژئ دگەل خوه دبەتە مال و ب هەڤرا دنن.

مێرسۆی جیرانەکی دانەمەر ب ئاقئ (سالانامۆ) هەبوو و وی جیرانی سەیه‌ك هەبوو، ئەف سەیه‌ بۆ ماوئ هەشت سالابوو دگەل دژیا،

رۆمانا غەریب ژ رسته‌یه‌کا کاریگەر دەستپێدکەت: (ئەڤرۆ دایکا من مر، دبیت دوھی مر بیت، نزانم!)

رۆمانا غەریب ژ رسته‌کا کاریگەر و دانەنیاسینا کەساتیه‌کی غەریب دەستپێدکەت: (ئەڤرۆ دایکا من مر، دبیت دوھی مر بیت، نزانم!)، رەخنەگر ئەڤئ رستئ ژ بەلکێشترین و کاریگەرترین دەروازە د ڤرۆکا رۆمانیدا دهرمێرن، هەر ژ ئی رستئ چەکوچەك ب سەرئ خواندەڤانی دکەڤیت و دەروونی وی وەگە یێ کاراکتەرئ سەرەکی (مێرسۆی) ئالۆز دبیت.

هەر ژ ئیکەم رسته، جیهانبینینا مروفئ سەردەم ئاشکەرا دبیت کال ئەڤئ چەرخئ چاوا هزر دکەت و چاوا ژیانئ ب هەر تشتئ تیدا نەگرنگ ئان ژئ یێ واتە دبیتت، کامۆ مرنا دایکان وەك گرنگترین رویدان د ژیانا مروفاندان دبیتت و دکەتە رویدانەکا ئاسایی بۆ قەهرمانئ خوه.

مێرسۆ مرنا دایکا خوه وەکو هەئ قەبول دکەت و چ نیشانئین خەموکیئ لئ دیار نابن و هەر ئەڤە دبیتە خەئئ سەرەکی یێ رۆمانئ، ئان ژئ دکارم بژم پەڤینا رۆمانئ، هەرچەندە رەخنەکا مەزن ژ ئالی خەلکیڤە لئ دهیته‌ گرتن، نەخاسم ل دادگەهئ.. پاشی دئ دیار کەم چاوا دادمەند و پارێزەر ژئ رەخنەباران دکەن.

ئەف کورئ گەنج ل تازیا دایکا خوه ل (مالا پیران) ئامادە دبیت بئ رۆندکەك ژ چاڤان بباریت، ب شیوەکی نۆرمال ل هەنبەر لاشئ دایکا خوه قەهوەکا ب شیر فەدخۆت و جگاریا دکێشت، د روینشتنا خوه دا ل هەنبەر لاشئ دایکا خوه و چوونا ل سەر گۆرئ وی و هەروەسا د هەمی رێورەسمێن تازیبیندا وەکو مروفەك ئاسایی دهیته‌ دیتن نە وەك کەسەکی كو دایک لئ مریبت، هەر دخوازیت ئەف دەمه‌ زوی دەر باز ببیت و قەگەریتە مالا خوه، ئەف یەك بالا خەلکی ئامادە و رێقەبەرئ مالا پیران دکێشت، نەخاسمە دەما پرسیارا ته‌مه‌نی دایکا

رۆژا پاشتر مېرسو چهكې رايموندی دبهت و ب تنی دچینه ههمان جهی پیاسهیی دکهت، كمشوهوا گهلهك یی گهرمه، ههتاف ل مهژیی وی ددهت، هزرین وی و دهروونئ وی پرت و بهلاف دکهت، دئوئ كه لا نیفرودا جارمك دی ئه زهلامی عهره ب دبیت، ژ ئهگرمی گهرم و تیهدا دهریایی خوھی ددهت و بهینتهنگ دبیت، د ههمان دهمدا و دئهی رهوشا نالباردا تیینیا برسقینا چهقویا ئهوی برادهری دکهت كو بهری وی ددا ناقچاقین وی، ئهوی ژی بهری دهبانجهیا خوه ددهتی و چار فیشهكال سهرنیک ل گیانی وی ددهت!

مېرسو كهساتیهكی گهلهك غهریبه، خوه كارقهادهكه بۆ تشتهکی نینه! نه ل ههنبر مرنا دایکی خهمگین دبیت، نه ب دیتنا ههقالان شاد دبیت، نه ب كوشتنا كهسهکی دترسیت، نه بهرگرییی ژ خوه دکهت و نه ژی هیقیان بۆ قورتالبوونا خوه دخوازیت! كوشتن بۆ وی چ گرنگییا خوه نینه، ژیانی چ بهایهك نینه و مرنی ژی واتیهكا و هسا گرنگ نهبوو! بهلی ب دیتنا من غهریبترین رهفتارا وی ئهوه كهسهکی دکوژیت بی زیانهك گههاندبیتی، كهسهك كو ب تنی بهری چهقویا خوه ددهته ههتافی دا ناراستهیی برسقینا وی بۆ چاقین وی بچن! ئهف رویدانه بیته ئهگرم مروف كهسهکی بکوژیت؟! ئهری كامو دخوازیت کیژان مروفی د ناف مه دا نفستی ناشکهره بکهت؟! ئهری چند مروفان سهره رویدانهكا هوسا بچویك كهسهك كوشتیهه؟! ژ راست مېرسو بهشهکی مهیه؟! نان ژی ئهم بهشهکین ژ كهساتییا وی!؟

جوداهیهكا و هسا مهزن نینه گهر نهان ژی پستی بیست سالتین دی بمریت، ب سیدارهدانی ئان ژی دخودا! دیتنهكا جدا و بالکیش بۆ ژیانی هیه و ههر تشتی و هکو تشتهکی نهگرنگ نان

ئهفه ماوی مرنا ژنا وی بوو، و هسا دبیزیت كو ژبلی فی سهی چ تشت د ژیانی دا نهماینه و ئهگهر ئهوه نهبیت، ئیدی ژیانی چ بهایهك ل نك نامینت.

مېرسو پهیوهندییا خوه یا ئهفینییی دگهل ههقالا خوه ماری یی و هسا گرنگ نابیت و د بهسی ئیکیدا دیار دبیت كو ژی حمز ناکهت و فی چندئ ب دهقی خوه ل ههنبر وی دبیزیت، بهلی دهماماری دبیزتی کای پی رازی یه ههقزیینی دگهل بکهت نان نه، ههر ئیکسهر دبیزت: بهلی! ماری دگرنژیت و بۆ وی ژی دیار دبیت كو ژ راست كهسهکی غهریبه! بهلی مېرسو دبیزت، چونکی وی ئهف چهنده خواست!

ههروهسا بۆ مېرسوی ههقالهك چیدبیت ب ناقی (رایموند) كو کیشهیهكا جفاکیه دگهل ههقالا خوه یا كهفن هیه، داخواز ژ مېرسوی دکهت پلانهکی بۆ دانیت داتولا خوه ژی فهکهت، ئهوی ژی رازی دبیت و پلانهكا سهرکهفتی دادریژیت.

پاشی مېرسو، رايموند، ماری، مایسون و ههقالا وی ب ههقرا دچنه سهر كهناری دهریایی، كو مایسونی مالهك ل سهر دهریایی ههبوو، دا كو دهمهکی خوش دهر باز بکن، بهلی ل وی دهری تووشی کیشهیهکی دگهل چند عهره بان دین، ئیک ژ ئهوان برایی وی کچی یه ئهوا ههقالا رايموندی.

مېرسو كهساتیهكی گهلهك غهریبه، خوه كارقهادهكه بۆ تشتهکی نینه! نه ل ههنبر مرنا دایکی خهمگین دبیت، نه ب دیتنا ههقالان شاد دبیت.

کەسێ ئاماده دبینت!

ننزیکی سالهکێ د زیندانیدا دمیانت، بهلێ
تشتێ خواندهفانی مهندههوش دکهت نهوه کو
بو جارەکی ژێ بهرهفانیی ژ خوه ناکهت،
هرچهنده پارێزر ههقیبا دهرکهتتا ژ زیندانی
و قورتالبوونی ددهتی، بهلێ میرسو ههر نابینت
کو تاوانهکا مهزن نهجامدایه و نهجامی ژێ ب
گرنگ نابینت!

ل پروژین
داوییی

بهری

بهر ب

خلفا سیداری ببهن،

زه لاههکێ دینی (قهشهیهک) دچیته زیندانی و
شیرمهتا لئ دکهت، چهندین جار ان دچیت و ژێ
دخوازیت داخواز اژ بیرهنا گونهها بکهت دا کو ل
ژیانا دی بهختههر بژیت و خودی لئ خوشش
بیت، بهلێ میرسو بو دیار دکهت کو نهفرۆ
گهلهک گرنگتره ژ پروژمهکا نههاتی و دوور!
ههر هزر ناکهت نهف پروژین خوه بین کیم ماین

ژێ بی واته دبینت!

ئهف کاراکتیره ب ناشکهرایی فکر و
فلسهفهیا نالبیر کاموی بو مه بهرجهسته دکهت،
نهخاسمه فلسهفهیا عبهسییهتی و لنگهریانی ل
واتهیا ژیانئ.

پشکا دووی ب دادگههکرنا میرسوی
دهستپدکته کو ب تاوانا کوشتنئ هاتییه
زیندانکرن، بهلێ دادگهها وی ههمی ب مژارا
مرنا دایکا وی فه دمهشیت، نهفه ژێ دبیته
ئهگهر ههست ب بیزارییهکا مهزن
بکهت، تا وی ناستی ب تنئ
بریار بهینه دان یا گرنگ
نینه قورتالبوون ئان ژێ
سیداردان.

ههر ل دهستپدکێ

بی خهمییا وی دیار

دبیت، دهما پرسیار

ژێ دهیتهکرنا کا

پارێزر ههمیه ئان

نه، د بهرسفا خوه دا

وهساروهن دکهت

کو تشتهکێ وهسا مهزن

نهکریه دا پندقی ب

پارێزهری ببیت!

دهما بهر ب زیندانی دچیت،

دبینت یا تژی عهربه کو مژویلن

ب ناخفتنیقه و بی دکهنه کهنی، پرسیار

ژێ دکهن کا ژ بهر چ هاتییه زیندانکرن، نهوه

ژێ دبیزیت: (چونکی من کسهکێ عهره ب
کوشت!) نهوه عهره ب ههمی بیدهنگ دبن.

کامو پتیریا کاراکتهرین گرنگ بین د پشکا

ئیکیدا، دبهته دادگههی دا کو وهک دیدهفان ل

سهر کهیسی کاراکتهری سهرهکی بهینه دهنگ

و دهربارهی وی بناخفن، یا ژ ههمییا گرنگتر

ماری بوو، بهلێ میرسو نهوی ژێ وهکو ههر

ب هزركرنهكا دینی و ئایدۆلوجیه دهر باز بکەت، قەشە گەلەك یی بهیچییه ئەف گەنجە توبە بکەت، بەری بەر ب خلفا سیداری بیەن، بیی بزانیەت کو دئ رهفتارەکا غەریب ل هەنبەر خوە بینت و دئ ل داوییی میرسۆ دەست ب قەدکا وی دانیت و ب کوتەك خوە ژدەستا قورتال کەت!

میرسۆی خودان کەساتییەکا گەلەك راستگو و نەرمە، ب درێزاهییای رۆمانی هەتا

قەهرمانی رۆمانی بئاخقم: کو هەر ژ دەستپێکا خواندنا رۆمانی هەتا داوییی، چەندین جارین خواندن ب تئی ل سەر کەساتییا میرسۆی راوەستیایمە دا کو بشیم پیناسەکا گونجای بدەمە ئەو هەستین د سینگی وی دا، دبیت بەرسفەکا گونجای خوە د ناڤ ریز ب ریزین رۆمانیدا قەشارت بیت کو هەمی خواندەفان نکارن زوی ب زوی ل سەر هلبین.

ئەف کاراکتەرە د بازنیەکا مەزن یا بی واتەیییدا دژیت، چ هەست ل هەنبەر چ تشتی نین، نە ب شادییا دلخۆش دبیت، نە ب تازی و ئاریشەیا دلنەخۆش دبیت! ل هەنبەری هەر رویدانەکی (مرن، حەژیکرن، کوشتن، زیندان و سیدارەدانی) هەمان هەست و سۆز د سینگییدا نە، نە ب تشتەکی شاد دبیت نە ژ خەمگین دبیت، خالەکا دی یا بالکیش ئەوە کو ل سەر نەگرنگیدانا وی ب چ کەسی و چ رویدانان ژ، هەر مەرفەکی بالکیشە بو خەلکی و خەلک هەر حەز د کەن تیکەلا وی بکەن، بو نموونە، دەما رایمۆند ژئ دخوازیت ببیتە هەڤال د گەلدا، ئان ژ ماری ژئ دخوازیت هەڤزینییی دگەل بکەت.

ئەف مەرفەکی کامۆی خولقاندی وەکو خوەدیكەکی یە ل هەنبەر مە مەرفان، ب لێهاتی و شەهەزاییەکا مەزن کەساتییا وی

چاقیکەتتا قەشە ی ب شیوازەکی ئارام دناخفیت و هەروەسا بو جارەکا ب تئی ژی درەوی ل دەروونی خوە ناکەت، هەر چاوا دخوازیت و چاوا هزر دکەت، ب هەمان شیواز خوە دەردنێخیت، مەرفەکا، سەرفە و ناڤدا هەمان کەساتی، هەمی بریارین خوە ئەو ب خوە دەت، بی کاریگەرییا کەسەکی ل سەر هەبیت، هەر چاوا هزر دکەت وەسا دژیت و بەردەوام دبیت، خەلک دبێژیی کو رایمۆند کەسەکی باش نینە، بەلێ تیکەلا وی دکەت، ل دادگەهی هەر چ گۆتەکا دژی وی و نە د بەرژمۆندییا وی دا دەیتە گۆتن، بەرەفانییی ژ خوە ناکەت، تئی بیزار دبیت کو هەندە درێژ دکەن! قەشە دەیت ب رۆژان شیرەتان لئ دکەت، بەلێ ئەوا وی باوهری پی هەمی بو دەمینت و گۆتین قەشە ی چ کاریگەرییی لئ ناکەن.

ئەز دخوازم چەندەکی ل سەر هەستین

بەلكو بۆ ھونەرا مەزن یا ھاتییە بكارئینان دزقیریت كو د كیتەر ژ 200 لاپەراندان جەھێ خوە گرتی! غەریب یا خەملاندییە ب فەلسەفا ئەبسیرد، دەھتە ھژمارتن وەك داھینانەكا مەزن بۆ ئەقێ فەلسەفی، ئەف رۆمانە وەكو شەنگستەكێ نوێ بۆ فەر و فەلسەفا ئەبسیرد دەھتە ھژمارتن.

غەریب ل ساڵا 1942 ل پارێس بە لاقیوویە، ھەر ل دەستپێكێ بوویە پرفرۆشتەری پرتووك ل فرەنسا، ئالێر كامۆل ساڵا 1957 دبیتە خۆدانێ خەلاتی ئۆبل، ژبەر كار و چالاکییەن وی، نەخاسە ھونەر و ئەدەبا بلند یا رۆمانا غەریب.

كەساتین رۆمانی:

- **میرسۆ:** پەهلەوانی رۆمانی یە، كەسەكێ جەزائیری- فرەنسییە، ھەر دەستپێكا رۆمانی ب مرنا دایكا وی دەردكەفیت، كەساتییەكا راستگویانە ھەییە، گرنگییە ب كەسێ نادەت و كەسەكێ غەریبە د جفاکی دا.

- **دایكا میرسۆی:** ئەف ژنە سێ سالان بەری مرنا خوە، ل مالا پیران دژیت، ل وئ دەری ھەقالبینیا دانەمەرەكی دكەت و سەبرا وان ب ھەقرا دەھت، ب درێژاھییا رۆمانی كورئ وئ

ھاتییە ئافكارن، ب خۆاندنا دوبارە و بەردەوام، خۆاندەقان دكارەت گەلەك كۆد و نەھینین ئەقێ رۆمانی ببینت.

دایكێ د ژیانان راستی یا نفیسكاری دا، رۆلەكێ گەلەك گرنگ ھەبوویە و كاریگەرییا خوە ل سەر كریە و كامۆی فیانەكا تایبەت بۆ دایكا خوە ھەبوو، بەلێ كاركەترئ وی بەرھەقاری دلگران نابیت ب مرنا دایكا خوە، وەكو رویدانەكا ئاسایی یا رۆژانە دبینت، ل دەستپێكا روینشتنی ل ھەنەبەر لاشی دایكا خوە ب كەسەكێ ئاسایی دەھتە دیتن، بەلێ دگەل چوونا گۆرستانئ و رۆرەسمین فەشارتنئ وەك مروفەكێ بیزار و ماندی دەردكەفیت و قەد ھەستەك د ناڤا وی دا ناھیتە دیتن، ھەتا گرنگی ب ھەست و سۆزین كەسین ل ھەنەبەر خوە ژێ نە ددا، ئەو ھەر تشتی رەت دكەت و ب گرنگ نابینت و وەكو كەسەكێ ھای ژ خوە و پاشەرۆژا خوە نەیی ل ھەنەبەر دادگەھئ و مرنا خوە دەسەكنیت! مروفەك كو مەزنتەری ھیفییا وی ئەو بیت ل رۆژا وی یا داوییی خەلك ب ھەوار و گازی بكەنە قێرین!

ئەف رۆمان پندقییە پاراگراف پاراگراف و ب ھویربینی بەیتە خۆاندن، ژبەر ئەو ھونەرئ مەزن یئ ھلگرتی تیدا و زەنگینییا تیکستی ب فەلسەفا ئەبسیرد، ژ بۆ خۆاندەقان باشتر د مەبەست و كۆدین ئەقێ رۆمانی بگەھیت، ل سەر پندقییە بەر ب خۆاندنا فەلسەفەیا عەبەسی و ژیان، بەر ھەم و یاداشتین نفیسكاریفە بچیت، ھەروەسا چەندین دەقین رەخنەگران ل سەر بچوینت.

كامۆی د ئەقێ رۆمانیدا ھونەرەكێ وەسا مەزن بكاردینت كو رەخنەگر دەژمیرن خالا و مچەرخانی بۆ چیرۆك و رۆمانا ئەدەبیاتا فرەنسی، ئەف ھژمارتنە نە ژبەر ھلبژارتنا بابەتی ئان ژێ ب تنئ ھلبژارتنا كاركەترانە،

**رۆمانا غەریب یا خەملاندییە
ب فەلسەفا ئەبسیرد، دەھتە
ھژمارتن وەك داھینانەكا مەزن
بۆ ئەقێ فەلسەفی، ئەف رۆمانە
وەكو شەنگستەكێ نوێ بۆ فەر و
فەلسەفا ئەبسیرد دەھتە ھژمارتن.**

ALBERT
CAMUS

DER
FREMDE

rororo

برایى وئ، هەقالین وان.. ئقیسکار هوسا گازی دکەته وان ۰ل و ناقتین وان نائینیت.

- گەنجی عەرەب:

ئەو برادەری میرسۆ چار فیشەکا ل سەر ئیک ل جانئ وی ددەت و دبیتە ئەگەری زیندانکرن و سیدارمانا میرسۆی

چەند گۆتین

وەرگرتی ژ رۆمانئ:

- ئەفرو دایکا من

مر، بەلکی ژى دوهى مریبت، نزانم!

- ل رۆژئین

دەستیکی گەلەك دکره گری، بەلئ ئەو گری ب تنئ ژبەر وئ چەندئ بوو کو فیری وی جەئ نە ببوو، پشئى چەند هەیقان، ئەگەر هاتبا دەرخستن، دیسا هەر دا کەته گری، چونکی فیری وی جەئ ببوو.

- هەندەك جار ئەو سەیه خودانئ خوەل دویف خوە دکیشیت، سالانامۆ ب زەحمەت پینگاقان دەاقئزیت و گەلەك جاران ئاخفتن کریت دبیزیتئ و دقوتیت، ئەو ژى ژ ترسان زکی خو ددەتە ئەردی و سالانامۆ ئەوی ل دویف خوە دکیشیت، دەما سەگ قوتانئ و ئاخفتنن پیس ژبیر دکەت، دیسا دچیتە بەری خودانئ خوە و ل دویف خوە دکیشیت، و سارژى جارەکا دی دەیتە قوتان و ئاخفتنن پیس دخت، پاشى سالانامۆ و سەیی خوە ل رەسفی جادی رادووستن و سەحکەنە ئیک و دو، سەگ ب ترسەکا مەزن، زەلام ب خەم و کین، هەر رۆژ ژى کارئ وان

هەستیناکەت، هەر ژ مرنا وئ هەتا نئزیکى سیدارمانئ دبیت، ل رۆژین داوییا تەمەنى خوە ژ نوى هەستەکی نئزیکبونئ بو چئ دبیت، دبیت مرن ئەگەر بیت!

- رایمۆند: جیران

و هەقالئ میرسۆی، ژ کچەکا عەرەب حەز دکەت و پاشى کچ دەئیت، داخواز ژ میرسۆی دکەت هاری بکەت دا تولا خوە ژئ فەکەت، تولا خوە فەکەت، بەلئ پاشى هەمان چیرۆک دبیتە

ئەگەر کو میرسۆ کوشتنئ بکەت و زیندان ببیت و بەیتە سیدارمان.

- ماری کاردونا: فەرمانبەرە ل هەمان جەئ

میرسۆ لئ کار دکەت، رۆژەکی پشئى مرنا دایکا میرسۆی، هەفدول سەر ئاقئ دبینن و ب هەفرا مەلەفانیان دکەن و هوسا پەیومەندی د ئاقبەرا واندا دەستی دکەت.

- سیلیست: هەقالەکی میرسۆیه، خودانئ

خوارنگەهەکی یه کو میرسۆ خوارنئ لئ دخت.

- سالانامۆ: خودانئ سەیه، ئەوی بەردەوام

ب هەفرا پیاسە دکرن، سەرەدەرییا وی دگەل سەى یا خراب بوو، بەلئ بئ وی ژى نە دقەتاند، نەخاسە پشئى ژ دەستدایی و لئ هەدابوو.

- مایسون: خودانئ خانیکئ ل سەر کەنارئ

دەریایی یه، هەقالئ رایمۆندی یه.

- کچا عەرەب: دەزگرا رایمۆندی یا کەفن،

ھەمی دزانن ئەف دونیاہ نہ یا ژ ھەژبیہ مروؤف بو بڑیت، من دزانن نہ تئشتەکی گەلەك گرنگە ئەگەر مروؤف ل سیھ سالیی ئان ھەفتن سالیی بمریت.

دھات، من باومرە پیچەك دخەو چوم.
- رۆژا ئیکی یا ئەز زیندان کریم، برمه ژوورەکی کو چەند زیندانیین دی تیدا بوون، پتیریا وان عەرەب بوون، دەمی ئەز دیتیم گەلەك کرنا کەنی و پاشی پرسیار کرن:
- تو سەرا چ ھاتیہ زیندان کرن؟
من گۆتی: ”من عەرەبەکی کوشتی..“، ھەمی بیدەنگ بوون!

- نەم پیچەکا دی بیدەنگ ماین، پاشی وئ بە دەنگەکی نزم د ناڤ ددانین خوە دا گۆت، کو ئەز ب راستی مروؤفەکی غەریبم، بیگومان ژبەر وی تئشتی ھەژ من دکر، بەلی رۆژەکی ژى بەلکو ژبەر ھەمان نەگەر من بەئلیت و کەریین وئ ژ من فەبن.

- بو مروؤفی خۆشە دەما دبەیسیت خەلك یی گرنگیی پی ددەن، ھەتا ل روینشتەکا تاوانباریی ژى بیت!

- د ناڤەرا دوشەکا خوە یا ژ پویشی و دەپی تەختی نەستنیدا، من پارچەکا کەفن یا زەربووی و گەلەکا تەنك ژ رۆژنامەکی دیت کو ب قوماشی دوشەکیفە مابوو، د قی پارچە رۆژنامیدا سەرھاتیہەك ھاتبوو نفیسین، دەستپیکا چیرۆکی یا ژى کیم بوو، بەلی بیگومان ئەو ل چیکوسلوڤاکیا رویدابوو، زەلامەك ژ گوندەکی چیک چوو بوو بو

ئەفەیه، دەما سەگ دخوازیت بمیزیت، سالانامۆ ریکی نادەتی و وی ل دویف خوە دکیشیت، ئەو ژى ریزەکی ژ چپکین میزى ل دویف خوە دریز دکەت، ئەگەر سەگ د ژوورقە بمیزیت ئەو دئ دیسا قوتانی خۆت و ئەف تئشتە ئەفە ھەشت سالە ب قی ناوایی بەردەوامە، سیلیست ھەردەم دبیزیت: ”گونەھە، دلئ کافران ب قی سەیی دسوژیت“، بەلی ژبلی سالانامۆی چ کەس نەشین ب خودان بکەن.

- دەست ب ناخفتنی کر و گۆت تئشتی ھینشتا بیھنا وی تەنگ دکر ئەو بوو کو (ئەوی ھینشتا بیریا سیکسی وئ ژنى دکر) دگەل قی تئشتی ژى ھمز دکر ھینشتا سزا بەدەت، ل دەستپیکى، دقیا وئ ببەتە ھۆتیلەکی و پاشی گازی وان پۆلیسین دژى لەشفرۆشیی بکەت، کو دقیا وەسا ھەتکا وئ بربا و ھیلا ناڤی وئ بکەفیتە د ناڤ لیستا پۆلیسان دا کو وەك لەشفرۆشەك بەیتە ناسکر، دەربارە وی وئ، ئەوی پرسیار ژ ھەقالین خو کر، ئەوین کارى (لەشفرۆشییا ژنان) دکەن، وان چ چارە ژ بو قی مەبەستی پەیدا نەکر، ژبەر کو چ بەلگەیین دژى وئ نەبوون.

- من نە ددیت کا وئ چ دکر لى ژ لقاندنا زەند و بازین وئ، ئەز دشیام بیژم کو دەستین وئ مژویلی چنينا تئشتەکی یە، کەش و ھەوا پیچەکی خۆش بوو، قەھوئ جانى من گەرم کر و ژ دەرگەھى قەکرى بیھنا شەفی و گولان

بو مروؤفی خۆشە دەما دبەیسیت خەلك یی گرنگیی پی ددەن، ھەتا ل روینشتەکا تاوانباریی ژى بیت!

گرنگه ئەگەر مەروەف ل سېھ سالیی ئان حەفتی سالیی بمریت، ژ بەرکو د هەردو مرانادا دا گەلەك زەلام و ژنێن دی دئ ژین و ئەف چەندە ب هزارەهان سالانە بەردەوام دكەت، ب كورتی، گومان ل فی تشتی نە دبوو. مرن هەر مرنە چ نھا بمرم ئان پشتی بیست سالیی دی، بەلی دەما من ئەف تشتی د ناخێ خوە دا دگۆت، دلێ من د سینگی من دا ب تۆرەیی بلند دبوو، دا بكارم دگەل هەناقین خوە ئاش بکەم، من خوە ل پشەت وان بیست سالان ددیت!

- ما گرنگیا خوە هەیه پشتی مرنا من ماری دگەل كئ بیت؟ پشتی دمرم چ گرنگیا خوە هەیه بچیتە دگەل ئیكی دی ئان نە، كەسەكی دی لیقین وئ بگریت.

- هیقییا من یاداوییی ئەو بوو رۆژا سیدارەدانا من گەلەك مەروەف هاتبان و تەماشەكەربان، هیقییا من ئەو بوو كو د رۆژا كوشتنا من دا ئەوین ئامادە ب هەوار و نەفەرت كەربانە قیرین!

خوە ل مالی دویایی بگریت، پشتی 25 سالادەولەمەند بوو و ب ژن و زارۆیهكفە قەدگریته گوندی خوە، دایك و خویشكا وی ئوتیلەك ب ریقه دبر، دا كو وان مەندەهۆش بکەت، ژن و زارۆیی خوە ل ئوتیلەك دی هیلان و ب تنی چوو نك دایكا خوە وان، دایكا وی ناسنەدكر و وی ژی ب ترانکی ژوورەك داخوازكر و گەلەك پاره نیشا وان دان، ب شەف ژبەر دزینا وان پارەیا، دایك و خویشكا وی ب چەكوچین ناسنی ئەو كوشت و لاشی وی هاقیتە د پروبیاریدا- رۆژا دویفدا، ژنا وی بی بزانیته چ ب سەری هاتییه، بو دایك و خویشكا وی راستییا وی ریقینگی ئاشكەرا دكەت، دایكا وی خوە سیدارەدا و خویشكا وی خوە هاقیتە د بنی بیریدا، من ئەف چیرۆكە ب كیماتی هزار جار ان خواندییه.

- هەمی دزانن ئەف دویایه نە یا ژ هەژییه مەروەف بو بژیت، من دزانی نە تشتەكی گەلەك

ئەدەب

ھۆزان

- 128 - باژېرئ بى دەم
د. بەدرخان سىدى
- 131 - نامەيەك بۇ زىنى
شقان شىرى ھرۆرى
- 133 - ئەز كۆمكەكا ئاخى مە
ھلبىن باقر
- 135 - باژېرەك نە ژ ھەژى ژيانى
دىار ئەرەدىنى
- 137 - نامە بۇ سۆفى
كوثر شوكت

چىرۆك

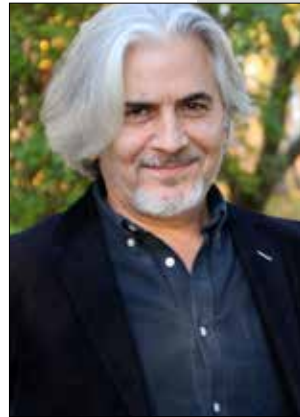
- 114 - كەفۆكا سىپى
فرات جەوهرى
- 124 - گەرسوون
ادىب عبدالله
- 126 - كووچكى قەدەغە
دەمھات نوورى عەبدال

كەفۇكا سىيى

ئەو پىنج رۆژ بەرى ژ گرتىگەھى ھاتبوو بەردان، دگەل
كو ئەمرى وى ھى ب تەنى سى و پىنج بوو ژى تايەكى
رەش د پۆرى وى دە ئەمابوو، گەپىن وى كۆرت بووبوون
و قەرمىچۆكىن روويى وى بووبوون مينا يىن كالان، ئەو
روويى وى يىن گەور و ژىندار نھا زەر بووبوو، بەژنا وى
يا درىژ، يا كو دەمەكى ژ كەچكىن مەھەلى رە مەراق بوو
كو بدىتانا، تەويا بوو، ئەو نىدى نە خۆرتەكى بەرى نھا ب
پانزەھ سالان، لى بووبوو مينا كالەكى.

ئەرى، ئەو پىنج رۆژ بەرى ھاتبوو بەردان..، و نھا،
ل قاتى سسيان، ل بەر پەنجەرەيا نۆدەيا خوە يا خەباتى
روونشتبوو و ل دەرقە، ل بارانا پىشى يا پازى تەماشە
دكر، جار جانان ژ نىكىفە دكەنيا، ب پستىنى تىشتن دگۆت
و ديسان بىدەنگ دما، ئەف يەكا ھان بەرھەما سالىن وى
يىن گرتىگەھى بوو، بەرى پىنج رۆژان، گافا ئەو ژ گرتىگەھى ھاتبوو
بەردان، باقى وى و مەرقىن وى يىن نىزىك ب قى يەكا ھان ھەسىا بوون،
لۇما وان ئەو زوو نىشانى دۆكتۆرەكى ناس دابوون، دۆكتۆر تىشتەك ژى
فېھم نەكربوو، ب تەنى گۆتبوو: «دقى ھوون وى بىن نانكارايىن»، لى
نە وى دخوەست ھەرە نانكارايىن، نە ژى رەوشا مالباتى ژى رە دەست
ددا، رۆژەكى ژى وان پىرەك ژ گوندەكى چىي نانى بوون، داکو پىرى ھن
دەرمانان ژى رە چىبەكە و تىشتەكى ل سەر بخوينە، لى ئەو بەلكى زىدەيى
دەھ دەقىقان ب پىرى كەنىابوو، پاشى خوە ئافىتبوو سەر پىرى، دەستىن
خوە خستبوون قركا وئ و كو نە ژ نەندامىن مالى بوويا وى نى ل و ر ئەو
پىر بخەنقاند، پىرا كو ب زۆرى خوە ژ ئاف لەپىن وى فلتاندبوو، دەرى
رە دەرکەتبوو و ب خورتبوونا خۆرتەكى باز دابوو.

بارانا كو دەھات جانان خورت دبوو، جانان مروۇف دگۆت قەى وئ

فرات جەھەرى*

داوی وەرە، كیم دبوو، ئی دیسان ب خورتی دباریا، وی ژی هەردو نەنیشکین خوه دانیبوون سەر ماسی، سەری خوه خستبوو ناف کەفین دەستین خوه و بیی کو چافین خوه بکوتکوتینه ل بارانا پیشی یا پایزی دنهیری، جارنان دخوست دلۆپەك باران ژ هەوا دە هەتا کو بگهیژە نەردی تاقیب بکه، ئی هەو دنهیری کو دلۆپین دن دکەتن بەر و بالا وی دیسان بەلاق دبوو، ئەو جەرەکی ژی ل هەبوونا بارانی فکری، وی ئەو پەرچەنەورین رەش یین ل ئەزمین شبانده دەریابەکه وەکه مۆخلی بقول، د وی نافی دە دیسان ئەو پیرکا وی رۆژی هاتە بیرا وی، ئەو دیسان مینا وی رۆژی ب پرقینی و ب دەنگەکی بلند کەتیا، پاشی ب جارەکی فە کەنی خوه بری، چافین وی بەلۆق بووبوون، وی ئەو چافین خوه یین بەلۆق بەرا ئەور دابوون، نەری، راست بوو، د ناف ئەورئ رەش دە کەفۆکەکه سپی خویا دکر، ئەو کەفۆکا سپی هەر کو نیزیك دبوو مەزن دبوو، هەر کو مەزن دبوو دشبیا خوهها(خوشکا) وی، نەری، ئەو خوهها وی بوو، وی ب چافین خوه ددیت.

فی جاری نەنیشکین خوه ژ سەر ماسی هلانین، ب هەردو دەستان خوه هەشک ب ماسی گرت و زق ل خوهها خوه نەیری، کراسەکی تەنک ل خوهها وی بوو، گولیهک ژ دەهفین هەسپان ل ئەنیا خوه گریدابوو و ل بەر پەنجەرەیا وی دفریا و دخوست د پەنجەرئ رە تیکەفە هوندر، گافا مێرک ئەف یەکا هان فەرق کر، هەما ژ جەه خوه پەنگزی و پەنجەرە فەکر، ب فەکرنا پەنجەرئ رە خوهها وی فریا هوندر، دگەل کو ل دەرفە باران خورت دباریا ژی دیسان کەچک شل نەبووبوو، چافین کەچکی مینا دو مۆریکین شین دبرقین، لیقین وی یین داگرتی د رەنگین سۆریوونا هەناریکین روئ وی دە بوون، بەژنا وی دریز، ئەوقا وی زراف و هیتین وی داگرتی بوون، ئەو ب وی ئاوی ل قونجکەکه ئۆدی ل سەر لنگان راوەستیابوو، باسکین خوه بەراپەر خوه دابوون، ستوویی خوه خوار کربوو و ب رەوشا برایی خوه دگیا، وی دگۆت: – کەکو ئەف چ ب تە هاتیە؟ برایی منۆ کانی خورتانیا تە؟ تە چما خوهها خوه کوشت؟ چاوا دەستین تە ل من گەریان و تە ئەز کوشتم؟ چاوا دەستین تە ل خوهها تە، یا کو تە ئەو قاسی ژی هەز دکر، گەریا؟

ناخخ... من چ بیریا تە کریە، ناخخ... ئەز چ دخوازم تە هەمیز بکم، ئەز چ دخوازم برایی خوه تایی ب تەنی هەمیز بکم، ئەز چ دخوازم رۆهنیکا چافین خوه هەمیز بکم، کەکی منۆ، باقی منۆ، برایی منۆ.. ئی ئەز نکارم، نا نها دەستین من ب تە بین ئەز ئی وندا بيم، ژ بەر کو ئەز مری مە، تە ئەز کوشتەم.. ناخخ.. کەکی منۆ، من چقاسی ژ تە هەز دکر، ما نایی بیرا تە گافا ئەم ل سەر داوەتا تە دپەیفین؟ تە ژ من رە دگۆت، دفی تو سەری گۆفەندی

بکشینی، ما تى بىرا تە كەكى منو؟ تى بىرا تە بىن ژ داوہا تە رە چقاسى ھندك مابوو؟ پشتى تە ئەز كوشتم ب سالەكى دەرگىستيا تە ژى خوە نافتىت بەر ترینی و خوە كوشت، تام ھوون ئى وى رۆژى بزهوجيانا و من ئى وى رۆژى سەرى گۆفەندا براكى خوە، تايى ب تەنى بکشاندا، تام وى رۆژى دەرگىستيا تە بوو ميقانا من، وى ژ من رە بەسار ھوشا تە كر و وى گۆت پشتى تە ئەز كوشتم، تو ھاتى گرتن، وى ژى نىدارە نەكر، ژ دەردى ئەفينا تە خوە نافتىت بەر ترینی، زوودەپە ھايا من ژ وى تونەپە، ژ وى شەفا كو ئەم ب ھەف رە ل گرتىگەھى ھاتن خەونا تە و پىقە من ئەو نەدیتىپە، گەر ئەو ببەيزە تو ھاتىي بەردان، ئەو ل كو بە ئەو ئى وەرە، مە چەند جارن ب ھەف رە خوەست ئەم وەرن با تە، لى گاردیانان ئەم دترساندن، ئەم ژ وان نەویریبوون بەھاتانا، دەرگىستيا تە ھەر ل تە دڤكرە، وى رۆژا كو ھاتىبو ميقانداريا من، ژ من رە گۆت، ب چ ناوایی دپە بلا بپە، ئەز ئى خوە بگھينم وى، وى زەواج ل ھەردو دنيان ل خوە ھەرام كرىپە، ئەو ل سەر تە دین بووبوو كەكى منو، ئەو تەنى ژ بو كو تە ئەز كوشتبووم ھەبەكى ژ تە قەھەرى بوو، لى رۆژا كو ميقانا من بوو، من ژى رجا كر، كو ئەو كەكى من ئەفوو بكە، وى ژى سۆز دا من كو ئەو ئى تە ئەفوو بكە، من ژى رە گۆت، چ دپە، براكى من تايى ب تەنى يە، وى ئەفوو بكە، من گۆت، براكى من گونەھە، پىر دلتنەكە، من گۆت، براكى من ھەتا نىرۆ گىركەك نەنیشاندپە، لى ئەز كوشتمە، خەم ناكە، ئەو ژى نە سووچى وى بوو كو.. خەلكى لى ولو كر، گەر خەلكى ل تە ولو نەكرىا تە ئى ژ كو خواكا خوە بكوشتا؟ وى ژ كو دەستى تە ل من بگەرىا؟ من ژ دەرگىستيا تە رە گۆت، گافا تە بەرا من دا، تە چافىن خوە گرتن، من گۆت، دەستىن وى ل من نەدگەريان، من گۆت، وى پىر ژ نىنسانا ھەز دكر، و من گۆت، تە ژ من ژى پىر ھەز دكر، ما نە ولۆپە؟ قەى تە ژ من ھەز نەدكر؟ ما تو ژ من ھەز ناكى كەكى منو؟

خلۆليكىن ھيسرىن چافىن مىرك د سەر روئ وى بىن نەكوركرى دە گىر دبوون سەر چەنا وى و پاشى دنوقوتىن نەردى.. نىدى ئەو مينا زارۆكەكى ب نىسكىن دگريا، وى دخوەست سەرى خوە دەپنە سەر ملن خوەھا خوە و ب دەنگى بلند بگري، دخوەست ئوزرا خوە ژى بخوازە، دخوەست ژى رە ببىزە كو وى چقاسى بىريا وى كرىپە، دخوەست پۆشمانيا خوە بپنە زمان.

وى خوە وندا كرىبوو، بەر ب خوەھا خوە چوو، كو وى ھەمىز بكە، لى خوە ھل بەر گەرىا و ژى رە گۆت، كو دەستى وى پىن بپە، ئەو ئى وندا بپە، لى مىرك خوە نەگرت، خوە نافتىن، ب نافتىننا وى رە كەچك وندا بوو، مىرك دەقەر و، ل ھوندرى ئۆدى كەتە خوارى و ب كەتتى رە سەرى وى ل قورزىا

ماسى كەت و سەرى و مينا كو پەرچە بووبە، خوین ژى ھات، ئەو ب شكاندنا سەرى خوە نەھەسىابوو.

ھەيا كو ديا وى كەت ھوندر، ب قىرىن بانگ جيرانان كر، ھنگى ئەو ھىدى ھىدى، مينا ژ خەو كە كوور شيار ببە، ب سەر ھشى خوە قە ھات و تىگھىشت كول نەردى يە.

ئەو بارانا كو د پەنجەرى رە ل ھوندر خستىوو، كاخز و پرتووكىن ل سەر ماسى شل كر بوون و ئاف ھەركى بوو سەر تەژ و خالىين راخستى.

ب ئالىكاريا جيرانان ئەو راكرن نەخوھەشخانى، دۆكتوران، كو يەك ژ وان ھەقالى وى يى زارۆكتىي بوو، سەرى وى پانسوومان كرن، ب خافكەكى گرى دان و ژ باقى وى رە گۆت، دا وى راكن ئانكارايى، نان ژى كو ئىمكەنى وان ھەبە، وى بىن ئەورووپايى، باقى وى ژ بىنىمكەنيا خوە گازن كر و ژ بۇ بكاربە ئالىكارىيەكى ژ جەھكى بستىنە، ژ دۆكتورى ھەقالى لاوى خوە داخووا ھن شىرەتان كر، دۆكتور ژى سۆزا تىشتى ژى بى دايى و ب رەوشا ھەقالى خوە يى زارۆكتىي، كو ئەوچەند زىرەك و ژىھاتىبوو، خەمگىن بوو.

زىرەكتى و ژىھاتىبوونا وى ژ ئالىي ھەركەسى قە دەھاتە زانىن.

بەرى پانزەدە سالان، د نىمتهانا تىبى دە، ئەو د ئاف سەد و پىنجى ھەزارى دە يى شىستەمىن دەرکەتبوو و ئەو ھەقالى وى يى كو نەل نەخوھەشخانەيا باژارى وان دۆكتورى دكر ب زورى بووبوو يى ھەزارى، وى ھى د سالىن خوە يىن لىسەي دە پرائيا كلاسيكىن فرانسز و روسان خوەندبوو و د قايشكشاندنا چىرۆكان يارۆژنامەيا باژىر دە ب چىرۆكا خوە يا ب ئافى (مىركى سەرخواھش) بووبوو يەكەمىن و پاشى ئەو چىرۆكا وى ل ئەورووپايى ژ ئالىي ھەقالەكى وى قە ھاتبوو وەرگەراندنى ئالمانى و نھا ژى ئەو چىرۆك د ئانتۆلۆژىيەكە ب ئافى (ئەدەبىياتا رۆژھلات) دە ل ئالمانيايى ژ ئالىي وەشانخانەيەكە ناسكرى قە ھاتىە چاپكرن، ھەركەسى ب قى زىرەكبوونا وى دزانيبوو، ھەتا، ئاپى وى، يى كو رەيسى بەلەدىا باژىر بوو و گەلەكى ژى ھەز دكر، سۆز دابوويىن كو دى وى ژ بۇ ستاژى بشىنە ئىنگىلتەرەين، لى گاڤا كورتووپىستا كو وى د بن تەسىرا ئاپى خوە دە خوەھا خوە كوشتىە، ل باژىر بەلاڤ بووبوو، پر كەسان باوەر نەكبوون و ژ بۇ ئەو دلئ خوە تىخن جەھ، ئەو ب ھن كاركەرىن بەلەدىي رە پەيڤىبوون، كاركەرىن بەلەدىي ژى نەدخوھستىن ديار بكن كو سەرۆكى وان بوويە سەدەما قى تراژەدىن، وان تەنى بىدەنگى دپەژراندن.

گۆرى دەھاتە گۆتن و د ئاف باژىر دە بەلاڤ بووبوو، چىرۆكىن و لۇ دەست پىكربوو: خوەھا وى يا كو ب خوەشكبوونا خوە ل باژىر دەنگ دابوو خوەستيا پسمامى خوە بوويە، نەڤ خوەستىن ژى ھى د پىچەكى دە ژ ئالىي ھەردو بران

بىر يار ھاتىبو دايىن؛ لى ھەردو زارۋكىن كو د نالىي كارەكتەر دە گەلەكى دوورى ھەقدو بوون و ئەو پىسامى كو ژ نالىي كەچكى قە قەت ئەدھاتە ھەزكرن و ھەباندن، كەتبوو دەرئ رىا وئ، كەچكى ژى ھەوھسا خوە بەردابوو سەر خۆرتەكى جىرائى مالا خالى خوە و روژەكى گافا نىد تىدگھىن كو تو رىين دن تونە، ب ھەف رە باز ددن، ژ بو ئەو شوپى ژ سەر خوە داگەرىنن و نەيىن دەست، ھەر گاف جھى خوە دگۈھەرن، تو جارى زىدەيى شەفەكى ل جھەكى نامىنن، لى پىشتى سى مەھان، ل ئىزمىرئ، ل باركىشەكى ناس راست تىن و باركىشى كو ب تەسادوفى ب رەفا وان ھەسىابوو و ب خەلاتا كو ناپى كەچكى ژ بو گرنا وان سۆز دابوو، بەيستبوو، تمایى زورا وژدان برىوو و ژ مالماتا كەچكى رە خەبەر شاندىبوو، ژ نالىي دن قە ژى ب دەك و دۆلاب و ب دۆستانى ب دوو ھەردو دلکەتیان كەتبوو و گافا روژەك ژ روژىن ھافىنى يا ھەرى گەرم ئەو ب ناپى كەچكى، باقى وئ و دو پىسامىن وئ رە كەتبوون ھوندر، ھەردو دلکەتى شاش و نەجىمىمى مابوون، لىوك ھەما دەستى خوە نافتىبوو دەستى ھەزكرىا خوە و خوەستبوو بازدن، لى ناپى كىچكى، يى رەيسى بەلەدىي بوو و ب لاش و گەودە بوو، ھەما خوە نافتىبوو قەمچكا پاش ستويى لىوك، ئەو بەر ب خوە قە كشاندىبوو، پاشى ھەتا ژئ ھاتبوو ئەو بەر ب دىوئىر قە دەھف دابوو، پىشتا وى ل دىوارئ چمەنتۆ خستبوو، لاوك ب بەلقىن قەرەشىابوو، لى ھىن بەرى كو ئەو بگھىژە ب پىشتا دەستى خوە دەقى خوە پاكر بکە، فى جارى لاوئ رەيس، يى كو د ناڧ مالى دە گەلەكى دەلالى رابووبوو، لى پر ترسۆنەك و ژ نالىي لاش و گەودە ژى دە قەت نەلھەف بوو، ھەتا ژئ ھاتبوو كولمەك ل سەر چاقى لىوك خستبوو، كەچكى ئىدارە نەكربوو، ئىرىشى وان كرىوو، گافا ناپى وئ خوەستبوو لىخە، دەستى وى گەز كرىوو، د وئ كىلىكى دە بارىنا كو ژ ناپى وئ ھاتبوو بىتر بارنا گايەكى نانىبوو بىرا مروڧ، لى ھەردو دلکەتیان ھەرچقاس ل بەر خوە دابوون ژى، دىسان نكارىبون خوە ژ ناڧ دەستىن وان بفلتىنن، ھەتا كو تارى كەتبوو ئەردئ ئەو ب دەست و لنگىن وان قە گرى دابوون، ئەو نافتىبوون داويا دۆلمىشى و ھەزار و دوسەد كىلومەترە، دگەل كو تەنى سى چاران سەكنىبوون، چووبوون، د سەكناندا چارا چاران دە، لىوك خوە ب ناوايەكى قەكربوو، وەكە گوللەيا دەقى تڧنگى خوە د دەرى رە نافتىبوو، خوە نافتىبوو دوو پىقابەك كو نوھ ژ بەنزىنخانى ھەرەكەت دكر و چووبوو، ھەر چقاس ھن ژ قان ب دوو پىقابى دە بازدابوون ژى، پەرە نەكربوو، پىقاب زوو دەرکەتبوو سەر رى و ب سورەتەكە خورت ژ و ر ب دوور كەتبوو، ناپى كەچكى پىلاكا پىقابى نڧىساندىبوو و ژ مىركى كال يى ل بەر بەنزىنخانى پىسا وئ پىقابى كرىوو، مىركى كال ھەقى بەنزىنا خوە ژئ

ستەندىبوو، ب نەينى سەرى خوه ھەژاندىبوو و پىرسا وى بىن بەرسىف ھىشتىبوو،
 قانال دۆلمىشا خوه سوار بووبوون، ژ بەنزىنخانى دەرکەتیبوون و پىشتى
 سى سانەتان، سانەت دۆنزدەھ و نىقى شەقى گھىشتىبوون باژىر، د كەتتا باژىر
 دە گاقا دەورىيە د رى دە ل وان راست ھاتىبوو و دىتیبوو كو رەيسى بەلەدىي
 يە، سلاق لىكرىبوون و بىيى كۆل دۆلمىشا وان ساختى بكن ئەو بەردابوون،
 وان ژى راست ئاژۆتیبوون بەر دەرىي مالا باقى كەچكى، پىسامى وى ب
 گولىي وى گرتىبوو، ئەو ژ دۆلمىشى دەرخستىبوو، د ھەوشى دە ب دوو خوه
 دە كىشكشاندىبوو و برىوو ئافىتیبوو ھوندر، گاقا دىا وى ژ خەو شىار بووبو،
 كەچكا خوه يا مىنا گولەكە بىستىرى د وى رەوشى دە دىتیبوو، خوه نەگرتىبوو،
 خوه ئافىتیبوو سەر وى، لى باقى كەچكى چەند پەھىن ل وى خستىبوون، ژى
 رە گەلەك خەبەرىن نە ل رى دابوون و ب بازدانا كەچكى ئەو ژى سووچدار
 كرىبوو، پاشى زلامان كەچك د ئاف خوه دە ھلگرتىبوون، ئەو برىبوون خانىي
 بانى، ژ نوو قە گرى دابوون، دەرى ل سەر وى كلت كرىبوون و سى رۆژ و
 سى شەقان نە ئافەك نە ژى پارىيەك نان دابوونى، دۆترا رۆژى مالا ئاپى وى
 ژ براىي وى يى ل ستەنبۆلى رە تەلەفۆن كرىبوون، لاوك ب بالافرى ھاتىبوو،
 ل وى رەوشى شاش مابوو، پىشى باوەر نەكرىبوو، دوو رە گاقا ئاپانى وى
 خستىبوون سەرى وى و خوهستىبوون ئەو نامووسا خوه پاكژ بكن، د ئاف
 خەلكى دە دىسان وەكە بەرى ب سەربىلدى بژىن، ژى رە دەمانچەكە چەكى
 يا كو دەستكى وى ژ ئالىي زىقكەرەكى ناسورى قە ھاتىبوو نەقشاندىن، پەيدا
 كرىبوون و خوهستىبوون ئەو ب دەستى خوه، وى دىلكا خوه ھا خوه بكوژە،
 پىشى لىوك قەبوول نەكرىبوو، ھەرچقاس دخوست خوه ھا خوه پىاريزە ژى ژ
 بەر ھن سەدەمان نەوئىرىيى.

ئەو بوويەرا كو د ئاف باژىر دە بەلاڧ بووبو، ژ بۆ مالباتا وان يا ناسكرى
 كىمانىيەكە مەزن بوو، و ژ بۆ كو دىسان روويى مالباتى سىي بىيە، شەرەف
 و نامووسا وان ب دەست بکەقە، كوشتنا كەچكى پىويست بوو، لىوك ژى ب
 قى يەكا ھان دزانىبوو، لۇما كوشتنا خوه ھا خوه قەبوول كرىبوو، دەمانچە ژ
 ئاپى خوه ستەندىبوو، دو جار ان كەتیبو ھوندرى ئۇدا خوه ھا خوه، ژى نىشان
 گرتىبوو، لى دىسان ژى دەستىن وى لى نەگەر يابوو، بەرنەدابوويى، تەننى
 ل سەر لنگان راوہستىابوو و زق ل خوه ھا خوه نەپىرىبوو، خوه ھا وى ژى
 ستوويى خوه خوار كرىبوو، ب پۆرى خوه يى ژ ھەقدەكەتى و ب رەوشا پىرەكە
 چىرۆكى ل براىي خوه نەپىرىبوو، نە وى، نە ژى براىي وى تىشتەك ژ ھەف رە
 نەگۆتیبوون، رۆژا سسىان گاقا براىي وى شەف نىقى شەقى ب شەدەت دەرى
 قەكرىبوو، خوه ھا خوه ل سەر لنگان د قۆرزىكا وئۇدى دە دىتیبوو.

گافا خۇدەھا ۋى چاقىل ۋى كەتتېۋو، مېنا كۇ زانېبە ئەۋ ئى قى جارى ۋەرە كۇشتن، ب براىى خۇدە رە كەنىابوو، ئەۋ ھنگى ل بەر چاقىن براىى خۇدە بوۋبوو مېنا پېرھەبۆكەكى، لاوك ژ ۋى رەوشا ۋى بېھاۋە ترسىابوو، ۋەكە كۇ تو ساتلەك ئاف ب سەر دە برژىنى د خۇيدانى دە مابوو، چاقىن ۋى ۋەك دو بزۇتتىن ئىگر سۆر بوۋبوون ۋ بەلۇق بوۋبوون ۋ ب قىرىنەكى رە بەرا خۇدەھا خۇدە دابوو، گوللەيا پىشى كۇ بەردابوۋىي مېژىيە ۋى ژ ھەف بەلاڧ كرىبوو ۋ ژ بەر كۇ بەرا ئەينى جەھى دابوو، لى كەچك ب گوللەيا پىشى رە چۆكىن ۋى فسىابوون ۋ ھىدى ھەركىبوو نەردى، ھەر ھەفت گوللەيىن كۇ بەردابوۋىي ل ئەينى جەھى كەتتېۋون.

ئىقارى، گافا ۋى خۇدە ب ۋى سەرى خۇدە يىن گرىدايى ل سەر نقىنى خۇدە درىژ كرىبوو ۋ زق ل زكى ئودى دنھىرى، ئەۋ ل ۋى يەكى دىڧكرى، ل سالىن خۇدە يىن گرتىگەھى دىڧكرى، گەللەك سەرىپىھاتىيىن ۋى ھەبوون، ئەۋ ب گەللەك كەسان رە رابوۋبوو ۋ روونشتېۋو، گەللەك كەسىن ناسكرى دىتېۋون، ژ بۇ دەرباسكرنا ۋەختى خۇدە ۋ ژ بۇ كۇ ئەۋ خۇدە ژ بېر بگە گەللەك پرتووك خۇدەندېۋو، پاشى رەوشا ۋى خەراب بوۋبوو، دەستى ۋى ل خۇدەندا پرتووكان سار بوۋبوو، ۋى سەرەدانىن كۇ دھاتن ب پاش دە قەدگەراندن، ھەتا دەمەك پىر درىژ ب ھەڧال ۋ دۆستى خۇدە يىن گرتىگەھى رە ژى نەپەيڧىيوو، ئەۋ ل قى يەكى ژى دىڧكرى، پاشى ژ نىكى قە رابوو ۋ ل سەر خۇدە روونشت، پىشتى كورتەدەمەكى ژى چوو ئۆدەيا خۇدە يا خەباتى، بەرى پانزەدە سالان گافا ھىن بەرى ئەف بۆبەلات ب سەرى وان دە ۋەرە، رەوشا مالباتا ۋى يا ئابورى پىر باش بوو، ژ بلى خانىي وان يى سىقاتى، سى دكانىن وان يىن كىجان ژى ل باژىر ھەبوون، ئەۋ ئۆدەيا خەباتى تەنى نايدى ۋى بوو، ئەۋ چوو، دىسان ل بەر ماسا خۇدە روونشت، ھەردو ئەنىشكىن خۇدە دانىن سەر ماسى، سەرى خۇدە خىستە ئاف كەڧىن ھەردو دەستىن خۇدە ۋ ژ پەنجەرى ل دەرقە نھىرى، ئەف يەكا ھان ژ رۇژا ئەۋ ھاتتېۋو بەردان ژى رە بوۋبوو مېنا ئادەتەكى، ژ نىكى قە چاقىن ۋى بەلۇق بوون ۋ ل دوور نھىرى، نەرى، ئەۋ نە شاش بوو، يا كۇ ژ دوور قە خۇيا دكر ۋ خۇدە ل ۋى گرتېۋو ۋ ب فرىن دھات خۇدەھا ۋى ب خۇدە بوو، مېرك ھەما ژ جەھى خۇدە پەنگزى ۋ پەنجەرە قەكر، خۇدەھا ۋى د پەنجەرى رە كەت ھوندر ۋ دىسان چوو قونجكا خۇدە يا بەرى.

— من ژ تە رە گۆتېۋو، كەكى منۆ، گۆت، من ژ تە رە گۆتېۋو، كۇ دەستىن تە ب من بېن ئەز ئى وندا بېم، نھا دىڧى تو دەستىن خۇدە ب من نەكى، گەر تو دەستىن خۇدە ب من بىكى ئەز ئى دىسان وندا بېم.

جارەكى مېنا وندا بوو لى دىسان خۇيا بوو، ئان ژى مېرك ۋ لۇ ھىس كر،

قى جارى زق ل ھىلا خوهها خوه نھىرى، ديت كو نھرى، راسته، يا كو خوه د قونجكا خىنى دە كرىه قومك و ستوويى خوه خوار كرىه، خوهها وى يه، خوهها كو بەرى نھا ب چەند دەقىقان ب كراسەكى سېى و تەنك بوو و روويى وئ گھور و ھنارىكىن وئ سۆرك بوون، نھال بەر چافىن مېرك بووبوو مېنا بەرى ب پانزەدھ سالان، پۆرى وئ ژ ھەقدەكەتى، كراسى وئ قەتياى، زەيف و بېھىز، لۇما مېرك ژ نشكا قە كرە قېرىن و ب قېرىنى رە ژى چەند جاران ل سەر ھەف گۆت: «نا، نا!» ب دەنگى قېرىنا وى رە دى و باف و خوشكىن وى يىن بچووك شيار بوون، لى گاغا دىتن تىشتەك تونەيە ديسان چوونە جھىن خوه، لى ديا وى پەنجەرا ئۇدا وى گرت، ئەو ل سەر مېندەرى درىژكرن دا، دەمەكى ل بەر سەرى وى روونشت و سەرى وى يىن كو د رەنگى بەرفى دە بوو، مست دا، وى ژى ئەينى وەكە زارۆكەكى بچووك سەرى خوه دانى سەر چۇنگا ديا خوه و ھەردو چۇنگىن خوه كشاندن زكى خوه، ديا وى گونەھى خوه ب وئ رەوشا لاوئ خوه نانى و ئەو لاوئ وئ يىن كو مېنا چىايەكى بوو، لى نھا كەتبوو وئ رەوشا خەراب، دل و جەرگى وئ دىت، ئەو دەمەكى ل زارۆكتى و خورتانيا لاوئ خوه فكرى و ئەو كەچكىن مەھەلى كو ژ بو لاوئ وئ يىن چەلەنگ چقاسى خاتر و قىمەتا وئ دگرتن، ب بىر نانى، ھەر كو ديا وى سەرى وى مست ددا، وى ژى خوه ھىن بىتر وەكە زارۆكەكى ھىس دكر و ھىسرېن چافىن وى وەكە دلۆپان دھەركىن نەردى، ديا وى ژى ژ بو كو ھىسرېن وئ نەھەركن سەر روئ لاوئ وئ، ب دەستمالا سەرى خوه ھىسرېن خوه پاكژ دكر و نفرېن دنيايەكى ل مالا ناپانى وى دكر، مالا ناپانى وى كو دەمەكى تادە و نەھەقىەكە مەزن ل وئ كرىوون و ئەو ناپى وئ يىن كو بووبوو سەدەما كوشتنا كەچا وئ و بووبوو سەدەما كو كورئ وئ تىكەقە وئ رەوشى.

وئ نفر ل وى ناپى دكر، وئ دلئ خوه دە نفرېن خوه دكرن، وئ دگۆت، تە وارئ من كۆر كر، خوهدى وارئ تە ژى كۆر بكە، وئ دگۆت، تە مالا من خەراب كر، خوهدى مالا تە ژى خەراب بكە، وئ دگۆت: «خوهدى ناقا رەش ب چافىن تە دە بېنە»، وئ دگۆت و دگۆت.

مېرك پىشتى دەمەكە كورت ل سەر چۇنگا ديا خوه د خەو رە چوو، لى ديا وى ژ بو وى شيار نەكە، ھەيا سائەت سسى شەقى بېىى كو خوه تەف بلقىنە، د بن سەرى كورئ خوه دە روونشت، لى ھەيا كو ئىدى ژ تەقزاندا لنگى خوه دەبار نەكربوو، مەجبوو مابوو كورئ خوه ژ بو كو ئەو ھەرە سەر نقىنى خوه رازى، شيار كرىوو، مېرك ژى ژ نشكى قە ژ خەوئ پەكياوو و ئەو خويدانا كو ژ تەسرا خەونا وى يا ترسى مابوو ب پىشتا دەستى خوه پاكژ كرىوو، ديا

وى ب دەستى وى گرتىوو، ئەو بربوو ئۇدا وى يا رازانى، ئەو ل سەر نقىنى وى درىژ كرىوو، ئەنیا وى ماچى كرىوو، لامپا وى قەمراندېوو، ھىدىكا دەرىي وى گرتىوو و دەرکەتېوو، يى مىرك ژى خەوا وى نەھاتېوو، پىشتى دەرکەتتا ديا خوە ب نىقسائەتەكى رابووبوو سەر خوە و ديسان چووبوو ئۇدا خوە يا خەباتى، چەر كو كەتېوو ھوندرئ ئۇدا خوە يا خەباتى پەنجەرا خوە قەكرېوو، لى ديسان گرتىوو، پاشى ديسان قەكرېوو، قى جارئ ژ نشكى قە ژ ھوندرئ ئۇدئ دەنگەك ھاتېوو، مىرك قەجىقېيوو، ل پاش خوە زىقرېيوو، دىتېوو كو ديسان خوەھا وى ل قونجكا ئۇدئ ستوويى خوە خوار كرىه و دخوازە ژ براىى خوە رە تىشتان بېژە، براىى وئ ژى ھەبەكى بەرەپاش چووبوو، ل قونجكا دن يا ئۇدئ ل سەر كورسىھكى روونشتېوو و وى ژى ب ستووخوارى ل خوەھا خوە نەھىرېيوو، جارەكى، مينا كو نقتىبە دلئ وى كو ئەو نە خوەھا وى يە، تەنئ ل بەر چاقىن وى ولۇ دېه، لى وەكە خوەھا وى دزانېيوو ئەو چ فكريه، لۇما زووكا ژ وى رە گۆتېوو:

– ئەز خوەھا تە مە، باقى منو! ئەز سۆرگولئ مە، ئەز نھا ژ با دەرگىستيا تە تىم.

مىرك ديسان ژى باش لى نەھىرېوو، ئەو خوەھا خوە يا بەرى ب پانزەھ سال و چار– پىنج مەھان ئانىبوو بىرا خوە، دىتېوو كو تو گوھەرتن د خوەھا وى دە چىنەبوويه، ئەو سپەھىبوونا خوە يا بەرى ب پانزەھ سال و چەند مەھان ھىنا ژى پاراستىه.

– ئا ئىرۆ من دەرگىستيا تە دت، وئ گۆت، گەر تو ھەرە سلاقتىن من لى بکە، ژئ رە بېژە، ئەز ل بەندى وى مە، ئەز ژ وى پىن قە كەسى ناکم، بلا ئەو ژى كەسى نەكە، وئ دخوەست ب من رە وەرە، لى نەھات، وئ گۆت، ژئ رە بېژە، بلا ئەو وەرە، وئ گۆت، ما نە ھەقى منە كو ئەو وەرە من بېينە، من ژئ رە گۆت، بەلئ وەلە، ھەقى تەيە، ئەز ئى ھەرم كەكى خوە بىنم و وەرم، ئەو نھا ھازىيا مە دكە، ئەو نھا ل بەندى مەيە، چاقىن وئ ل رىا مە قەرمى نە، دە ھەيدئ كەكى منو، ھەيدئ ئەم ھەرن.

نھا خوەھا وى چووبوو بەر پەنجەرى، ھەردو دەستىن خوە ئاقىتېوون پەنجەرى و ژ براىى خوە رە، يىن كو ديسان ھىسرېن وى د سەر روئ وى يىن ب رە دە دھەركى رە دگۆت: «دە ھایدئ ئەم ھەرن»، كەچك د پەنجەرى رە دەرکەت و چوو، دەنگى وئ ژ دوور قە د گوھىن مىرك دە دكر زىگىنى: «تو ژى بدە دوو من كەكۆ، ئەز ل بەندى تە مە!».

مىرك ژى ھەردو دەستىن خوە ئاقىتن پەنجەرى، ھلكشىا سەر و خوە ب دوو خوەھا خوە دە ئاقىت.

سېبەھى زوو گاقا مەلە ژ مزگەفتى فەگەريا مالى، ژ دوور فە ديت كو يەك
ل كووچى درىژكرى يە، كووچك و جهوركەك ل دؤرا وى دچن و تين و لنگين
وى بيهن دكن.

ھەر كو مەلە نيزيكتر بوو، تىگھيشت كو ئەو لاوى جيرانى وانە، گاقا وى
خوھ نافتىبوو، پيشى ل سەر زك كەتبوو، پاشى قولوپىبوو سەر پشتى، نىقىن
روى وى يى چەپى نەمابوو، مېژىي وى رژيابوو ئەردى، مەلى ئەو چەند
ميشين كەسك يىن كو دكرن قنگينى دانە نالى و ب دەستمالكا خوھ روى وى
نخوماندا.

1992

* فرات جەمەرى Firat Cewerî كىيە؟

- فرات جەمەرى ب ئەسلى خوھ ژ مېردىنى يە، سالا 1980 يى تەركا وەلنىت كر
و ل سوئدى ب جە- بوو.

- وى د ئەينى سالى دە كىتتەكە خوھ دا چاپى، ژ وئ سالى و ب فر دە ئەو د ناڤ
تەڭگەر و چالاكىن ئەدەبىياتا كوردى دەيە.

- وى د ئادارا 1992 ان دە دەست ب وەشاندا كۇفارا (NÛDEM) ئ كر و
دەه سالان بىيى ناڤەر دەرخت، پشتى ب دەمەكى كۇفارەكە خوھروو وەرگەر ب
ناڤى NÛDEM WERGER دەرخت و وەشانخانەيا (NÛDEM) ئ ناڤا كر.
- فرات جەمەرى ب خوھ ھەتا ئەھا 20 كىتتە نڧيساندىنە و 20 ژى وەرگەراندنە
كوردى.

- كىتتەين جەمەرى وەرگەر يانە سوئدى، ئالمانى، ئىتالى، ئەرەبى، تىركى، فارسى
و زاراڧايى سۆرانى.

- چىرۆكىن جەمەرى د ئانتولوژىين سوئدى، ئالمانى، ئەرەبى و تىركى دە ژى
جە- گرتتە و بوونە فىلم.

- جەمەرى ب پىنج رۆمانىن خوھ (پايزا دەرمنگ، ئەز ئى يەكى بكوژم، لەھى،
مارا مەلەكەك بوو و دەرزا دلئ من) وەك رۆمانڧيسەكى گرېنگ بال كىشاندىيە سەر
خوھ.

- فرات جەمەرى كو ھى ژى ل سوئدى دژى، ب سالان د كۆمىتەيا كارگەر يا
پەنا PEN سوئدى دە سەرۆكاتيا كۆمىتەيا نڧىسكارىن سرگونى كرىە.

- فرات جەمەرى سالا 2018 ان ژ بەر خەباتىن خوھ ژ ئالىيى ئاكادەميا سوئدى
ڧە ھات خەلات كرن، سالا 2020 ان ژى وەزارەتا رەشەنڧىرى يا كوردستانى ئەو
ب قەلەما زىرىن خەلات كر.

گەرسوون

يىن پرتەكا خوشىين دايە من يان نيىف پرتا دلوقاتىين ل من بەخشى، ل تەنگاقياندا ھزرا من كرى دى دەنگى خۇ دەمى ئەگەر وى چ نەكر بيت ژى، يا دروست كەسىن ھەژى بەھلبىژىرى، نەز بخۇ دى وى ھەلبىژىرم يىن بشىت وى نەركى ئەدا بكت، وەسا نىنە ژى نەھ ھەر نىك يىن ل باوھشا گاورەكى دا ژ بۇ بەرژەوھندا خۇ ل ساتىن دوماھىين پارا بىژىنيت، پا ژ وى دەنگى ب پارەى دەيت نە رازى مە، ئەوئ دەنگى تە ب پارەى ژ دەست بەدت يىن نامادەيە خۇ ژى ژ دەست بەدت، يىن دەنگى بۇ پوست و پايا بگريت ھەما چنە دى من و تە ژى ژ دەست دەت.

نوزام بۇچى نەم كلتورى پاقژىين پەيروە ناكەين! ما كەنگى پاقژى ھەيە دا دپاقژىين، ھەتا راستى بەخش بين، ببورن دەنگى من يىن مە، بۇ من بەئىلن. ھەز ژ ھەو ھەميا دكەم ھون ھەمى ل بىرا منن، ھەر نىك ژ ھەو ل دويىف

قەدارى وى دنياسم ھون من ناس ناكەن مەژىين من ژى فام ناكەن. وئ روژى شىخى مە ئەوئ برازاين ناغايى گوندى مە، ببورن ناقى وى ل بىرا من چوويە، بەرېژىرى شارەوانىي بوو، راستىن ژ وە نافەشىرم، من گەلەك كار بۇ كرىبوو، لى بەرېژىرى من نە بوو وى ژى دگەلەك ھەلكەفتان دا دەست خوشى ل من كرىبوو، من دزانى دى دەركەفیت پلانين ھشيارانە ھەبوون و گەلەك پارە ژى بۇ ھەوا خۇە مەزاخت بوون.

ھەلبىژارتەن ھاتنە كرن نە تنى تىرا خۇ دەنگ برن ھەكەر نەز يىن خەلەت نە بم تىرا دوو سى كاندیدان دەنگ پويچ كرن، ژ بۇ رومەتى و ھەقالىينىن من تىلەفون بۇ كر دا پىرۇزباھىين لى بکەم بەرى سوپاسيا من بكت:

- تە دەنگ دايە من؟

- ببورە تو بەرېژىرى من نە بووى!

- نەلو نەلو.....

تىلەفون قوت بوو، ھەر نىكسەر من زانى ئەو چەند دەنگىن من بۇ وى بەرھەفكرين، ھەمى بوونە قوربانى دەنگىن من.

اديب عبدالله

مەغرەبەكا پائىزى بوول باغچەيەكى خۇش ھەجىن مەتى كو گەلەك ھەقالى وى ژى بوول سەر شەرھەفادەركەفتا وى مېھقانداريەك رىكخست، ئەز ژى گازى كرم، بەرپرسى ھەوا پرۇپاگەندا وى ژى ل گەل بوو، من ئەدزانى مەرھما وى ب قى چەندى ئەو دەكو بەندكى ھەقالىنىي نە ھىتە بزداندن، يان ژى شىخ بەقەيتە ل سەر گىانى من و روى ب روى من بى رومەت بەكت. ھىشتا ژ دويرقە كۆت ئەقە ئەو ژى ھات بىن دەنگ ئەدايە من. - ديسان گەر ئاھا نوکە جارەكا دى تو خۇ بەرپرئىر بەكى، ئەز دەنگى نادەمەتە! - وەى بابۇ چەندى ژ خۇ رازيە!

- ژ راستىيىژيا خۇ رازى مە. تو رازى ببى يان نە، وى ژى ناکەمە خەم.

- بى دەنگ ئەدايە من ب كىر ھەقالىنى و شەقبىريا دگەل من ناھىت.

- ئەز رابووم قەيدى ناکەت ئەز بخۇ دى ...

ھەجىن مەتى و بەرپرسى ھەوا پرۇپاگەندى نەھىلا برىارا خۇ بدەم.

شىخى مە شىخە د ويلايەتا خۇدا دى جەھدىن باژىرى ب گىسكى پاقۇ كەت، ھەر زاروكەكى ژ داىك دبىت دى كۆلك و مېھا بو سەر ژى كەت و كەتە خىر، ھەر مروفەكى بمرىت دى كۆرئ وى ژ گولا كەتە باغچە، دى بەردەرەزىنكا ھەر مللەتەكى كەتە باخچەيەكى بخىرو بىر، دى لى گەرىت ھەرمللەتەكى ل سەر قى عەرشى نە بوويى دەولەت، رويقىيىن وان كەتە شىر.

- شىخى ھەمى ژى تىن، لى نەھ ژى ببىتە بەرپرئىر دەنگى خۇ نادەمى!

تورەبوونى سەر ژى ستاند:

- كورو مائەز ب ھىقىا بىن وەكى تە و دەنگى تە بەرپرئىر بوويمە.

- دەنگ، دەنگە چ بىن من بىت، چ ژى بىن نەزانەكى بىت، گەر نھول جاددەكى

دا بچى دىنەكى خۇ نەئىاسىت دى بىژىت شىخ من دەنگ دايەتە!

شىخى مە ژى چوويە دامى نىدى مننەت ب چ دەنگان نىنە. ھندى تنگزيايە تو دبىژى من دەبىبايىن وى كوشتىنە.

جقاتا مە بېھنەكى مت بوو. ئەو گەرسونا دقەيت سپەيس ھەبىت! چاف گرا پرچ زەرو روى گەش بتلى دوويى بىن شەرابىن دانا بەر سىنگى شىخى، ب رويەكى رومانسىن سەردايرنا شەقبىريا، ب زمانەكى بيانى كوت: - شىخى من ئەق شەقە شەقا تەيە .

شىخ ژى گەنجەكى ھەلكىشايە بەژنەكا بلند و زراف ھەيە، دىمەكى جوان و مىياتى ب سەرۇچاقىن وى قە ديارە. ھەكە ئەزئ خەلەت نەبم دلئ وى گەرسونا بيانى بىن داگىر كرى. بەرپرسى ھەوا شىخى بىدەنگى شكاند، كۆتى:

- شىخ تو دزانى ئەز ژ جفاكىن روژھەلات و روژنافا بىن شارەزما، ئەز دەنگى قى جامىرئ نەنىاسم ب ھزار دەنگان ناگھورم، ديارە تو نەشايە قى بەكەيە ھەقالى خۇ.

شىخ گوھشى مىزە كره من و ھەجىن مەتى بتلى دوويى شەرابى كره سەرراد و كۆتى:

- دى بھىنلن شەقبىريا مە سەقەت نەكەن ھەر نىك و خودى خۇ. تو دەھ دەھواتا بەكى

تو گەرا كوفەندى نوزانى. ھون بخودى كەن ھەمى ھەرن، تنى گەرسون بلا بمىنىت.

ديارپه
ژ بو
گيانى
بابى
من

كووچكى قەدەنە

نەم ھېشتا زارۆكبووین گفگفا بایى گەرمى ھافىنى بوو، دەمى کو ئەم ژ تافسۆرکین ئىقارەکا ژانگرتى دا برىكەفت بووین. نەم ل سەر رىكەکا تۆزگرتى و بەرکیش بووین. د پشتا ترۆمىنلەکا چادرکرى و کەفتاردا دچووین. لى نەقى جارى چوونا مە نە وەکو چ چوونین دى بوو! ژبەر کو، کووچكى مە نە ل گەل مە بوو. بەلى ل دويف ترۆمىنلە دىبەزى! نەم ھەر دچووین و چوون نە ب دل و ھەزا مە بوو. کووچكى مە ژى، نە ب ھەزا خوە ل دويف مە دىبەزى. مە ھەزکنا کووچكى خوە باش دزانى و وى ژى ب کەلەژانى دخوازت وەکو ھەر جار ژ نىزىک تىر بھین بکەتە مە. من ھەست ب ژان و وىرانىيا قەقەتبانى دکر، خوە دلى من ژبەر قى ھەستداریين دلەرزى. نىكەمجار بوو ب نەقى ناواى من ھەست ب تەزىنکىن ل سەر لەشى خوە دکر. بەرى ھىنگى ب رۆژەكى بابى من شىشکا رادیویا خوە کىشابوو و ب مەرەقدارى پىکۆلا بھىستنا نىزگى کوردى ل سەر نۆپراسیونىن نەنقالى دکر. ژنشکەکیفە دەنگى پارچەیا داویين ژ بسترىنا سترانى بلند بوو (ھەوار کوردا ھوینی بکن بلەزىن، ھوینی کاغەز و پىنۆسەكى بىنن) و وەھا دەمى تەشویش ل سەر رادیویين زىدە دبوو! بابى من، ب رىکا ناورىن خوە بىن ونبووى مینا نھىنپىھەکا جاندار و ب بېنھ ھەلکىشانەکا ب زۆرى دگۆت: نەقى جارى یا مە کوردا ژ بنى چوو! ل بەر تەشویشى را دەنگى سترانى بلند بوو قە (مە ژ قى بندەستىين دەرىن، ھوار ھوار ھوار).

دەمھات نووری ئەبدال

من ب خوە ل وى دەمى زمانى کووچكى خوە گەلەك باشتەر ژ زمانى مللەتى خوە دزانى! لى، بابى من نەکو ب تنى ل قەدەر سترانى و ھافىبوونا ملیونىن کوردان گەشتبوو، بەلکو د بئەکوکا رامانا پەيقا نەنقال ژى گەشتبوو. لەورا ژى پىشېنىيا ب حنىرا کوشتن و بىسەر وشوینبوونا سەد و ھەشتى و دوو ھزار کوردىن نەنقالبووى ژى کربوو! نەز ل پەيسکا چافناسىنا چاقىن خوە بىن شەرمۆكى بووم، دەمى کو ھەر ل وى رۆژى بابى من بو مە بەحسە سەردەمىن نەخوھشەين دىرۆكىن کوردان دکر، بتایبەت دىرۆکا ژ دایکبوونا من ل مەرگەساتا سالا 1975ئ، دەمى شورەشگىرىن کورد، سەرى خوە د چەماند و لپەى ناوازى خەمبارى دىرۆكى دا دگۆتن؛ (نەى وەلات، نەى بى وەفا، نەق چەندە ژ بو سزادانا تە بەسە کو ھەستىين من دناق ناخا تەدا نەھىنە قەشارتن). من زىدە ژ بھىستنا قان جۆرە سەربووران ھەزەندەدکر. چونكى، ژبلى بېھەتکى و خیانەتکرنى تىشتەكى دى من نەدبھىست. لى دەروونى بابى من ھند تىکچوو بوو، کو

كووچكى چىرۆك

مىرۇقى ب چ رەنگەكى باۋەرى ب دەرماتكرنا برىننن دەروونى نەمابوو. نەز د نەفان ناشۇپاندا بووم، لى ئىشكەكىفە قەجنىقم. نەترسا من و نە ئى ترسا كوۋچكى من ھند ئ دەنگى فرۆكەيىن شەرگەر و سەربازىن زىلا و ھەشامەتاسەربازىن خوينەلۆيىن حزبا بەعس نەبوو، ھندى ترسا مە ئ ئىكفەبوونا مە يا ھەتاھەتايى و جەرگىر بوو. ئەو دەمەك بوو من و كوۋچكى خوە ل ھەف نىرنا ناورىيىن ھەقدو رۇندك ل باى وەردكرن! مە ھزر دكر، كو ھەمى ھەدار و بەختەوھرىيا مە ل قى دونيايا خوەرخاپىن ب تى ھەفگەھشتنا مەيە. لى، نەم ھەر دچووین و كوۋچكى مە ئى ب ھەناسەيىن خوە يىن بىھنچكىبووى و ۋەستىايى رۇدتر ل پەى مە دەھت.

نەم ل بەرامبەرى قونتارا گوندى ل بنتارا رىكا دەشتى دچووین، گوند ب خوە نىك ئ گوندىن تئى ناوسك و شكەفت و شوینوارىن دىرىن بوو. مىرۇقى دزانى، مللەتان ب ھزارىن سالان بەرى مە ئىان ل سەر قى ناخى كرىيە. نەم ب خوە ئى وەكو بالندەيىن چەنگ شكەستى كەقتىبووین د ناف دەرييا عەشقا قى گوندى و بۇ دخنەقین! مە ئىبەر گەرما ھافىنى مالىن خوە دىرنە گەلىيىن گوندى كو گەلىيەكى ھىن و تئى دارىن تىيىن تىرئى و كانىكىن نافا تەزى بوون.

نەو رىكا نەم ل سەر دەمەشىن، نەو سەرى سى سالان بوو و بۇ جارا نىكى بوو نەم ب ترومبىلى د سەرا چووین. لەورا ئى نە مە دزانى كىفە چووین؟ نە ئى مە دزانى كاتى بۇچى نەم ھندە جەرگىسۆتى و دامای بووین؟ لى مە دزانى نەم گەلەك ئ وارى زارۆكىنىيا خوە دویر كەقتىبووین.

من و كوۋچكى خوە ئ قان جۆرىن يارىكرنى ھەزەدكر! مە زىدەتر ئ نازادىيا چىاكىن بلند و خوەزايى ۋەلاتى خوە ھەزەدكر. مە ل ھەناسەيىن گولان و دىمەننن نىرگىزىن زەر و سېھى و يارىكىن خوارنا نانى گەرمى دايكان ھەزەدكر. مە ئ دەنگى شالويل و قەپ قەپا كەوین ل سەر زانان ھەزەدكر. مە ئ بېھنا ناخا بارانى و نافا زەلالا كانىكان ھەزەدكر. مە ئ گۆقەند و پشكورىننن ناگرى نەورۆزى ھەزەدكر.

ئىدى ئ دەردى قى ھەزەكرنى، ھەفكىن مە تئى كزگرىك بىبوون. لەورا، ئىبەر ھەزەكرنى نە ئىدى كوۋچكى من شىان ھەبوون پىرەووت و نە ئى نەز جەرگى دشىام قى چىرۆكا عەجىب و جەرگىر قەگىرەمەفە! لى ل دووماھىيى نەز چەند نىزىكى كوۋچكى خوە دىبووم و من ب دەنگى خوە گازى دكرى، كوۋچكى من پىر ب لۇراندەكا نەنتىك دلۇراند! لۇرنا زىمارگرتىيا كوۋچكى من، بىرا من ل نالىنن برىننن قەھرەمانەكى دنىنا يى كو د سەكەراتا مىرنىدا، ئىبەر ئانىن برىننن خوە يىن دئوار گۇھارىيا بلۇرەكا خەمبار دكر! ۋەھا ب گۆلەيىن خوە يىن داويىن شۆرەشەك تئى ناگر دكر. لى ھەقالىن ۋى سەرى خوە دچەماتد و ب خوە ناوازەكا خەمبار دئەننن و دچوون! نەم ئى دچووین. كوۋچكى مە ئى ب گافىن خوە ب لەزتر ل دويف مە دەھت. لى نە ئىدى من ناگەھ ئى بەرخوھدانا بابى خوە مابوو و نە ئىدى مە دەنگى گۆلەيىن داويىن دېھىست. نە ئى ئىدى مە ھىمايىن نازادىيى ددىتن. ھەردەر بىبوو نەفالى و وىرانى! لى، من زانى كو ئىدى نەز ئى مىنا بابى خوە قەدەغە مە! لى نەم چەند دچووین، كوۋچكى مە ھەر ل دويف مە دېھزى! لى، چ جاران نەم ب ھەقدو نەگەھشتىن!

بازىرى بى دەم

د. بەرخان سەدى

دبەر شوینوارین هیثیبیان
و بەرمایى یین ھەزەکا کەشئار دژبیا
و رۆژین خۆ دجوى..
ب رەمخ دیوارین خەونەکا خۆش و درێژ و زەلال
یا وەک بېرەوھەرییان لى ھاتى..
رۆژانە و ھەززانە پىاسە دکر و دکرەشە

وى پالداى پىاسا خۆ دکر و..
ھەتا دو دلۆپین رۆندکین گەرم ل سەر رھین نەتراشى
نەبیان مېشان
ژ پىاسا خۆ نە دزفرى شە
خەلکى مە دبېژنە شان جۆرین پىاسەیان.. دالغە

ئەوى بزاقا نېچىرئانیا وان بېرا دکر..
لى دەھاتن و دفرین
لەو نەدشیا بگرت

بازىرى
بى دەم

بیر.. ب دەمی قە گریڭدایه
 و دەم.. دبن ئیشەکا گراندايه
 های ژ خو نینه
 ھندەک ژى دبیژن ھەر نەمايه
 باژیره.. وەلئ بئ دەمه

ھەردوو پەرپن دەمژمیرا وی
 ب دیوارئ ژوورا وی قە یین ھشک بووین
 چەرخ و دیلابین دەمژمیرئ
 ئەوین بەرئ د عشقئ دا دژیان..
 و ئیک و دوو دقیاان
 و ب شەف و رۆژان
 ب دویف ئیک و دوو قە مژویل و نیسیای
 و تکتکا رامووسانا وانا ئەوین ب شەرمی و نەرمی
 دەھاتن بەر گوھئ وی..
 ژەنگئ خوار

تەقنەپیرکا مالئ.. خاتوینا ییدەنگیئ
 شاژنا تەمبەلیئ
 و سەبرا بئ توخیب
 جەھئ خو گوھارٲ و چوو د ناف قالكئ دەمژمیرئ دا
 و خیفەتا خو ل ویرئ قەدا
 و دەست ب کارئ متبوونئ کرڤە و وہی پا ب شۆلە
 ئاھا ل ویرئ ئاکنجی بوو
 و دەم.. ژ ھینگئ وەرە.. ھەما ھوین دساخ بن!

تڤیرکین ھەر سپیدە مەلەقانیئ رۆناھیا ئەلندئ سۆر و خیفە
 دەھاتن بەر پەنجەرئ دبستریئ
 و ب شویماتی نکل ل شویشا پەنجەرکئ ددان
 ھەر وہکی دقیاان خودانئ پیاسا ھزرانی ژ خەو راکن

ئەو ژى چوون.. نەھاتن ڤە
 دېژن پەنابەرييى ژ تڤيركېن چەمى باژپرى..
 باژپرى بى دەم ژى گرت
 و چوونە ھندەك وەلاتيىن دوير.. وەلاتيىن بدم

شەف كاروانەكى دريژە، بى ھەدارە..
 و پياسەقانى مە ل بەندا رەوشا ھەتاقەكى بوو
 پياسا خو يا رۆژانە ل بەر رۆناھييا وى بكت
 و كەزيبىن ھەزا كەقنارا بەرى
 وەك ھەر رۆژ شەزەلېنت شەھ كت و بەردت

وەلى تاڤا بى تەبەتېى..
 وى رۆژى مانەك گرتبوو و ل ئاسمانى ھەفتى
 داخووازا مافىن خو كر و خو ئاسى كرىبوو
 و ..ھەما بوو خو پيشاندان و نە بشكفى

ھەورپىن رەش و تارى..
 باژپرى بى دەم داگير كرىبوو
 رەشبينىيى ژى داوھتا خو..
 ل ناڤ كۆلانېن باژپرى دا دكر
 خو ھەنەفييىن مالا ژى ژ پيش ئاڤى ڤە رەشبينى درشتن

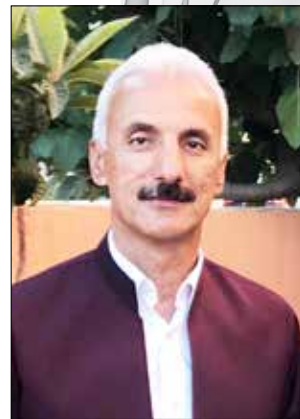
پشتى وى سحارييى..
 كەسى خودانى پياسا ھەزا دېرىن نەدېت
 پەردېن پەنجەركېن مالى مانە شوڤر
 و ئىدى نەھاتنە ڤەدان
 و كەسەكى ئىدى
 تڤەنگا وى يا برنۆ
 ئەوا ب ديوارى ڤە ھەلاويستى و ژ دويرڤە ديار دكر، نەدېت..
 و.. ھېشتا باژپرى بى دەنگە
 و.. ھېشتا باژپرى بى دەمە

باژپرى
 دەم

ئاڧا دىجلەى
ب ھەمى دلۆپپن خوەڧە
..... يا بووڧە مەى
يا سەرخوەشېى يا فڧرڧاى
يا زكرى دكت يا دبڧت ھەى،
دندكڧن خڧزى چەما
قرش و قالا بڧ
راوەستڧان د گەل خوە دبەى
يا ژ تەڧە ل مەڧدانكا بوٹان
فرۆشڧار و خرڧدار
دمشەنە و بازارڧ
ھەر متاڧەكى ڧڧ ھەى،
دىجلەى نامەڧەكا ڧڧ
ل بەرە ل كنارەكى
ڧڧن ڧەدەت و ب گەھڧت مەمى .

تاقڧن قەسرا مڧرى
ھەمى دسەرمەستن
خوەھەكا ڧڧدا دڧڧت
... لڧ نەماڧە خولك
ھەڧرانە د گەل
بەرڧن بورجا بەلەك
لبنڧن مەدرەسا سۆر
خودان ھەز و ھەستن
يادگار ھڧژ
يا ل بڧرڧ دھڧت
لڧ نە قولڧڧنە
بەخت و فەلەك ،
گەر قەلڧچ و ئڧسڧلەڧڧن

نامەڧەك بو زڧنڧ

شڧان شكرى ھرۆرى

پىرى خەندەكە
 ھەر ئىسىلەكا وئ
 زېرەقانىكى لى بەكرۆكەكە
 ب نك مەمۆيىقە
 ويدا ھەرە خوە شاش نەكە
 داخوازا من نەزفرىنە
 قى تراجىدىيائى دووبارە نەكە
 گۇما ئەقىنى شلقا قەددەت
 دەستا ژىكفە دكەت
 ناھىلىت مراز
 بگەھىت مەمى

مىرگەھى كۆمكىن
 ... بكىن گزىرە و شكەلەك
 ل سەر زكى بەكۆى
 نىرە و گارىتەيىن كاقلا
 د دىجلەيدا بكىن كەفى
 ... بكىن قايك و كەلەك
 داڧەگرىت نامەيا مەمۆى
 گەر ئەم بكىن قى ھەمى
 يا ژ مەقە دى زىنى
 قورتالكىن ژ قى خەمى .

تەنا بنقە زىنى
 چاقىن خوە
 ژ خەوا شرىن قەنەكە
 مە يا شەقاندى شوپا قىنى
 يا ژ مەقە
 ئەف رىبازە ترانەو حەنەكە
 نە رابەقە
 گولى سۆرى قردا نەھىي
 گازىيا مەمى
 بو ئەقىندارىي
 نوكة بەھانەكە
 مەنەبىنە
 ب قى كراسى و
 مە ناسنەكە
 مىرگەھا مە يا بەرفرەھىي
 چەند رەندەكە
 كۆلانىي مە ھەمى
 ئىخلەو ناسكن

ھلبین باقر

ئەز كۆمكەكا ئانى مە

ھەممىيان د ھەمبىزا خوە دا قەدشېرم
شاخېن من
دوو قەلېشىن درېژن
پر ژ دىرۆكا دەولەتا دلئېش
كافل دكرن
بازبەندېن من!
مارەك رەشە
ل دۆر بەژنا تە دئالېنم
تو ژى وەكى جاران
ببە باران، لسەر سېنگى من نەرم ببارېنە
ببە عەور
عەورېن گران، ب گونەھا خۆ من نەئېشىنە
و سلاقتېن دنيايى...
ل تارىستانا لەشى من پەرچفتى بە و بنقە
بنقە و سەرى خۆ بدانە سەر بالېفكا خەمان

بلا ئەف شەف د ھەمبیزا خەمان بێتە بۆراندن
 بلا ئەف شەف د خولیسەرییا دیوانا گورگان دا
 بێیە قەچراندن
 ھەتا سباهی
 خوە د عەشقا مەشقا پر مەستا مەبەستا تە دا
 رۆژەکا نوو بێتە ھلاندن
 و بزقری
 ب ئومبێدەک ژ نوو
 ب دلین شکەستی
 ل ھەیبەتا خەیاڵین بئەست
 داخا خەونا من خەمچەمین
 خویسارا خوینا من یا دکەلیت
 دا بزقری وئ ھەمبیزئ
 ژ دوور دوور تە ماچ بکم
 دا بزقری
 د ناڤ لیسئ
 ژ بەھارا دیمئ من یئ خونافی پیروژ بکی
 ژ پایزا نفشئ من یئ لاواز فرشک بکی
 د دەرگۆشا خەونا ئازادین دا بدی بای
 و ل ھەمبەر پەنجین دەمی
 تێھنا رۆژا کەلەگوری پئ بشکیئنی
 و بریندار دبی
 ب برینەک سۆر
 دەرمانەک سۆر
 خەونەک سۆر
 بارانەک سۆر
 دیسان زقراند لبەر وئ کۆمکئ
 سەر ژ نووقە
 دەست پئ کرڤە

دیار ئه‌ره‌دنی

بازیره‌ک نه ژ هه‌ژی ژیانی

سباهی چیاپه‌ک دێ سه‌رێ خوه ژ ناڤ زه‌شه‌کا په‌مبێ ده‌رنیخت.
نه‌اله‌ک یا به‌ره‌ف ده‌ریا‌په‌کێ دچت و هه‌زدکت ببت رویار.
رویاره‌ک بو دوماهیک جار یێ د بن پره‌کێرا ده‌ربازدبت،
هه‌می به‌رێن د پری دا دنیاست
یێ خاترا خوه ژێ دخوازت
چونکی ب رویاربوونیڤه وه‌ستیا و دڤیت د ده‌ریایێ دا خانه‌نشین ببت!
مسته‌کا ئاخێ ژ ده‌ستێن زاروکه‌کێ رژیا،
هیڤیا وی ئاخێ ئه‌وه ببت گر.
ئاخه‌ک یا خوه د کۆلت و
خه‌وانان ب مرنا کچه‌کێ ڤه دبینت،
دا بو وی ببت گۆر.
و ئه‌ز یێ دگه‌ل هله‌ما ده‌ریایێ بلند بوویم،
ل هیڤیا ڤی ئه‌وری مه، دا ببارت!
ل بلنداهییان یێ ئه‌ردی دبینم،
کاروانیه‌ک یێ ژ دویر ده‌یت،

بارى ھېستىرەكى ماچن!
 ھېستىرا دوماھيا كاروانى تىرى سەر پىشتا وى ھەمبېزىن.
 بوچى رېك بەران دھاڧىژت سەر خوه؟
 بوچى خوه دگرت و ھەزناكت كاروانى ڤان ماچ و ھەمبېزان بو ڤى باژىرى
 نەفرەتى بگەھىنت؟
 ما رېك نزانن دايكەكى ھەمبېزەك بو كورى خوه يى زاڤا دڤىت!
 روژ يا ئاڤابووى.
 بويكەكى دڤىت ماچەكى ژ وى كاروانى بو زاڤاى بڤرت!
 تىرى سەر پىشتا ھېستىرا زەر خوینە،
 كرىكارى د دىوارى دا كەفتى خوین يا ژ برىنا وى درژت!
 كەرەكى سې يى دناڤ كاروانى دا دگرنژت،
 تىركىن بزماران يىن ب كورتانى ويڤە شوڤووين.
 كورسىكا سەرۆكى يا سست بووى،
 يى ل ھىڤيا كەرى دا بزماران د كورسىن خوه ب قوتت!
 ھېستىرا خالا رەش ل ئەنيا وى، بارى وى گەنمە!
 ژنەك يا زارۆكىن خوه برسى د نڤىنت!
 رېك يا ب دەنگەك بلند دىڤىژىت باژىرى: ھوو خەلكىنوو، ب تنى دى ھىلم
 كاروانىك دەرباز بىت!
 ھەژارىن باژىرى يى دىڤىژن: كەرى سې...!
 زەڤى يى گازى ڤى ئەورى دكن،
 بەلى نۆكە دى چىن ل دەريايى بارىن.
 چونكى ئەڤ باژىرە ژ ھەژى ژيانى نىنە...

نامە بۆ سۆفى

ھەر جارەكا من بەرىخوھدابا تە، من
تشتەك ژ خۇياتيا خۇ ناشكەرادكر، چەند
باشتر نىزىكى تە دبووم، پتر د رژيامە
ناق وئ خۇياتيىي، من ب باشى ناگەھ
ژئ ھەبوو كو ئەقى چەندئ پەيوەندى ب
ھىزەكىفە ھەيە دسەر عەشقىدا، تشتەكى
كوورتر!

مروڤ رادەستكرىي چركىيە،
چركىيەك مروڤى رۆھندكەت، چركىيەك
مروڤى بلندكەت، چركىيەك مروڤى
ژناقىدەت، چركىيەك مروڤى بەرزەدكەت!
دبىت توژى چركىيەك بووى.

جاران ئەز ھزردكەم، ئەوا مروڤان ژ
جاندارىن دى جودادكەت، كو بەخترەشتىن،
ھەر ئەو چركىيە. ئەرى توژى ھزردكەي،
ھەكە مروڤ دناق ھەر چركىيەكىدا وەكى
ھەيى بژىت، دى ژ بەندايەتتيا دوودلى و
بىزارىي رزگاربيت، دبىت نازادبىت!؟ بەلى

كوثر شوكت

پا نەم وئ ژی دزانين كو ھەر د وئ چركەيندا چ رامان بو ھيقييى، بو خۇزىيى نامىنيت! ھەست پىن دكەم چەند نارام يا ژ كەنارين تە دووردكەقم، پىنگاڧ، پىنگاڧ، دبىت ژى چركە، چركە! يا نەفى دبمە گزىرتەيەكى، گزىرتەيەكا نوو! ناھىتە بىرا من، ل قوناغەكا ژيى خۇ، نەز بو دەمەكى دريژ مابمە ل جھەكى، جاران نەڧ گوھورينين ژ نىشكاقە، گەلەك ب دژواری ھەستى خەريبوونى؛ يى نەناسيارى ب سەر مندا د نينن، خەريبوون ژ وان مروڧين د رۆژانين مندا، وان جھين ل بەرچاڧين من! نەڧى دووركەڧتى پەيوەندى ب جھيڧە نينه، بتنى يا ب چركەيەكىڧە ھەى.

بايى ترسەكى يى تەڧلى ھەناسەيىن من دبىت، ھەكى ترسا مروڧانە ژ مرنى ژ نەمانى، ژ نەديارىيى! ھەستەكى بى سىما و بى ناڧە، دووركەڧتنەكا بى سەدەم و بى فشارە. دبىت ژى ترس ژ وان چركەيىن خۇشينيە، يىن دەمەكى د گەل تە ب گوھليبوونا دەنگى كەنيا تە، نەز بلند ل نەسماتەكى دى دڧريم.

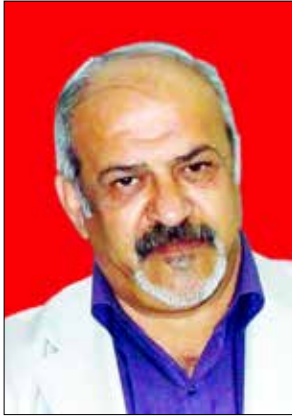
دى بىژى مروڧ گرتيى دوودلى و بىزارىيە، ھەردەم ژ خۇشيين مەزن دترسىت، ھەردەم خۇشى ھەلگرا نەڧرەتەكا ڧەشارتية.

ئىدى داڧين گومانى يى خۇ دباوهرىيا من دا دنالينن، نەز ژى يا ھەمى پىكولادكەم خۇ ب دوماھىك داڧا يەڧىنى ڧە بگرم، لى دناخى خۇ دا باش دزانم، ژمىژە من ھەر تىشت يى رادەستى دەمى كرى، ب تنى يا چاڧەرى چركەيەكىمە.

هونەر

- 140 - چەوان دى كەڭالەكى شېۋەكارى خوينىن؟
..... ستارەلى
- 144 - تەكىن گرگىن سىنەماكارەكى كورد ژ ھۆلىوودى
..... دىدار: وارمان سەيد

چەوان دىڭ كەقالەكى شېۋەكارى خوينىن؟

ستار ەلى

بەراھى:

و وىنەيان د مەژى و خەيالا خۇ دا چى دكەت و تامى ژى دبىنىت، نانكو بەرھەمى ئەدەبى بەرھەمەكى خواندى يە، لى كەقال دەقەكى بىنايى يە نانكو ب چاف مروف دبىنىت و دخوينىت و خوشى و تامى و خوشيىن ژى دبىنىت، داکو بىنەر د كەقالەكى شېۋەكارى بگەھىت، پىدقىيە زمانى شېۋەكارى بزانىت و زانىنەك لسەر دىرۆك و خواندنگەھىن هونەرى و ئەگەر و جەھ و ژىوارى دەرکەتتا ھەر خواندنگەھەكى ھەبىت و كا نەو خواندنگەھ پتر چ نەلەمىنتان ب كاردىنىت و دەربرىنى پى دكەت.

دىوارەك د نافبەرا بىنەرى و كەقالى شېۋەكارى دا ھەيە، ب تايبەتى ل جفاكى مە كو دبىتە ئەگەر ئىنەگەھشتا بىنەرى يا وى كەقالى و تام ژى نەدىتنى و دويركەتنى، ل قىرىن پرسىيارەك دەھتە پىش نەو ژى بۆچى خەلك د كەقالان ناگەھىت و تام و خوشيىن ژى نابىنىت؟ و ھەمى دەما هونەر مەندىن گونەھبارە و دبىتە ئەگەر كو خەلك دكارىن وى نەگەھىت. بەرھەمى ئەدەبى: رۇمان، چىرۆك، ھۆزان، بەرھەمىن نقىسىنە و مروف دخوينىت

زمانی شیوه‌کاری:

همی زمانین جیهانی پیکهاتینه ژ چند زمانین لاوهکی و مکی زمانی نابوری و سیاستی و بازارگانییی و زانستی و هر زمانهکی ژ فان زمانین لاوهکی ئیدییم و ئەلمینتین خو هه‌نه، زمانی شیوه‌کاری ژ ئیکه ژ وان زمانین لاوهکی هه‌رچهنده ئەف زمانه پتر سالوخه‌کا جیهانی ب خو‌فه دیتی به و بوویه زمانه‌ک گشتی و پیرانییا مرو‌فایه‌تییی وان ئیدییم و ئەلمینتتان ب کار دئینن ژ دهرنه‌جامی دیرۆکا دویرودریژا مرو‌فی لسه‌ر ئه‌ردی و قوناغین جودا جودا یین شه‌ر نه‌یخا وی ژ بو مانا خو و په‌یداکرنا ژ یانه‌کا باشتر و خوشتر، داکو بینر د هر که‌فاله‌کی بگه‌هیت، دقیت فی زمانی بزانیته کو پیکهاتیه‌یه ژ چند ئەلمینت (عناصر) و ئیدییم و توخم و هیمایان.

زمانی مرو‌فی ئانکوزمانی ناخفتنی کو دبیزنی زمانی دایکی مرو‌ف ژ خیزان و ده‌وروبه‌ران و ه‌ردگریته و فیر دبیت، لی زمانی هونه‌ری داهینانا هونه‌رمه‌ندایه ژ بو دهربرینی ژ هست و سۆز و ه‌زرین خو بو سه‌ره‌ده‌ریکرنی دگهل خه‌یاله‌کا به‌رفره‌هه، کارئ هونه‌ری دارشته‌کا نوبیه بو ژ یانی و تیکه‌هین وی، هونه‌رمه‌ند هنده‌ک تیکه‌هه‌و واتایین دی دده‌ته ژ یانی و رویدانین وی و بینیا خو ده‌فایته سه‌ر.

زمانی شیوه‌کاری پیکهاتیه‌یه ژ چند ئەلمینتتان

کو کارئ هونه‌ری پین نا‌فا دکه‌ت نه‌و ژ ی:

• رهنگ:

رهنگ ئیکه ژ وان نالاقو ئەلمینتین سه‌ره‌کی یین هونه‌رمه‌ند ب کار دئینیت ژ بو ئافاکرنا به‌رهمی خو، سی رهنگین سه‌ره‌کی هه‌نه: سۆر، شین، زهر و رهنگین دی لاوه‌کینه و ژ تیکه‌له‌کرنا رهنگی سه‌ره‌کی پیک ده‌ین، ژ فان رهنگان ب گشتی دوو جو‌رین رهنگان هه‌نه، رهنگین گه‌رم

و رهنگین سار و چهند رهنگین بیلاپه‌ن ژ ی هه‌نه. هر رهنگه‌کی واته‌یا خو هه‌یه و نه‌و واته کو ژ ژ یانا مرو‌فی هاتینه و مرگرتن ب دریزا هیا دیرۆک و ژ یانا مرو‌فی لسه‌ر ئه‌ردی، لی هنده‌ک رهنگان واتایه‌ک و هیمایه‌ک و جهه‌ک تاییه‌ت هه‌یه ل نک هنده‌ک گهل و مله‌تان ژ بلی واته‌یا گشتی.

هه‌می خواندنگه‌هین هونه‌ری یین که‌فن و نوی رهنگ ب کارئینایه، لی خواندنگه‌ها دهربرینی (التعبیریة) ژ هه‌مییان پتر ب کارئینایه و نالاف و ئەلمینته‌کی سه‌ره‌کی یی دهربرینی و ئافاکرنا به‌رهمی هونه‌ری بوویه، هونه‌رمه‌ند پیکاسۆ د چهند قوناغین هونه‌ری دا دهر باز بوویه، ژ وانا: قوناغا شین (المرحلة الزرقاء) و رهنگی شین گه‌له‌ک ب کار دئینا د که‌فالتین خو دا کو دهربرینی ژ کاردانین نه‌خۆش و خه‌موکی د ژ یانا وی دا دکر، پاشی دهر بازی قوناغا پیقازی (المرحلة الوردية) بوو و رهنگی پیقازی گه‌له‌ک ب کار دئینا کو رهنگی پیقازی رهنگه‌کی دلکه‌ره و هیمایی خوشیی به، ئەفه ژ ی ب ئەگه‌را وان گه‌و‌ریینن د ژ یانا وی دا چی بووین کو به‌ره‌ف خوشتر و به‌خته‌م‌تر چوو.

• خیح:

چهند جو‌رین خیچا هه‌نه و هر خیچه‌کی واته و ناماژین خو هه‌نه، خیچین راست، خیچین خوار، خیچین شکه‌ستی، خیچین کورت و دریز و ره‌ق و نه‌رم هر ئیکی واته‌یا خو هه‌یه.

- شیوه
- قه‌باره
- هه‌ستکرنا رووبه‌ری (ملمس)
- سیبه‌ر و رو‌ناهی
- کتله و بو‌شایی

لاوازییا پروگرامین خواندنی و خه‌مسارییا بینه‌ری: مخابن پروگرامین خواندنی ل خواندنگه‌ها گرنگی نادنه‌هه‌بته‌ی هونه‌ری ب گشتی و هونه‌ری شیوه‌کاری ب تاییه‌تی و وه‌ک بابته‌ک

• زانين و شههر مزايي لسهر شارستانيه تين جيهاني و هونه رى وان و سيمبول و كهرسته و ئهلمينتت و ان ب كارئينان د نافرنا بهرهمين خو دا چونكو هونه رى نوى گهلهك ژ وان سيمبول و ئهلمينت د كارين خو دا ب كارئينايه و دبنه كليل ژ بو تيگه هشتنا وان بهرهمان، ههلبته كهقالين هونه رى نوى كليلهك يان چند كليلهك بو خواندنا وان.

• زيدهبارى فان زانياريان، دقيت بينر ئهلبومين بهرهمين هونه رمندان ببينيت و راهينان ب چاقين خو بكهت لسهر ديتنا پيشانگه هان و بهرهمين هونه رى چونكو د نهجامدا دى شههر مزاييهك و ويره كييهكا باش ل نك پهيدايت بو خواندنا كهقالان و بهرهمين هونه رى.

خواندنهك د كهقالى (زه قيا گه نى و قهله ره شك) دا:
 ئهف كهقاله هونه رمه ندى هولهندي قنست قان گوخل سال 1890 ئ دروستكره و كهقالى وى يى دويمه يى بوويه بهرى خو بكوژيت، كهقال سهر ب خواندنگه ها هونه رى يا پشتى خواندنگه ها ئيمريشزمى (المدرسة الانطباعية) به و دهستينكا خواندنگه ها دهربرينكى (المدرسة التعبيرية) كو ئهلمينتت هاتينه ب كارئينان د قى كهقالى دارنگ و خيچن و چند فيگرمكين بالندى قهله ره شك، كهقال ب رهنكين روينى لسهر پهروكى (كانفاس) هاتيه دروست كرن. ئهقى هونه رمه ندى گهلهك و ئههين زه قيين گه نى دروستكرينه، چونكى ئه و ژينگه ه و وهلاتى ئه و تيدا ژيايه نانكو هولندا وهلاتهكى دهستايى به و زه قيين گه نى گهلهك لينه، لى قى جارى زه قيهك دروستكره ب شيوازى خو نهك ب شيوازهك رياليزمى (واقعي) و سرشت و هكى هه ي قهگوه استيه سهر پهروكى. كهقال ب شيوازى كو نتراست (-con- traft) نانكو ب رهنكين هه قذرى نيك هاتيه

لاوهكى و كيم بها دهيته ديتن، بينر ب خوژى خو ناوهستينيت كو فزى زمانى شيوهكارى بكهت، مخابن هونه رمه ندى هه مى دهما يى گونه هباره ههتا وى رادى كو دببزنه بهرهمين هونه رى چند خيچك و ميچكن و دببته جهى پيترانكيي.

چند تيبينيه كين پندى ژ بو خواندنا كهقالى:
 • دكو بينر بكاريت كهقالهكى بخونيت، ژ بلى زانينا زمانى شيوهكارى دقيت زانينهك لسهر خواندنگه ين هونه رى شيوهكارى و نهگه ر و جهى

مخابن، هونه رمه ندى هه مى دهما يى گونه هباره ههتا وى رادى كو دببزنه بهرهمين هونه رى چند خيچك و ميچكن و دببته جهى پيترانكيي.

ژ دايبوونا ههر خواندنگه ههكى ههبيت و كانه و خواندنگه ه پتر چ ئهلمينتت هونه رى (العناصر الفنية) ب كار دئينيت و دهربرينى پى دكهت.
 • خواندنا كهقالين كلاسيك و دوره يلى (واقعي) گهلهك زحمهت بينه قيت بو خواندن و تيگه هشتنى و خوشى ژى ديتنى چونكو پيرانيا وان، يان لسهر جوانيا سروشتى به يان رويدانين دبرووى و ب شيوه يهكى بهرجه سته، لى كهقالين هونه رى نوى گرنگيى نادهته بابته، بهلكو گرنگيى ددهته چهوانيا سهر دهر بيا هونه رى دگه ل بابته ب ريكا كهرسته و زمانى شيوهكارى و ب كارئينانا سيمبول و هياما و ئاماژان و خودى هونه رمه ندى (ذاتية الفنان) پتر تيدا يى خويابه، لهو زانيارى و هرگرتن لسهر ژيان و ژيوار و دهر وونى هونه رمه ندى و چاخى دروستكرنا بهرهمين كارمك پندى به.

زهشیا گهنمی و قهله رەشک - شان کۆخ

کارئینان قهله رەشکن، قهله رەشک د بۆچۆنن پیرانیا کەلتورئ مللەت و نایین و شارستانیه تان دا سیمبول و نیشانا تاریاتییی و دەنگوباسین خراب و رەشبینیی و مرئیی، واتە قهله رەشک هیمايي وی دەمی د ناڤهرا ژیانئ و مرئیی دایه. د ناڤ کلتورئ گهلهک ملله تاندا ئەف چەندە خۆیايه، ژ وانا مللەتئ عەرەب و ب خرابی بهحسئ قهله رەشکا هاتییه کرن، عەرەبا گۆتییه: (اذا كان الغراب دليل قوم دلهم الى ارض الخراب).

ریتمی کەفالی ریتەکی خەمگینه و پری نیش و نازار و نیگه رانی و شله ژانه و هونه رەمەند چ ریکا ل پيش خۆ نایینیت بۆ ژیانئ، لەوما پشستی چەند رۆژان ژ دروستکرنا کەفالی خۆ دکۆزیت. پسارەکا گرنگ ل قیری دەهتە پيش، ئهري کارئ هونهري نوي خواندنهک يان چەند خواندنهک هەنە؟ بەرسقا وئ ژئ ئەوه کو کارين هونهري نوي چەند خواندنهک هەنە و نه گريداي ئيک خواندنن و بينەر دکاريت وەکی خۆ و لدويڤ تيگه هشتا خۆ بخوينيت و خوشيئي ژئ ببينيت.

دروستکرنا، ئەف هەفدژييه د ناڤهرا رەنگئ زهري زهقي گهنمی و رەنگئ رەش و شين و تاریيي نهورين ئەسمانييه، ئەفە ژئ نيشان و هیمايي شەرەنيخەکا دژواره د ناخ و دەروونی هونه رەمەندی دا، ئەو تاریاتیيا ل ئەسمانی ژيانا هونه رەمەندی يا پر نیش و نازار و نیگه رانی و پاشەرۆژا وی یا بی ئومید و بی هیقی نیشا ددەت. ئیدانین کورت و زفرين فرچەي دلگه رانی و شله ژان و وهستیانا وی ديار دکەت.

ئەله مینتەکی دی بی سەرەکی هاتییه ب

کارين هونهري نوي چەند خواندنهک هەنە و نه گريداي ئيک خواندنن و بينەر دکاريت وەکی خۆ و لدويڤ تيگه هشتا خۆ بخوينيت و خوشيئي ژئ ببينيت.

تەككىن گرگىن

سىنەماكارەكى كورد ژ ھۆلىوودى

دیدار: وارمان سعید

يا تايىبەت ب سىنەمايى قە ل ناوچەيىن (سانت باربەرا) ، پىشتى تمام كرنا وئ خويندنگەھى ژى دەھتە قەگواستىن بۇ كالىفۇرنىيا. دوى ماوئ ئەو ل كالىفۇرنىيا، دەزگەھى (رىقۇلا يا كارىن مېدىيىن و بەرھەمىن ھونەرى) يى تايىبەت بخۇقە قەدكەت و دەرھىنانى بۇ گەلەك ژ فېديو كلىپىن موزىكى و رىكلامىن بازىرگانى و فلمىن تايىبەت دكەت و ل گەل گەلەك ھونەرمەندىن ناقدار كار دكەت وەك (بلاك كەيس و سوى چۆت و سكى ئۆ) و گەلەكىن دى تر. ھەرۋەس سال ۲۰۱۲ ئى وەك باشترىن دەرھىنەر و سىنارىست ل فىلمە

(تەككىن گرگىن) ژ داىك بوويىن سالا ۱۹۸۰ يە ل كوردستانا باكور و دەرچوويىن بەرنامەيىن ھونەرىن جوان و دىزاینكرنا گرافىكى يە ل زانكۇيا (Hacettepe) كو ل سالا ۲۰۰۵ ئى تمام كرىە و پاش كۆچ بۇ ولاتىن ئىكگرتى كرىە و بەردەوامى داىە خواندنا خۇ د بواری ھونەرىن سىنەمايى دا ل زانكۇيا (بوفالو) بەشىن ھونەرىن بىنىنى / سىنەمايى و دەھمان دەمى ژى دا كار ل سەر دىزاینىن گرافىكى ژى دال وى ولاتى دا كرىە. ھەرۋەس سال ۲۰۱۰ ئى دەرۋەتەكا دى يا خويندنى بۇ چىدبىت ل خويندنگەھا (بروكس)

دشیم بیژم نه گلهک ب زحمته و نه گلهک ب ساناهی بوو بو من، لی ههموو دهما دستپیک ب ناستهنگن، لی دهما کو کسهک ب ههموو روحیهته فه حمز ژ کارئ خو بکته، دئ وئ ناستهنگی ژئ بریت و ژئ خلاس بیت.

گلهک جارن غاریت من بوون بو پیداکرنا (باجان) بو دروستکرنا پروژمیهکی یان فیلمهکی و نه د راوستیام تا من ب دستخسبا، نهف تشت سینهماکار دزانن کا چند نهخوش و ب زحمته وهک دستپیک بو هر سینهماکارهکی، لی دههمان دا کو تو ل جههکی وهک هولیوودئ کار بکهی دی خوشیا بیی و بی گومان ناستهنگی نامین و دئ وان ناستهنگی بیری نه ههمویان ژبیرکهی.

بهریز تهکین بو مه پتر بهحسی کومپانیا خو ریلوفا بکه، ته چاوا د وان کاودانان دا دامهزراند کو دستپیکا ته بوو؟

تهکین و هسا گوت: ل وی ومختی من دهست ب خواندنا سینهمایئ کری ل سال من یا دووی ل ۲۰۱۱ ئ، من ئو کومپانیا دامهزراند و ل دستپیک من دهست ب کلیکرنا بهرهمین هونرمهاندین ناقخویئ کر و ریکلامین بازارگانی بو کومپانیا. هندهک کورته فلم ل وی سهردهمی من چیکرن.

فیلمان و کارین تلهفزیونان و ریکلامان و هسا ل من و کومپانیا من

فاهستقلا سانتا باربیرا یا نیفدهولهتی دهیته خهلاتکرن.

ل سال ۲۰۱۳ ئ ل گهل هولیوودئ پشتی رهکفتهکی دگههنه نهجام پیکفه کارکن و تا نها ژئ بهردهوامن و نیکهه فیلمی خو یی دریز هر ل وئ سالی بنافی (ترؤی ئودیسا) ل ولاتی تایلاند وینه دکته و نهف فیلمه ژ لایئ کومپانیا The Asylum Film studios هاته بهرهمینان.

نوکه نهف فیلمه ل پلاتفورما (نیتفلیکس) بو ماوهیهکی یی بهردهسته ول پلاتفورمی ژئ کار کریه وهک دهرهینه و سیناریست.

باکراواندئ ژیان هونهری یا (تهکین) ی هاریکاریا وی دکته د چیکرنا فیلم و ههموو پروژهیین وی یین هونهری بینینی دا و کوچکرنا وی ژ وهلاتهکی بو وهلاتهکی دیتر و خوپیگهاندنا وی تا گوپیتکی د قوناغین جودا جودا وسخت دا.

د پسیارهکا مه دا بو تهکینی:

– نایا ته نهف قوناغ ههموو برین و بو

ماوهیهکی کیم تهل هولیوودئ کارکر، نایا ناستهنگی ههبوون یان نه ؟ و ژبهرکو د وهختهکی کیم دا ته ل وی جهی کارکر کو خوزیا گلهک سینهماکارایه ل وی جهی کارکن؟ تهکین و هسا گوت : چیکرنا فیلمان سهرباری کو کارهکی بازارگانی به،

ناسهکنم، ب بهردهوامی کار بو وی یهکی دکهم خو پیشبیکم، دنقیسم و ب بهردهوامی دیمهنان دروست دکهم، نهز دهرهینهر و و نقیسهرم و نهفه کارئ منه نهز ل گهل فیلمان دنقم و ل گهل فیلمان رادبم ژئ. ههروهسان ل گهل وان خوارنان ژئ دخوم، نهفه نهگهرئ زوو پیشبیکم منه. ههموو روژا نهز خهلهتین خو راسته دکهم، ههموو دهما سرکهفتن و گهورینن مهن سهارهت ب من د ههفا ئوکتوبرئ دانه و نهو ههفا ژ دایک بوونا منه ژئ. من پلانین مهنتر ژئ بین ههین.

ههلبژارتنا دهرهینهرئ کورد (تهکین) بو خهلاتئ (نیمی) بو ساللا ۲۰۲۲ ئ:

خهلاتئ نیمی ئیک ژ خهلاتین گرننگ ل سهرانسهری جیهانی ب ئوسکارا بهرههمین تهلهفزیونی ل سهرانسهری جیهانی دههته نیاسین ول نهمریکا دههته گیران.

نهف خهلاته ژ لایئ (نهکادیمیا هونهرین تهلهفزیونی هه) ل نهمریکا و ل لوس نهجلوس دههته دابهش کرن بو خهلاتکرنا باشترین پروگرامین تهلهفزیونی و ئیکهم جار ل ساللا

کریوو کو ب بهردهوامی ب کارکهفین. و وهک خویندنگه ههکا سینهمایئ یا گرننگ بوو بو من و نهز فیری گهلهک تشتان بووم ل وی کومپانیئ. هاریکاریا من وهک شارمزایی و پارا کر و گهلهک کارین دی بین وینهگریئ ب بهردهوامی نهز و کومپایا من یا پچویک ب کاربووین و ژ بهر فئ چهنده ژئ گهلهک جارن ژ ههفال و دوست و برادهران دوویر دبووین.

- پلانین ته بین داهاقی چنه ؟

- نهز دبینم هاتنا من بو ناف هۆلیودی ژ بو شایهکی نههاتبوو، ههموو دهما من پلانین ئیکئ و دووی وسیئ ههبوون. نهز چ جارن

- نهز دبینم هاتنا من بو ناف هۆلیودی ژ بو شایهکی نههاتبوو، ههموو دهما من پلانین ئیکئ و دووی وسیئ ههبوون

۱۹۴۹ ځي ټهف خه لاته هاته دابشکرن و په کمه خه لات د ميژوويا في خه لاتي دا بو پيشکيشکاري ټه مريکي و که ساپه تي ب ناډ و دهنگ (شيرلي دينسديل) هاته به خشين. ل سالا ۱۹۵۰ دا ټهف خه لاته هاته به فره هکرن بو پروگرامين تله فزيونا و بو ناستي نافده وله تي هاته بلن دکرن. ل سالا ۱۹۵۵ ځي باره گايه کي تاييه ت ب في خه لاتي هاته دروستکرن ل نيويورک. هه موو کاروبارين ب ريفه برنا في خه لاتي ل وي باره گايي دهينه بريڼه برن وهک باره گايه کي سه رهي و ټه کاديمي.

شيواري چيکرنا په يکري خه لاتي (ټيمي):

شيواري په يکري بچوک يي خه لاتي ټيمي شيوه يي ژنهکا ب دوو باله (چهنگ) و باز نه يهک د هه روو ده ستين و دايه، يا ژ لايي ټه ندياري تله فزيوني (لويس ماکمانوس) هاتيه چيکرن و ل وي ده مي شيوه يي هه ژينا خو بکار ټينا بوو ژ وي ده مي و هئا نها بوويه شيوه يي په يکري بچوک. خه لاتي ټيمي کو يي خه لاتين تله فزيونيه ژيو زيده تر پيشکه فتنين بهر هه مين تله فزيوني بال (چهنگين) وي وهک ټيله ما هکا هونه ري هاتيه بکار ټينان و ټهو باز نه يا ده ستين وي ژني دا وهک ره مزني زانيني يه. هه ليزار تنافتي خه لاتي (ټيمي) ب پيشنيارا (کاسيد) ي دامه زرينه ري ټه کاديمي هونه ر و زانينا تله فزيونا بوو. (ټيک) د بنه رته دا وهک دوورينا وي سه رده مي د کاميراندا دهاته بکار ټينان و دهه مان ده ما (ټيک) وهک پاله وان هک و ټاميره کي پيشکه فتي د شه راندا دهاته نياسين ب تاييه ت د جهنگي جيهاني يي دووي دا. د ټه نجام دا هه موو ده سته کا بريڼه برني دگه ل في ناډي هاورا دين و (ټيمي) لي ددانن وهک ناډي في خه لاتي.

سه باره ت کيشا في خه لاتي، کيشا وي ټيزيکي (۳.۰۸) کگم و ژ مادي (سفری و نيکه لي و زيړ و زيڼي) هاتيه چيکرن، دريژيا

سینه‌مایې دکهن هموو دهما کار و خباتی بکهن
 بو بدستهغه ئینانا خونیځ خو و چ تشت مسته‌حیل
 نینن نه‌گهر ژ دل کار و خباتی بو بکهن.
 چیروکا من ژى نها و مک دهره‌ینهر مک و
 نفیسهر مک ژ وی گوندی پچوک یی روژ هه‌لاتا
 وه‌لاتی ترکیایی گوندی (نگری) ده‌ستیندک‌هت و
 نهال ناقه‌نده‌کا سینه‌مایې یا ناقه‌موله‌تی یا گرن‌گ
 و مک دهره‌ینهر و نفیسهر کار دکهم.

بهره‌مین وی و مک دهره‌ینهر تیدا کار کری:

It is Just Nightmare

کورت‌ه فیلم ۲۰۱۱

Your Place or Mime

کورت‌ه فیلم ۲۰۱۲

Here is Johnny

کورت‌ه فیلم ۲۰۱۳

Myweather Experience Documentary

دکومینت فیلم ۲۰۱۳

The Dark Power Documentary

دکومینت فیلم ۲۰۱۳

Here is Johnny Web Series

دراما تله‌قزیونی کو ژ پینچ زنجیرا پینک

دهیت ۲۰۱۴

Peaceful Oblivion

کورت‌ه فیلم ۲۰۱۴

The Incision

کورت‌ه فیلم ۲۰۱۴

God Wars ۲۰۱۷

Troy : The Odyssey ۲۰۱۷

Muzo

فیلمی تله‌قزیونی ۲۰۱۸

Cheating Death

دراما تله‌قزیونی ۲۰۱۹

Kelebegin cocuklari ۲۰۲۲

وی (۳۹) سم و رو به‌ری بنچینی وی (۱۹) سم
 ، هندک جاران ژى کیشا وی دهیت‌ه گهورین تا
 (۱.۴) کگم و دهیت‌ه دروستکرن ژ لایى کومپانیا
 (وینز). سهاره‌ت پاری لى دهیت‌ه مه‌زاختن
 تا سالا (۲۰۱۶) ژى هندى پاری خه‌لاتی
 (ئوسکار) بوویه .

دهریاره‌ی هه‌لبزارتن دهره‌ینهر (ته‌کین)
 و مک ئیک ژ نه‌ندامین جوری بو خه‌لاتی
 (نیمی)، ته‌کینی و هسا گوت:

خه‌لاتی (نیمی) ژ سى به‌شا پینک دیت:
 (نتنر ناشینال نیمی) و (دهی تایم نیمی) و

بو هموو گهنجان دبیزم نه‌وین کارى
 سینه‌مایې دکهن هموو دهما کار
 و خباتی بکهن بو بدستهغه ئینانا
 خونیځ خو و چ تشت مسته‌حیل نینن
 نه‌گهر ژ دل کار و خباتی بو بکهن.

(پرایم تایم نیمی) نه‌ول گه‌را ۶۴ ل به‌شئ (دهی
 تایم نیمی) هاتبوو هه‌لبزارتن کو بیته ئیک ژ
 نه‌ندامین جوری بین فی خه‌لاتی و هه‌روه‌سال
 گه‌را ۷۴ ل به‌شئ (پرایم تایم) دووباره هاته
 هه‌لبزارتن و مک ئیک ژ نه‌ندامین جوری
 خه‌لاتی (نیمی).

هه‌روه‌سا گوت: گه‌له‌ک شانازی پی دبه‌م
 کو جاره‌ک ژ جارن نه‌ندامی هه‌لسه‌نگاندنا
 به‌ره‌مین تله‌قزیونان بووم و کپیرکیا وان ل
 سه‌ر به‌سه‌ستنا وان بو فی خه‌لاتی گرن‌گ و ل
 ناقه‌نده‌کا نیفده‌ولت و مک هولیوودى.

نه‌ز بو هموو گهنجان دبیزم نه‌وین کارى

دېدار

150

- ئيسماعيل تاها شاهين:
فهرهنگا ئامهد فهرهنگهگا زمانى _ مهيدانيه
چاڤيٽكهفتن: كهنعان بلٽج

دیدار

ئیسماعیل تاها شاهین: فهرهنگا

ئامەد فەرەنگەکا زمانی – مەیدانییە

چاڤیکەفتن: کەنعان بلیج

بریارە (فەرەنگا ئامەد) ل قان نیزیکان رۆناهیی بیینی و هەمی مفای ژئ بیین، لی بەری دەرکەفتنا وئ، کۆقارا (بادینان) ب فەر دیت میقاندارییا خودانی وی پرۆژە ی بکەت و تشتەکی ژ رهوشا فەرەنگسازیا کوردی و بەرەمەین دی یین وی ب گشتی و فەرەنگی ب تایبەتی بۆ خواندەقایین خۆ بەدەتە زانیین.

(فەرەنگا ئامەد) فەرەنگەکا زمانی – مەیدانییە و پەیفین تیدا ئەون یین بەردەوام خەلکی دەقەرئ د ژيانا خۆ یا رۆژانە دا دبیزن و ب کار دینن، خودانی وئ (ئیسماعیل تاها شاهین)* ب دەهان سالایە مژوولی بەرەفکرنا فی پرۆژەیی مەزنە و شیاپە نیزیکی 30 هزار پەیفان د ناف شەش بەرگین وئ فەرەنگی دا کۆم بکەت.

نقیسینی بیته تیر کرن. په‌یامه‌ک
هه‌یه هه‌ر ب وئ ری‌کئی دقیت
بیته گه‌هاندن، هنگئی نه‌فه
دبنه پالدر و ری‌خوه‌شکر کو
مرؤف ب گورخوه‌شی بنفیس‌ت.
نه‌فه هه‌می نه‌گر خواندایه‌ک
هه‌بت بخوینت. نها نه‌ز هه‌ست
دکم کو کیمبوونا پالدرین

ژی‌گوتی، قه‌لمی من ب خوه‌ژی د به‌ر ساری
و سستی‌ه‌کیره کریبه و نه‌و شه‌وقا به‌ری بؤ
خواندن و نقی‌سینی، رۆژ بؤ رۆژی ل کیمان
د‌د‌ت.

1 - نه‌گر چ نه‌ کو
ره‌نگه‌دانا کوچه‌راتیی ل سه‌ر
به‌ر هه‌مین ته‌ زاله؟

- نه‌گه‌را سه‌ر مکی نه‌وه کو
نه‌ز ب خوه‌ژ نیل و نه‌وجا‌خه‌کی
مه، پیشتر ژین و ژیارا خوه
ب کوچه‌ری دهر باز کریبه.
ژینگه‌ها نه‌ز ب خوه‌ژی پاشتر

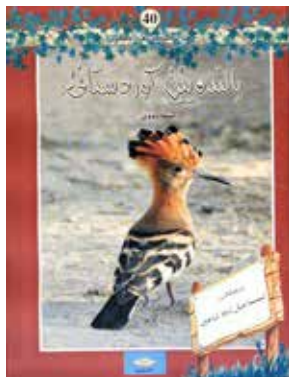
تی‌ده سه‌ر پی بوویم و من خوه‌تی‌ده ناس کری،
هه‌تا نه‌ا ژنی نیشانین وئ کوچه‌ری پی‌نه‌ دیارن،
به‌ر ناقل نینه د سه‌ر منره دهر باز بووبت، بی کو
کار لی‌کرنا خوه‌هه‌بت.

4 - نافی کتبه‌کا ته‌ یا نه‌به‌لافکری
(باوه‌رییا بی سیبه‌ر)ه، گه‌لو نه‌و چ باوه‌رن
کو بی‌سیبه‌رن؟

- باوه‌رییا بی‌سیبه‌ر ل نک من نه‌و دهرز و
کله‌شه یا کو نها د ناقبه‌را وه‌لاتیی کورد و
ده‌سته‌لاتا کوردیده به‌لی و ئاشک‌ه‌رایه؛ نه‌و
ناقبرئ ستوره‌یی کو د ناقبه‌را خه‌ونین مه
یین پیشتر و ژین و ژیارا مه یا پاشترده،
کو بجه‌هاتنا وان خه‌ونان تی‌ده، هه‌تا نه‌ا بی
سیبه‌ره.

5 - جه‌نابن ته‌ ب سنی به‌ر هه‌مان پشک‌داری
د ئینسکلۆپیدیا ده‌وکی داکریبه، نه‌و چ نه‌؟

- به‌لی، من ب دو باب‌ه‌تان کو نقی‌سینا من ب
خوه‌نه پشک‌داری تی‌ده کریبه، بی ئیکئی ل سه‌ر
بالنده‌یین ده‌وکیه‌ و بی دی ژنی
ل سه‌ر مام‌کانه و باب‌ه‌تی سینی
کو ل سه‌ر سه‌قایی پاریزگه‌ها
ده‌وکیه، نه‌ ژ نقی‌سینا منه و
ده‌وری من تی‌ده ب تنی و مرگیرانه
نه‌ زی‌ده‌تر.

2 - کوچه‌راتی ل نک ته‌ نانکو چ؟

- کوچه‌راتی، نانکو دل‌ساختی و ئازادی و
ناسنه‌کرنا تخووب و سینورین بده‌ست‌چیکری..
کوچه‌راتی، نه‌و کانیا زه‌لاله یا من چاقین خوه
ل سه‌ر فه‌کرین. نه‌ز ب هه‌می گیانی خوه‌فه
ده‌ینداری وئ کانیی مه.

3 - پشتی چل سالان ژ کهد و

خه‌باتی د قادا نقی‌سینی دا هیشتا
تو د گوپیتکا نافراندنی دایی، کی
قی هی‌زی د‌د‌ته ته؟

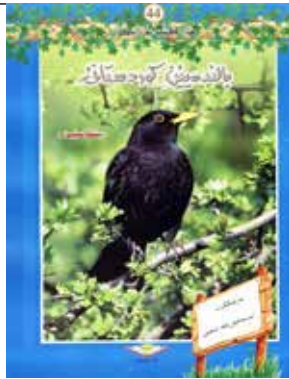
- گا‌فا مرؤف هه‌ست دکت
کو حه‌زه‌ک هه‌یه دقیت ب ری‌کا

6- د نائف ته خار هوشه نېيران دا، تو وهك فهكولهر و زمانزان و جفاكناس دهئيه ناسين، تو چهوا شيايې فان ههمې واران ب ههقره كؤم بكهې؟
- باوهر بكه، ئمز همتا نها نزانم كا ئمز ب چ نائف د نائف تهخا رهوشه نېيرانده دئيمه ناس كرن، چونكو

چارچوځي تيكلييا من ب ناوايهكي گشتي نه گهلهك بهرفره هه و خوه ژ زاروكينييې ومره،

ژ بو كو پهيف ژ دهستكار يكرن و چيكرنا ب مهره م دوور بن، پتر من پهيف ژ نهخواندايان وهرگرتينه، نهخواندا دلساخترن د فهگوهاستنا پهيفانده.

ئمز نه گهلهك هوومروځم و بازني ههشه ندييا من ب ههقالانره پتر مورا كووفياتي و گوشه گيري و كيهدمر كهفتني پيقه دياره. دبت في ژي هندهك هوكار و سهبصل پشت بن و دبت ژي ژ باشي و خرابييې يا قالا نهبت. من دهستهك - چ قهنج چ خراب - د واري نقيسينيده ههيه و ئمز - ب مهعنايا بهرفره هه - خوه زمانزان و فهكولهر و جفاكناس ژي نايينم.. ههر تشتي من نقيسي، من حمزهك پي تير كريبه و نهگهر حمزا غهيري من ب خوه ژي پي تير بووبت، ئمز

هندي دگه هينت كو ئمز و ئمز د وي حمزيده ههڅيشكن.

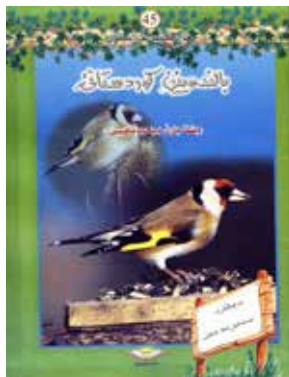
7 - بنه مابين فهكوليني ل سهر چ شهنگهستان نايافا دكهې؟
- پيشتر ژي من گوت: ئمز خوه فهكولهر نايينم. دبينم كو ئمز ژي جارنا وهك گهلهكان

وان هزر و بير و بوچونين خوه و ل دووځ ديتن و تيگه هشتنا خوه وهك نقيسين بهرچاځ دكم. بي گومان ئمز نقيسين بهر و بهر ههمي وي كوژيكي ديتن و بهريخوه دانتيه بي كو ئمز تيره دبينم و دخوينم. دهليڅهيا جوداديتني ژي بهرفره هه، چونكو مهرج نينه غهيري من د ههمان كوژيكي ره ببيت و بخوينت. تئنياندهرا ههر كهسهكي ژي ب باز و فلغازا تيگه هشتنا ويڅه گرنيديايبه. تشتي گرنگ - ل نك من - نهوه كو مروځ ههر دم بلندفريين و خوه گهلهك ديتني ب بهرفره هيا بوون و ههينا ئمرد و ئسمانان بشكينت و ب خواندن و نقيسينا چند ره شهركهكان، ژ قالب و كهلواشي مروځينييا خوه دمر نه كهفت. مروځ بهر انبهرې بهرفره هيا ئسماني د سهر خومره و نهينيين تيده ناخفتي، گهلهك بچووك و نهزانه.

8 - گرنگترين نالافين ته چ نه د فهكوليني

دا؟

- د سهر هنديره كو ئمز ههتا نهال وي باوهر وي نينم كو تشتي من نقيسي ب سهر فهكولانيڅه بچت، بهلكو ههمي بهر ههمي وي ديتنا تاييه ته، يا كو ل سهر خواندنا من هاتيبه گرتن و ژ تير كرنا حمزهكي پيقه تر نينه و باوهر دكم كو ئمز و گهلهكين دي ژي دفي واريده ههڅيشكن..

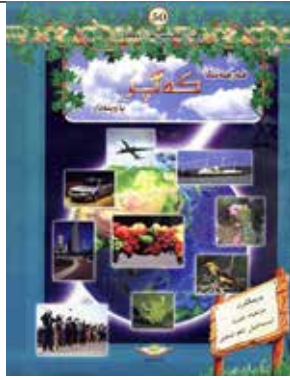

مهرج نینه دلبر نیک بت.

10 - (فهرهنگا نامه د)،
کرماتجی، سورانی، عهره بی ب
خوقه دگریت، پتر ژ 30 هزار
په یقان تیده هاتینه مه عا کرن
و دبت بکهفته د قالبی چند
بهرگه کانده.. گهلو، بیروکا نه فی

پروریهی گرنک و مهزن چهوال دهف ته پهیدا
بوو و کی تو هان دایی داکو کاره کی هوسا
نه انجام بدهیی؟

- فیانا زمانی دهیکوبابان، ژاریبا فهرهنگین
بهردهست کو تینا من ب تهامی پی نه دشکست.
سرباری هندئ کو پرائییا وان فهرهنگان نه
مهیدانی بوون، بهلکو گهلک ژ په یقین تیده
ب بهر چاقین من دکهفتن، نیشانین چیکرنی
پنجه دیار بوون و ب ناقی زمانی کوردی ل
سهر زمانی هاتبوونه زیده کرن و پرائییا وان
فهرهنگان نه چوبوونه د ناف کوراتییا زمانی
خهلکیده و ژ چارچوقی وان په یقین بهر به لاف
زیده تر نه چوبوون و خه ما خودانین وان ل ناستی
گرنگییا زمانی د ژین و ژیارا خهلکیده نه بوو
و ژ بهر هندئ من ژاریبهکا ناشکرا د واری
کومکرن و مه عا کورنیده د وان فهرهنگانده
دیت و تشتی من تی دینا دهر نهو بوو کو هندی
فهرهنگا پاشتره چو یی وهسا بهر چاق و نوو
و زیده تر ژ یا پیشتر ل سهر زمانی زیده ناکت.
ژ بهر نهفا بوری همییی و ب بهر و منین خوه
و ب پینگاقین شرمین من نینه ما
خوه نینا و هس په یقه کا من ژ
دهقی خهلکی دبهیست و دوباری
ب نمونه هه من تومار دکر و
روژ بو روژی په یف زیده بوون
و کهفته سهر نیک و بوونه
پروریهی فهرهنگه کی.

و هک نهز دینیم، پرائییا نفیسینی
- من گوت پرائی - ل نک مه پتر
مورا وهرگیران و کویکرنی
پنجه دیاره و ژ زمانی پی
هاتییه نفیسین دهرکهفت، نالییی
داهینانی تیده - نهگهر ههبت ژ
- هندکه. نه پتر پیزانینان کوم
دکن و وهردگیرنه سهر زمانی

خوه و پیتی کوی دکن و خوه لی دکنه خودان
و ل سهر ناقی خوه به لاف دکن. دبت نالاقین
فهکولانا زانستی ژ بو کومکرن پیزانینان و
شروقه کرنا وان و گه هشتتا نهجامان، مروف
ب ریکا خواندن ب سانه هی ب سهر هلبیت و
بشیت نیکیکه و هک هه مار ب دارقه بکت،
لی کا نه د نفیسینن خومه چند ژ وان نالاقان
ب جه دینن و نه ری همی نفیسینن مه نهون
بین کول سهر بنسترا وان نالاقان هاتینه نافا
کرن؟ نهها نهفه جهی پرسارییه، دقت نه
همی ب مجدهی خوه ل بهر سقا فی پرساری
بکنه خودان.

9 - تا کیژان رادهیی ههول ددهی بیلایه
بیت د فهکولینیدا؟

- د واری نفیسارین نهدهبیده، پرائییا
فهکولهران ل وی باورینه کو تانهگیری
(بیلایه می) ب قهتلازی ژ نینه، چونکو نهف
جونئ نفیساران دهر برینه ژ دیتن و بوچون و
باور و ههستا خودانی خوه، نه نفیسارمه و مکی
کیمیایی ب تیکلکرتا هندک
توخم و کهرسته یان و کارلیکا
د ناقهرا وانده گریدایییه، خودان
نهشیت بارا نهفسا خوه تی بیخت
و تیده ژ چارچوقی بابتهی
دهر بکهفت. د نفیسارین نهدهبیده
هس نفیسارمه دلدارمه و

11 - نهف فورهنگه یا نفاق ب تهئیه؟ یان یا تشتانه ژی؟

- فورهنگ یا زمانیه و مهیدانییه. ئهو پهیف تیده هاتینه بهرچاف کرن، بین کو د زمانی پروژانهیی دهفرا بههدینانده ههه و بهردهوام دئینه گوتن و ل سهر زمانی خهلی دگهرن.

بوویه خوئیا د نفاق ههمی گراننده ل سهر وان د حوکمی نهییندیه. ژ بلی هندئ ژی بو ههمبهر کرن و دیتنا بهرانبرین عهرهبی و یین سؤرانی و دیارکرا نهئیمؤلوجییا گهلهک پهیشان ب کورتی، من پشتا خوه ب هندهک فورهنگین سؤرانی و عهرهبی و فارسی ژی گریدایه و من نافی وان د لیستا ژیده رانده ئاشکرا کریه.

12 - د نهفی فورهنگی دا ته پشتا خوه ب چ ژیده ران گریدایه؟

13 - ته چ ناستهنگ دیتن دهمی ته دهست ب فی کاری کری؟

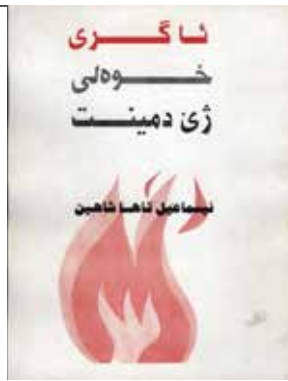
- من د پیشگوتنا فورهنگیده گوتیه: ((گرفتاریا ههممهن د پیشییا پروژهی دانانا فی فورهنگا بهردهست و بهرچافده، ناوایی دانانا فورهنگی و ریکین کومکرا پهیشان بو. من تی دئینا دهر کو کیماسی د وان فورهنگین بدهستکهفتیده پرن، ب تایهتی، گاغا من ددیت کو رافهکرا هندهک پهیشان شیلی و شهپلتهیه و زوو ب زوو پهیف د سهرئ خوانداییده بهرچاف نابت، یان گاغا جانهمهرهک یان گول و کولیک و گیا و دارمک دهاته ناساندن و دانناسینا فورهنگنقیسان بهلی و ئاشکرا دکر، کو ئهو ب خوه وان ژ نیزیک ناس ناکن و دبت هندهک ژ وانان ب ریکا بهیستئ/خواندنی ب تنی ئهو پهیف وهرگرتبت.. وی دهمی ب فهر هاته دیتن، کو ئهز پاشتر و پشتی دهست ب نقیسین و رافهکرنی دکم، فان تیبینیان ب پشت گوهی خوهفه نهناقیزم و د دانانا فورهنگیده و ل دووفا شینا خوه گرنگ وهربرگرم. د وی قوناغیده، تشتی ژ ههمیان فهرتری کو ئهز ل سهر ئیکدل بوویم ئهو بوو کو فورهنگ

فهره رهوشهنبیرین مه یین کاربدهست خوه د سهر گریشهکیین حزباتیین و ژیکرژیکانی و عهشیرکانیره بیینن.

- ژیده ران زمانی خهلییه، یی کو خهلیک پی دناخت، نه ئهو زمانه یی کو ب سهدان پهیقین نووچیکری تیدهنه و ئیکجار د ئاخفتنا خهلیکیده نینن. ئانکو دوباری ئاخفتن ب ریکا بهیستنی و چاقینکهفتنی هاتینه وهرگرتن و پاشتر هاتینه پشتراست کرن. ژ بو کو پهیف ژ دهستکاریکرن و چیکرا ب مهرم دوور بین، پتر من پهیف ژ نهخواندایان وهرگرتینه. نهخواندا دلساخترن د فهگوهاستنا پهیقانده و کارلیکرا نهتهومگهریی و نایدیولوجییی و سیاسهتا ئیرو

قهدەرن. پینگاڤین نھا بۆ پەیدا کرنا
وی زمانی دنیته ئاڤتین ژ بلی کو
ب پیرانی مۆرا پرۆژەیین حزبی
و سیاسی پینقه دیاره، وی زمانی
د پنیکن و تیکلکرنا دهڤوک
و دیالیکتانه دبیت و مروڤ
بەروخت دبیت کو ڤه ریژ دی
و هکی سۆرمانجیبهکا و هک گیلما

گافانی بت.

مەیدانی بت، ئانکو پەیف ژ
دهڤی خەلکی بینه وەرگرتن و د
چارچۆڤهکی دەستنیسانگری و
ڤهبریده (باشووری کوردستانی،
دهڤهین کو کرمانج لی خومهجن)
بینه کۆم کرن و نه دهنگڤه دان و
رهنگڤه دانا ڤه رهنگین چاپگری
بین وی چاخ و دهمی بت، ئەڤه
ب تخمینا من، پینگاڤ ژ هه مییان گرن گتر بوو و
خالا دهستنیکنی بوو).

16 - ڤهزاراڤ زهنگینی یه یان فاكتهری

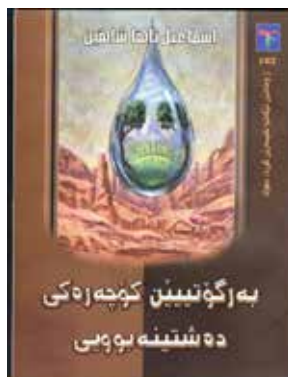
لاوازییی یه د ناڤ زمانی کوردی دا؟
- د چاڤی منده، ئەگەر کوژیکی بهریخوهانی
پەیف بن، دهولمهندییه و ئاخ و کاخهکا
بهرخوهشه بۆ بهرفره هکرنا کهرستهیی
نڤیسینی و ڤه رهنگا زمانی ملهتی یا گشتی.

17 - گرنگییا قان جوړه کتیبان چ یه بۆ

پسپۆران و کتیبخانهیا کوردی؟
- هه مییا ڤه رهنگان د ژیا نا هه ملهتهکیده
مانا وان دگه هینت و زمانی وان دپاریزت و
وان و هک ملهتهکی جودا و خودانتاییهتمندی ب
خەلکی ددته ناساندن.
ئەڤه بهسه کو گرنگییا وان پێ بیته دیار
کرن. ملهت ب هه می ژین و ژیا را خوهڤه
د ناڤ زمانی خوهده به لاقه و ب وی زمانی
تاییهتمندی و جودا هییا خوه ژ بهیری خوه
دهره هی دکت.

18 - گهلۆ راسته نهو په یڤین

نه هینه ب کار ناین دمرن؟
- بی گۆمان، زمان و هک
دبیزن گیان و لاشهکی
خودانروحه، تشتی ژێ نه یته ب
کار ئینان و پشت تی بیته کرن،

14 - نه بوونا زمانهکی ستاندهرد چ باندۆر

ل سهر زمانی کوردی کرییه؟
- دهڤهگره زاله ل سهر زمانی نڤیسنا
هه ڤارچهیهکی چ بچووک بت چ ژێ مهزن..
گرفتاری ئەوه هندهک نڤیسکار بهیری خوه پێ
گۆنه هکار ژێ دکن و ئەو ب خوه ههتا گوهان
تیده خه ندقینه.

15 - نه بوونا کیانهکی کوردی بوویه ریگر

ل پیش بکار ئینانا زمانهکی ئیکگری؟
- گافا مروڤ زمانی ملهتین خودان دهولت
دنیته پیش چاڤین خوه و هزرا خوه باش تیده
دکت، بۆ مه بهلی دبت کو نه بوونا کیانی/
دهولتهتی ب ئاوایهکی بهرچاڤ کارلیکرنا خوه
ههیه د ئیکه گرتنا زمانی نڤیسینیده و بهلکو
ریگره ژێ د زوو پهیدا بوونا ویده.
ژ بهر هندێ ژێ ئەز ل وی باوهر و
قناعهتی مه کو گهنگه شه کرن و دانوستاندن

ل سهر زمانی ژینگوتی د قان
کاودانین مه بین نهاده، بابهتهکی
بهری ومختی خومیه و زیانا
هلیخستنا وی ژێ پتره ژ مفایئ
وی. پهیدا بوونا زمانی ئیکگری
مه رجین خوه هه نه و نھا ئەو
مه رج ژ چارچۆڤی شیانین مه

یئ بنهمالی ل بمر هر تشتهكئيه چ بچوك
بت چ ژى مەزن.

21 - هیچ مەترسییهك ل سەر زمانى كوردی ههیه ژ نهمانى؟

- ب تخمینا من، ترس ل سەر ههیه، لئ
نهگههشتیه رادهیا نهمانى.. شکر ههتا نها
مروڤین خهخومر هههه و زهنگ بۆ خزمهتا
زمانى خوه ب پرژدی هلائیینه و دسینگئى گهڤین
نههیلانیده راوهستایینه.. راسته هندکن، لئ
مروڤ دشتیت بیژت وهكى هلیژارتییان بهرچاڤن.
مان و پئشخستنا ملهتان همردهم ل سەر ملین
هلیژارتییانه، نه ل سەر ملین جهامورییه کو
د چاڤى جفاکناسانده همردهم وهک هیزمهکا کوره
دئنه دیتن.

22 - ب بوچونا ته ب ریکا فەرهنگان نهم دشین زمانى خو پبارین؟

- بهلئ.. نها زمانى گهلهک ملهتان د
فهرهنگین وانده پارسئیه و ب ریکا وان
فهرهنگان زمانى خوه یئ خواندن و نفیسینى
دولههمههنگ دکن. مروڤ د ژین و ژیارا خوه یا
رۆژانده چاریکهک ژ چاریکا زمانى خوه ب
کار نایننت. پئقییه کو فهرهنگى پرائییا مهعنا یا
وان پهقان ب زهلالی و ب نمونهقه تیده ههبت
یین کو د ناڤ هههه خهلهکیده - ب هههه تهخفه
- بهلاڤن. دیسا فهره کو پهیڤ ب دورستی ژ
ئیکا گوتن و مهعنایهقه تیده بینه بهرچاڤ کرن
و جوونین وان ب ریکا ئیشارهت و نیشانان ژ
ههڤ بینه باشقه کرن. یئ بخوینت بزانت کا
پهیڤ ناڤه، رهنگذیره، کاره، ژیدره، ههڤالکاره،
جیناڤه، یان داچهک و گردهک و نالاڤه. دڤیت
بزانت نیره یان مئیه، دا بۆ کارئینانى خهلهت
ومرنگرت و گهلهک تشتین دی ژى کو ئیره نه
جهی ریزکرنا وان ههههچکانه.

دی ئینه ژ بیر کرن و ترسا نهمانى ل سەر زیده
دبت.. زمان ب مروڤى و پئشکهفتنا مروڤیه
گریدایییه و د ژین و ژیاریده تشتین نوو پهیدا
دبن و هندهک كهڤن دبن و ژ کار دكهڤن یان ژى
یین نوو و دهستخوشتتر و بسانههیتتر جهی وان
دگرن.. زمان ژى ب بهرڤى گوهورینى دكهڤت.

19 - دڤى سهردهما بهزوبهز دا كى دهم ههیه فەرهنگان بخوینت؟

- زمانهزین خهخومر نهو دم ههیه. چهز
بهرئ مروڤى دده تشتى و ژى ومردگيرت. ههتا

پهیدابوونا زمانى ئیکگرتى مەرچین خوه هههه و نههه مەرچ ژ چارچوڤى شیاین مە فهدهرن.

نها لهزوبهز اتییا سهردهههه و پهیدابوونا نالاڤین
زیدهمزولکهه نهشیایه کتیبى ژ دلئ نهڤیندارین
خواندنا وئ بینه دهر. راسته چارچوڤى خواندنا
کتیبى بهرتهنگتر لئ کرییه و پتر ومخت ژ مه
دزییه، لئ وان نالاڤین زیدهمزولکهه هههه پئ
چئ نهههویه ب ئیکجاری جهی کتیبى بگرن.

20 - تو كهتورای زمانى كوردی نههه چههوا دیبینى؟ ئیکگرتیهه یان پرت و بههلاهه؟

- ب دیتنا من وهک كهتورای مه یئ
سیاسى، شیلی و شهپلته و تهراههرايه و
مروڤ دشتیت بیژت: نهو ژى نههه ئیک ژ
فهریزین كهتورای سیاسیههه کول سەر رهنگ
و زوان بههلاهه و کراسى حزباتییى و بهلیتر

ئیسماعیل تاها شاهین سالح

* ئیسماعیل تاها شاهین سالح

- رۆژا دوشنبی (24/6/1957) ل گوندی
سەیزاری ژیری، سەر ب دەفەرا (سیمیڵ)نقە، ب
سەر دنیایی کەفتییە.
- سالا (1964)ئ بۆ جارا ئیککی چۆیە
قوتابخانەیی. قوناغا سەرمتایی ل گوندی سەیزاری
ژۆری ب دووماهی ئینایە، ناقجی ل باژیری
(سیمیڵ)ئ و ئامدیی ل باژیری (دهۆک)ئ
ب دووماهی ئینایە. سالا (1977-1978) ل

23 - پ/ ئەکادیمی کوردی ل بەره هەمی
فەرھەنگین کوردی کۆم بکەت و ب نافئ
(فەرھەنگی نەتەوہیی) فەرھەنگەکا مەزن
دانیت، قئ پینگافی چەوان دبینی؟

- ھەیینا فەرھەنگا نەتەوہیی د ژیانا ھەر
ملەتەکیدە، دەمان و گەرمنتییا مانا وی ملەتی و
یا زمانئ وی مسوگەر دکت. ئەقە خەونا ھەر
کوردەکی دلبنشە کو رۆژەکی سەرپی ببینت.
گەلەک سەبەب ل پشت گیرۆبوونا پەیدا بوونا
فەرھەنگا ژینگۆتی ھەنە، بارا پتر ژئ گریدایینە
ب رەوش و کاودانن مە بین سیاسیفە کو نەبوونا
گیانەکی سیاسی یئ خوسەر تیدە بنستەر. نھا و
د قان کاودانن مە بین ئەقروودە، رۆلئ دەستھلاتا
ھەریمی و زانکۆیین مە وی ئەکادیمییا کوردی
ھێژ د چارچۆقئ خەمساربیندە دئنتە دیتن و ھەتا
نھا - ھەک ئەز دبیم - نە ب تئئ رۆلئ وان بەلکو
پینکھاتا وان ژئ د بن وی ئاستیدەییە کو بشین د
پاشەرۆژەکا نئزیکدە، چاقین مە ب سەرپیکرنا
وئ فەرھەنگئ و ب ئاویەکی ئەکادیمی شا بکن.

24 - داوی پەیف و پینشارین تە چ نە؟

- د ھەمی وارانە، قالاھییەکا مەزن د مەیدانا
خزمەتیدە ھەییە و بین خزمەت و کار پی دئینە
سپارتن، ب پرانی ل سەر بنیاتەکا حزبی و سیاسی
و ھەتا عەشیرکی ژئ دئینە ھلزارتن. فەرە د ھەر
کارمکیدە ئەم مجدایی نە پشەقانی و تاگیریا
قئ ئالی یان ئەوئ ھە بکنە ئارمانج. مە د وارئ
رەوشەنبیرییدە، ھەوجەیی ب شارەزا و خودانشیان
و بسپوران ھەییە، بلا ھەر تشتت وەکی نھا ب تئئ
دیکۆر و لاقیتە نەبت. فەرە رەوشەنبیرین مە بین
کاربەست خوە د سەر گریھشکین حزباتیئ و
ژیکژیکانی و عەشیرکانیرە ببین و حوبرئ قەلەمین
خوە د خزمەتاریکلامکرن و میکیاجکرنافی حزبی
یان ئەوا ھەدە نەمەزێخن و تاگیریا وان ب تئئ بۆ
خزمەتا ملەتی وان بت و بی فەرق و جوداھی.

(2008)، پشکا چاری (2008)، دهۆك (ژ وەشانین دەزگەها سپیریژ).

6 - ((هنگشین چەوا چی دبیئت؟)) ژ زمانی عەرمی هاتییه وەرگێران، دهۆك (ژ وەشانین دەزگەها سپیریژ)، 2005.

7 - ((داروبار))، ژ زمانی عەرمی هاتییه وەرگێران، دهۆك (ژ وەشانین دەزگەها سپیریژ)، 2006.

8 - ((میشەمۆر))، ژ زمانی عەرمی هاتییه وەرگێران، دهۆك (ژ وەشانین دەزگەها سپیریژ)، 2007.

9 - ((بەرگوتییین کۆچەرەکی دەشتینەبووی))، هۆزان. دهۆك (ژ بەلافکر و وەشانین ئیکەتیا نفیسەری کورد)، 2007.

10 - ((ژ بۆ رینقیسەکا چیتەر))، زمان و رینقیس. چاپا ئیکێ (2008) ئی: دهۆك (ژ بەلافکر و وەشانین ئیکەتیا نفیسەری کورد). چاپا دوی، زیدەکری و فەوژارتی (2017) ئی: دهۆك (ژ چاپ و وەشانین پەرتووکانەیا گازی).

11 - ((مامکێ منۆ مامانی)) مامک. دهۆك (ژ وەشانین دەزگەها سپیریژ)، 2011.

12 - ب سێ بابەتان پشکاداری د (ئەنسکلۆپیدی دهۆکی) دە کرییه، دو ژ ئی نفیسین و ئیک وەرگێرانە.

بەرەمەین نامادەکری بۆ چاپی:

1 - ((فەرەنگا نامەد)) فەرەنگەکا مەیدانییە..

کرمانجی - سۆرانی - عەرمی. نیزیکی (30)

هزار پەیفان تێ هەیه و ژ شەش بەرگان پیکهاتییه.

2 - ریبەری بالندەیین کوردستانی.. ریبەرەکی

مەیدانی و رەنگرەنگە، ژ (500) بەرپەران پیکهاتییه.

3 - ((باوەریا بی سبیر)) کۆمەکا گۆتاریین هزری و جفاکینە.

4 - ((ناخفتن شەکرە نە ل هەمی زمان و

سەرانی)) کۆمەکا بەرفەرەهە ژ گۆتاریین مەزان

یین نفیسکاری ب خوە ژ دەقی خەلکی بەهستی و

کۆمکری.

زانکویا سلیمانینی کۆلیجا ئادابی پشکا جفاکزی (کۆمەناسی) هاتییه وەرگرتن. سالا (1981-1982) خواندنا زانکوی ب دووماهی ئینا.

- سالا (1982) ئی دەست ب نفیسینی کرییه.

- بەرەمەنی وی یی ئیکێ گۆتارا (نە هەموو گۆتاریین

مەزان گیرا ل بەرینە) د رۆژنامەیا (هاوکاری)

دە هاتییه بەلافکر. پاشتر، گەلمەک بابەتین دبیین

هەمەجۆر نافەمین نافەمین دقان گۆفار و رۆژنامەیین

کوردیدە بەلافکرینە: (هاوکاری، بەیان، کاروان،

بزاغ، رۆشنیری نۆی، العراق، پاشکۆی عێراق،

راستەری، رەسەن، پەیمای راستی، ئەفرۆ، کەپر،

نوبەهار، چاقتیر، ناوینە و ... هتد).

- سالا (1994) ئی، ل کۆلیجا شەریعەت و

دیراساتین ئیسلامی ل دهۆکی وەک مامۆستای

زمانی کوردی هاتە دامەزراندن، و چار سالان ل

سەرێک زمانی کوردی و دەروونزانی و بنەمایین

فەکۆلانی (أصول البحث) و بنەمایین پەرودەیی

(أصول التربية) ل کۆلیجا نافیری گۆتینە. د پشترە

بۆ دەمی دو سالان وەک نفیسکار ل رۆژنامەیا

(رەسەن) کارکرییه. پاشی بۆ دەمی دو سالان

زیدەتر وەک راویژکاری زمانی ل دەزگەها سپیریژ

یا چاپ و وەشانێ کارکرییه. د پشترە سالا (2004)

ل سەر میلای پەرودەیی وەک مامۆستا و پاشتر

وەک فەکۆلەری جفاکی هاتە دامەزراندن.

- ژ رۆژا (1/8/2020) ئی وەرە خانەنشینە.

بەرەمەین وی یین چاپکری:

1 - ((دەستپیکا خواندن و نفیسنا کوردی))،

دهۆك (چاپخانەیا کۆلیجا شەریعەتی)، 1994.

2 - ((ناگری خەلی ژ ئی دەمینت))، کۆمەکا

گۆتاران. دهۆك (چاپخانەیا زانست)، 1998.

3 - ((نەخش و نیگارین بەرکا کۆچەری))،

دهۆك (ژ وەشانین دەزگەها سپیریژ)، 2005.

4 - ((بالندەیین گۆشخور))، دهۆك (ژ وەشانین

دەزگەها سپیریژ)، 2005.

5 - ((بالندەیین کوردستانی))، پشکا

ئیکێ (2005) و پشکا دووی (2007)، پشکا سیی

بڦاك

160

- ھەڦالينى يان ھەزڦيكرن
د. امجد عبيد

163

- زيانيڦن بكارئيڦانا موبايلى
ھاريڦان ھسين

هه قالینی یان هه زژی کرن

ژ بهر پندقی و پیشکەفتنا ژيانی و بهردهوامییا وئ، تیکه‌لین ههردو رهگه‌زین نیر ومی روژ بو روژی بهره‌ف زیده‌بوونی فه دچن، چ ل جهی کاری یان خواندنی یان ژی ژ بهر مروقاتی و خزماتین، و ل فان دویماهیان تیکه‌لین ل سهر تورین جفاکی و دروستبوونا گروپ و په‌یجین جودا جودا. و ژ بهر فان تیکه‌لی وهه‌فتیاسینان، په‌یوه‌ندیین ب هیز دناقبه‌را هه‌ردوو رهگه‌زان دا په‌یدادبن.

من هه‌قاله‌کی هه‌ی په‌یوندیه‌کا ب هیز دناقبه‌را وی و کچه‌کی دا یا چیبووی لی دگهل فی په‌یوه‌ندیا بهیز لیک تیکه‌گه‌هشتنه‌ک یا دناقبه‌را وان دا چیبووی، نه‌و ژی نه‌وه کو (براده‌ری من دبیزیت نه‌ز هه‌ز ژوئی کچی دکهم و نه‌و کچ دبیزیتنی یا دناف به‌را مه‌دا تنی هه‌قالینه‌ی).

نه‌قی ناریشی نه‌ز پالدام کو لیگه‌ریانه‌کی دق‌ی بابه‌تی دا بکه‌م و فی گوتاری بنقیسم، چونکی چن‌دبیت نه‌فه ناریشا گه‌له‌کا ژمه‌ بیت.

د. امجد عبید

(کو حەزژیکرن کومهکا هەستین ب هیز و تیکه‌لن ژ سەرسورمانی و ریزگرتنی و شەهوەتا سیکسی و پاراستن و ئاساییشی و ئارامی و خەریببونی نە وەتد.. زیده‌باری کارلیکین کیمیکی کو هەستین رازیوون و خەریبیا ب هیز پەیدا دکن.)

لئ هەقالینی و سەرەرای کو ئەو ژ ی هەستەکی مروفاپەتی یی کویره لئ هەلگرا رەهەندەکی جفاکی یە کو جودا دکتەن ژ حەزژیکرن، نانکو هەقالینی بنەکوکا پەیدا بوونا پەیوەندیین جفاکیە و رولی فئ دفی بواریدا مەزنتره ژ حەزژیکرن، چونکی چێدبیت دئیک دەم دا کەسەکی کومهکا هەقالان هەبیت.

جوداهی دناقبەرا ئەقینی و هەقالینی دا چیه؟
د راستی دا، تەشتین حەزژیکرنی و هەقالینی پێکەه گریدەن گەلەک پترن ژوان ئەوین ژیک جودا دکن، چونکی خالین هەقشک دناقبەرا هەردو پەیوەندی دا ئەون کو بابەتی ئالوز دکن و دبنە ئەگەری کومهکا پرسیاران کو یین ژ هەمیان زیقتر تر: ئەری هەقالینیا دناقبەرا هەردو رەگەزان دا حەزژیکرنه؟ یان دبیتە حەزژیکرن و بەروفاژی، تا هەندەک بوچوونین هەین دبیزن هەقالینیا دناقبەرا هەردو رەگەزان دا دەسپێکەه بو حەزژیکرن. ژبەر هەندئ یا ژمنەه باشترە هەهە ئەم ئامازئ بدەینە چەند جودا هیان دناقبەرا هەقالینی و حەزژیکرنی دا، دا کو پتر سەرەلی هەندەک راستیان بین، کو ژ وان ژ ی:

1 - هەقالینی ببورینا دەمەکی دریز پەیدا دبیت ئانکو دەرئەنجامی تیکەلی و هەولیسین هەقشکە دناقبەرا دوو کەسان دا، کو بتنی راکیشان بو کەسەکی تیرا هەندئ ناکەت کو ببیتە هەقال، لئ چێدبیت دەسپێکەکا بەلز و کورت بیت بو ئەقینداریی. راستە حەزژیکرنی ژ ی هەندەک دەم پئ دقیت تا کو پەیدا ببیت، لئ

حەزژیکرن کومهکا هەستین ب هیز و تیکه‌لن ژ سەرسورمانی و ریزگرتنی و شەهوەتا سیکسی و پاراستن و ئاساییشی و ئارامی و خەریببونی نە

پیناسەیا حەزژیکرن و هەقالینی

یا ژمنەه فەدیتنا پیناسەکا هەقگرتی و هەمە لایەن بو حەزژیکرنی، وەکی هەولانا فەگرتنا ئاقتی یە ب بیژینکی، ژبەر کو دکتەدا بیرمەند و فەیلەسوف و شاعران و ب دویف واندا زانایین دەرونی و نوشدارین میشک و دەماران هەولین مەزنین یین دابن، کو ب گەهە پیناسەکا هەقگرتی بو حەزژیکرنی (ئەقینی)، لئ د ئەنجامدا هەر ئیک ژوان پیناسا وی دچارچوفا تاییەتمەندییا وی دا بوو، و ئەگەر مە بقیت پیناسەکا روون و ئاشکەرا ژوان هەمی پیناسان دەریخین، هەلبەت کارەکی ب ساناھی نابیت، چونکی هەستین ئەقینی گەلەک د ئالوز و ب گریکن، ژ بەر هەندئ پیناسا ژ هەمیا رەواتر بو حەزژیکرنی کو پتریا لیکولەوەر و شارەزا لاسەر لەهەتاتین ئەوه:

لئ هەقالینی و سەرەرای کو ئەو ژ ی هەستەکی مروفاپەتی یی کویره لئ هەلگرا رەهەندەکی جفاکی یە کو جودا دکتەن ژ حەزژیکرنی

پاشهروژا ههڤشك يا هه
و پيدڤى ب دانانا پلانهكا
ههڤشكه بو پاشهروژى.

5 - ههڤالينى
حهزژيكرنهكا بى شههوهته:
ژئيك نيزيكبوونا پهيوهنديا
حهزژيكرنى وههڤالينى و هل
هندهكا دكهت كو ببژن بتنى خالا

وان ژئيك جودا دكهت نهبوونا حهزا سيكسى
يه د ههڤالينى دا، چونكى حهزين سيكسى
رولهكى مهزن دبينن د پهيدا بوون و بهردهواميا
پهيونديين حهزژيكرنى دا.

6 - ههڤالينى بى وهستيان تره ژ حهزژيكرنى:
چونكى دههڤالينى دا پيدڤى ناكهت مروڤ خو
ب جوانترين شيوه بهرانبه ههڤالى خو ديار
بكهت، نانكو نهوه نهوى هه، لى د حهزژيكرنا
ههردوو لادا ههول د دهن كو ب جوانترين شيوه
بهرانبه يهك ديار بين و نهڤه دى پيدڤى ب
وهستيانى بيت.

دهرئنهجام پتريا شارهزاين دبژن كو
دناڤهرا ههڤالينى و حهزژيكرنى دا تنى
دهرزيبهكى زرافى بى هه هه گافا قهتيا
چيدبيت ههڤالينى بته حهزژيكرن، ديسان
پتريا ليكولينان خويا دكهن كو پتريا زهلامان،
وى جوداهيا بچويكا دناڤهرا ههڤالينى وان
دگهل رهگهزى مى و حهزژيكرنى دا نزانن و
هزر دكهن كو ههڤالين وان بى مى حهزكريين
وانن، دبهرانبهرا دا رهگهزى مى پتر د خو
راگرن كو بميننه دهڤهرا ههڤالينى دا دگهل
رهگهزى نير.

ل دوماهين دى بژم نزا نهو ههڤالى من
بههس ليكرى و ههڤالا وى و بين وهكى وان
ههكه هاتو نهڤ گوتاره خواندن، دى زانن
كا پهيوهنديا دناڤهرا وان دا ههڤالينيه يان
نهڤينيه!؟

چيدبيت گهلهكى دريژ نهبيت.

2 - حهزژيكرنى هندهك
نیشانين ديار بين ههين
كو ل دهڤ مروڤى پهيدا
دبن، د دمهكيدا كو بو
ههڤالينى هندهك نیشانين
نورمال لدهڤ مروڤى پهيدا دبن
و مك ههڤناسين و سهرسورمانا

دولايهنى و پهيونديهكا كوير، لى ل نهڤينى
سهرسورمان دگههيه ناستى شوك بوونى و
هندهك نیشانين جهستهى ل دهڤ مروڤى پهيدا
دبن و مك گهورينا سهليقا ليدانا دلى و ههست ب
نهرهتتياى و خوهدان و گهلهك نیشانين دبين ژ
ئنهجامى كار ليكنن كيميكي پهيدا دبن، زيدهبارى
ههستى خهريب بوونى و حهزكرنا بهردهوام يا
پيڤهيوونى.

3 - ههڤالينى ب بهر هوشتره ژ حهزژيكرنى
چونكى ههستين حهزژيكرنى د دژوارن و وهل
مروڤى دكهن كو هندهك جارن ب كارين دين
و گههژه راببيت، لى دههڤالينى دا مروڤ پتر
دهرفهتى ددهته مئشكى بو پتر هزركرنى بهرى
ب هه كرياتمكى راببيت.

4 - حهزژيكرنى پاشهروژ يا هه، نانكو
ههڤالينى دناڤهرا دوو كهساندا پهيدا دببت كو
چيدبيت هه ژئيك ژوان پروژه و نارمانجين
خويين جودا ههين، لى د حهزژيكرنى هزرا

ههڤالينى بى وهستيان تره
ژ حهزژيكرنى: چونكى دههڤالينى دا
پيدڤى ناكهت مروڤ خو ب جوانترين
شيوه بهرانبه ههڤالى خو ديار بكهت

زیانین بکارئینانا موبایل

ل سهرانسهرئ

جیهائی موبایل

گهلهك ب لهز به لاقبوویه ب

رئژهكا گهلهك بهرز كو دگههئته وئ رئژهئ

بكارئنهئین موبایلئ زئدهتر ژ 900 ملیونانه،

دبئته رئژا %15 ژ خهلكئ جیهائی. ل دوئف

وان كومپانیئین بهرهم ئینانا موبایلئ چ

تئشكهك نه ئئخستیه سهر لایهئنی نهباش و

ههتا نوكه چ لئپرسینهك دگهل وان كومپانیئین

بهرهم ئینانا موبایلا دا نهكریه سهبارت

لایهئنین خرابیئ، چونكو سالانه چهنئدین بلیون

دۆلار دهست دكهفن ، چهنئدین بلیون دۆلاران

ددهنه وان دهزگههئین راگههانئنی بو به لافكرنا

مفایئین موبایلئ .

هاریفان حسین

کار یگه ریا موبایل ل سهر له شئی مروقی:

4- ئەف تیشک و شهپوله بلەزن بۆ راوهستاندنا گه شهکرنا خانه و شانین له شئی مروقی، ئەف خانین له شئی کار و فەرمانین مروقان تیک دبهن و زوی مروقی بهرەف پیراتی دبهن.
5- کار یگه ریا قان شهپولان لسهر کوئەندامی زاوژی ب تایهت د نیریدا و کار یگه ریا لسهر (سپیرمی) ههیه.

قهکولینین زانستی:

1 - حکومهتا بریتانیا پشتی قهکولینهکا چروپر به لاکریه کو موبایل زیانهکا تهندروستی یا مهز نه ب ئەگه ری وان تیشکین ناقا موبایل

1- ده می هاتنا تلهفونهکی بو موبایل کومهکا شهپولین موگناتیسی دهر دکهفن ئەف شهپوله ب ریژمیا %40 گهلهک ب لهز ژ لایئ سهر و دهستان دهینه ههلمیژان.

2- موبایل دشیت وان شهپولان یین ژ رادیویان دهر دکهفن گهلهک ب سناهی قهگو هیزبته بو سهری مروقان دهه جار زیدمتر ژ شهپولا خو یا ناسایی و بگههینیه میشکی، ههر ئەفهیه ئەگه ر ده می ل تهنشت تلهفزیونی یان رادیویی یان کومپیوتهری موبایلا بدانی و

دهر دکهفن ئەف تیشکه دبه ئەگه ری لهزکرنا گه شهیا ریشالین شانیهین له شئی مروقی و کار یگه ری لسهر ئیش و کارین مهژی ههیه .
تیک ژ وان قهکولینین حکومهتا بریتانیا دیار دکهت کو زارۆک ب پلهیا تیک ل سهر هیللا مهترسیی یا زیانین موبایل دهیت، چونکو ههستی سهری یی نازکه و کوئەندامی دهماران ب تهمامی گه شه نهکریه و پئ نهگه هشتیه.
دوئ به لاکرنا حکومهتا بریتانیا دا هاتیه کو نابیت زارۆک ل بن ژیی سازده سالیی موبایل

هاتنا تلهفونهکی بو وئ موبایل دهنگ و رهنگین وی نامیره ی ئیکسهر دگهوریت.

3- ئەو تیشکین دناق موبایل دا دهر دکهفن کار یگه ری دکه نه سهر پروتینین ناق خانیهین له شئی و ریرموا کاری و فەرمانان دگهورن ب ئەگه ری بهرزبوونا پلهیا گهرماتیا ناق خانا و ئەف خانه دهست ب دابهشکرئی دکهن ب تایهتی خانا میشکی و چاقا و گوهی، ئەف دابهش بوونا خانا ژ نیزیکی وان خانا دین ئەفین پهنجهشیری دروست دکهن.

ههرومسا د فهكولينا دكتور (نالان بريس دا بهرپرسي بهشي فيزيابي سهنتره) (بيستول) ب بي دوودلي دبئزيت: دهر كهفتنا تيشكا ژ موبايلى دببته نهگهري زبدهبونا كارلنگا كيميويين لهشي و زبانهكا مهزن ب جهستهي دگههينيت .

5 - ههرومسا تيمهكا فهكولينا زانكوي (نابس) دبئزيت: نهقين زيدهتر موبايلى ب كار دئنين، توشبونا وان ب شيرپهنا چاقان ب سي پلهيان زيدهتره ژوان نهقين كيمتر موبايلى ب كار دئنين.

6 - د فهكولينهكا نوي يا نوستراليا دا هاتيه كو ههردوو دكتور (هوكننج و ويستركان) پيگفه ل سهر نيك ژ نهخوشين بو ماويهكي دريژ موبايلى ب كار دئينا كار كويه، د وي فهكوليني دا دهر كهفت نهو نهخوش بي توشي تيكچوونا دهماران و ژ دهست دانا ههستيايي ب شيوهكي بهردهوام بووي.

ب كوي دهنگان زانا گههشتنه وي نهجامي نهو پهيوهنديا تلهفوني يا زيدهتر ژ (10) خولهكان فهكيشيت گوانكاريي ب سهر ميشكي مروفي دا دئنييت و دببته نهگهري دابهشبوونا خانهين ناف ميشكي و دروست بوونا خانهين شيرپهنجي و تيك چوونا پروتئين ناف خانهين لهشي ژ نهجامي بلنديوونا پلهين گهرمي دناف خانهيان دا و دببته نهگهري دروستبوونا شهپولين موگناتيسين موبايلى بي مروف ههست پي بكهت.

زياتين بهريخودانا موبايلى:

- 1 - زيدهبونا رويدانين كارساتين شوفيري دهمي هاژوتنا ترومبيللي ل سهر ناستي جبهاني.
- 2 - ههرومسا دهمي هاژوتنا ترومبيللي و بكارئنانا ترومبيللي دببته نهگهري روودانين هاتن و چووني.
- 3 - چوونا ناف ناميرين وردين نهلكتروني ومكي ناميرين تهنروستي و ناميرين فروكين

بكاربينيت تني د دهمهكي گهلهك پينتي دا نهبيت. ههرومسا بهلاقريه ژي شهپولين موبايلى دبنه نهگهري دهر كهفتنا كومهكا نهخوشين جياواز نهو ژي: ژبيركرنا نشتان نانكو (زههائيمه)، گهورينا رهوشي مروفي و خهونين نهخوش بين دريژ.

2 - پسپوري فينهندي (دريوز ليسيني) پسپوري بواري تيشكي، پستي جهدين فهكولينان دبئزيت نهو تيشكين دناف موبايلى دا دهر كهفن ب جهند شيوهيان كاريگهري ل سهر نيك وينكيا پرتيني ((فامنتين)) دناف خانهين لهشي دايه ههيه. پسپور ليسكي دپهخشي راديو و تلهفزيونا نهرويجهدا(ناناركو) بهلاقريه، نهف تيشكه دشين گهورينان بكن ل كار و فهرانين خانهين لهشي دا، نهفه دبنه نهگهري ژ كارئخستنا نيك ل ديف نيك هاتنا كارلني كيميوي ژ پهيكهري خانان، نهفه ژي دهستپهكه بو دروستكرنا خانهگريا شيرپهنجي ب تايهتي ل دهفهره ميشكي.

3 - فهكولهري نهمريكي (هينرلي) ل زانكوي واشتنن پسپوران ناگههدار دكهت ل مهترسيا موبايلى بو سهر زاروكان كو نابيت ومك ياريي بكاربين چونكه خانهين ميشكي زاروكان گهلهك ب لهز گهشي دكن، شهپولا موگناتيسا موبايلى شوينهوارهكي گهلهك خراب لسهر زاروكان بجه دهليلت.

4 - فهكولمر (دبقيد بوميران) و تيمين زانستي بين زانكوي (نوتفهام) بي رابون ب پيدانا هندهك شهپولين كورت بين جواروجوين موبايلى ب جورمكي كرمين ناف ناخي ديتن نهو شهپوله گهشا كرمان ب ريژ (5%) زيده دكهت ب بهراورد دگهل كومهكا كرمين دي، نهفه وي جهندي دگههينيت تيشكا موبايلى دشيت كاريگهريي بكهته سهر دابهشبووني د خانهياندا، نهف حالته ژي مهترسيه بو رويدانا شيرپهنجي ل گريكين ميشكي.

خوپاراستن:

- 1 - همتا رادهکی ب کورتي ئاخفتن ب موبایلی باشتره .
- 2 - ب کار نینانا سماعا دهرمکی (خارجی) باشتره دا ئهو شهپولین ئاف دا ژته دوبربکهن .
- 3 - سماعین گوھی (هیدفون) ب کار نهئینه چونکه شهپولان چرتر دئیخیته سهر میشکی.
- 4 - دوبرئیخستا موبایلی ژ ژورا نقشتنی، چونکه دهمی نقشتنی ئهو شهپوله کاریگهرترن ل سهر مروقی .
- 5 - پشتی دهر بازبوونا چند جهرهسین موبایلی پاشی ههلبگره، نابیت د شهحنی دابیت

- گهشتین ئهسمانی دبیته ئهگهری رویدانان.
- 4 - تیکدانا بی دهنگیی و ئارامیی ل هندهک جهان وهک دام و دهرگههین دهولتهی و کومبوونین تاییهت و جهین گشتی.
- 5 - زوری و گرانیخهرجیان ل وان وهلاتین ب زوری خزمهت گوزاریا موبایلی تیدا و بهایین وان گهلهک بلند وهک وهلاتی سعودیه و مسر.
- 6 - دروست بوونا دوو دلی و قهلهقی ل سهر ئاستی جیهان ب ههپوونا زیانین ساخلمهی بۆ بکار ئینهران.

زیانین موبایلی بۆ زاروکان:

- 1 - بۆ دهم بوراندنا پرانییا زاروکان ل سهر موبایلی بی هاتن و چوونی بکهن و کارتیکرنی ل سهر ساخلمهیا میشکی و جافی دکهت.
 - 2 - دبیته ئهگهری ماندیبوون و بی هوش بوونا زاروکان.
 - 3 - کیم خوارن و نزم بوونا ئاسنی لهشی زاروکان.
 - 4 - دروستبوونا نهخوشیا ئوتیزمی و ههروهسا کیم خهوپی لدهف زاروکان پهیداکهت.
- داکو کاریگهریی ل سهر مروقی نهکته .
 - 6 - کیمکرنا روناها موبایلی و دیرکرنا شاشا موبایلی ژ سهر وچاقان .
 - 7- موبایلی نهکه د بهریکا خو دا یان ب مللی خو قهنهکه و نهئیکه قایشا بهنترونی دا کاریگهریی ل سهر ته نهکته.
 - 8 - تودشیی ئامیرهکی پاراستنی بکاربینی پیک هاتیته ژ پارچهیهکا کانزا یا دریز ب موبایلی قه دهئته نویساندن بۆ مژینا وان شهپول و وزمین موگناتیسی ئهوین ژ موبایلی دهر دکهفن.

- 1 - بۆ دهم بوراندنا پرانییا زاروکان ل سهر موبایلی بی هاتن و چوونی بکهن و کارتیکرنی ل سهر ساخلمهیا میشکی و جافی دکهت.
- 2 - دبیته ئهگهری ماندیبوون و بی هوش بوونا زاروکان.
- 3 - کیم خوارن و نزم بوونا ئاسنی لهشی زاروکان.
- 4 - دروستبوونا نهخوشیا ئوتیزمی و ههروهسا کیم خهوپی لدهف زاروکان پهیداکهت.

گشتی

- 168 - دهر د و دهرمان
سهديق وهلی بگدادی
- 178 - پاشی کورې من نهکه عهسکه!
نزار یاسین رهشافهیی
- 180 - خواندنهک د پهرتووکا (زیر، نافهندهکا کهفناړ و شارستانی) دا
پیداچوون: بادینان
- 183 - زهکی نهبی ئسماعیل د ناف کومهکا پرسیار و خهمان دا
دیدار/ زهشهری مامندی
- 188 - هیقی بهرواری... ژیانهکا پری راگهاندن و هیقیئن بجهنههاتی
دیدار/ دلیر زوهیر

دەرد و دەرمان

دەرد و ھەقواتا:

نەخۆشی، نەساختی، خەستی، مەلۇولی، خەمۆکی و نەھاتی (ئەف ھەقواتانە ھەنە)، ئەگەر مەرۆف فەكۆلینەکا زمانقانی یا ھویر و کویر ل سەر بکەت، رەنگە جودایی ھەبن، لی واتەیا وان نیزیکی نیکن.

دەرد - نەخۆشی:

گەلەك جۆر و پۆلین و رەنگ ھەنە، ژ کار و بزاقین قایرۆس و میکروپ و بەکتیریا و ژ شکەستن و کەتتی پەیدا دبن، یان ژ ئەگەر کیم خوارنی، قریژئی و نەشویشتنی و پېساتییی، یان ژ گیانەمەران و گەزندا.. ھتە، تووشی مەرۆفی، گیانەمەری دبن.

دەرمان وەك زمان:

دەرمان وەك زمان: بریتیە ژ (دەر + مان) واتە دەری مانئ، یان دەرگەھی ژینی، یان ریکا مانئ و ژیانئ، یان تەمەن دریزیی، وەکی واتا و مەبەستا نوژدار و پزیشك.

پیناسە و واتەیا دەرمان:

دەرمان: ھەر ئاھئ بۆچارەسەری و دەسنیشانکرنا نەخۆشیان تووشی مەرۆفی و گیانەمەری دبیت، یان ئیشتی و نەخۆشیی کیم دکەت و مفای دەت و مەرۆفی و گیانەمەری دپاریزیت و ئیشتی دکوژیت (2).

ئاھئ ژیانئ و فەژینئ بۆ چارەسەرییا مەرۆفی و گیانەمەران ژ نەخۆشی و تایی، واتە ری گرتن و بەرفانیکرن ژ نەخۆشیی و دەرمان قازی و دژی دەردییە وەك واتا زمانقانی و کەتواری.

دەرد و دەرمان، ئانکو ناقتین نەخۆشییان و دەرمانین کوردەواری، دەرد و دەرمان وەك زمان: دەرد: علەت، نەخۆشی تووشی مەرۆقان و گیانداران و داروباری دبیت.

پیناسە و واتەیا دەرد، (نەخۆشی) (Dis-

:cases- illness)

دەردی رەوشەکا ژیکجودا ھەبە، ژ سروشتی تووشی ئەندامین لەشتی مەرۆفی و گیانەمەری دبیت و زیانی دگەھینیتی، ئەندامین لەشتی مەرۆفی بۆ دەمەکی کورت یان بۆ دەمەکی دریز رادوھستن(1).

سەدیق وەلی بگدادی

زنجبیل دکره د ناڤدا، قهپاڅا وئ ددانا سمر و دکره دبن کوچکی ئاگریدا.. همتا دبژرت و دکهلی، پاشی ئهو ژی ددا نهساخی و سهیی نهساخی.

ت - جار ژی سماق دبشافت و پیقازمک هوی دکره ناڤ و نهساخی ئهو ترشی سماقی جارمکی دوو جار قهذخوار.

4 - کوخک:

نیشان: گنریین گهوریبا نهساخی سور دبن یان کیسه (التهاب) دبن و جار جارا دکوخیت. چارهسهری و دهرمان: هنگین و ئاڤکا شیلمان ددایی و جار ئاف گهرم دکر، و نهساخی دهف و دفنن خو ددانه هنداف و چارچهقهک ب سمر دادگرت و هلمئا ناڤی ههلدکیشا.

5 - خندهکوک:

نیشان: نهساخ کویر دکوخیت و بیهنا وی کورت دبیت، ها دی بیژی نهساخ خندقی.

چارهسهری و دهرمان:

ا- بهرمکی کون ل بنی نافدهشنا نامیدیا ل بن کیری ههبوو و دارمک ژی ل سارا شهکری ههبوو، دارمک ل بهروشکی ل دهوک ژی ههبوو، نهساخ دبیرا دبن، جارمکی یان دوو جارن ددا نهساخی د وئ کونا وی بهری، دارئ، دبیرا دئینا و دبیر. ب- گوهر و ناڤچاقین نهساخی دبیری و خوین ژئ بهرددا.

ناڤین نهخوشییان و چارهسهری و دهرمان، دهفرا بهروارییان وهک نمونه:

1- سهرنیشی:

نیشان: ناڤچاف و رمخین سهری د نیشن. چارهسهری و دهرمان: و سهری وی د قهپا و قهدمالی و پاتهک دهافیتی و دشاند و گریددا، چا و شهرهت ددا نهساخی.

2 - شهقا سهری:

سهر نیشانهکا زور یا سهری دگوتئ شهقه. چارهسهری و دهرمان: پارچهکا لهقهنی هندی بهژنا نهساخی دئینا، هندمک جهان ژی کویرتر دبیری، ئهو لهقهن شهق دکر و ب بهندکهکی موی راست و چهپ گری ددا و ل جههکی بلند، کو دهستی بجویکا نهگههیتی دههلاویست، وی سهردهمی ئهو چارهسهریبا شهقا سهری بوو.

3 - پهرسیف (ههلامهت):

نیشان: ئاف د دفنیدا دهیت و دبیهنشیت و چاف ژی پیچهک سور دبن.

چارهسهری و دهرمان:

ا - پیچهکا قهلیبی، زنجبیل، شیلیم، پیقاز، فلفل و پیچهکا ئاف و خوئ پیگقه دکهلاندن، پاشی ب کهچکی ددا نهساخی و سهری وی ب دهرسوکی گری ددا و دشاند. ب - جار ژی شیلمهکا مهن دئینا، و نیقهکا وئ دقوقلاند و قملی، فلفل و پیقاز و خوئ و

دەمەلدەست گری ددان و دگفاشت و ھندی دشیان ژەھرا وی دەردئیخست و شیرئێژ ددانە سەر و تی ددا، و شیر بەردەوام ددا نەخۆشی.

– **دار کئیر:** دارەکی بەین خۆشە، یا دارەکا بیھندارە، بەردەوام (چ ھشک چ تەر بیت) بیھنا خوەش ژ داری وئ دەھیت، ئەگەر ئیکی تئستەکی پیفەدایا وەک: مار، دوپیشک، داری کئیرئ قیرا دئینان و دبرن وەک دەرمان بوو و شیر ددا نەخۆشی و مار ژ بیھنا دار کئیرئ درەھیت، لەوا خەلکەکە حەز ژ گۆپالی دار کئیری دکن.

10 – قورباجە:

نیشان: کوخکا وی کویر دەھیت وەکی دیکی دقیریت.

چارەسەری و دەرمان: گویزانەک دئینا و دانا سەر پەحنکا ناچاقئین نەساختی و تەکەکا ھیدی لئیدا و خوین ژئ بەرددا.

11 – زکئیشی:

نیشان: زکئیشییەکا دژوار مروقی دگريت و زک ناچیت، دگوتئ قۆلنج.

چارەسەری و دەرمان: قۆلنجا نەساختی

ت- شیرئ گەرم ددا نەساختی.

6 – بالویک:

ل سەر دەست پی و سەر و چاقا نانکۆ ل سەر لەشی مروقی و گیانەھەری پەیدادبن.

چارەسەری و دەرمان:

ا- مەلا ب دندکئین جەھیفە دخواند و ئەو دندک دکرنە د ئەردەکی شەھاردا ھەتا دزرین، پاشی بالیلک ژئ دوەرھان.

ب - تاکئین دار ھەژیرئ، نانکۆ شقنەرکئین دار ھەژیرئ، وەک دەرمانی بالیلکا بکار دئینان، چەوا بکار دئینان؟ تاکئین تەرین وئ دسۆتن و وەکی بزۆتی چەند روژ مەکان ب بالیلکا قەدنان، ئەفجەر ھین وان دسۆتن، پاشی شین نە دبوونەفە و جەئ بالیلک ھولی و پاک دبوو.

7 – پەژیک:

نیشەکا سەر پنییە، بارا پتر بەھاری و پایزی دیاردبیت، و وەھمی تەمەنا دگريت.

نیشان: لەشی نەساختی گران دبیت و حەز ژ روینشتئ و نەستئ دکەت.

ھندەکان دگوتئ؛ ئەفە کیمکا ھەپییە، سەر و بنین ھەپئ پەیدادبیت.

چارەسەری و دەرمان: بەر رانئین نەساختی دگرتن، ئافا سماقئ، نانکۆ ترشئ ب پیفاز ددا نەساختی.

8- نيسك:

نیشان: وەک حنگەکی ژ ناشکی (مەعدا) مروقی دەھیت، ھەر چەند خولەکا حنگ قئ دکەفت و دبیتە ھەکا نەساختی.

چارەسەری و دەرمان: دئ نەساختی سئ فرین ئاقئ دویقئیدا قەخۆت، ھەر جارەکی دئ دەقئ خو تژی ئاف کەت و پیگفە دئ داعویریت، سئ جارن ئیکسەر دئ وەسا ئاقئ قەخۆت و چارەسەر بیت.

9 - مار پیفەدان:

جەئ ددانئ ماری گەستی ھەر دوو رەخ

تیددا و هنهکان ژبەر قەدبیریت و هندەکان دەمی بیروۆفی دبری، ئەف گۆتته دگۆت: ”بیروۆفی چەرخەچۆفی هەرە گۆفی“.

نەگەر: رەنگە ژ کیم شوپشتن و پاککرنی و سروسەرمایە پەیدا ببیت، نانکو ژ قرێژ و قیقارێ و پپساتیی چێ دبیت، لەوا دگۆتتی ”هەرە گۆفی“، واتەیا ژ ویرێ هاتی و هەرە ویرێ.

15 - نێزمک:

نیشان: پتر سەری مروۆقان دگریت و هندەک جەه ژێ رەق و سپی دبن و هندەک جارەن ئاقزەرک ژێ دەیت.

چارەسەری و دەرمان: هندەک ژنکا ۴-۳ حەفتییان روژین چارەسەمی، ب دەفکی موسی دبری و خوین ژێ دەهات و ئەو خوین تیددا.

16 - پەقین:

نیشان: دەستین مروۆفی پەقەق دەبون. **چارەسەری و دەرمان:** تەحین تیددا و جارەن ژێ گەسۆر تیددا، روینی کەزانا تیددا.

17 - کەفشک:

نیشان: وەکی گەرکەکا سپی ژ سەری دەردکەفیت.

چارەسەری و دەرمان: شوپشتن بوو و رەنگەکی ئاخا زەر و قیچ سەری خۆ پێ دسوپشت.

18 - کەچەلی:

نیشان: پویرتی سەری نەساختی دوەر هیت، ئێشەکا کەفلیبە، پەرچ دوەر هیت جەئ وی سپی دبیت.

دگۆت: هەکە پینج موی ژ سەری تە وەرەن، دئ هینەفە و شین بن، بەلێ گاقا ژ پینجی و ئیک مویا بۆرین، ئیدی ئەو ناهینەفە.

19 - کەنەوی:

نیشان: سەروچاڤ یان دەستان، کەفلی وان سپی دبیت، ئەف ناڤە پتر بو پەز و گیانەوهری

دگرت، قۆلنج چیبە؟ هەر دوو رەزین ناڤ ملین نەساختی دگرتن و دپەرخاندن و چەند جارکی دگفاشتن، نانکو دئ رها د ناڤهرا تبالا بەرانی و تبالا شەهەئ سئ جار دئ گری ددە و بەردەهە داکو سست ببیت، پاشی دئ گری و نابەردەهە بو مای 45 خولەکان دگرتن.

12 - قۆلنجا تورکی (رویفیکا کۆرە):

نیشان: زکی نەساختی رەخی راستی ئێشانەکا گەلەک ب ئێشە و دژوار دگریت.

چارەسەری و دەرمان: سەرڤە سەرڤە دڤەمآشت و قۆلنجا وی گەلەکا جارا دگرت، بەس چارە نەبوو، دگۆت یئ قۆلنجا تورکی بگرت دئ مریت.

13 - ئاشک (المعدة):

ناڤی ئاشکی (عویرکی) مروۆفی، بەلێ بو ناڤی نەخۆشیا گەدئ ژ ل کار بوو.

نیشان: بەرسۆژ دەهاتنی و ئاشکی نەساختی دسوژیت و ل دلی وی ناچیه خوارنی.

چارەسەری و دەرمان: ئاڤکا مریشکی ددا نەساختی و ئاقین هندەک گیای یین خوارنی ددان.

14 - بیروۆف:

نیشان: ئێشەکا پپستییه، هندەک جەین دەست و پئ، یان لاشی مروۆفی دگریت، جەئ ئێشی

دپەقیت و سپی و قەشاقی دبیت.

چارەسەری و دەرمان: تەحین، جار روین

ل کار بوو.

چارهسهری و دهرمان: تهحین و روین و نیفشک تیددا.

20 - قونیر:

نیشان: وهکی گریهکی هندی گوزمکی ل سهر لهشی مروقی دهه لاقیت و بلند دبیت و سهری وئ سور دبیت.

چارهسهری و دهرمان:

أ - پندقا دکنه سهر پارچهکا کهفلکی هنبانی (بی پهری سپی) و ددانا سهر دهری وئ همتا دهر دبوو، پاشی دگفاشت و ئه کیم و ئه داغا تیدا ژئ دهر دئیخت.

ب - جار ژئ گیامابهک د فقهوتان و ددانا سهر همتا دهر دبوو و ئه کیم و ئه داغ ژئ دهر دئیخت.

21 - مویمار (ناصوره):

نیشان: جهی وئ دخورها و دسوت. چارهسهری و دهرمان: ب ستهوبهرا یان ب بزوتکین بچویک دسوت.

22 - میزواقی:

نیشان: میزا نهساخی نهدهات: پشت موی بین مرار دهمالشتن و دپهرخاندن دا میزا نهساخی بهیت.

23 - زام:

بنزکی نهساخی دهرمیت، جاران میسواقی دبیت، میزا نهساخی ناهیت.

چارهسهری و دهرمان: زامین نهخوشی دهه لاندن و دهستین خو ددانه بنی زکی نهساخی و بلند دکرن.

24 - پرسک:

نیشان: بنی وان یی گره و سهری وان سور دبیت و ل سهر پیستی پهیدا دین.

چارهسهری و دهرمان: تیهنک ددانی و مرهه ما کوردوهواری تیددا، هندهکان ژئ دهرمانهک تیددا دگوتنی نشادر.

25 - زریک:

نیشان: ئه ژئ ب شیوی پرسکانه. چارهسهری و دهرمان: تیهنک ددانی و مرهه ما کوردوهواری تیددا.

26 - لهرزوتا:

نیشان: تاین گهرم و سار دهینه نهساخی و د تاییدا لاشی نهساخی پر گهرم دبیت.

چارهسهری و دهرمان: مه لا تا بین نهساخی دبرین، ب دهزیهکی ستوپرهقه دخواند و پینج گری لئ ددان.

27 - تاین گهرم:

نیشان: لهشی نهساخ پر گهرم دبیت پر خوه ددهت.

چارهسهری و دهرمان: تاین نهساخی دبرین.

تامیسک: ژ دژواری گهرما نهساخی لیقین نهساخی پرسک لئ دهین، دگوتنی تامیسک.

چارهسهری و دهرمان:

أ - چهقین ستهوبهرا (پویشی نهرمی ناقدارین خلوله، ددانا سهر بهری و سته لیددا و چهق دهافیتنه وان جهین تامیسک لئ و دسوتن. ب - تیهنکین داری، یانی دارکهکی سهر پهحن گهرم دکر و ددانا سهر وان تامیسکان، ئانکو تیهنک ددانی.

28- میشکرویتن:

میشکی درویته گهورییا نهساخی دگوت: رمنگهکی میشکی (مهگهزی) ههیه، پیساتییا خو دهافیتنه گهورییا مروقی و مروقی پی نهخوش دبیت.

نیشان: تا دهینه نهساخی و ل سهریک دکوخیت و چاقین نهساخی سور دین و بو دهمی 4-5 رۆژان قهدکیشیت.

چارهسهری و دهرمان: روین سوردرکر، پشتی سار دبوو، نهخوشی فر دکر. خو پاراستن: کولیکا میوژانی، کو یا زهره،

لقفینئ خولهکهکن چئ دبیت و ئیش نینه.

34 - بنگوهك (ملهخرئ):

نیشان: همدوو بن گوھین نهساخی دهرمن و نانئشن، نانکو ئیشانهکا کیم ههیه، ب تایبعتی چویکان دگریت.

چارهسهری و دهرمان: کولندوک و تویتن تئیدا و جارن ستهوبهر لیکددان و چریسکین پویشئ ستهوبهرا د هاقئتنه بنگوهین نهخوشی دا ئهو وهرمین نهمینیت، چهقین ستهوبهرا دهرمانئ تامیسکا ژئ بوون.

35 - بئیکورت (ربو):

نیشان: بیهنا نهساخی کورت دبیت، نهمازه ههکه ل ریکین ژیههلی - چیایی یان دهرهجا سهریکهقیت، بیهنا نهساخی کورت دبوو: دگوتئ: "ئهرئ یاروو.. بیهن کورتکا ل ته".

چارهسهری و دهرمان: شهربهتا هنگفینی و هنگفین ددانئ، هنگفین و تشتئ شرین دخوارن.

36 - ههستی کهتن (گیربئین گهوریئین):

نیشان: چچکین گهوریئ (گیبری یئین

دکر و ب نافچاقئین خوڤه دکر، مئشک ژ بیهنا وئ درهفی نزیکئ میروڤئی.

29 - با و وهرمین (پفی):

نیشان: لهشئ نهساخی دهرمیت، نهمازه پئ بئین نهساخی.

چارهسهری و دهرمان: تشتئ تمزی وهک بهفر و ئاڤا تمزی لئ دکر.

30- باسورک:

نیشان: هنده جه ژ لهشئ نهساخی سور دبیت و پچهک دهرمیت و دسوژیت.

چارهسهری و دهرمان:

ا- کولندوک، د بهری ددا و وهکی ملحهمن لئ دهات و سئ جارن تئیدا: سپئدئ، نیڤرو و ئیڤارئ، بو دهمئ روژمهکی دووان تئیدا.

31 - بائی سپی:

رهنگه ژ نهخوشیا گولچیسکان، با لاشئ نهساخی دگریت، نانکو لاش دهرمیت.

نیشان: پئ و لهشئ نهساخی دهرمن و گهلهک ژ وئ ئیشئ دترسان، ههتا دگوت: پئ بائی سپی گرت، ئیدی رابوونا وی نینه، مهگهر دهستئ خودئ تئ نهبیت، لئ نارابیتهڤه.

چارهسهری و دهرمان: هندهک نهخوشی دبرنه سهر (کانئ بائی) و خو دئئخسته ئاڤئ و هندهکان دگوت: دهمئ مرنا وی نهخوشی ههتا سهرئ بهارییه، دهمئ دارا بائی دبشکقیت، ئهو دئ مریت.

33 - فرک (تشنج):

نیشان: تهنشت، یان هندهک جه ژ لاشئ مروڤئی فرک دهاقئتنئ ههچکو راوهستای و دئئشیت، رهنگه رههک دراوهستیت.

چارهسهری و دهرمان: ڤهمالین بوو، زمیتا زهیتوونئ تئیدا.

33 - پیگهزک:

نهگهر مروڤ گهلهک سهر پئ خو روینیت خوین ناگههیتئ دبئژنئ پیگهزک، ئهو ب خو ب

وہك بالؤلكان لی دكرن و دهاقیتنه برینی.
ت - بهگ تهلل و بهلگی گیامامبهلكی و
 توپخك ددانا سهر برینی.

نامیرین وان و مچوینکین وان: دوو شیشکین
 پهرین سیخوری بوون، ئهو بو پاقر کرنا برینی
 و هاقیتنا ناتقان ل بکار دنیان.

41 - نیشا زراف:

نیشان: نهساخ ژ نهجامی ئیشی، تی دکهت
 و زهر دبیت.

چارهسهری و دهرمان: ههمی رهنکین
 دهرمانین خوارنی بین کوردهواری ددانه نهخوشی.

42 - کیم خوینی:

نیشان: نهخوش زهر و لاواز دبیت.
چارهسهری و دهرمان: کسکاتی ددا
 نهساخی، گوشت و میلاکارهش و دل و میلاکین
 مریشکا ددانه نهخوشی و هنگفین ددایی.

43 - دلنیشی:

نیشان: سینگی نهساخی دئیشیت.
چارهسهری و دهرمان: دهرمانین و هك
 خوارنی ددانی.

44 - کرماک (خرشك):

نیشان: کرماکی سپی و هویر دگهل دهستاقا
 نهخوشی یا ستویر دهر دکهفن.

چارهسهری و دهرمان: تولهترش ددا
 نهساخی.

46 - مارک:

نیشان: مارکین زهر و زراف و دریز دگهل
 دهستاقا ستویرا نهساخی دهر دکهفن، زرافنی
 نوژداری و جیهانی دینژنی (نفسکارس).

چارهسهری و دهرمان: تولهترش و ترش
 ددا نهساخی.

47 - هناقچوون (زکچوون):

نیشان: زکی نهخوشی دیشیت و دجیت.
چارهسهری و دهرمان: مازیبا شین دقوتا و
 دگهل هنگفینی تیکهل دکر ددا نهخوشی و ناقا

گهورینی) کول دین و گیسوی دگرینن و دهرمن،
 جاران دگههشته وی رادهی، نهخوش نهشیت
 زادی بخوت، هندهک ژ نیشی و بی خوارن،
 نهشیان خوارنی بخون دا مرن.

چارهسهری و دهرمان: ههستی دهه لاندن،
 ستوهی نهخوشی راست و چهپ دبدان، ههتا
 قرینن ژئ دهات، ئهوین شارمزا تبالا خو
 دبرنه گهوریبا نهساخی و دپهقاندن، کیم و
 ئهداف ژئ دهات، پاشی چی دبوون، (حهجی
 وهلی بهرواری، وی ومختی دختوری ههستی
 هه لاندنی بوو، خودی ژئ رازی بیت).

37 - نیری:

وهك قنیریییه، لی یا رهق و کویرتره، ئهو
 ژئ ههر وهکی قونیری چاره دکرن.

38 - کولکا سوتنی:

کولکهکا کویره و یا ب پر نیشانه.
چارهسهری و دهرمان: دسوت، جاران
 پویشی دارئ ددانا سهر و ئاگر بهردایی و
 دسوت، لهوا دگوتنی کولکا سوتنی.

39 - کنگرؤك:

وهکی وینهی کنگرؤکیه ل سهر دهست و
 پی بین مروقی شین دین.

چارهسهری و دهرمان:

ا - سوتن بوو، دسوت.

ب - دارئ کناریبی پی تهر سهری وی
 دسوت، زهیتهک ژئ دهر دکهت، ئهو زهیت تیددا.

40 - برین (برینداری):

برین یان برینداری ل سهر لهشی مروقی
 برین ب نامیری یان چهکی دهیته کرن.

چارهسهری و دهرمان:

ا - بهلگین گیامامبهلكی دگهل خوئی دقوتان و
 ناقا وی ل برینی دکر، برین پی دکهواند.

ب - برینین کویر و مهن، ناتف دههاقیتنه
 برینین کویر، ناتف: (سابینا رهقی + شهما یان
 پندقا + روین + بهنیش) پیکه دگهرم دکر و

نہساختی دقتیت و جھئی دہزی گریددمن و
بپاریزن، ہمتا نہخوش چی دبوو.

54 - زہلین:

نیشان: گہڑ جھ دزہلیت، ژ جھ بلندیت
یان ژ جھ دچیت.

چارہسہری و دہرمان: ہوستا قہدمالیت و
وئ گہئی دیہتہ جھئی وئ و گریددا.

55 - شلی (لنگی):

نیشان: لنگہکی مروقی کار ناکہت.

چارہسہری و دہرمان: ہہکہ زکماکی
نہبیت، دشکاند و قہدگرتہفہ.

56 - فالنجی (شہلہل):

نیشان: رمخہکی نہساختی سست دبییت،
ہمڑ ہمڑہ دبییت.

چارہسہری و دہرمان: وهرزش و راہینان
بو دکرن و ریقہچوون بو نہساختی پر پیدقیہہ.

57 - باکوہہ (رتلو):

رتلین مروقی، ہندہکان ژئی ہر رانین وان
دوہرمن، ب زمانی عہرہبی دیژنی (فتق).

ب: بہرران: رنگہ ہر دوو رہگہزا(نیر و
میان) دگریت.

چارہسہری و دہرمان: بہرران قہدمالین
دبرنہ سلال و پاتہک دہاقتیتی و گریددا، فی
سہردہمی نشتہگریی بو دکہن.

58 - دارہہژین:

ہندہک دیژنی (نہلمک)، پتر بچویکا

ہناری ژئی ددایی.

48 - فیشہرون (ہناقچوون):

نہگہر: ژ خوارنا زادی ژہہراوی پھیدا
دبییت یان قہدگوہیزیت.

نیشان: زکی نہساختی بلہز دچیت و بائی
دگہل دستاقا نہخوشی و دل رادییت.

چارہسہری و دہرمان:

ٹاف ددا نہساختی و ماست و ٹافہماست،
ٹانکو بہرہمین شیرہمہنی ددانہ نہساختی.

49 - دیزانتری:

نیشان: زک دچیت و خوین یا دگہل دستاقا
نہساختی.

چارہسہری و دہرمان:

ماست و دوو، ماسی و مؤز، و توقچا دکہلان
و ددانہ نہساختی بو ماوی 7-12 رۆژان.

50 - شکہستن:

نیشان: دیارن، یانی شکہستنا ہہستیہ لاشی
مروقی.

چارہسہری و دہرمان: ہوستا قہدگرتن
وتہحتیک تی دئالاند و دپک ددانا سہر و گریددا.

51 - خراببوون:

نیشان: دہست، پی، یان پشت سست دین و
تشتی ناگرن و دنیشن.

چارہسہری و دہرمان: ہوستایین وی کاری
قہدگرتن و دکیشان.

52 - خہلہان:

نیشان: خہلیان ہہروہکی خراببوونیہ، لی
سفتکرہ ژ خراببوونی.

چارہسہری و دہرمان: ہوستایین وی کاری
قہدمالین و دکیشان.

53 - دہرزین:

نیشان: تیک دکہقنہ ہہستی، ہہستی
ناشکیت، نیف شکہستی دبییت، بہلی دہرزین یا
پرب نیشان و ژانہ.

چارہسہری و دہرمان: بیہنقہدان، بو

بوقی نیشی دهرمان نهبوو، هندهکان ژی دگوت: ژ جگار مکیشانی پهیدا دبیت، چارسه ربیا وی نهوه جگاران بهیلیت، نهوه چارسه ربیا خرخری.

62 - گفیش (Blood pressure)

نیشان: رهین ستوهی نهساخی بهل دبن و لاشی نهساخی گران دبیت و مستیای دیار دبیت، ههکه هسر یا بلند بیت جاران چاقین نهساخی سور دبوون.

چاره سهری و دهرمان:

نافا ترشیی سماقی و پیقاز هویر دکره ناف و دا نهساخی و رهین ستوهی وی دقهمالین.

63 - چاف کولبوون:

نیشان: چاقسور دبن و دسوژن.

چاره سهری و دهرمان: شیرئ دایکان دکره چاقی و بهقمک و شیرئ دایکی دکره چاقی کول.

64 - سوئن:

سوئننا نمردهک ژ لاشی مروقی چ ب ناگری، یان ب نافی و یان ژی ب همتافی.

چاره سهری و دهرمان: مهعجوبنا نهماتی تیددا و تیهنگ ددانی و تهحین و روینی کهزنا تیددا.

65 - سهرجه (نیشا خهوی):

نیشان: نهوی نهساخ دکهفیه ناف جهان، هسر پیچ پیچه تی دکر و نهرادبووچه ههتا نهمری خودی دکر.

چاره سهری و دهرمان:

چ چار سهری بین و مسا نهبوون، ههکه هاقین بایه، بهفر و نفا بهفری ددایی.. ههکه زفستان

دگریت، پلهیا گهرمی یا لهشی نهساخی بلند دبیت، درمفیت و دلهرزیت، خوارنا وی ژی کیم دبیت.

چاره سهری و دهرمان:

ا- بهررانی نهساخی دگرتن.

ب- پیقاز ددهنه بهر دفنا نهساخی و ل بنی پیین نهساخی ددهن.

ت- پاتین بهر ددانانه سهر نهیا نهساخی و دهست و پی بین وی.

پ- چاقین نهساخی ب نفا تهزی دشویشن.

ج- مهلا، فهقا و شیخا دار ههژینا (نلمکا) نهساخی دبری و ههکه چارسه ربیا نهساخی نهکن رهنکه نهساخ چاف ویر و فالنجی ببیت.

59 - کیمکا ههقی:

نهو ژی پهژیکهکه، دگوت: سهر و بنین ههقی زاړوکان دگریت.

چاره سهری و دهرمان: شیر ددایی و بهررانی نهساخی دگرتن.

60 - نافکهتن:

نیشان: تاما دهقی نهساخی نهخوش دبیت، هندهک جاران تحمل دبیت.

چاره سهری و دهرمان: هندهکان نافکا نهساخی رادکر.

61 - خرخر (Sleep Apnea):

نیشان: دهمی نهساخ نفستی خرخر ژی دهیت و بیهنا وی کورت دبیت.

چاره سهری و دهرمان:

سەر خەمى، (ئالان) قىچا دىنبايى ب خۆ بگە پەرتالى خۆشپيى و سەرفەرازىيى.

دويماهى:

نەخۆشى (Diseases- illness) ھەر ژ كەفتار ھەمى يىن ھاتىنە قەنئىرىن و نياسىن و ناقتىن خوە يىن زانستى ب زمانىن بيانى، نەمازە ب زمانى ننگلىزى ھەنە و ب پرائىيا زمانىن خەلكەكى ھەنە، كوردان ژى ھەروەسا ھەمى نياسىنە و قەنئىرىنە.

ئەقچا دگەل قى كەن قەكۆلىنى فولكلور، كەلەپۆر و كەلچەر: واتە رۇشنىرىيا گشتى، ئەف بياقى كەلچەر؛ بۆ دوو مەبەستا دگەل قان قەكۆلىنا ھاتىيە زمان، نىك: ژ بۆ پتر رۆنكرن و خۆشپيان و نياسىنا دەرد و دەرمانان. دوو: ئەو گۆتن و كەلتۆرى ل سەر زارى خەلكەكى بەيتە پاراستن و بەزە نەبىت.

پىدقى بوو وىنە يىن قان گيا و دەرمانان دگەل قەكۆلىنا مە دا ھەبانە، دا خەلكەكى پتر نياسىيانە و ھاتبانە بكار ئىنان و ھەمى دگەل بانە باشتر بوو (لى سقۇرە و بەر و منىن خۆ)، ئانكۆ ئەو مان خەما كەسانىن قەكۆلىنان ل سەر ئەقان توخمە دەرد و دەرمانىن گياى دكەن، يان تاييەتمەندىن دەرد و دەرمانىن خۆرستى، يان ئەو كەسەن ھەكىم و شارەزا يىن قان گيا و دەرمانان و ل ناڧ ژىنگەھى كار دكەن، ئانكۆ تاييەتمەندى نوژدارىيا گياى و دەرمانان كار دكەن، ئەقچا ئەو ما ب ھىقيا وان قە.

ژىدەر:

1 - <https://mawdoo3.com>
2- ويكيبىديا Loves Folklore

بايە ھنگىن ددايى و دگۆنتە قى ئىشى سەر مەجە: يانى سەر ددانا سەر جەھا و نارابىت، زاراڧى سەر مەجە ھاتىە گۆگراندن و بوويە سەر مەجە.

66 - خەمگىنى و تىكچوونا دەوونى:

نیشان: نەساخ دەست ژ خۆ بەر دەت، ئومىد و ھىقيا سەر كەتنى ل جەم نامىنت، نەساخ رۆژ بۆ رۆژى تى دكەت و ھەر بىچارە دبىت.

چارەسەرى و دەرمان:

شادى و كەيف و خۆشى، ژبىركرنا وى خەما تووش بووى، كار بكەت، دا ھزرا وى ئارىشا تووش بووى زوى ژ بىر بكەت و سەر ددانا دختۆرى تاييە بكەت ھەتا لى نەبىتە نەخۆشى و خەمگىنى، ھندەك ژى ب قى نەخۆشپيى، ژيانى زوى ژ دەست ددەن.

ئەگەر و بناس: خەمىن دۆمدرىژ، نەخۆشى، يان ھندەك مروقان خەمەك يان ئارىشەيەك تووشى دەروونى وى دبن و نەشەن وى خەمى، ئارىشەيى چارەسەر بكەن، يان ژ ئەنجامى بى شۆلىيى، خەم و خەيالان و ئاشوپان تووشى ئىشا ناڧبرى دبن، ئەنجام دبىتە نەخۆشپييا خەمگىنى و دەروونى، ھندەكان ژى ژ ئەنجامى ئەقىنا ژ دل و شەيدايى:

”ھندەكان ژى وەك

فەرخى و مەمى

خەمى پەر داىە

پاشی کورځا من نهکه

عسکەر!

نهف گوتنه یا بهر به لاقه دوی دهمهیدا
دهیته گوتن کو نیک منهتیا بسهر نیکیدا بکته
یانژی گهفهکی لئ بکته نهوژی د بهر سفدانی
دا وهک نیشادانا بن منهتین دی بیژیتنی پاشی
کورځ من نهکه عسکەر. گوتنهکه ره ههندين
خوه یین جودا ههنه. باشه بوچی دقیت
عسکهری بو کهسی کورد هنده یا بسه هم و
گران بیت؟

عسکهری وهک ناف و دستهواژه
سه مبوله که بو کارځ ریخستنکری و بجهئینانا
نهمر و فرمانان ههروسا دسپلین و
ریکوپینکی و یا ههری گرنگ نهوه ههفته ریپی
دهولت و دسته لاتی یه، لئ ژبهرکو بو مه
قمت نه بوویه نه گهره کی هیز و سهر فزایی،
چونکه مه د دیروکا نوی دا چ جار ان دهولت
و ئارتیش پیک نه ئیناینه، بهر و قازی نه یارین
مه دهولت لسهر ئاخامه یا د دامه ز راندی و مه
های ژ بابی فله کی نه، مه هند یی های ژخوه
بووی سنوورا نهم بیت لئیک جودا کرین و نهم
بیت بووینه هه فوه لاتین دهولته کی کو ب چ
تشتا نوینه راتیا مه ناکته، وهکی ژنه کی تو ب
زوری ل زه لامه کی ماره بکه ی، لهوما پشتی
هنگی یئ ل مه گران هاتی کو نهم عسکهریا
دهولته تین داگیر کهر قه بول بکه یین.

نهکو بتنی وهک هه فکرکی و تهحه دی بهلکو
ژبهرکو مروقی کورد د هه مبیزا خوه زایدا دژیا

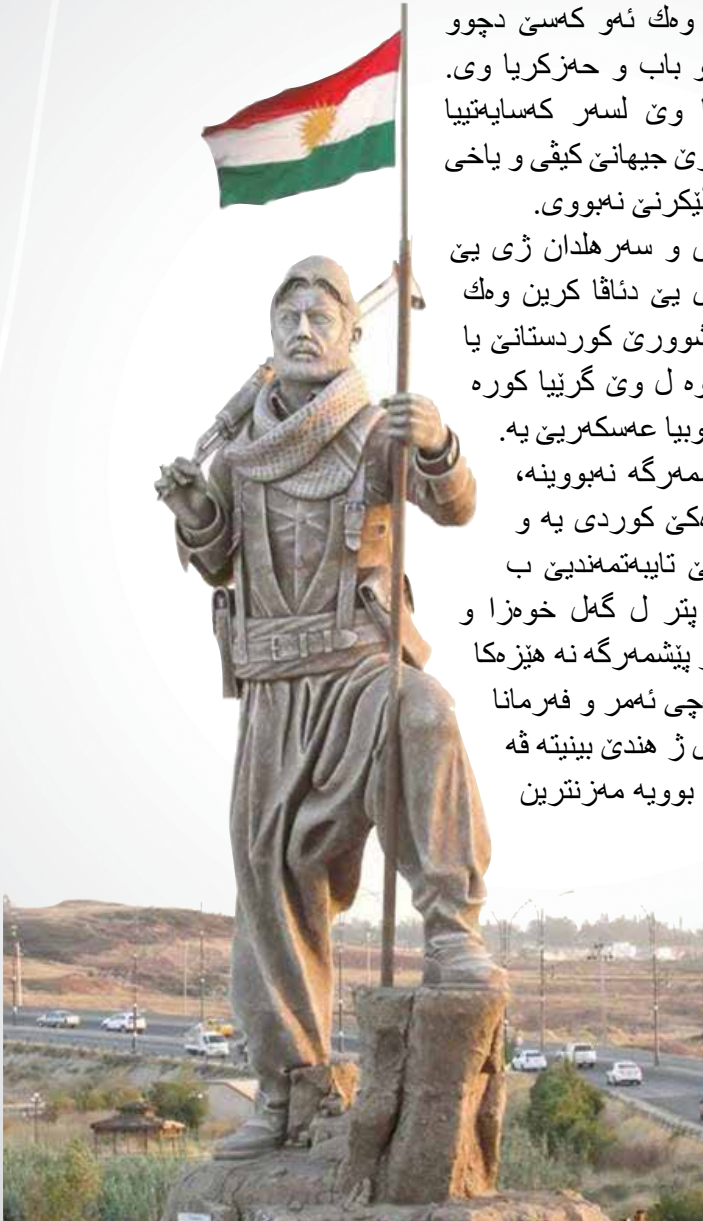
نزار یاسین ره شاقه یی

دوور ژ هەر تشتهکێ نازادین وی سنووردار بکەت و گەلەک یێ ب جوگرافیا و مروئین دەور و بەرین خوێهه گریدایی بوو، ژيانا دوری وارگههئ خوه قەت نه دیت بوو، ژبلی کیشا زمانی، ئەو دورکەتتال جه و واری وی دبوو، جهئ کەسەر و حەسەرتهکا مەزن و شینوارین ویرانکەر لاسەر کەسایەتیا وی دەپیلان.

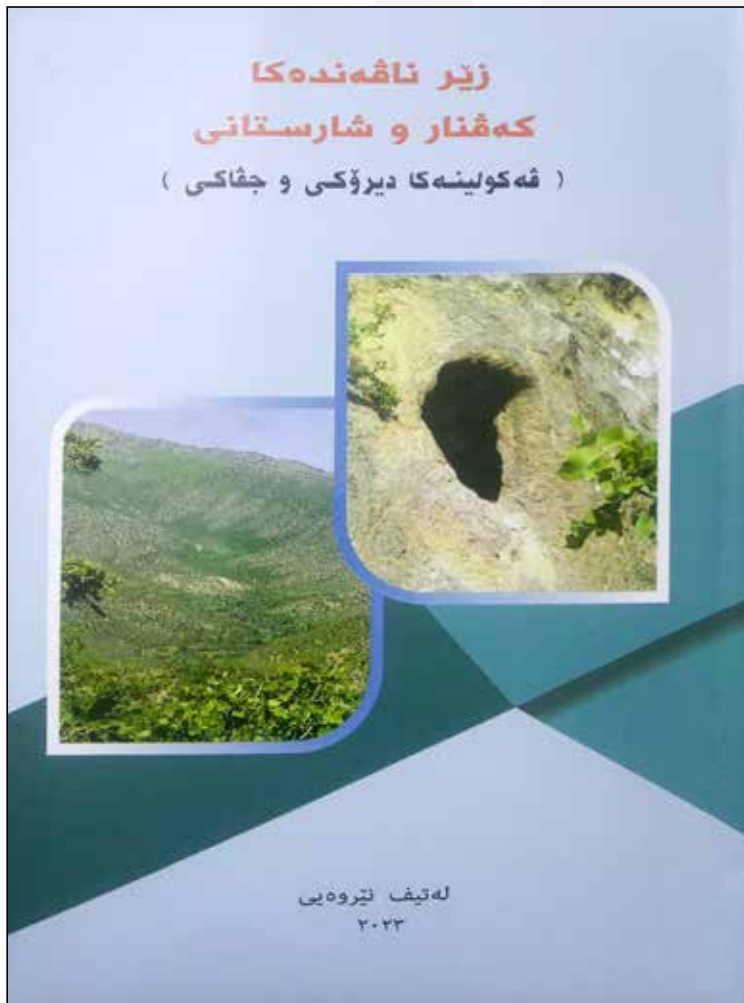
د دەهان ستران و حەیرانوکاندا یێ بوویە بابەتێ سەرەکی هەم ژبووی وی بخوه وەک ئەو کەسێ دچوو عەسکەریی و هەمژێ بو دایک و باب و حەزکریا وی. لەوما حەتا نوکەژێ رەنگفەدانا وئ لاسەر کەسایەتیا کەسێ کوردیا گوخه، هێژ یێ ل وئ جیهانئ کیفی و یاخی یه وەکی جانیهکێ هێژ فیزی بار لیکرنئ نەبووی.

کوردان ب دەهان شورەش و سەرهلدان ژ یێ دبەرپا کرین و نیف دەولەت ژ یێ دنافا کرین وەک نموننا کومارا مەهاباد یان ژ یاشووری کوردستانێ یا ئەفرو، بەلئ ئەم قەد نەشیاینه خوه ل وئ گرییا کوره رزگار بکەین ئەوژ ی قەجقین و فوبیا عەسکەریی یه. نەکو ئەم دەستبەرداری ناقي پێشمەرگه نەبووینە، ژبەرکو بو مە ناڤ و دەستەواژەکێ کوردی یه و پیروزی خوه هەیه و مە قیایه قئ تاییهتەندیی ب پاریزین، نه بەلکو پێشمەرگاتی پتر ل گەل خوێزا و هشمەندیا مە د گونجیت و ژبەرکو پێشمەرگه نه هێزهکا نیزامی و ب پەرگاله و زیده ملکهچی ئەمر و فەرمانا ناییت و چ دەسپلین نینه کو بیرا وی ژ هندی بینیته قه کو لەشکره، لەوما ژبووی مە یێ بوویە مەزنترین تەحەدا و هەفرکی.

ژ بەر قئ چەندی هەمیین ئەز بەردەوام دبێژم حەتا ئەم سەربازەکێ ب رامانا سەرباز چئ نەکەین، بلا بەحسێ دەولەتئ چ جارن ژ ی نەکەین.

خواندنهك د پهرتووكا (زير، ناقه‌ندهكا كهقنار و شارستانی) دا

پيداوون: جادپان

میژوویا فی دهقرا کوردستانی و قهکرنا ب دههان گرییان کو د ناڤ شکهفتین چیاپین فی گوندی دا ماینه بی برسف؟ دیسان دیار دکهت ژی کو ئهوی پهیوهندی ب ماموستا عبدالرقيب یوسفی قه کریه بو دیتنا قان شوینواران، بهلی ژ بر رموشا ئهمنیا دهقرا، ئهو کاره نههاته ئهجامدان.

ههقال لهتیف دیار دکهت ژی کو ئهوی گوندی (زیر) ههلیژارت دا ببیته نمونهیهک و ریخوشکهرمک بو کهنین پهیوهندیار کو پتر خهمی ژ میژوو و شوینهوارین دهقرا ب خون.

ئیک ژ تیبینین سهرنجراکیش ل دهسپیکا فی پهرتووکئ ئهوه دهمی نفیسهر دیار دکهت کو بهری ۱۰۰ سالان ژنکهکی حوکم ل گوندی زیر دکر، ههرومکو باهرا پترا گوندین دین کوردستانی، نفیسهر ناگههیهته ئهجامهکی زانستی بو بنهکوکا ناڤی گوندی و ژ کیفه هاتیه، بهلی ل بهرامهر ژی دیار دکهت کو

دوو شکهفتین زهردهشتیان ل گوندی ههنه و فی چهندی دکهته بهلگه کو میژوویا گوندی دگههیهته سهردهمی (مادو ساسانیان)، ئانکو ژیان بهری ۲۶۲۰ سالان ل فی گوندی ههبوویه.

ههر ل دهسپیکا فی پهرتووکئ نفیسهر ئامازه دکهته وئ ئیکئ کو نهه جهین شوینوارین گرنگ ل گوندی زیر ههنه: ومکو قهسرا میری

زیر، نافهندهکا کهقنار و شارستانی، (قهکولینهکا دیروکی و جفاکی)، پهرتووکه که ژ بهرههفکرنا ههقال لهتیف نیروهیی و ژ وهشانین مهکتهباراگه هاندنی یه ل سالان ۲۰۲۳ ئ. نهف پهرتووکه ژ ۱۱۵ بهرپهران پیک دهیت و ل سهر چهندین تهوهران پارقه دبیت کو بی ژ ههمیان گرنگتر تهوهرئ شوینواران و تهوهرئ گریدای ناینین ل ناڤ گوندی و چهندین تهوهرین دی کو ب بهرفرههی بهحسئ ژیان خهلی نهفی گوندی دکهن.

د پيشهکیا پهرتووکیدا نفیسهر ئامازه دکهته وئ چهندی کو نهف گونده دهقهرمکا خوژینه، ئانکو گرنگی و تاییهتهمدیا خو یا ههی ب ئاویهکی کو مروڤ دشیت ژین و ژیارا خو ل سهر ئهردی وئ مسوگر بکهت و ژ لایهکی دیقه دکاریت خو ژ مهترسین ژ ناڤچوونئ ب پاریزیت. دههمان دهمداد دهقرا نیروه و ریکان نافهندهکا

کهقنار و مهزن و دهولههمنده ب دههان ناسهوار و پهرستگههین ئاین و ئولین ژ ئیک جودا و شکهفتین ب دهست چیکری، بهلی نفیسهر ب مخابنی قه فی پرسیارئ دکهت:

- ئهری بوچی دهستی بسپور و شارمزا و قهکولهران ناگههیهته دهقرا وان بو دیتن و پشکنینا شوینواران و زانینا راستیان ل دور

دیسا خەلکئ فی گوندی حەتا فی داویئ ژێ دەمی سەری خۆ دتراشین، مویین خۆ کۆم دکرن و ل جەهکئ تاییەت فەشارتن.

هەبوونا جوھیان ل گوندئ زێر:

پشتی بەحسکرنا کورتیەکئ ل سەر هاتنا جوھیان بۆ دەقەرئ، نفیسەر بەحسئ هەبوونا جوھیان ل گوندئ زێر دکت و دبیژیت: (ل گوندئ زێر چەندین زەفی و بیستان و جەب نافی جوھیان هەنە وەکو زەفیا حاجی، زەفیا چیچەلو و گورستانا لیوووی). دیسان دیار دکت کو تاحەک ل گوندی هەمەب نافی تاحئ جوھیان.

هەر د هەندەک تەمەرین دی یین فی پەرتووکی دا، نفیسەر ب درێژی بەحسئ هەمی لایەنین ژیان گوندئ زێر دکت وەکو هونەر و کەلتور و یاریین کوردەواری و پشکداریا کورین فی گوندی د ئیدارەیا پارێزگەها دەوکی دا و سازکرنا فیستەقالا گوندی یا سالانە ل دوماھیا پەرتووکی ژێ هەقال لەتیف ئەلبومەکا کەسایەتیین گوندئ زێر یین وەغەرکری د ئینیتە خوارئ.

ل دووماھی، دی بیژین کو هەبوونا فان جورە پەرتووکان گرنگیا خۆ یا تاییەت د گەلەک بیاقان دا هەمە. کو رووناھیی بەردەتە سەر هەندەک دەقەرین ژبیرکریین کوردستانئ و خوشی و نەخوشیین خەلکئ نیشا مە دەت و بۆ مە دیاردکت کو بەری مە خەلکەکئ دی ل فان گوندان هەبوویە. ئەوان ژێ ل دویف شیانیین خۆ بزاقا ژیان و ئاڤاکنئ کریە و نوکە ب تئئ شینوارین وان ماینە. نوکە پرسیار ل قیرئ ئەقیە:

- نەری ئەم دئ شیین بۆ نەفیین داھاتی تشتەکی ل دویف خۆ هیلین؟ یان ب تئ ئەم دئ پەقیشکەک بین.

بەری 100 سالان ژنەکئ حوکم ل گوندئ زێر دکر.. و بەری 2620 سالان ژیان ل فی گوندی هەبوویە

و گۆرستانین چوار ئول و ئایان و شکەفتا دەست چیکریا ئیخنی. د دویف دا نفیسەر ب بەرفرەھی ل سەر هەر ئیک ژ فان شوینواران دناخفت و چەندین وینەیین وان یین رەنگین بەرچاڤ دکت.

د تەمەرەکئ دی یئ پەرتووکیدا بەحسئ دەربەدەری و کارەسات و فەگواستنا ب زۆری یا ب سەری فی گوندی هاتی دکت وەکو هەر دەقەرەکا دی یا کوردستانئ کو تووشی چەندین ئەنڤال و شەڕین بچویک و مەزن سەر دەمین کەفن و نوی بوویە. کو یا ژ هەمیا کەفتەر ل سالین شێستان بوویە و حەتا نوکە ژێ یا بەردەوامە.

هەبوونا ئاینی زەرەدەشتی:

هەقال لەتیف بزاقی دکت ب سەلمینیت کو شوینەوارین زەرەدەشتیان ل گوندئ زێر هەنە و دبیژیت: (نەگەر وان گۆرین ب جووت ناکو دوو گۆرین ل نیزیکی ئیک وەکو بەلگە وەرەگرن و هەقەر بەمین ل گەل گۆرین گوندئ زێر دئ خویا بیت کو کەسایەتیین پلە بلندین زەرەدەشتیان ل فی گوندی مرینە و ل نیزیکی پەرسنگەهان هاتینە فەشارتن). هەر وەسا: (پەقیا پیر ل سەر دەمی زەرەدەشتیان بۆ زانایین ئاینی دەھاتە بکارنinan، حەتا نوکە ژێ نافی هەندەک کەسین دەقەرە مە ب پیر دەست پئ دکت وەکو پیر موموس).

زهكى نهى ئسماعيل د ناف كۆمهكا پرسىيار و خهمان دا

زهكى نهى ل ساللا 1968 ئ ل باژىرئ دهوكئ ژ داىك بوويه و خاندنا خؤل ههر سى قوناغىن سهرهتايى و نافنجى و نامادهيى ل دهوكئ بدوماهيك ئىناينه.
ژبهر شهرئ عىراقئ و ئىرانئ نهشيا بهرهف كولىژئ قه بچىت كول ساللا 1986 ئ خاندنا نامادهيى بدوماهيك ئىنا بوو و ل وى دهى گهنجىن عىراقئ و پترىا وان دبىر نه دناف لهشكهريى عىراقئ دا لهورا هارب بوو و نهشيا بهردهواميى بدهته خاندنا خؤل. ههر ژ زاروكىنيا خؤل زهكى نهى جهزا وهرزشى ههبوو لهورا شىايه بيته كهسهكى وهرزشقان و ههمى ژبى خؤل ژبو خزمهتا وهرزشى مهزاختى يه و شىايه چهندين دهستكهفتىن وهرزشى بؤل باژىرئ دهوكئ بدهست خؤقه بينيت. دقئ دىدارئ دا دئ پتر زهكى نهى نىاسين و كاروچالاكيين وى دهينه دىاركرن و بتايهتى د باسكتبولا دهوكئ دا.

دىدار / زهقهرئ مامهندى

و لاوین باژیری دھوکے کری یه دهمی بیاقین و مرزشی دا و بتایهت یاریا باسکتبولی.

- نیرینا ته بو یاریا باسکتبولی بو دهمی نوکه چیه؟

و مرزش ب گشتی و باسکتبول ب تایهتی دهمی نوکه دا هاتیه پشتگوه هاقینن ژبهرکو پتیریا کهسین نه و مرزشی ل جهین و مرزشی کار دکهن، دهمی ئەم گهچ ل باژیری دھوکے پتر ژ 12 تیمین باسکتبولی ههبوون و ههفرکیهکا مهزن دهاته کرن. گیانی باسکتبولی ل باژیری دھوکے ههبوو، سهرباری وئ چهندئ کو بنتی ئیک یاریگهه ههبوو نهوژی یاریگهها نامادهیا کاوه بوو. نوکه ژمارا هولین یاریگههین باسکتبولی ل باژیری مه پترن ژ ژمارا یاریکههین باسکت بولی ئەقهژی ب مخابنیقه.

- تو دشیی دهمی نوکه دا بو باسکتبول دھوکے چ بیژی؟

پاریزگارها دھوکے کانیکا یاریکههین باسکتبولی بوو و ههس دیسان دهاته نیاسین پایتهختی باکست بولا عیراقی کو یانهیا دھوک شیاپه پینج جارا خولا نایابا عیراقی بدهست

قه من بدهست خوڤه ئینایه و ل سالا 1995ئ ههس ژدهستینکا راهینهراتیی من باوهرناما راهینهراتیی ژ لایی ههمان ئیکهتیقه بدهست خوڤه ئینایه.

- ژبلی یاریکهه و راهینهه ته فهرماتیهراتیا حکومی کری یه؟

ل سالا 1995ئ ئەز هاتیمه دامهزراندن ل و مزارتا روشنبیری و لاوان ل نافهندا و مرزش و لاوین دھوکے.

و ل سالا 2005ئ تا 2014ئ ئەز بوویمه بهرپرسی نافهندا و مرزش و لاوان دھوک ل ریقهبهریا لاوان و دقئ ژیی خودا من ههست پیکری یه پتر ژ ههس دهمهکی من خزمهتا گهچ

پتر ژ 17 یانهیان ل باژیری دھوک ههنه ل ههمیان فوکسا خو دانایه سهس تهپا پی و نهوژی نه د ئاستی پیدقی دایه

یاریگه هـ و پیندقین یاریا باسکتبولی، مه گوه ل قئی پهیقی (کوتلهچی) نه دبوو، بهلی پشتی یاریگه هـ و کهلو پهل و پاره زیده بووین، ئەف پهیقه مه گوهل لئ بوو. ب مخابنیقه بوونه گروپ گروپ و ئەف چهنده بو ئەگهره کئ مهزن ههفرکی و کیشه دناقبهرا یاریکهر و راهینهرا دا پهیدا بین. ههمی ژی بوونه ئەگهری کوشتنا و مرزشی و ب تایبهتی باسکت بولی.

- ژبلی یاریکهر و راهینهرا ته دادقانی باسکتبولی ژی کریه؟

بهلی، ژبهرا حهزا من بو قئی یاریی و ژ سالوخته تین یاری کهرین باسکتبولی ژی لسهرا وی ئەرکه دادقانی بزانیته و سوپاس بو خودی ئەز شیم باوهر ناما پله ئیک یا دادقانی باسکتبولی بدهست خوڤه بینم، ب مخابنیقه ژبهرا کو خولا باسکتبولا کوردستانی نه بوو دوی دهمی دا، ب تنی من دادقانی تیمین یانهیین دهوکی کریه و ههرا دیسان لسهرا ئاستی زانکویان ژی، ژبلی دادقانی باسکتبولی من دادقانی قولی بولی و تهپا دهستی ژی ل باژیری دهوکی کریه.

- دو ماهیک پهیق و ناموژگاریا ته چیه؟

ئەز هیقی دکهم و خوژیا من ئەوه جارهما دی ئەف یاریه ل باژیری دهوکی بهیته ئاڤاکرن و خو ل گهنجان بکهنه خودان و لسهرا راگه هاندنی ژی ئەرکه دیچوونئ بکهن و وئ گریکی قهکته ئەوا هنده ساله گریدای، ناموژگاریا من ژی بو حکومهتی و بو ههرا کسهکی د و مرزشی دا کار بکته ئەوه کو بلا گرنگیی ب و مرزشا خاندنگه هان بدن و نافه ندین لاوان خو لئ بکهنه خودان دا بشین جارما دی پیکه قئی یاریی گه شهیی پئ بکهن و باژیری دهوکی و گهنجین دهوکی بهرهف یاریا باسکتبولی بیهین و وهکی جارن ناڤی دهوکی یئ و مرزشی قهگهرینین.

بدهی، بو نمونه دقیت نافه ندین و مرزشی و لاوان پوینه پئ بهیته دان و پشته قانی لئ بهیته کرن ژلایی حکومهتی قه، ژبهرا کو یاریکهر ل قان جهان دهیته دیارکرن، ههرا دیسان ژیرخانهکا و مرزشی یا ساخلم نینه و تانکه ئەم نهشیاینه پلانما دپژخایهین بدانیین داکو بو چهند سالین دی باسکتبولی قهگهرینه هیزا جارن.

- د ژبانا خو یا و مرزشی دا، تو یاریکهرین دهه لبریری یان راهینهریی؟

ههرا ئیک دهمهکی جیاوازه ژ رووی ژبی مروقی یان ژی هیزا مروقی، بهلی ژبانا من دهمی ئەز یاریکهر گهلهک خوشتتر بوو ژ دهمی ئەز راهینهرا و سهرا پهرشتیاری باسکتبولی، ژبهرا کو ب تنی ئاستی یاریکرنی لسهرا ملی من بوو و ههرا ئەجامهکی یاریی چ کارتیکرن و گازنده بو من نه دبوو، بهلی دهمی راهینهرا و سهرا پهرشتیار ئەرکی من پتر بوو و ههرا ئاستهنگهکا ههرا د یانهیی دا بو من قهگهریت، رازیکرنا ههرا میان ژی گهلهک یا بزهمهت بوو، لهو را دئ بیژم خوژی جارهما دی شیا بام بیمه یاریکهر.

- تشتهک ههیه بناڤی کوتلهچی دناڤ باسکت بولی دا؟

دهمی هه بوونا گهلهک یاریکهران و نه بوونا

دهمی هه بوونا گهلهک یاریکهران و نه بوونا یاریگه و پیندقین یاریا باسکتبولی، مه گوه ل قئی پهیقی (کوتلهچی) نه دبوو، بهلی پشتی یاریگه و کهلو پهل و پاره زیده بووین، ئەف پهیقه مه گوه لئ بوو.

كهسانين زور ههنة
 ههر ژ زاروكينيا خو
 هاتينه د راگه هاندني
 دا و ژ بهرنامين
 گريداي زاروكان
 دهستپيكرينه و ههتا
 نوكة بهرده وامن
 د كارين خودا،
 (هيفي) ژي نيك
 ژ وان نمونايه
 بين كو ههر ژ
 زاروكيني مه
 ديتيه و ههتا نوكة
 بهرده وامه، د قئ
 ديداري دا دي
 چهندين زانياريان
 دهباره ي هيفيي
 زانين.

ديدار/ دلير زوهير

هيفي بهرواري ژيانهكا پري راگه هاندن و هيفيين بجهنه هاتي

كورەك من ھەنە.

- نارمانچ و خەونىن ھىقى ل زارۆكىنى
ھەين نۆكە گە ھىقىنى؟

ئەو نارمانچىن من ھەين ھەتا نۆكە ئەز
نەگە ھىقىمى، ھەر ژ چوونا من ژ بەرنامى
زارۆكان من دخواست من بەرنامەكى تايىت
ب خۆقە ھەبا و بەرنامەكى ل دويق ھەز و
قانا خۆ بۆ راگە ھاندنى پىشكىش بىكەم، لى ھەتا
نۆكە نەگە ھىقىمى، ۋەكو دى ژى ئەو باۋەرناما
من قىاي بدەستخۆقە بىنم نە ئەو بوو يا من دقيا.

- ناخىقتىن خەلكى بۆ ھىقىنى گىرنگن؟

ئاخىقتن يا ھەي گەلەك كارتىكرنى ل مروقى

ئەو نارمانچىن من ھەين ھەتا نۆكە
ئەز نەگە ھىقىمى

- ھىقى كىيە؟ و چ باۋەرنامە ھەيە؟

ب ھىقى بەرۋارى بەرنياسم، من پەيمانگەھا
تەكنىكى بەشى ئاى تى بدووماھىك ئىنايە.

- كەنگى ھىقىنى دەست ب كارى راگە ھاندنى
كرىيە؟

ل بەرنامى زارۆكان من دەست ب كارى
راگە ھاندنى كرىيە، كو دكەقېتە سالا 2005ئى.

- راگە ھاندنى چ ل ھىقىنى زىدە كرىيە؟

راگە ھاندن جىھانەكا جودايە، پىزانىن
مروقى بەرفرەھتر لى دكەت ھەروھسان سەنگ
و كەسايەتتىيەكا باش و بەپىز ددەتە مروقى.

- ئاستەنكىن كەقېتە بەرامبەر ھىقىنى ژ بۆ

راگە ھاندنى چ بووینە؟

ئىك ژ وان ئاستەنگان جقاك بووینە كو ژ
نىاس و مروقىن مروقى پىك دەھىت، ژبەركو ب
چاقەكى كىم تەماشى راگە ھاندنى دكەن، لى
پىشى ئەز بۆ دەمەكى درىژ مايمە د راگە ھاندنى
دا و من ب دروستاھى بۆ وان روھنكرى، نۆكە
شانازى ب كارى من دىبەن.

- نەرى يا ب زەھمەتە ھىقىنى ژ راگە ھاندنى

دویركەقېت؟

يا بزەھمەتە ئەز ژى دویركەقەم، ژبەركو
دەمى مروق دچىتە د جىھانا راگە ھاندنى
دا مروق ئالۆدە دىبىت، چەندىن ئاستەنگ و
رىگرى ھەبوون، لى من ھەمى دەربازكرىنە
و راگە ھاندن نەھىلايە، نزانم ل داھاتى دى چ
رویدەت دىبىت جارەكى بەپىلم، لى ھەتا نۆكە من
ھەر تىدا نەكرىيە.

- مە راگە ھاندنا نازاد ھەيە؟

مە ب چ رەنگان راگە ھاندنا نازاد نىنە، ھەمى
ب سەر لايەنان قەنە، ھندەك جە ھاتىنە خۆ ب
بى لايەنى دەنە دياركرن لى ب سەر لايەنان
قەنە و نەشىن پەيما خۆ ب دروستاھى بگەھىن.

- ھىقى خىزاندارە و چەند زارۆك ھەنە؟

بەلى خىزاندارم و دوو زارۆك كچەك و

دا دبینی؟

تا رادیه کی باش بوویه، ژن شیاپه جهی خو د گلهك بواران دا بکته و جهین باش بدهستخوڤه بینیت و شوین تیلین خو دیار بکته و روله کی باش د ئرکین خودا بگریت.

- ژبلی بههره یا بیژهرین ئه ری ته بههره یه کا

دی ههیه یان تو دخوازی ته چ بههره ههبا؟

ژبه رکو ئه ز زویکا هاتیمه د جیهانا راگه هاندنی دا بتنی د قی بواریدا من خو دبیتییه و دشیم بیژم ئه ز یا پهککه قتی بوویم ژ بو بدهستخوڤه یینانا بههره یه کا دی، هه رچه نده من دخواست بهره ف تاقیرنا بههره یین دی ژی بجم، بهلی ئه و دهره ف ت بو من نه چیبوییه و هندهك جاران ژی دبیزم بلا من بههرا ستران گوئتی ههبا یان ژهنینا ئامیره کی موزیکی.

- سوشیال میدیا بوویه پیدقییه کا روژانه؟

ژ بو هندهك کهسان بهلی و گلهك ب باشی خو پی خودان دکهن و خودانین خو و چ تشتان نه بووینه، ئه فرۆکه ب ریکا سوشیالی یین بووینه خودان هه ر تشتهك، لی بو من نه خیر.

- ئه ری ئه م ب شیویه کی ساخله م سوشیالی

بکار دینین؟

هندهك کهسان بشیویه کی باش بکار ئینایه، ئه فرۆکه گلهك کهسان بخو مفا ژئ و مرگرتیه، لی هندهك کهس ژی نه خیر ب شیویه کی نه باش بکار دینن و بتنی ل سهر حسابا هندهك کهسین دی بو خو لایک و کومینتان دینن.

- ئه ری هیقی کیش تورا جفاکی پتر

بکار دینیت و بوچی؟

ل دهسپنکی من گلهك ئنستاگرام بکار دیننا و ل دووڤ دا تیک تووک و نوکه سناپ چات، ژبه رکو ل دهقهره مه پتریا کهسان سناپی بکار دینن و خوشتره بو بکار ئینانی و هه ر پوستهك 24 دهمژمیرا دمینیت و پشتی هنگی نامینیت و تیدا روژانین ههقال و کهس و کارین خو دزانیت.

دکته، تا رادهیه کی، بهلی یا گرنگه ژبه رکو ئه و کهسه هه ر کهسین نیزیکی مروڤینه، لی دهمی ب شیویه کی توند سهره دهری دگهل ته بکن چ پی نه قیت دی کار تیکرنا خو هه بیت، ژبه رکو ئه م هه می خودان هه ستین.

- ئه ری ژیان ب سانا هی دهرگه هین خو ل

مروڤی فهدکه ت؟

ژیان جار ب سانا هی و جار ژی ب زحمه ت جار ژی چانسه، دهره ف ت دی بو ته هین بیی کو کاره کی ب زحمه ت نه جام بدهی، جار ژی هندی زحمه تی ببهی چ ب کهدا تهفه ناهیت.

- تو چاوا رولی ژنی د هه ریما کوردستانی

پاگه هاندن سهنگ و کهسایه تییه کا بهیز دده ته مروڤی

- هه‌قالی راست کییه؟

هه‌قالی راست د نوکه دا نینه، نوکه هر کسهک و بهرژموه‌ندیین خویه، هه‌قالی راست نه‌گەر هه‌بیت نه‌وه دقیت ل نه‌خوشیی دگهل مروقی بیت و پاشی خوشیی، ژبه‌رکو د خوشیی دا کسهی منهت ب کسهی نینه، لی دهمی مروق دکه‌قیته ره‌وشه‌کا نه‌خوش و مروق ب بینیت هه‌قالی مروقی بی دگهل مروقی کسه‌کی راست و دروسته و براستی ژی و هه‌ست ب وی نه‌خوشیی بکمت یا مروق تیدا، نه‌ز وی کسهی وهک هه‌قالی راست دببیم.

- نه‌گەر ته
ده‌رفه‌تا بجه‌ نینانا
سی هیقیین خو
هه‌بیت دی چ
هیقی بجه
ئینی؟

هیقیان من
یا ئیکی و یا
سه‌ره‌کی نه‌وه
نه‌ز کچا خو ب
ساخله‌مییه‌کا باش
بببیم و ژ نه‌خوشیا
خو رزگار بیت، هیقیان
دووی من به‌رنامه‌کی
گه‌له‌ک باش هه‌بیت و بشیم مفای
بگه‌هینمه هه‌می کسان و هه‌می کسه‌س خو
تیدا بببیم، هیقیان من یا سینی نه‌وه من شیابا
هر تشته‌کی پیدقی بو نه‌خوشین په‌نجه‌شیرئ
بکهم، ل دهمی نه‌ز وان دببیم نه‌ز خو ل جهی
وان دانم، نه‌ز گه‌له‌ک هه‌ست ب ئیشانا وان
دکهم، هه‌می دهمان لاقایان بو وان دکهم و
دببیم خوزی نه‌ز شیابام هر چنه‌بیت، تشته‌کی
بچویک بو وان بکهم.

د خوشیی دا کسهی منهت ب کسهی نینه

- سه‌ره‌ده‌ریکرنا هیقیین دگهل کسه‌ین

کومینتین نه‌جوان دده‌ن چاوایه؟

نه‌م ژی وه‌کو هر کسه‌کی

مروقیین و نه‌ رو‌بو‌تین

مه‌ژی هه‌ست هه‌نه،

سه‌ره‌ده‌ریکرنا من ژی

لادانا وی کومینتی

یه و نه‌گەر

گه‌له‌ک دووباره

بوو بلوک کرنا

وی کسه‌ی

یه، ژبه‌رکو

هه‌می دهمان

من پاراستن ل

سه‌ر سوشیالا خو

کریه کو ناخفتن

و کومینتین نه‌جوان

نه‌هینه دان، ره‌خنه‌ک

هه‌یه دروسته، و نه‌گەر

نه‌و کومینته کارتیکرنی ل من

نه‌کمت نالادهم.

راگه‌هاندن مروقی د جیهانا خودا
ئالوده دکمت

باجينان

BADINAN

ب

badinan

www.badinan.org

شكهفتا شانهدر

شكهفتا شانهدر ئيکه ژ کهښتيرين و مهزنتيرين شکهفتين شوونواريين هرټما کوردستان.

شکهفت ل جياين برادوست ل قهزا ميگرکه سوور ل پاريزگهها هولپره، 53 ميتران فره و 40 ميتران دريژ و 822 ميتران ژ ناستي دهريين بلنده، دپروکا وي دزفريته سهردهمين بهري دپروکي.

شوونوارناسي ئهمريکي رالف سوټليکي 1917 - 2019 Ralph Solecki ل سالا 1951 ي ښهکولين د شکهفتا شانهدر دا کرينه و ديار کرينه کو دپروکا وي دزفريته بهري 50 هزار - 70 هزارسالان و گهلهک نفشين مروغان تيدا تاکنجی بووينه و 7 ههستيبهندين مروقي نيادرتال، ههروهسا چهندين ههستيبهندين مروقين پشتي نيادرتالي د ناف تهخين عهردی وي دا هاتينه ديتن.

ل سالا 2019 ي ژي ههستيبهندي مروقهکی ل ويړي هاتييه ديتن کو دپروکا وي دگههيته بهري 70 هزار سالان.

BADINAIN

2

2023

Kovareka Rewşenbiri
Gişti Werziye

Kevalê Şewekar IMAD ELÎ